

PERSFOCUS

TIENDE JAARGANG NUMMER 3 - MAART 1994

KNIPSELKRANT VAN VERENIGING MARTIJN
OVER KINDEREN, VOLWASSENEN EN SEKSUALITEIT

(THE GUARDIAN)

IN DIT NUMMER:

Oude Pekela volgens Jonker en Rijnders	pag. 2
Epe volgens Wagenaar en Jolanda B.	pag. 10
Satanisme...	pag. 14
...misbruik...	pag. 16
...en mishandeling	pag. 19
Incest aangepraat?	pag. 21
Dader op de divan	pag. 23
Michael J. is onschuldig!	pag. 24
Pedofilie, óók NCRV!	pag. 26
Pedofilie in België; toch maar niet?	pag. 28
Straatkinderen	pag. 31
Hoerenjongens	pag. 33
Ontucht van de maand	pag. 34
Van Geloven/René O./Par. 175 abgeschafft	pag. 35
Kinderseks wordt weer normaal	pag. 36
De schone kunsten	pag. 39
Stemadvies	pag. 40

PERSFOCUS, TIENDE JAARGANG, NUMMER 3, mei 1994

Met knipsels uit:

Volkskrant	Vk
Telegraaf	Tel
Algemeen Dagblad	AD
NRC Handelsblad	NRC
Trouw	Tr
Het Parool	Par
Nieuwsblad van het Noorden	NvhN
Alkmaarse Courant	AC
Utrechts Nieuwsblad	UN
Brabants Dagblad	BD
Gooi en Eemlander	G+E
Brabants Dagblad	BD
VPRO-gids	VPRO
Primeur	Prim
Groene Amsterdammer	GA
Hitkrant	
Gay Krant	GK
XL	
MAandblad Geestelijke Volksgezondheid	MGv
Uit Duitsland:	
Tageszeitung	TAZ
Süd Deutsche Zeitung	SDZ
Szene Magnus	SMAG
Uit België:	
Gazet van Antwerpen	GvA
La Dernière Heure	LDH
't Pallieterke	PAL
La Libre Belgique	LLB
Uit Frankrijk:	
Nafre et grandir	NEG
Uit Engeland:	
The International Times	TIM
Uit Thailand:	
Bangkok Post	

Abonnementen op Persfocus kosten f 65,-- per jaar. Verzending als brief is f 15,-- duurder en komt op f 80,--.

Losse nummers f 8,--.

Giro 5459646 van Vereniging Martijn
Postbus 93.548
1090 EA Amsterdam

Jolanda, uit Epe, bestaat nog niet in deze officiële kolommen, maar de verbijsterende vraagtekens waarmee zij de toeschouwers vulde (via twee televisie-interviews en een boek) klinken ook in andere stukken door. De nieuwe strijd tussen gelovers en niet-gelovers gaat niet meer over het christendom, maar over seksuele (gezins)gruwelen; de inzet is waar de grenzen tussen herinnering, vertekening en verzinzel liggen. Daarbij zullen de geestelijke gezondheidszorg en de wetenschappelijke wereld, aldus Koopmans in een congresverslag, 'hun plaats moeten gaan innemen in het "true/false memory debate" dat de komende jaren in de media en in de rechtbanken zal plaatsvinden.'

Aan een dergelijke globale stellingname lijkt, voor de GGZ, moeilijk te ontkomen, al valt goed te verdedigen dat de doelstelling van de sector strikt individueel is: net als een rechter hoort een hulpverlener elke casus zo onbevangen mogelijk te benaderen – niet gehinderd door overtuigingen of kansberekeningen. Maar de aardverschuiving die zich, de afgelopen tien jaar, in het incest-bewustzijn van de modale therapeut heeft voltrokken, heeft geleerd dat het individuele voorstellingsvermogen het sterkst verandert door maatschappelijke druk: wat niet kan bestaan, kom je zelden tegen. En bovendien blijkt de grootste scheidslijn in het publieke debat eigenlijk al te lopen tussen degenen die allerlei extremiteiten denkbaar achten (iets anders dan geloven, en heel iets anders dan bewezen verklaren) en degenen die alles naar het rijk der fabelen verwijzen wat ze zich tien jaar geleden ook al niet konden voorstellen. In zo'n strijd ben je al snel partij, zeker als sector die een meer dan normale belangstelling voor verborgen verhalen hoort te hebben.

Niets over Epe dus, maar wel veel nieuw materiaal over een enigszins vergelijkbare zaak die zeven jaar geleden nog veel meer publiciteit kreeg: de 'affaire Oude Pekela'. Het grootste verschil, waaraan Oude Pekela zijn reputatie als chronisch mysterie dankt, is dat er nooit daders zijn aangewezen, laat staan daders die tegenover de politie van alles bekend hebben, laat staan daders die lange gevangenisstraffen uitzitten. In het collectieve vaderlandse geheugen figureert de kwestie vooral om zijn amusementswaarde, schrijft Bram van Stolk in zijn column: iets met clowns, afkomstig uit 'een diepe provincie, waar onwetenden elkaar opstookten tot een heilig geloof in bizarre onzin.'

Het artikel 'Onderzoek in Oude Pekela' is geschreven door het echtpaar Jonker; als huisartsen speelden zij destijds een centrale rol, daarna lieten zij nooit meer los. Maar terwijl hun opvattingen over de gebeurtenissen in Amerikaanse tijdschriften tot heftige polemieken leidden, bleef het in eigen land stil: van de gegevens die zij in de hoogtijjaren van de kwestie verzamelden, kwam niets, ter bespreking, in de openbaarheid. Het vergde in de afgelopen periode enige discussie tussen auteurs en redactie voordat een geaccepteerde bewerking ontstond (de Jonkers zijn meer uitroepdan vraagtekenmensen; wij hechten aan een ordelijk onderscheid tussen materiaal en beweringen) maar het resultaat presenteren wij met gepaste trots: er staat nu zeer veel meer op papier over de bevindingen van het huisartsenechtpaar dan ooit tevoren. Hun onderzoeken vertonen, zoals zij zelf schrijven, 'verscheidene methodologische imperfecties', maar dat wordt meer dan gecompenseerd door hun positie: liever een onvolmaakt onderzoek uit de eerste

hand dan een perfecte exercitie van iemand die de kwestie alleen van zijn beeldscherm kent.

De kern van het artikel wordt gevormd door de rapportages van 65 ouderparen over 87 kinderen, kort nadat de zaak voor het eerst in de krant kwam en nog eens tweeënhalf jaar later. (Wie die indirecte methode, via de ouders, bevreunt, moet wel bedenken dat ook zeer geacht wetenschappelijk kinderonderzoek aan dit manco lijdt.) De meest voorzichtige interpretatie ervan is dat er, in de manier waarop tientallen ouders tientallen kinderen beleefden, in korte tijd schokkende en onverklaarbare veranderingen optraden: slecht inslapen, nachtmerries, masturberen, schuttingwoorden, agressiviteit, angsten. Wie dat nog als een soort collectieve doorbraak van een ander kinderbeeld kan plaatsen, moet vervolgens ook een verklaring vinden voor het feit dat, tweeënhalf jaar later, volgens diezelfde ouders 50 kinderen het ooit over foto's en video's hadden gehad, 48 over zwembaden, 46 over verklede mensen, 35 over messen, 31 over maskers, 26 over bloed, 57 over het innemen van tabletjes of drankjes en 63 over bedreigingen om te zwijgen. Kortom: wat is er in godsnaam ooit in Oude Pekela gebeurd, met of tussen kinderen, tussen kinderen en hun ouders, tussen hun ouders en de afwijzende buitenwereld? Alleen de clowns worden nooit genoemd, terwijl zij juist het symbool van de affaire geworden zijn – althans in het randstedelijk geheugen, waarin 'Oude Pekela' een folkloristisch-bogatelliserende klank heeft gekregen. 'Zelf kan ik mij niet meer voorstellen dat er in Oude Pekela 'niets' zou zijn gebeurd of dat het daar om een paar incidenten is gegaan', schrijft Bram van Stolk in zijn

nabeschouwing. Dat juist die van elke nieuwsgierigheid gespeende 'hysterie-hypothese' vastgelegd is in de komende NOS-comedy 'Oude Tongen', betreurt hij dan ook zeer; het leverde, in zijn ogen, 'filmische warboel, gelardeerd met veel ongein' op, 'een smakeloze vertoning'. Misschien hebben de makers er nooit bij stilgestaan dat de tv-serie niet alleen over hun eigen wereldje ging.

De rest van het nummer komt er bekaaid af. Twee bijdragen gaan over seksualiteit en gehandicapten; met een tegengesteld vertrekpunt kruisen zij elkaar ergens. Ten Cate en Van de Vegte pleiten voor 'relatierehabilitatie', uitgaande van het idee dat ook psychiatrische patiënten seksuele wezens zijn; Kolk en Grünell onderzochten het beleid rond seksueel misbruik en seksuele dienstverlening in instellingen voor mensen met een lichamelijke handicap. Vrouwen blijken daar makkelijke slachtoffers, beleid is er nauwelijks, de grenzen verschillen per hulpverlener maar er bestaat ook een schemergebied tussen seksueel misbruik en seksuele dienstverlening. Van Veldhuizen is vol van zijn Australische ervaringen en ziet veel 'ambulantiseringsmogelijkheden' als psychiatrisch verpleegkundige de maatschappij intrekt, en Judith Wolf komt tot de conclusie dat samenwerking in de GGZ uiteindelijk meer een zaak van personen dan van procedures en regels is. Ten slotte vertelt Elsbeth W. iets over haar leven als kind van een ouder met schizofrenie. Erkenning, van de werkelijkheid en van de eigen gevoelens, is daarin het sleutelwoord – waarmee de lezer toch weer in de omgeving van Epe terecht komt.

A.J.H.v.V.

F. Jonker en P. Jonker-Bakker

3-94

Onderzoek in Oude Pekela

MGv

Inleiding

In mei 1987 werden wij als huisartsen in Oude Pekela, waar wij sedert 1977, respectievelijk 1980, werkzaam zijn, geconfronteerd met allerlei uitingen van misbruik en mishandeling van kinderen op grote schaal. Later, vanaf begin 1988, zijn wij de ervaringen van de kinderen gaan plaatsen in het bredere kader van wat nu genoemd wordt 'rituele mishandeling'.² Vanaf het begin hebben we zoveel mogelijk gegevens en verhalen van en over de kinderen verzameld. Om die te systematiseren hebben we twee onderzoeken gedaan, beide door middel van het interviewen van ouders. Het eerste vond plaats eind juni 1987, het tweede tweeënhalf jaar later.

Wellicht valt het op dat dit artikel nu pas verschijnt. Daarover valt ten eerste op te merken dat wij naast onze huisartsenpraktijk over weinig tijd beschikken. Verder was het zo dat de Nederlandse discussie over Oude Pekela een voor ons onaangename toon heeft gekregen, waardoor we ons bij onze toch al beperkte mogelijkheden eerst op het buitenland richtten. Vanaf de zomer van 1991 zijn we ons gaan concentreren op een Nederlandse publikatie. Gezien de overvloed aan materiaal die wijzelf moesten verwerken en de nieuwe ideeën die we in het buitenland hadden opgedaan, heeft het ons geen geringe moeite gekost om tot een geaccepteerde Nederlandse versie te komen.

Daar vooral de jongere kinderen het eerst met hun informatie naar buiten kwamen, was er een oververtegenwoordiging van de 4- tot 6-jarigen in de onderzoeksgroep. Pas in een latere periode, na de eerste interviewperiode, deden oudere kinderen (tot en met 11 jaar) hun verhaal. Deze zijn toen niet meer opgenomen in ons onderzoek. We konden niet alle ouders van de betrokken kinderen interviewen om uiteenlopende redenen: bijvoorbeeld omdat deze kinderen behoorden tot een andere huisartsenpraktijk en we alleen die ouders wilden interviewen die ons spontaan benaderd hadden, of omdat de ouders er niet meer mee geconfronteerd wilden worden. Van de 63 ouderparen die bij het onderzoek betrokken zijn geweest, behoorden er 13, sprekend over 16 kinderen, niet tot onze praktijk.

We hebben gekozen voor het interviewen van de ouders en niet van de kinderen, omdat wij het interviewen van mogelijk getraumatiseerde kinderen terwille van een onderzoek op dat moment riskant achtten en geheel buiten onze competentie. Bovendien meenden we dat het rechtstreeks interviewen van deze kinderen zonder hulpvraag schadelijk zou kunnen zijn voor de relatie die wij in de loop van de jaren met hen opgebouwd hadden en die wij van wezenlijk belang achten voor ons functioneren als huisarts. Dit neemt niet weg, dat wij naar aanleiding van directe en indirecte hulpvragen verband houdend met het misbruik, zelf gesproken hebben met 51 van de 87 kinderen van de onderzoeksgroep. Deze gegevens zijn overigens niet in de onderzoeksresultaten verwerkt. Hetzelfde geldt voor ander materiaal, zoals tekeningen en de antwoorden op

open vragen uit ons onderzoek. Het heeft ons aan de tijd ontbroken om ook dat materiaal te analyseren.

We realiseerden ons dat het zelf afnemen van de interviews in een dergelijke situatie ook een keerzijde heeft. Daarmee doelen we op een mogelijke beïnvloeding van onze kant. Verderop zal blijken dat de onderzoeken verscheidene methodologische imperfecties vertonen, maar onder de gegeven omstandigheden hadden we weinig keus. Veel ouders hadden te kennen gegeven dat zij het liefst met ons, als bekende en vertrouwde personen, wilden praten over zaken die zij als zeer gevoelig, zelfs beschamend hadden ervaren.

Tot slot van deze inleiding nog dit: door contacten in het buitenland die we na publikaties en presentaties sinds 1988 kregen, raakten we ervan overtuigd dat het in ons dorp om rituele kindermishandeling is gegaan en ook dat het gebeurde niet uniek voor Oude Pekela was (Jonker en Jonker-Bakker, 1991, 1992; Jones, 1991; Lanning, 1991; Putnam, 1991). Wij hopen dat dit artikel de voorzichtige op gang komende discussie in ons land over ritueel misbruik zal stimuleren.

Men mag van ons niet verwachten dat wij in dit stuk opnieuw de vraag aan de orde stellen of 'het' in Oude Pekela nu wel of niet is gebeurd. Wijzelf zijn overtuigd van het bevestigende antwoord, mede op grond van de hier gepresenteerde evidentie. Anderen zullen daar anders over denken en het aangedragen materiaal onvoldoende blijven vinden. Dat is hun goed recht. Iedere discussie erover is ons welkom, zolang die niet wordt gevoerd in een sfeer van hoon en verdachtmaking aan ons adres.

Het eerste onderzoek

Aanleiding en opzet

Op donderdag 7 mei 1987 verscheen er een jongetje van vier jaar oud op het spreekuur van onze waarnemer (wij waren op vakantie). De klacht van de moeder was dat haar kind enkele dagen daarvoor uit de anus was gaan bloeden. Het kind plaste opnieuw 's nachts in bed, was vaak wakker en angstig. Het had de moeder in flarden een verhaal verteld, dat hij door grote jongens of mannen vastgehouden was waarbij er iets in zijn anus gestopt was, mogelijk een stok. Ook zijn vriendje en andere kinderen zouden daarbij aanwezig geweest zijn. Omdat de waarnemer geen aanwijzingen had voor een zichtbaar organisch lijden en de defecatie van het kind nog wel wat rood was, maar verder normaal, besloot hij af te wachten.

Ondertussen namen de ouders van het patiëntje contact op met de ouders

Drs. F. Jonker (1952) en mevrouw drs. P. Jonker-Bakker (1952) zijn beiden als huisarts werkzaam te Oude Pekela. Zij publiceerden onder andere 'Experiences with ritualist child sexual abuse: a case study from the Netherlands' (Child Abuse & Neglect 3-91). Adres: F. Clockstraat 167, 9665 BJ Oude Pekela.

van het vriendje, die op zaterdag 9 mei besloten aangifte van mishandeling te doen bij de politie. Tegenover de politie brachten de twee kinderen verhalen over 'vreemde' praktijken naar voren, zoals het uitdrukken van brandende sigaretten op de borst, lichamelijke mishandeling, het verpakken van dode baby's in plastic zakken. De politie ging de zaak onderzoeken.

Op 11 mei 1987 consulteerde de moeder van het eerste kind ons in verband met persisterend anaal bloedverlies bij haar kind, waarop we besloten patiëntje door te verwijzen naar een kinderarts. In de daaropvolgende dagen werden wij in onze relatief jonge praktijk van 3800 zielen geconfronteerd met 25 kinderen van drie tot zeven jaar oud, van wie ouders of politie dachten dat ze slachtoffer van seksuele mishandeling waren. Uiteraard wisten wij nog niet wat komen ging, een 'affaire Oude Pekela' voorzagen we niet.

Wel raakten we onder de indruk van de vele klachten van de kinderen (door henzelf of via hun ouders) en de begeleidende verhalen, die moeilijk te plaatsen waren binnen het ons vertrouwde kader van een huisartsenpraktijk. Vaak kwamen deze verhalen tot in details overeen. Het betrof kinderen van verschillende scholen en uit verschillende buurten, van wie aangenomen kon worden, dat velen elkaar niet kenden. De gedachte aan beïnvloeding of napraten van anderen, die ook bij ons is opgekomen, werd daarmee in onze ogen onwaarschijnlijk.

Materiaal

Ter introductie volgen nu enkele voorbeelden van gedragingen en klachten, zoals die ons door ouders werden gerapporteerd. Het gaat daarbij om een impressie, vandaar dat we een wat telegramachtige stijl hebben aangehouden. De voorbeelden, alle in de periode mei/juni 1987 aan ons gerapporteerd, hebben betrekking op de uiteinden van het continuüm tussen mild en zeer schokkend.

Om met het eerste te beginnen: een jongetje van 6 jaar is samen met een zusje van 4 jaar meegenomen naar een boerderijtje. Ze gingen daar paardjes kijken. Vervolgens meegenomen naar binnen, waar ze een vrouw aan de borsten moesten voelen. Toen hij dit weigerde en begon te huilen, werd hij aan het tekenen gezet, onder het motto: 'jij bent heel lastig'. Voorbeeld twee: een 4-jarig meisje is samen met een 5-jarig meisje meegenomen naar een hertenkamp; hebben alleen naar de dieren gekeken. Zijn vervolgens meegenomen naar een park in de buurt, aan een boom vastgebonden en gefotografeerd. Daarna terug naar huis. En het andere uiterste: een 4-jarig meisje vertoont langere tijd zeer agressief gedrag, ineens zeer heftig masturberen, zelfs met bloemenvazen tussen de benen, wilde onder douche penis van vader in de mond steken en moeder tussen borsten en benen voelen, ineens tongzoenen, midden in de nacht gillend wakker worden, veel blauwe plekken op ongebruikelijke plaatsen (tussen de benen en schouderbladen). Frequente blaasontstekingen. Het verhaal is dat ze spelletjes moest doen, waarbij ze vastgebonden werd aan een boom, indiaantje spelen, verkleden als tijgertje, andere kinderen als beer en konijn. Ze vertelde opgesloten te zijn in een kast en een kooi, geslagen en geschopt in de buik en met verf ingesmeerd. Ze moest de piemel wassen van een meneer, baby's slaan en rondjes uit dode mensen steken.

In de loop der weken leidde het politieonderzoek naar telkens nieuwe kinderen, die mogelijk betrokken waren bij het misbruik. Op vrijwel alle scholen in het dorp werden leerkrachten geconfronteerd met verhalen van kinderen, die leken te wijzen op misbruik op grote schaal. Spontaan gemaakte tekeningen leverden daar soms lugubere illustraties bij. Kortom, wij raakten sterk onder de indruk van de geschiedenissen en symptomen waarmee wij in een kort tijdsbestek van twee à drie weken geconfronteerd werden. Politie mensen en leerkrachten hadden dezelfde ervaringen. We waren ervan overtuigd dat er iets bijzonders aan de hand was, dat als het ware riep om een geordende wijze van verslaglegging. Tegelijkertijd leefde bij ons als hulpverleners de vraag: wat hebben we gemist in de tijd dat het misbruik plaatsvond, maar wij ons van niets bewust waren? Daarop besloten we tot het doen van een klachten inventariserend onderzoek, dat ten dele retrospectief van aard zou zijn.

We hadden haast. Er kwam een groeiende stroom informatie op ons af, die verloren zou gaan als we daar niet meteen systematisch verslag van deden. Daarom kan de opzet van het onderzoek niet anders dan geïmproviseerd genoemd worden. We hebben in hoog tempo de steeds terugkerende thema's bijeengezet en aangevuld met vragen die ons relevant leken. Het maken van de vragenlijsten en het doordenken van de onderzoeksofzet kostte ons een week. Dit onderzoek is dan ook bescheiden in zijn pretenties. Nu, zes jaar later, zijn we de eersten om op te merken dat het allemaal mooier en beter had gekund, wanneer de omstandigheden anders waren geweest.

Medio juni ging het eerste onderzoek van start, dat drie weken duurde. Het bestond uit een lijst van vijftien vragen, waaronder twee invullijsten, een over medische en een over gedragsmatige klachten (zie Bijlage 1). De vragen waren gebaseerd op de ervaringen die wij tot dan toe hadden opgedaan en zijn dus niet ontleend aan een geijkte vragenlijst. Als respondenten kozen wij de ouders met wie wij al eerder contact hadden over wat er met hun kinderen gebeurd was. Dat waren 63 ouderparen, die over 90 kinderen rapporteerden.³ Geen van de door ons benaderde ouderparen weigerde medewerking.

Wij zijn als volgt te werk gegaan: we maakten een afspraak met de ouders bij hen thuis of op de praktijk en liepen de vragen door. Wij vulden zelf de lijst in en lieten een bijlage achter, waarop de ouders een aantal open vragen konden beantwoorden. Op ons verzoek de bijlage terug te sturen zijn vrijwel alle ouders ingegaan. In dit artikel hebben we ons beperkt tot de kwantificeerbare antwoorden op de vragenlijst, waarbij we een selectie hebben moeten maken. Het spreekt wel voor zich dat de contacten over de vragenlijst soms lang uitliepen, omdat de ouders de gelegenheid aangrepen hun zorgen met ons te bespreken.

Resultaten eerste onderzoek

De gemiddelde leeftijd van de besproken kinderen was 5,2 jaar, in de range van drie tot tien jaar. Van de 87 kinderen waren er 48 jongens en 39 meisjes; tezamen vertegenwoordigden zij ongeveer 11% van de kindpopulatie van drie tot tien jaar in Oude Pekela. Het opleidingsniveau van de ouders: 71% van de moeders en 89% van de vaders had een lagere beroepsopleiding genoten. Zes gezinnen met in totaal negen kinderen uit het onderzoek, leefden op bijstandsniveau.

Het merendeel van de kinderen (53) kwam uit gezinnen met twee kinderen. Het grootste gezin telde vier kinderen. Slechts één kind kwam uit een eenoudergezin. De kinderen waar de ouders over rapporteerden, bezochten vijf van de zes basisscholen in Oude Pekela, één kind ging naar een school voor speciaal onderwijs elders. Daarbij dient aangetekend te worden dat twee basisscholen samen drie kwart van de onderzochte kinderen voor hun rekening namen.

De scores op de lijst met lichamelijke verschijnselen, die de ouders waren opgevallen in de tijd voordat het misbruik bekend werd, waren de volgende:

Tabel 1 Lichamelijke verschijnselen, waargenomen door de ouders in de tijd dat de gebeurtenissen naar men aanneemt hebben plaatsgevonden en later bevestigd

N=87	jongens		meisjes		totaal	
	N	%	N	%	N	%
blauwe plekken op abnormale plaatsen	16	33	17	44	33	38
extreme slaperigheid	17	35	16	41	33	38
roodheid bij genitaal	10	21	13	33	23	26
pijn bij plassen	9	19	13	33	22	25
pijn bij ontlasting	12	25	6	15	18	21
jeuk aan anus	12	25	6	15	18	21
jeuk aan genitaal	4	8	13	33	17	20
vlekken in ondergoed, als bloed	3	6	14	36	17	20
roodheid bij anus	10	21	3	8	13	15
striemen, schrammen of krassen	8	17	2	5	10	11
blaren op huid	4	8	1	3	5	6
bloed bij ontlasting	3	6	1	3	4	5
rode vlekken op billen	3	6	0	0	3	3
andere	14	29	7	18	21	24
geen	11	23	5	13	16	18

Met blauwe plekken op ongebruikelijke plaatsen werd onder meer bedoeld: op de binnenzijde bovenbenen, op de billen, tussen de schouderbladen. Voorbeelden van extreme slaperigheid waren: kinderen slapend aangetroffen in een droge sloot of een schuur, of slapend in eigen braaksel.

Bij de gedragsveranderingen was het mogelijk en zinvol om een fasering in de antwoordmogelijkheden aan te brengen, zodat een beeld kon ontstaan van de ontwikkeling van de bedoelde gedragsaspecten. We zijn daarbij uitgegaan van een eerste periode, waarin van misbruik nog geen sprake kon zijn ('zoals het kind altijd was geweest'). De tellingen op de lijst waren als volgt:

Tabel 2 Opvallende gedragsaspecten in verschillende perioden, door de ouders bevestigd in periode 3

N=87	periode 1	periode 2	periode 3
agressie naar omgeving	13	67	66
slecht inslapen	10	52	45
angstig, schrikkerig	3	48	47
agressief in spel	9	45	38
nachtmerries	1	44	37
schuttingwoorden	1	43	49
wakker worden 's nachts	5	41	46
bedplassen	10	38	20
masturberen	3	33	40
destructief	9	31	30
erotische handelingen	3	30	37
genitale schaamte	2	28	31
zich isoleren	2	16	21
tongzoenen	0	9	10
geen	53	5	4

periode 1: de tijd voorafgaand aan het misbruik

periode 2: de tijd van het misbruik

periode 3: het interview

De overige gegevens uit het eerste onderzoek komen ter sprake bij de vergelijkingen met later, die op basis daarvan gemaakt konden worden.

Het tweede onderzoek

In het najaar van 1989 besloten wij tot het doen van een vervolgonderzoek. De redenen daarvoor waren tweeledig. Ten eerste waren we als hulpverleners eenvoudigweg benieuwd naar het wel en wee van de kinderen en hun ouders. Daarover kregen wij op het spreekuur weinig geruststellende signalen, zoals ouders die hulp vroegen voor onhanteerbaar gedrag van hun kind. Tegelijkertijd bleek dat sommige ouders grote moeite hadden om hetgeen hen overkomen was te verwerken. We moesten ons dus wel verdiepen in de vraag of en zo ja, hoe hulp geboden moest worden. De andere reden was minder voor de hand liggend. Naar aanleiding van de 'affaire', die 'Oude Pekela' was geworden, kregen wij contact met een aantal hulpverleners en journalisten uit binnen- en buitenland, die bij vergelijkbare zaken betrokken waren geweest, waardoor wij in 1988 onze gegevens en verhalen in een voor ons tot dusver geheel onbekend kader konden plaatsen: het 'satanisch ritueel misbruik'.² Een nieuw onderzoek bood ons de kans op zijn minst iets terug te halen van dit aspect.

Met betrekking tot de eerstgenoemde reden, verwerkingsproblemen, is het eerste onderzoek gerepliceerd zonder verdere toevoegingen of veranderingen. Mede aan de hand van literatuurstudie en onze ervaringen werd een aantal items over ritueel misbruik in aparte lijsten bijeengezet en aan het einde van het tweede interview doorgenomen. Zie voor de vragenlijst Bijlage 2.

De nu volgende resultaten hebben betrekking op vragen gesteld in beide interviews, aan dezelfde onderzoeksgroep. In beide interviews werd de ouders gevraagd in hoeverre - naar hun mening - hun kind bij het misbruik betrokken was geweest. De resultaten zijn als volgt:

Tabel 3 Door de ouders vermeende betrokkenheid van hun kinderen bij het gebeuren, bekeken in 1987 en 1989/1990

N=87	1987		1989/1990	
	tot	%	tot	%
zeker	76	87	70	80
mogelijk	11	13	15	17
zeker niet	0	0	2	3

Het onderzoeksteam van de Rijkspolitie werd eveneens gevraagd naar zijn mening betreffende de betrokkenheid van door hen geïnterviewde kinderen uit de groep. Het bleek daarbij dat 23 van hen niet ondervraagd waren door de politie. De leider van het team meende in juli 1987 dat 32 van de resterende 64 kinderen er zeker, 24 zeker - mogelijk, 6 mogelijk, en ten slotte 2 beslist niet betrokken waren geweest. Er was daarbij een duidelijke overeenstemming tussen ouders en onze politiezeugsman. Voor de 32 kinderen, waarvan de politie overtuigd was van hun betrokkenheid, gold dat ook voor de ouders. Voor twee kinderen gold echter dat zij door de politie als 'zeker niet' waren ingeschat, maar door hun ouders als mogelijk.

Wij hebben pas in het tweede interview de ouders gevraagd hoe vaak, naar hun mening, hun kind of kinderen ('meegeweest') waren naar een misbruiksituatie. De resultaten zijn als volgt:

Tabel 4 Frequentie waarin de ouders denken dat hun kind 'meegeweest' is

N=87	jongens	meisjes	totaal	%
een keer	16	10	26	30
twee-vijf keer	16	8	24	28
zes-tien keer	3	1	4	5
meer dan tien keer	2	1	3	3
geen idee van aantal	11	17	28	32
niet betrokken	0	2	2	2

Er was een tendens onder de ouders van jongens om zekerder van het aantal keren te zijn dan die van meisjes. Hetzelfde gold overigens voor de mening betreffende de betrokkenheid bij het misbruik (tabel 3): ouders van jongens bleven iets meer bij hun mening dan die van meisjes.

Hoe hebben de kinderen hun ervaringen verwerkt? Dit was voor ons een zeer belangrijke vraag, met name vanuit het oogpunt van de geestelijke gezondheid. Wij hebben daartoe in de tweede interviewronde een aantal mogelijkheden aan de ouders voorgelegd en hun reactie hierop gevraagd. De resultaten:

Tabel 5 Hoe hebben de kinderen de gebeurtenissen verwerkt?

N=87	jongens	meisjes	totaal	%
niet betrokken volgens ouders	0	2	2	2
geheel 'vergeten', geen problemen	12	5	17	20
niet 'vergeten', geen problemen	18	15	33	38
is er af en toe mee bezig, zit er dan mee	10	11	21	24
is er regelmatig mee bezig, geen problemen	3	3	6	7
is er regelmatig mee bezig, zit er duidelijk mee	1	1	2	2
geen idee hoe het verwerkt is	4	2	6	7

De conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat na tweeënhalf jaar 9% van de kinderen volgens de ouders nog frequent (meerdere malen per week) bezig was met hun herinneringen en dat 26% er nog steeds problemen mee had. De twee kinderen met veel problemen zijn een meisje van 4 en een jongen van 5 jaar oud.

Wij vroegen de ouders bij dit tweede interview of zij het gevoel hadden dat hun kind veranderd was. Hiermee werd bijvoorbeeld bedoeld: bezorgd, angstig, op zijn hoede, teruggetrokken, slecht contact met ouders, zich bewuster van zijn seksualiteit, dit alles niet in dezelfde mate als voor het misbruik. De reacties van de ouders waren:

Tabel 6 Aantal jongens en meisjes, die volgens de ouders veranderd zouden zijn door de gebeurtenissen

N=87	jongens	meisjes	totaal	%
ja, het is een ander kind geworden	18	16	34	39
nee, het is hetzelfde kind gebleven	30	21	51	59
niet betrokken volgens ouders	0	2	2	2

Wanneer we de gegevens over de afzonderlijke kinderen uit de tabellen 4, 5 en 6 naast elkaar leggen, dan blijkt dat de volgende verbanden te leggen zijn:

- naarmate een kind vaker meegenomen werd, bleek het vaker veranderd te zijn;
- naarmate een kind vaker meegenomen werd, bleek de verwerking moeilijker;
- naarmate een kind meer moeite had met de verwerking, bleek het vaker veranderd te zijn.

Wij vroegen de ouders of het kind na tweeënhalf jaar ook nog sprak over het misbruik. Bij 57 kinderen gebeurde dit nooit meer, bij 38 incidenteel en bij 4 wekelijks tot dagelijks.

We hebben verder vragen gesteld met betrekking tot de hulpverlening. Van de 87 kinderen waren 58 in het ziekenhuis lichamelijk onderzocht. De polikliniek voor kinderpsychiatrie werd door 10 kinderen bezocht, veelal in het eerste halfjaar na de gebeurtenissen. De ouders van 36 kinderen hadden het spreekuur van de RIAGG bezocht, dat in de eerste weken nadat het misbruik bekend was geworden was ingesteld. Het betrof hier alleen consultatie voor ouders, geen contacten met kinderen; 23 kinderen bezochten later de RIAGG voor een directe hulpverlening. Ten slotte hadden de ouders van 21 kinderen contact met een 'outreaching' hulpverleningsteam, dat in januari 1988 geformeerd was op insti-

gatie van de ministeries van wvc en Justitie. Ook dit had meer een consultatieve functie voor de ouders. Er zaten twee kinderpsychiaters en een kinderpsychologe in. Bij 27 kinderen ten slotte was op geen enkele wijze, noch direct, noch via de ouders, contact met professionele hulpverleners (afgezien van de huisarts) geweest.

Dat de hulpverlening geïmproviseerd is geweest, valt niemand kwalijk te nemen. Achteraf bekeken denken wij wel dat twee omstandigheden de hulpverlening parten hebben gespeeld. Ten eerste hadden, zoals eerder opgemerkt, veel ouders toch al moeite om met onbekende hulpverleners over hun problemen te praten. Daarbij kwam dat ouders zich vaak gekwetst voelden door de beschuldiging van 'massahysterie'. Ze waren dan ook zeer gevoelig voor de houding van de hulpverlener, gespist op de vraag: 'Geloofst hij ons wel of geloofst hij ons niet?' Hoewel ouders zich goed voor konden stellen dat de bizarre gebeurtenissen niet zomaar geloofd konden worden, trokken zij zich bij uitingen van twijfel of ongeloof van de hulpverlener toch teleurgesteld terug. Ten tweede kan achteraf worden vastgesteld dat onkunde over ritueel misbruik de hulpverlening ongunstig heeft beïnvloed.

Op het moment van het tweede interview kregen 7 kinderen, afkomstig uit 4 gezinnen, nog hulp. Uit de eerder vermelde groep van kinderen die meer dan 5 keer 'meegeweest' waren (totaal 7 kinderen), vielen 3 in deze nog in zorg zijnde groep.

Tevens hebben wij gekeken naar het effect van de gebeurtenissen op de ouders zelf. Bijna de helft van de ouders zei dat er geen invloed op het huwelijk was geweest; 26 moeders en 2 vaders hadden gedurende enige tijd ernstig libidoverlies. Op zich is dit gegeven treffend voor de verschillen in seksualiteitsbeleving tussen mannen en vrouwen. Het was opvallend dat vaders na aanvankelijke woede (er waren er die met een bijl in hun auto door het dorp reden) er al vrij snel geen woord meer over wilden horen. Moeders toonden gedurende langere tijd meer verdriet en somberheid.

In het tweede interview vroegen wij de ouders of zij er nog over spraken: 44 ouders zeiden er nog regelmatig met elkaar over te spreken. Moeders spraken er overigens frequenter en met meer anderen over dan vaders. Tweemaal zoveel vaders als moeders (16 versus 8) spraken er nooit meer over.

Veranderingen

Een belangrijk doel van het tweede interview was meer inzicht te krijgen in de gedragsveranderingen bij de kinderen in de loop van de tijd. Door de opzet van het onderzoek was het mogelijk om deze in eenzelfde groep kinderen te vergelijken. Zoals eerder gesteld is er een oververtegenwoordiging van jonge kinderen. De tijd werd verdeeld in de volgende perioden:

- periode 1: *basis*; de tijd waarvan wordt aangenomen dat er niets aan de hand was, voor de desbetreffende gebeurtenissen ('zoals het kind altijd was');
- periode 2: *fase van het misbruik*; de beginperiode, waarin de gebeurtenissen naar wij aannemen plaatsvonden, maar niemand zich ervan bewust was; in ieder geval de eerste maanden van 1987;
- periode 3: *interview 1*; de situatie ten tijde van het eerste interview van tweede helft juni 1987 (hoe is het met uw kind, nu ze erover verteld heeft?);
- periode 4: *tussen-interviews*; de tijd tussen het eerste en tweede interview, tweede helft 1987/geheel 1988/groot deel 1989;
- periode 5: *interview 2*; de situatie ten tijde van het tweede interview, eind 1989.

Tabel 7 Antwoorden op vragenlijst 2

N=87	basis	fase van misbruik	interview 1	tussen-interviews	interview 2
slecht inslapen	9	45	39	49	25
nachtmerries	1	38	32	36	16
wakker worden 's nachts	4	42	40	42	24
bedplassen	9	33	17	21	15
genitale schaamte	2	24	27	17	12
masturberen	3	29	35	21	14
erotische handelingen	3	26	32	24	9
schuttingwoorden	1	37	43	37	22
agressief naar de omgeving	11	58	57	46	27
zich isoleren	2	14	18	25	17
agressief in spel	8	39	33	27	21
destructief (speelgoed kapot maken)	8	27	26	21	15
angstig, schrikkerig	3	42	41	46	31
tongzoenen	0	8	9	15	4
martelen van dieren				6	3
angst om opgesloten te worden				17	12
erg bezig met branden en vuur				16	11
erg angstig voor spinnen				18	15
veel bezig met duivels en geesten				16	12
woorden achterstevoren schrijven				4	1
erg bezig zijn met de dood				24	13
andere				12	9

De incidentie van de verschillende gedragsaspecten van de 87 kinderen gedurende elk van deze perioden wordt weergegeven in de volgende diagrammen.

Diagram 1 Slecht inslapen, nachtmerries, wakker worden 's nachts, bedplassen

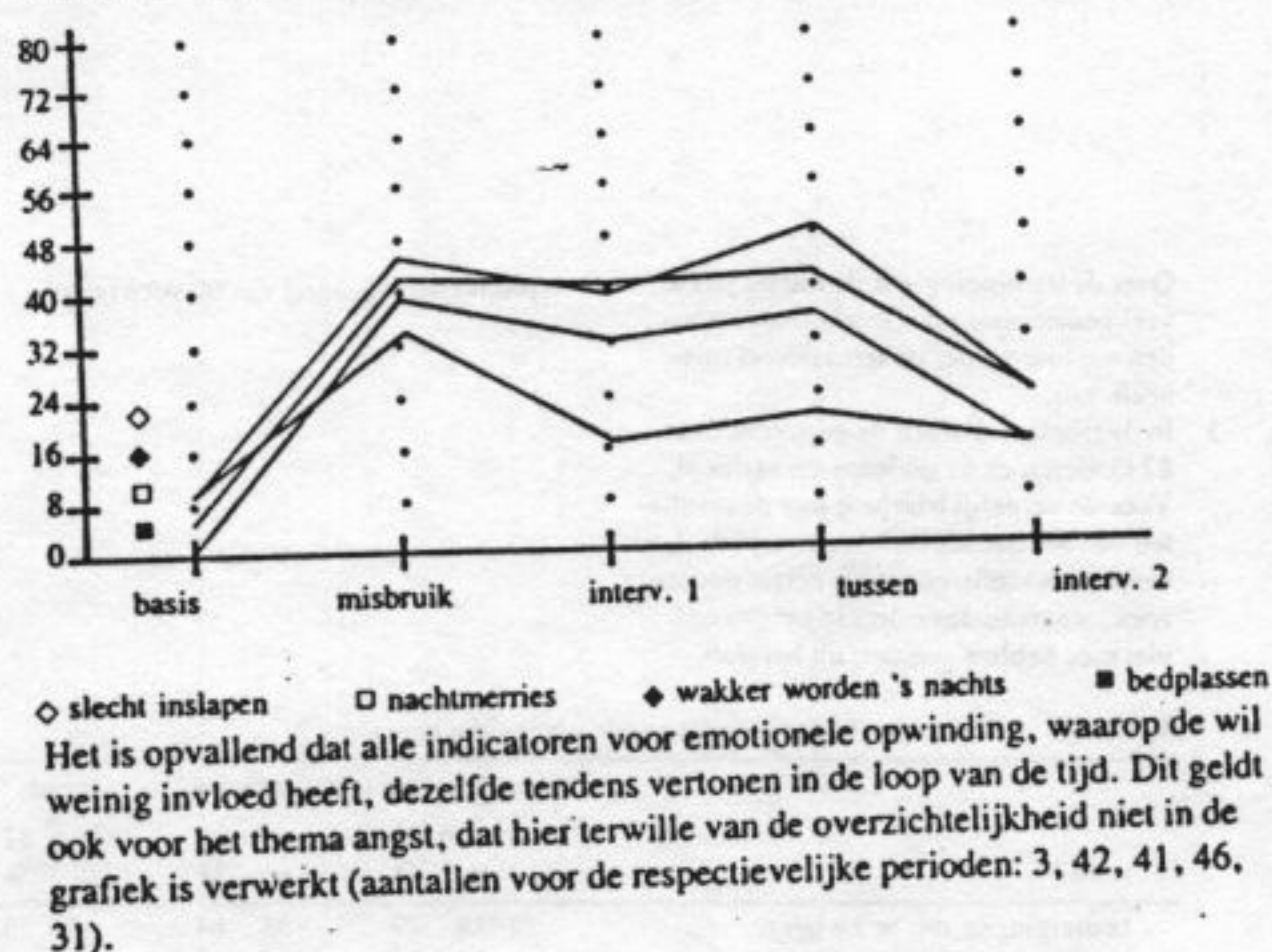

Diagram 2 Genitale schaamte, masturberen, erotische handelingen, schuttingwoorden

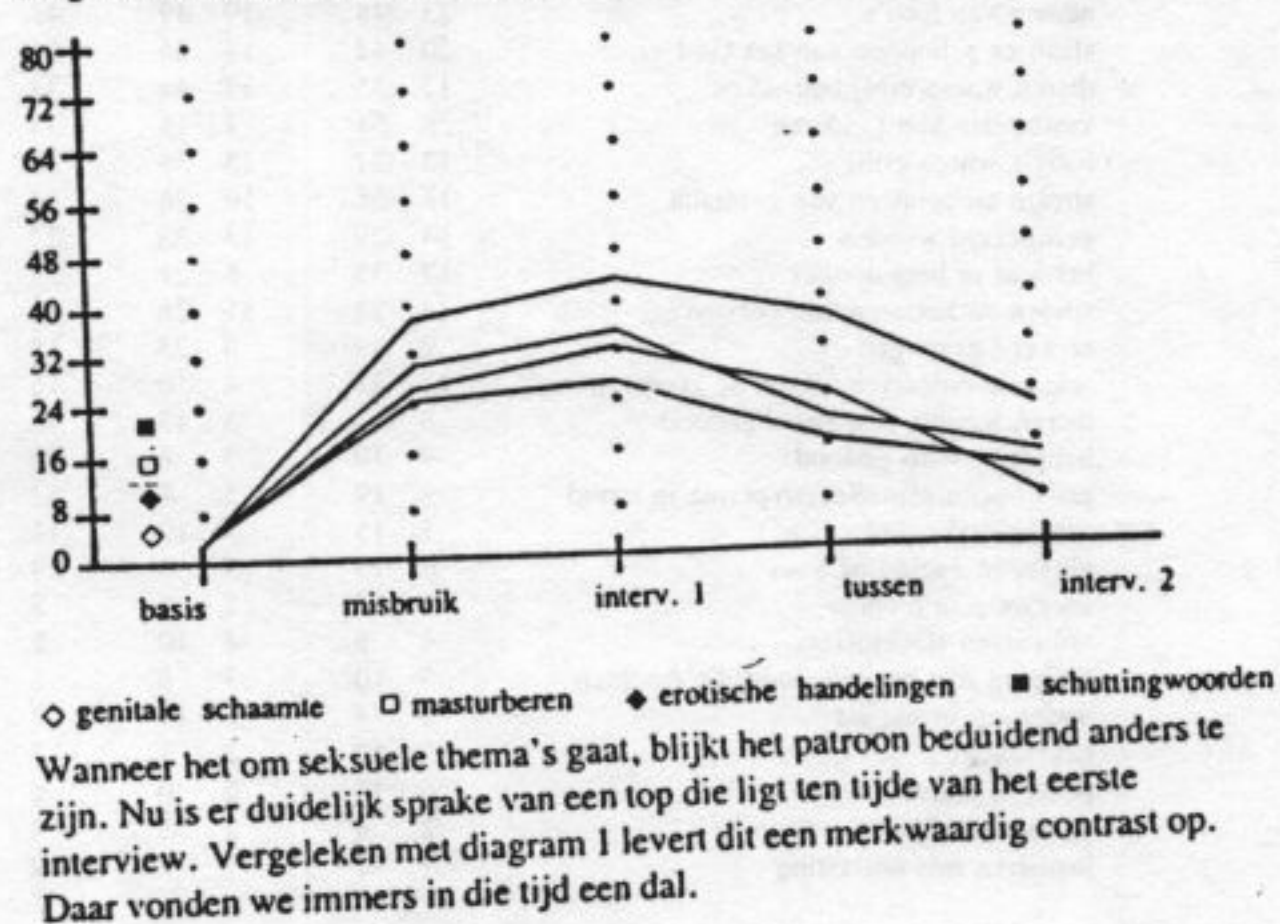
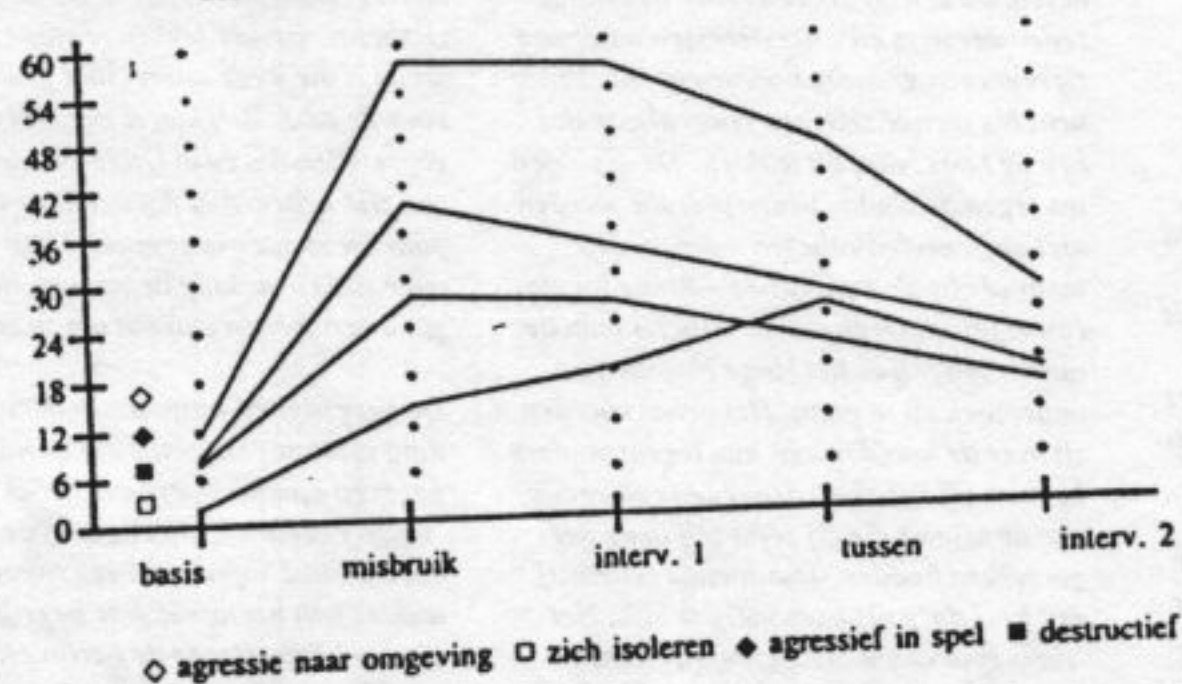

Diagram 3 Agressief naar omgeving als schoppen ouders, zich isoleren, agressief in spel, destructief

De uitingen van de emotionele toestand in actief gedrag van het kind volgen ook al een bepaald patroon. Hier ligt de top in de fase van het misbruik en daalt de lijn verderop langzaam. Alleen de indicator 'zich isoleren' doet niet mee en blijft stijgen tot het tweede interview.

Dat de drie hier onderscheiden groepjes van onderling verwante items elkaar 'opgezocht' hebben in drie duidelijk verschillende grafiekprofielen, viel door ons niet te voorzien. Over het waarom van die verschillen in profiel willen wij niet speculeren.

In het tweede interview hebben we zeven items aan de vragenlijst over gedragsveranderingen toegevoegd, die betrekking hebben op de gevolgen van mogelijk ritueel misbruik. De items die hierop betrekking hebben, zijn te vinden in Bijlage 2 en tabel 7. Hieronder vielen: dieren martelen, angst opgesloten te worden in kleine ruimten, angst voor spinnen, bezig zijn met de dood, duivels en geesten, of met branden en vuur. Voor al deze items geldt dat de frequentie waarin ze bevestigd werden, betrekkelijk laag was. Het meest genoemd waren nog het bezig zijn met de dood, de angst voor spinnen en bezig zijn met vuur en brand. Deze gegevens zouden erop kunnen wijzen dat lang niet alle kinderen hetzelfde hebben meegemaakt.

Tot slot hebben we aan het tweede interview in 1989/1990 nog twee nieuwe vragenlijsten toegevoegd. De eerste heeft betrekking op objecten, gebruikt bij het misbruik (zie Bijlage 3). De economie van dit artikel dwingt ons ertoe alleen de meest en de minst genoemde objecten hier te vermelden. Meer dan de helft van de kinderen noemde foto's/video's, zwembaden en verklede mensen, wat zowel voor jongens als meisjes gold (respectievelijk 50, 48 en 46 kinderen). Messen, gewassen worden, maskers en bloed werden door ongeveer een derde van de kinderen aan de ouders genoemd, waarbij het opvalt dat

messen tweemaal zoveel door jongens als door meisjes zijn vermeld. Over offerblokken (een door de kinderen zelf aangedragen woord), altaren en heksen werd veel minder verteld, door minder dan een tiende deel van de kinderen.

Tot slot willen wij enkele resultaten bespreken van de scores op de tweede toegevoegde vragenlijst met items over allerlei onderwerpen (Bijlage 4). Pressie op de kinderen, in de vorm van bedreigingen om te blijven zwijgen, werd het meest aangekruist: 63 kinderen waren hieraan blootgesteld. Innemen van drankjes en tabletjes en het maken van video-opnamen volgden daarop met scores van boven de 50% (respectievelijk 57 en 49 kinderen). Tegen de 40% had aan zijn ouders melding gemaakt van 'zelf geschopt en geslagen te zijn', 'zelf vastgebonden geweest' en 'de betrokkenheid van dieren'.

Pas daarna volgen op seksualiteit betrekking hebbende items. Rond de dertig procent heeft melding gemaakt van 'strelen en betasten van de borsten' of 'strelen en betasten van de genitalia'. In het domein van het seksuele kwamen ook de laagste frequenties voor. 'Penis in vagina' en 'penis in rectum' werden in respectievelijk 4 en 6 gevallen genoemd. Als laatste gegeven willen wij vermelden dat de kinderen vaak over baby's spraken: 28 kinderen deden dat, waarbij 12 kinderen spraken over het doden van baby's. Wat het rituele aspect van het misbruik betreft valt het op dat de specifieke objecten, zoals die door de kinderen werden beschreven, toch met aanmerkelijk lagere frequenties uit de bus komen dan ervaringen die binnen een algemeen misbruikkader zijn te plaatsen.

Nabeschuiving

Overzien we het geheel, dan is er uit beide onderzoeken tezamen een aantal interessante gegevens naar voren gekomen. De vergelijkingen in de tijd die we hebben kunnen maken, zijn daarbij dienstig geweest. Voor onszelf sprekend: de onderzoeksresultaten hebben ons globale beeld van de gehele kwestie genuanceerd en bovendien geven ze aanleiding tot het stellen van betere, meer toegespitste vragen.

Om te beginnen blijft het moeilijk te begrijpen waarom de oudere kinderen zoveel later hun verhaal zijn gaan doen dan de jongere. Daarvoor hebben wij twee hypothesen. Ten eerste lijkt het ons waarschijnlijk dat de bedreigingen door de ouders bij de oudere kinderen meer hebben ingewerkt, omdat ze beter de realiteit ervan konden overzien. Een typisch gevolg daarvan kan zijn geweest dat de oudere kinderen zich meer mede betrokken zijn gaan voelen en daardoor schuldiger (zie voor de relatie tussen schuldgevoelens en frequentie en duur van het misbruik bijvoorbeeld: Draijer, 1990; Frenken en Van Stolk, 1987). Immers: ze hadden meegedaan en biechten dat niet op. Daarbij, ten tweede, zal naar ons idee het sterkere schuldgevoel van oudere kinderen zijn voortgekomen uit de seksuele componenten van de gebeurtenissen. Ze hadden de leeftijd waarop schaamte over seksualiteit en aan de andere kant een verheugde belangstelling daarvoor veel sterker ontwikkeld zijn dan op jongere leeftijd.

Hoe vaker meegeweest, hoe groter de psychische schade, hoe vaker betrokken bij griezelige gebeurtenissen, hoe meer een ander kind geworden. Deze opsomming zou nog verder uit te breiden zijn. Het beeld dat zich aftekent komt overeen met hetgeen er binnen andere populaties van slachtoffers van misbruik en geweld is gevonden (zie bijvoorbeeld: Russell, 1986; Draijer, 1990). De ellende hoopt zich als het ware op bij een deel van de onderzochte groep en spitst zich verder toe binnen een kleine groep 'ernstige gevallen'.

Dit uitgangspunt valt met betrekking tot onze onderzoeken in twee richtingen uit te werken: met betrekking tot de gebeurtenissen en met betrekking tot de hulpverlening. Om met het eerste te beginnen: de 'affaire Oude Pekela' is aanvankelijk gepresenteerd als een zaak van seksueel misbruik en dat beeld is blijven hangen. Uit de door ons verzamelde gegevens treedt evenwel een breed kader van mishandeling en misbruik naar voren, waarbinnen zowel het seksuele als het rituele een plaats inneemt.

Lang niet alle kinderen hebben hetzelfde meegemaakt. Wat betekent dit gegeven nu voor de toedracht? Daarover willen we een speculatief scenario opperen. Het is mogelijk dat de ouders, op welke wijze ook onderling georganiseerd, in eerste instantie activiteiten voor kinderen op touw hebben gezet waarbij verkleedpartijen en zwembaden een hoofdrol speelden. Veel kinderen zijn daarbij betrokken geweest en het doel van de ouders zou het maken van opnamen kunnen zijn. Vervolgens zijn er, op basis van ons onbekende criteria, kinderen geselecteerd die opnieuw werden benaderd. Hun ervaringen zijn het best te begrijpen in het kader van ritueel misbruik en zij kregen ook het meest met seks te maken. Aan het einde van het verhaal staan dan de kinderen die de meeste en de meest schokkende dingen hebben meegemaakt. Hoe gebrekkig en hypothetisch ook, het is een scenario waarbinnen veel gegevens over verschillen tussen de kinderen in ervaringen en frequenties een begrijpelijke plaats krijgen.

Wat de hulpverlening betreft zouden we in de eerste plaats willen stellen dat de gegevens over het psychisch welbevinden van de kinderen ons, tweeën-eenhalf jaar na dato, zijn meegevallen. Immers, van drie kwart van de kinderen kon gezegd worden dat zij hoe dan ook niet met problemen kampen. Niet alleen de verschillen in ernst, aard en frequentie van het misbruik bieden daar een verklaring voor, maar, naar onze stellige mening, ook de psychische weerbaarheid van het kind en het gezin van herkomst. Met twee kinderen ging het op dat moment ronduit slecht: de andere kinderen die volgens de ouders nog problemen hadden, functioneerden wel in het dagelijks leven. De toekomst zal leren hoe persistent hun problemen zijn en hoe die zich verder zullen ontwikkelen.

Zelf hebben wij uit het onderzoek de conclusie moeten trekken dat we in de periode van het misbruik ongetwijfeld zaken gemist hebben. Dat is gebeurd op basis van onwetendheid over vooral ritueel misbruik. Wij denken dat andere hulpverleners daar lering uit kunnen trekken. En niet alleen dat. In vrijwel alle gesprekken met ouders kwam naar voren hoe belangrijk het voor hen was om gerespecteerd te worden als mensen die het over authentieke ervaringen hadden. In het geval van ons dorp kwam daar de telkens weer geuite verdachtmaking van massahysterie bij, die mensen kwetste en de verwerking van het leed door ouders en kinderen in de weg stond.

We realiseren ons heel goed dat het in de hulpverlening om een dilemma

gaat. Enerzijds denken we dat een adequate hulpverleningsrelatie aangaande misbruik niet tot bloei kan komen wanneer de hulpverlener het verhaal van de cliënt met argwaan tegemoet treedt. Anderzijds kun je het geloof erin niet afdwingen. De zaken waarover het ook in Oude Pekela ging, blijven onvoorstelbaar. Het zijn de kinderen zelf geweest, die ons hebben overtuigd.

Noten

- 1 Bram van Stolk heeft ons geholpen bij de redactie van dit artikel en het ordenen van de gegevens. Wij zijn hem zeer erkentelijk voor de manier waarop hij dat gedaan heeft. Zijn medewerking heeft hij verleend vanuit een neutrale positie; wij blijven zelf verantwoordelijk voor de inhoud.
- 2 Er zijn enkele definities omtrent ritueel misbruik in de literatuur te vinden. Kelley (1988) geeft de volgende: 'Ritualistic

abuse refers to repetitive and systematic sexual, physical, and psychological abuse of children by adults as part of cult or satanic worship.'
 In 'The report of the Ritual Abuse Task Force Los Angeles County Commission For Women' (1991) staat de volgende: 'Ritual abuse is a brutal form of abuse of children, adolescents, and adults, consisting of physical, sexual, and psychological abuse, and involving the use of rituals.'

Over de terminologie is de laatste jaren veel gediscussieerd. Gemakshalve houden wij hier verder de term ritueel misbruik aan.

- 3 In de tabellen worden de gegevens over 87 kinderen en 61 ouderparen vermeld. Voor de vergelijkbaarheid met de resultaten van het tweede onderzoek zijn de 3 besproken kinderen uit het eerste onderzoek, waarvan de ouders in het tweede niet mee hebben gedaan, uit het oorspronkelijke bestand van 90 verwijderd.

Bijlage 3 Antwoorden eerste toegevoegde vragenlijst interview 2

N=87	jongens		meisjes		totaal	
	N	%	N	%	N	%
foto's/video's	29	60	21	54	50	57
zwembaden	26	54	22	56	48	55
verklede mensen	26	54	20	51	46	53
messen	25	52	10	26	35	40
gewassen worden	17	35	16	41	33	38
maskers	20	42	11	28	31	36
bloed	15	31	11	28	26	30
als dier verklede volwassenen	14	29	10	26	24	28
vuur	10	21	8	21	18	21
kerk	6	13	10	26	16	18
opsluiten in kast	7	15	8	21	15	17
verf	10	21	4	10	14	16
martelwerktuigen	9	19	3	8	12	14
kaarsen	5	10	6	15	11	13
knoien	5	10	6	15	11	13
gewaden	6	13	4	10	10	11
kruisen	6	13	3	8	9	10
heksen	5	10	3	8	8	9
altaren	4	8	3	8	7	8
symbolen	3	6	2	5	5	6
offerblok	2	4	2	5	4	5
geen melding van een hierboven genoemd voorwerp of gebeuren	8	17	8	21	16	18

Bijlage 4 Antwoorden tweede toegevoegde vragenlijst interview 2

N=87	jongens		meisjes		totaal	
	N	%	N	%	N	%
bedreigingen om te zwijgen	38	79	25	64	63	73
innemen van tabletjes/drankjes	30	63	27	69	57	66
maken van video of films	28	58	21	54	49	56
nemen van foto's	23	48	19	49	42	48
slaan en schoppen van het kind	20	42	14	36	34	39
dieren waren erbij betrokken	17	35	17	44	34	39
vastbinden van kinderen	26	54	7	18	33	38
baby's waren erbij	13	27	15	38	28	32
streken en betasten van genitalia	18	38	10	26	28	32
geïnjecterd worden	14	29	13	33	27	31
het was er heel donker	17	35	8	21	25	29
streken en betasten van borsten	14	29	11	28	25	29
er werd gezongen	9	19	9	23	18	21
seksuele contacten tussen de kinderen	11	23	4	10	15	17
dieren werden gemarteld/gedood	8	17	5	13	13	15
baby's werden gedood	9	19	3	8	12	14
gedwongen urine/feeces/sperma in mond	9	19	3	8	12	14
orogeenitaal contact	7	15	4	10	11	13
vinger in vagina of anus	6	13	3	8	9	10
voorwerp in rectum	6	13	2	5	8	9
volwassen slachtoffers	4	8	4	10	8	9
dreiging met bovennatuurlijke machten	5	10	3	8	8	9
voorwerp in vagina	2	4	5	13	7	8
bekrassen	5	10	2	5	7	8
penis in rectum	6	13	0	0	6	7
penis in vagina	2	4	2	5	4	5
insmeren met ontlasting	1	1	1	3	2	4

Bram van Stolk

Kwade Tongen

Wat is er in de herinnering blijven hangen van de geruchtmakende gebeurtenissen in Oude Pekela, zo'n zeseneuhalf jaar geleden? Vraag je daar vandaag de dag naar, dan komt het antwoord aarzelend op gang. 'Was dat niet iets met poppen?' ('Nee, dat was de Bolderkar'.) 'Oh ja, het ging om clowns. Te gek, waarmee al die kinderen mee zouden zijn gegaan. Voor het misbruik zogenaamd, en niemand in dat dorp iets merken. Er zat een mal huisartsen-echtpaar achter, ja ik weet het weer.' Het gezicht van de spreker straalt inmiddels van plezier. In het collectieve vaderlandse geheugen figureert de kwestie nog slechts om z'n amusementswaarde. De huisartsen in kwestie heb ik afgelopen zomer leren kennen. Het contact is tot stand gekomen via enkele concept-artikelen van hun hand, die zij de redactie van dit blad ter beoordeling toezonden. De Jonkers zijn geen sociale wetenschappers. Vandaar dat de veelheid aan onderzoeksresultaten en ideeën die zij aandroegen niet alleen vroeg om ordening, maar ook om enige assistentie daarbij. Met instemming van de redactie, maar op persoonlijke titel en verantwoordelijkheid, heb ik die geboden. Waarom, afgezien van een portie nieuwsgierigheid? In 1987 heb ik, als zovelen die er beroepshalve in geïnteresseerd waren, druk gespeculeerd over 'Oude Pekela'. Binnenskamers ruidde ik daarbij schaamteloos meermalen de ene stellige mening voor de andere in. De massapsychologische interpretatie van de zaak vond ik wel de meest spannende. Het vak massapsychologie heb ik ooit met veel plezier gevolgd (op het vroegere Baschwitz Instituut van de Universiteit van Amsterdam) en nu hoop ik getuige te zijn van een groepspsychologisch experiment in vivo dat schaars is in zijn soort. Verder wist ik het ook niet; wat mij betreft bleven alle opties open.

Over de landelijke persdiscussie inzake 'Oude Pekela' kreeg ik wel een duidelijke mening. Ik ben die pijnlijk gaan vinden. Wat een open debat had moeten worden, verwerd tot een oneerlijke wedstrijd tussen beroepsspelers uit de Randstad en een Oostgroningse amateurclub. Tegenover de huisartsen en hun achterban van ouders, plaatselijke politiemensen en onderwijzers stelde zich een hooggezet gezelschap uit 'de metropool' op, dat van 'massahysterie' sprak. De uitslag van de match viel toen makkelijk te voorspellen. In de arena van de openbare meningsvorming verloor het echtpaar, als onhandige buitenstaanders, de strijd om de publieke gunst. Van meet af aan viel de 'massahysterie'-hypothese in het Westen goed. Was het niet aardig om te zien dat ons land nog een diepe provincie kende, waar onwetenden elkaar opstookten tot een heilig geloof in bizarre onzin? Er klonk hooggeleerd gegiechel achter haastig opgevouwen waaiers over zoveel plattelandstrategie. Prof. G. Mik (toen jeugdpsychiater in Groningen, overleden in 1991) kreeg de rol van spelbreker toebedeeld. Hij geloofde wat de kinderen uit het dorp hem vertelden en hij nam het tegen ieders verwachting in voor de Jonkers op. Dat heeft hij geweten. Mik werd openbaar geridiculiseerd, om de interviewmethode die zijn vrouw hem aanraaide en om zijn goedgelovigheid. Vanuit het Westen werd hij zelf gediagnostiseerd: een geval van 'verstandsvertoebeling'. De opponenten brachten in de pers alternatieven naar voren die interessant genoeg waren - geput uit Amerikaans onderzoek of gebaseerd op vergelijkingen met gevallen van collectieve angstige opwindings uit een ver verleden. Echter, zij maakten daarbij schoonheidsfouten die, denk ik, zijn voortgekomen uit een dieperliggend motief. De openbare aanklagers

van seks met eigen of andermans kinderen beschouwden zij als een nieuwe lichting zedenmeesters en -meesteressen waarmee zij ooit eens grondig hoopten af te rekenen. Nu diende zich een voorval aan dat hen de kans bood dit te doen. De argumenten tegen de Jonkers-interpretatie werden niet als tegenhypothesen aangeboden, maar als finale conclusies - Roma locuta, causa finita. Geen van de experts nam de moeite om zelf in het Hoge Noorden op onderzoek uit te gaan. Het debat voerden zij over de hoofden van hun tegenstanders heen en zij opponeerden tegen een versie van de affaire die zij eerst zelf in de pers gecreëerd hadden. Dusdoende zetten zij een heel dorp als onmondig te kijk. Het 'theorema van W.J. Thomas', 'If men define situations as real they are real in their consequences' moeten zij allen gekend hebben, maar er werd niet naar gehandeld. Lijden dat op inbeelding berust is nog altijd lijdend en wie de patiënt op de hoogte wil stellen van de diagnose 'imaginair' zal daarbij professioneel behoedzaam te werk dienen te gaan. Het omgekeerde vond plaats. De eindconclusie 'er is in Oude Pekela niets gebeurd' werd triomfantelijk gebracht. Zoveel opwindings over niets! Dat de overspeelde huisartsen, ouders, politiemensen, enzovoorts zich daardoor gekrenkt en gehoond hebben gevoeld, laat zich raden. Zij waren respectloos behandeld. In Oude Pekela ging het om een omvangrijke groep hoe dan ook geschokte kinderen en ouders die baat konden hebben bij hulpverlening en bij onderzoek naar hun angsten en problemen. De Jonkers zijn de enigen geweest die meteen zowel het een als het ander hebben gedaan. Het beeld van de kwestie dat zij in dit MGv-nummer oproepen, is genuanceerd; het gaat niet

om 'heel veel' en 'heel erg' op alle parameters. Daarmee is, denk ik, 'de zaak' die zij dienen sterker komen te staan; op zijn minst is die weer interessant geworden voor de GGZ. Zelf kan ik mij niet meer voorstellen dat er in Oude Pekela 'niets' zou zijn gebeurd of dat het daar om een paar incidenten is gegaan. Toen wij aan onze samenwerking begonnen, had ik er geen vermoeden van dat het zo zou lopen. De gevestigden-buitenstaanders verhouding is maar één factor die richting heeft gegeven aan het openbare debat over 'Oude Pekela'. Collectieve afweer van enge boodschappen zal een tweede zijn, anders valt het moeilijk te begrijpen hoe uit een hoop ellende de herinnering aan een klucht tevoorschijn kon komen. Inmiddels is er ook echt een klucht van de kwestie gemaakt, in de vorm van een televisie-'soap' in een aantal delen. Volgens plan zal die in april van dit jaar te zien zijn bij de NOS, onder de titel 'Oude Tongen'. Een subsidie van anderhalf miljoen gulden van het Stimuleringsfonds voor Culturele Omroepproducties is er goed voor geweest. De filmversie van 'Oude Tongen' werd al begin februari jl. op het Rotterdamse Filmfestival getoond. Een 'soap' vond ik het niet, eerder een zwarte komedie met aanzienlijke artistieke pretenties. Aan mij zijn die niet besteed geweest; ik zag alleen een filmische warboel, gelardeerd met veel ongein. Waar het hier om gaat is de consequent volgehouden verwijzing naar Oude Pekela '87, waarbij de hysterie-hypothese als uitgangspunt heeft gediend voor het script. Oude Pekela ziet zichzelf terug als een benepen dorp dat bezeten is van seksuele obsessies, jaloezie en gekte. Zó bekeken gaat het om stigmatiserend vermaak, dus om een smakeloze vertoning.

'Pekela-deskundigen' bekijken in grafstemming televisie-serie

'Misbruik kinderen Oude Pekela is geen fantasieverhaal geweest'

Van onze verslaggever **Jet Bruinsma**

DEN HAAG

Zo veel kinderen uit Oude Pekela vertellen hetzelfde verhaal, dat er geen sprake kan zijn geweest van fantasieren of massahysterie over seksueel misbruik. Tot die conclusie komt het artsenechtpaar Jonker op grond van onderzoek onder 65 ouderparen met in totaal 87 mogelijk misbruikte kinderen. In de 'affaire-Oude Pekela' had een kwart van de kinderen na 2,5 jaar nog steeds problemen.

Bij hun onderzoek zijn de Pekelase artsen F. Jonker en zijn vrouw P. Jonker-Bakker, die als eersten werden geconfronteerd met tientallen meldingen van mogelijke seksuele kindermishandeling, geholpen door de socioloog dr B. van Stolk.

In het maandnummer van het *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid* dat deze week verschijnt, schrijft Stolk op basis van de onderzoeksgegevens: 'Zelf kan ik mij niet meer voorstellen dat er in Oude Pekela 'niets' zou zijn gebeurd of dat het daar om een paar incidenten is gegaan.'

Het echtpaar Jonker heeft onmiddellijk na het bekend worden van de affaire (juni 1987), en tweeëneenhalf jaar later (eind 1989), de overwegend tot hun eigen praktijk be-

horende ouders van wie kinderen bij de affaire waren betrokken, ondervraagd. Daaruit blijkt onder meer dat 63 kinderen hebben verteld dat ze onder bedreiging werden gedwongen om te zwijgen over wat ze hadden meegemaakt.

Van de kinderen moesten er 57 drankjes of tabletjes innemen, vijftig hebben het over video's en het maken van films, 48 vertellen over zwembaden, 46 over verklede mensen, 34 zeggen geslagen of geschopt te zijn.

Ook hebben tientallen kinderen hun ouders verteld dat 'er baby's bij waren', en soms zelfs werden gedood. Ook dieren werden gemarteld of gedood. Gezien de nadruk die in de affaire werd gelegd op het seksueel misbruik, is het aantal meldingen daarvan nog betrekkelijk gering, zo blijkt het onderzoek van het artsenechtpaar.

Over het betasten van genitalia spraken 28 kinderen, vijftien hadden het over seksuele contacten tussen kinderen, twaalf vertelden dat ze werden gedwongen om urine, ontlasting of sperma in de mond te nemen. Enkele kinderen hebben aan hun ouders verteld dat een man zijn penis in hun anus of vagina duwde.

Opvallend is dat in geen enkel geval wordt gesproken over clowns, terwijl in mei 1987, toen de affaire bekend werd, juist die clowns een

belangrijk onderdeel vormden in de eerste verhalen over het misbruik van kinderen.

Het misbruik in Oude Pekela had minder een seksueel karakter, zoals aanvankelijk werd gedacht, maar vertoende veel meer kenmerken van rituele mishandeling, concludeerden de Jonkers. Zij baseren zich bij die veronderstelling op contacten met onderzoekers uit het buitenland en op publikaties die sinds 1988 over dat onderwerp zijn verschenen.

De ondervraagde ouders vertellen in veel gevallen dat hun kind is veranderd na het misbruik. Aggressief gedrag, soms dierenmishandeling, slecht slapen, angst en schrikachtigheid, nachtmerries, het gebruik van schuttingwoorden en masturberen worden tientallen malen genoemd.

Tweeëneenhalf jaar na de gebeurtenissen in Oude Pekela blijken de ouders er iets minder van overtuigd te zijn dat hun kind is misbruikt. In 1987 waren de ouders nog zeker over het misbruik van 76 kinderen. Mishandeling van elf kinderen hielden ze voor mogelijk. Eind 1989/begin 1990 was het aantal voor de ouders 'zekere' gevallen van misbruik teruggelopen tot zeventig, het aantal 'mogelijke' gevallen was opgelopen naar vijftien en twee kinderen waren volgens hun ouders 'zeker niet mishandeld'.

Huisartsen rakelen 'Oude Pekela' op

Van onze verslaggevers

OUDE PEKELA - De huisartsen F. Jonker en P. Jonker-Bakker uit Oude Pekela hebben gisteren in het wetenschappelijk tijdschrift *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid* voor het eerst de resultaten gepubliceerd van hun onderzoek naar mogelijk ritueel seksueel misbruik bij een groep kinderen uit dit Groningse dorp. Burgemeester C. Arlman is er niet gelukkig mee dat de uit 1987 daterende 'affaire Oude Pekela' weer wordt opgerakeld.

Volgens het artsenechtpaar zijn er tussen de verhalen van 87 kinderen zoveel overeenkomsten, dat de affaire onmogelijk op massahysterie kan hebben berust. Het artsenechtpaar zegt dat het in eigen land „in een sfeer van hoon en verdachtmakingen” zijn verhaal moest doen. „Maar in het buitenland vonden wij wel gehoor”, aldus F. Jonker. „Wij hebben lezingen gehouden in Noorwegen, Engeland, Zwitserland, Italië. We hebben gepubliceerd in de Verenigde Staten. We zijn al die tijd zeer intensief met de zaak bezig geweest.”

De artsen hebben 87 kinderen uit het dorp onderzocht waarvan de ouders vermoedden dat ze waren

misbruikt. De kinderen zelf zijn niet ondervraagd, maar hun ouders vulden op het hoogtepunt van de affaire en in 1989, ruim twee jaar later, vragenlijsten in over het gedrag van hun kind. Van 70 van de 87 kinderen wisten de ouders twee jaar later nog steeds zeker dat ze misbruikt waren. Verreweg de meeste kinderen spraken echter niet meer over hun ervaringen en leken er ook geen grote problemen aan overgehouden te hebben. Een op de drie kinderen sliep nog steeds slecht, een aantal kinderen vertoende volgens de ouders opvallend seksueel gedrag. Met twee kinderen ging het uitgesproken slecht.

De ouders van de helft van de kinderen vertelden in 1989 dat hun kind had verteld over foto's en video's, over „verklede mensen” en over een zwembad. Er waren 35 kinderen die vertelden over „messen”, en 26 kinderen die vertelden over „bloed”. Geen van de kinderen had het, opvallend genoeg, over een clown. De artsen vroegen in 1989 gericht naar ervaringen die zouden kunnen wijzen op ritueel, satanisch misbruik. Er waren maar weinig kinderen die inderdaad tegen hun ouders hadden gerept over heksen, kaarsen, baby's die vermoord werden, offerblokken en gewaden. Volgens het artsenechtpaar droegen

de betrokken kinderen echter zelf bijvoorbeeld de term 'offerblok' aan. De artsen komen met de veronderstelling dat niet alle kinderen hetzelfde hebben meegemaakt, omdat er een soort 'selectie' zou hebben plaatsgevonden: eerst werden tientallen kinderen meegelokt naar een verkleedpartij, daar werd vervolgens een kleinere groep uitgezocht die veel ernstiger werd misbruikt.

Burgemeester Arlman, sinds januari 1990 in Oude Pekela, zegt bij zijnkomst in het dorp, zich terdege te hebben voorbereid op de mogelijkheid dat de affaire nog een keer opgerakeld zou worden. Dat het echtpaar Jonker nu opnieuw over de zaak publiceert verbaast hem, temeer daar het echtpaar het onderzoek nooit met de destijds bij de zaak betrokken instanties heeft besproken. De burgemeester zal op 15 maart een voorvertoning bijwonen van de mini-tv-serie *Oude Tonge* (NOS). De serie verhaalt over massahysterie in een dorp en is gebaseerd op de gebeurtenissen in Oude Pekela. Met de NOS wordt dan ook besproken in welke vorm hulpverlening voor de destijds betrokkenen geregeld moet worden. Een deel van de huisartsen in Oude Pekela vreest dat door de serie de emoties weer zullen oplaaien.

ren verdiept in Oude Pekela en in soortgelijke zedenzaken in de Verenigde Staten. De overeenkomst die hem opvalt, is de terugslag die zich bij dit soort affaires altijd voordoet. Wat begint met een serieus genomen klacht, komt spoedig in de fase van de ontkenning en wordt dan weer gevolgd door een 'overre-actie' van woede en angst van ouders of andere betrokkenen.

Maar naar hen wordt dan nauwelijks meer geluisterd, terwijl de theoretici 'van buiten' hun conclusies al hebben getrokken. Vaak komt het uiteindelijk niet meer goed, zoals de bijeenkomst van dinsdag in elk geval bewijst, meent Pyck.

Maar dat de affaire-Oude Pekela wel een echte affaire was, staat voor hem vast. „Politie en justitie zeggen dat, en het blijkt ook uit de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.”

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Iemand die wil geloven, zegt: zie je wel

hoogleraar kinder- en jeugdpsychiatrie prof. dr K. Pyck. Ook na drie uur kijkt deze 'geen oordeel' te hebben. 'Ik zou het opnieuw moeten zien, want ik heb het niet begrepen.' Maar het viel mee, omdat het script niet volledig op de hysteriethorie bleek te zijn gebaseerd, wat hij aanvankelijk wel vreemde.

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Pyck heeft zich de afgelopen jaren verdiept in de kinderverschillen van de affaire-Oude Pekela. Hij heeft de verhalen van de kinderen van wie er tientallen zijn terechtgekomen bij de Riagg en bij de kinderpsychiater. Zijn deskundig genoeg om te herkennen dat er seksueel misbruik is geweest. De feiten laten geen ruimte voor de theorie dat zich in Oude Pekela niets heeft voorgedaan.

Het zal weer veel boosheid oproepen

Volksgezondheid een artikel van het artsenechtpaar Jonker uit Oude Pekela, die daarmee alsnog hun geluk van destijds proberen aan te tonen. 'De twee topcriminelen Jonker', zoals Hofstede ze noemt, troffen de eerste slachtoffertjes van de zedenzaken in hun praktijk, en beschrijven hoe het hun sindsdien is vergaan.

Ze schrijven ook 'een aantal zaken die hebben geleerd van de affaire-Oude Pekela. Het is niet wist wat de anderen daarvan zouden vinden. Iedereen zat er immers met een verborgen portefeuille.' De sfeer deed Hofstede nog het meest denken aan een begraving.

Maar het ging om de voorvertoning van de mini-serie *Oude Tonge*, een televisiedrama van Gerard-Jan Rijnders dat is gebaseerd op het zedenzaken in het Groningse Oude Pekela in 1987. Volgende week gaat de bijbehorende bioscoopfilm in première. Oude Pekela

Van onze verslaggever **Jeroen Trommelen**
AMSTERDAM

Aan de ronde vergadering van de NOS zaten ze afgelopen dinsdag, bijna twintig man sterk, drie uur lang zingend televisie te kijken. De psycholoog, de socioloog, de dokter en de jurist. De burgemeester, de journalist en de dramaturg. De NOS zelf, en ook de stichting Korrelatie. De meningsverschillen waren enorm, maar niemand die dat liet merken, zegt mediasocioloog dr P. Hofstede.

Zelfs gelachen werd er nauwelijks. 'Heel besmuikt hoogstens, omdat je niet wist wat de anderen daarvan zouden vinden. Iedereen zat er immers met een verborgen portefeuille.' De sfeer deed Hofstede nog het meest denken aan een begraving.

Maar het ging om de voorvertoning van de mini-serie *Oude Tonge*, een televisiedrama van Gerard-Jan Rijnders dat is gebaseerd op het zedenzaken in het Groningse Oude Pekela in 1987. Volgende week gaat de bijbehorende bioscoopfilm in première. Oude Pekela

Volgens het artsenechtpaar zijn er tussen de verhalen van 87 kinderen zoveel overeenkomsten, dat de affaire onmogelijk op massahysterie kan hebben berust. Het artsenechtpaar zegt dat het in eigen land „in een sfeer van hoon en verdachtmakingen” zijn verhaal moest doen. „Maar in het buitenland vonden wij wel gehoor”, aldus F. Jonker. „Wij hebben lezingen gehouden in Noorwegen, Engeland, Zwitserland, Italië. We hebben gepubliceerd in de Verenigde Staten. We zijn al die tijd zeer intensief met de zaak bezig geweest.”

De artsen hebben 87 kinderen uit het dorp onderzocht waarvan de ouders vermoedden dat ze waren

misbruikt. De kinderen zelf zijn niet ondervraagd, maar hun ouders vulden op het hoogtepunt van de affaire en in 1989, ruim twee jaar later, vragenlijsten in over het gedrag van hun kind. Van 70 van de 87 kinderen wisten de ouders twee jaar later nog steeds zeker dat ze misbruikt waren. Verreweg de meeste kinderen spraken echter niet meer over hun ervaringen en leken er ook geen grote problemen aan overgehouden te hebben. Een op de drie kinderen sliep nog steeds slecht, een aantal kinderen vertoende volgens de ouders opvallend seksueel gedrag. Met twee kinderen ging het uitgesproken slecht.

De ouders van de helft van de kinderen vertelden in 1989 dat hun kind had verteld over foto's en video's, over „verklede mensen” en over een zwembad. Er waren 35 kinderen die vertelden over „messen”, en 26 kinderen die vertelden over „bloed”. Geen van de kinderen had het, opvallend genoeg, over een clown. De artsen vroegen in 1989 gericht naar ervaringen die zouden kunnen wijzen op ritueel, satanisch misbruik. Er waren maar weinig kinderen die inderdaad tegen hun ouders hadden gerept over heksen, kaarsen, baby's die vermoord werden, offerblokken en gewaden. Volgens het artsenechtpaar droegen

de betrokken kinderen echter zelf bijvoorbeeld de term 'offerblok' aan. De artsen komen met de veronderstelling dat niet alle kinderen hetzelfde hebben meegemaakt, omdat er een soort 'selectie' zou hebben plaatsgevonden: eerst werden tientallen kinderen meegelokt naar een verkleedpartij, daar werd vervolgens een kleinere groep uitgezocht die veel ernstiger werd misbruikt.

Burgemeester Arlman, sinds januari 1990 in Oude Pekela, zegt bij zijnkomst in het dorp, zich terdege te hebben voorbereid op de mogelijkheid dat de affaire nog een keer opgerakeld zou worden. Dat het echtpaar Jonker nu opnieuw over de zaak publiceert verbaast hem, temeer daar het echtpaar het onderzoek nooit met de destijds bij de zaak betrokken instanties heeft besproken. De burgemeester zal op 15 maart een voorvertoning bijwonen van de mini-tv-serie *Oude Tonge* (NOS). De serie verhaalt over massahysterie in een dorp en is gebaseerd op de gebeurtenissen in Oude Pekela. Met de NOS wordt dan ook besproken in welke vorm hulpverlening voor de destijds betrokkenen geregeld moet worden. Een deel van de huisartsen in Oude Pekela vreest dat door de serie de emoties weer zullen oplaaien.

Van onze verslaggevers

OUDE PEKELA - De huisartsen F. Jonker en P. Jonker-Bakker uit Oude Pekela hebben gisteren in het wetenschappelijk tijdschrift *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid* voor het eerst de resultaten gepubliceerd van hun onderzoek naar mogelijk ritueel seksueel misbruik bij een groep kinderen uit dit Groningse dorp. Burgemeester C. Arlman is er niet gelukkig mee dat de uit 1987 daterende 'affaire Oude Pekela' weer wordt opgerakeld.

Volgens het artsenechtpaar zijn er tussen de verhalen van 87 kinderen zoveel overeenkomsten, dat de affaire onmogelijk op massahysterie kan hebben berust. Het artsenechtpaar zegt dat het in eigen land „in een sfeer van hoon en verdachtmakingen” zijn verhaal moest doen. „Maar in het buitenland vonden wij wel gehoor”, aldus F. Jonker. „Wij hebben lezingen gehouden in Noorwegen, Engeland, Zwitserland, Italië. We hebben gepubliceerd in de Verenigde Staten. We zijn al die tijd zeer intensief met de zaak bezig geweest.”

De artsen hebben 87 kinderen uit het dorp onderzocht waarvan de ouders vermoedden dat ze waren

misbruikt. De kinderen zelf zijn niet ondervraagd, maar hun ouders vulden op het hoogtepunt van de affaire en in 1989, ruim twee jaar later, vragenlijsten in over het gedrag van hun kind. Van 70 van de 87 kinderen wisten de ouders twee jaar later nog steeds zeker dat ze misbruikt waren. Verreweg de meeste kinderen spraken echter niet meer over hun ervaringen en leken er ook geen grote problemen aan overgehouden te hebben. Een op de drie kinderen sliep nog steeds slecht, een aantal kinderen vertoende volgens de ouders opvallend seksueel gedrag. Met twee kinderen ging het uitgesproken slecht.

De ouders van de helft van de kinderen vertelden in 1989 dat hun kind had verteld over foto's en video's, over „verklede mensen” en over een zwembad. Er waren 35 kinderen die vertelden over „messen”, en 26 kinderen die vertelden over „bloed”. Geen van de kinderen had het, opvallend genoeg, over een clown. De artsen vroegen in 1989 gericht naar ervaringen die zouden kunnen wijzen op ritueel, satanisch misbruik. Er waren maar weinig kinderen die inderdaad tegen hun ouders hadden gerept over heksen, kaarsen, baby's die vermoord werden, offerblokken en gewaden. Volgens het artsenechtpaar droegen

Artsenechtpaar Jonker: tientallen kinderen betrokken bij affaire Ritueel misbruik Oude Pekela

ANP
Oude Pekela

UN 5/3 VP.

Tientallen kinderen uit het Groningse dorp Oude Pekela zijn eind jaren tachtig ritueel seksueel misbruikt. Van fantaseren of massahysterie is geen sprake geweest. Daarvoor hebben te veel kinderen onafhankelijk van elkaar hetzelfde verhaal verteld.

Dit concludeert het artsenechtpaar Jonker uit Oude Pekela in een artikel in het Maandblad Geestelijke Volksgezondheid (MGV) van deze week.

Het echtpaar Jonker ontdekte in het voorjaar van 1987 dat er iets aan de hand was in het dorp: ouders van jonge kinderen kwamen naar het spreekuur met klachten die richting seksueel misbruik wezen. Tegenover de politie vertelden twee kleuters over het uitdrukken van brandende sigaretten op de borst, lichamelijke mishandeling, het verpakken van dode baby's in plastic zakken. Het was het begin van een affaire, waarvoor nooit harde bewijzen zouden worden gevonden.

De Jonkers begonnen vrijwel direct met een onderzoek. De ouders van de kinderen, die overwegend tot hun praktijk behoren, wor-

den toen en 2,5 jaar later ondervraagd over hun kroost. Alle onderzoeksgegevens hebben zij nu gepubliceerd in MGV.

Volgens het artsenechtpaar zijn 87 kinderen van 63 ouders hen betrokken geweest bij de 'affaire Oude Pekela'. Kinderen zijn mogelijk meegenomen door vreemden en in verschillende mate misbruikt; van iemands borst moeten aanraken tot ernstig seksueel misbruik.

Clown

Ruim zestig kinderen werden onder bedreiging gedwongen te zwijgen over het gebeuren. Meer dan de helft van de kinderen had het over foto's, video's, zwembaden en verklede mensen. De clown, het symbool van de affaire, komt niet in het onderzoek voor. Eenderde van de kinderen vertelde aan hun ouders over messen, gewassen worden, maskers en bloed. Minder dan een tiende van de kinderen praatte over offerblokken, altaren en heksen. Veertig procent van de kinderen zei geschopt en geslagen te zijn, vastgebonden zijn geweest en heeft het over dieren.

De artsen ontdekten dat 28 kinderen melding maken van baby's, twaalf over het doden van hen. Dertig procent van de kinderen had het

over seksualiteit. Dan ging het over 'het strelen en betasten van de borsten of genitalia'. Een paar kinderen spreken over 'penis in vagina of in rectum'.

Rituele mishandeling

De onderzoekers stellen dat het misbruik minder een seksueel karakter heeft dan aanvankelijk werd gedacht, maar veel meer kenmerken van rituele mishandeling had. Twee en een half jaar na de ophief zijn de ouders er iets minder van overtuigd dat hun kind is misbruikt. In 1987 was 87 procent er zeker van, de overige 13 procent hield het voor mogelijk. In 1990 ging het om 80 procent (overtuigd), 17 procent (mogelijk) en 3 procent (zeker niet).

Lang niet alle kinderen hebben het zelfde meegemaakt. Het artsenechtpaar waagt zich aan een speculatie hoe de affaire misschien is verlopen. Volgens hen is het mogelijk dat de daders in eerste instantie activiteiten voor kinderen op touw hebben gezet waarbij verkleedpartijen en zwembaden een hoofdrol spelen. Veel kinderen zijn daar betrokken bij geweest en het doel van de daders kan het maken van opnamen geweest zijn.

Morbide kijk op Pekela-affaire Par 30/3

FIEM

OUDE TONGEN (Alfa 2) Regie Gerardjan Rijnders Met Toneelgroep Amsterdam.

door JOS VAN DER BURG

Waar veel filmregisseurs stiekem van dromen, lukt theaterregisseur Gerardjan Rijnders met zijn filmdebuut *Oude Tongen*: hij heeft een controversiële film gemaakt. Zijn film is geïnspireerd op de affaire die in 1987 nationaal en internationaal de aandacht trok: in het Groningse Oude Pekela zouden op grote schaal kinderen seksueel zijn misbruikt. Al voordat de film in februari op het Filmfestival Rotterdam zijn première beleefde, klonk protest in Oude Pekela. Met name was men verbolgen over het feit dat de film niet was voorvertoond aan 'betrokkenen en deskundigen'.

Mediasocioloog Peter Hofstede, zelf woonachtig in noordelijk Nederland, had begrip voor de gekwetste gevoelens: "Wij zouden de film nog voor de pers te zien krijgen. Nu voelen de mensen zich verneukt." De storm is nog steeds niet geluwd. In het maartnummer van het Maandblad Geestelijke Volksgezondheid wordt Gerardjan Rijnders ervan beschuldigd Oude Tongen te hebben gebaseerd op de 'hysterie-hypothese', die stelt dat de affaire kan worden teruggevoerd op collectieve zinsbegoocheling. De film is bovendien 'een filmische warboel, geardeerd met veel ongein', want: "Oude Pekela ziet zichzelf terug als een benepen dorp

dat bezeten is van seksuele obsessies, jaloezie en gekte."

Kortom, in *Oude Tongen* gaat het 'om stigmatiserend vermaak, dus om een smakeloze vertoning'.

Je zou bijna vergeten dat de film geen documentaire over Oude Pekela is, maar een driedelige televisieserie die vanaf 6 mei door de NOS wordt uitgezonden. Ten behoeve van bioscoopvertoning is de serie teruggesneden naar speelfilmformaat. Waarbij natuurlijk de vraag opkomt waarom *Oude Tongen* voordat hij op de televisie te zien is zo nodig de bioscoop in moet. Het komt de film in ieder geval niet ten goede, want het hakwerk dat nodig was om de serie tot bioscoop lengte terug te brengen, zorgt voor nogal wat losse eindjes in de film. Ook was het niet nodig om Toneelgroep Amsterdam voltallig uit te laten rukken, want hoewel er uitstekend wordt geacteerd, is er in de film sprake van overbevolking. Maar een definitief oordeel over de dramatische kwaliteit van *Oude Tongen* kan eigenlijk pas worden geveld als de serie in zijn geheel op de televisie is te zien.

Op de titelrol staat te lezen dat de 'affaire Oude Pekela' voor de film de inspiratiebron vormde. Het is verstandig om die opmerking letterlijk te nemen en niet te zien als een dubbelzinnigheid. Vergelijkingen met de werkelijke situatie in Oude Pekela kunnen slechts leiden tot vruchteloze discussies. *Oude Tongen* geeft daartoe trouwens ook niet werkelijk aanleiding, want veel meer dan een

Scène uit *Oude Tongen*

reconstructie van één specifieke affaire is de film een commentaar op onze geseksualiseerde samenleving. Daarbij wijst de film vooral naar de hypocrisie van volwassenen die, geobsedeerd door sex, in kinderen de absolute onschuld willen zien. Tegelijkertijd worden kinderen geseksualiseerd in miniplaybackshows, waar kleine Madonna's en Michael Jacksons zich seksueel uitdagend moeten gedragen. Aan kinderen de hopeloze taak deze tegenstrijdige signalen met elkaar in overeenstemming te brengen.

Gerardjan Rijnders heeft zijn visie vormgegeven in een zwarte komedie die misschien nog morbider had moeten zijn, maar die bij vlagen amusant is. *Oude Tongen* speelt zich af in een desolaat dorp waarin feiten en

roddel nauwelijks van elkaar zijn te onderscheiden. De traditionele waarden leggen het af tegen de nieuwe moraal, die neerkomt op (seksueel) pakken wat je pakken kunt. Deze te loorgang van het oude wordt gesymboliseerd in de dood van de ouderwetse, aan de kant geschoven burgemeester (Joop Admiraal).

De beschuldiging aan het adres van Gerardjan Rijnders dat hij de 'hysterie-hypothese' aanhangt, raakt kant noch wal. Rijnders is veel somberder: in de samenleving die hij schetst, is seksueel misbruik van kinderen geen collectief waanidee, maar een logisch gevolg van een verdorven, perverse omgang met seksualiteit. Daar zijn geen buitenlandse clowns voor nodig.

VK 2-9 Satanisme

Vooraf in de VS en in ons land is veel te doen over 'satanisme', dat wil zeggen praktijken die het mishandelen, vermoorden, opeten en zo meer van kinderen behelzen. Dat idee is niet nieuw. In de twaalfde eeuw bestond de mythe van de op grote schaal begane rituele moord, in de vijftiende eeuw waren velen ervan overtuigd dat joden van bloed leefden; daarna verschenen de heksen.

Zoals de heksenvervolgingen soms door specialisten werden geleid (Engeland kende een *witchfinder general*), zo wordt ook in ons land de toon door enkele deskundigen alias gelovigen gezet, bijvoorbeeld door O. van der Hart en E. Nijenhuis.

Enkele jaren geleden is in dit vlak een 'broodje aap' geserveerd door het artsenechtpaar Jonker uit Oude Pekela. Veel slachtoffertjes werden onderzocht in een ziekenhuis, maar sporen van fysieke beschadigingen werden zo goed als niet gevonden. Afgezien hiervan, zijn boeren nog kwaad over het ompspitten van hun erf toen men op zoek ging naar kinderlijken en begraven kinderhartjes.

In het *Maandblad Geestelijke Volksgezondheid* wordt op de zaak teruggekeken. De hoofdredacteur schrijft dat er mensen (ook deskundigen) zijn die alles denkbaar achten, en personen die alles naar het rijk der fabelen verwijzen. Nee, de tegenstelling is een andere: er zijn gelovigen en kritische mensen die sommige dingen voor mogelijk houden en andere voor onwaarschijnlijk of onmogelijk.

Maar goed, de Jonkers publiceren een onderzoek in dit blad. Zo is gevraagd of de kinderen wel eens gewag maakten van zaken als kruisen, kaarsen, altaren, gewaden, maskers, vuur, messen, zwembaden, video's en zo meer.

Niet zelden luidden de antwoorden bevestigend. Ziedaar: bewijs in ieder geval ten dele geleverd. Meneer en mevrouw Jonker: ook ik gebruik die woorden regelmatig. Anders gezegd: er is onderzoek en onderzoek.

Over naar enkele recente artikelen van de psychologen A. Jansen, H. Merckelbach, J. Wessel en E. Loftus, alsmede het boek *In de ban van satan* van L. Wright (Amsterdam, Veen). Een ongelofelijk verhaal.

De Amerikaanse politicagent Paul Ingram werd in 1988 door een volwassen dochter aangeklaagd wegens satanisch misbruik, alsmede het deelnemen aan rituele kindermoorden, kannibalisme, groepsverkrachtingen en abortussen. Ingram wist van niks, maar werd langdurig ondervraagd. Op een gegeven moment constateerde Ingram (als streng gelovig mens) dat hij misschien wel een duistere kant bezat waar hij geen weet (meer) van had. Aansluitend bekende hij

geleidelijk aan zo goed als alles, wat hem de kop kostte.

Een psycholoog ging na of sprake was van geconstrueerde herinneringen. Hij loog Ingram voor dat hij zijn zoon en dochter tot geslachtsgemeenschap had gedwongen. Ingram wist van niks, maar na ertoe aangezet te zijn om het verleden goed te 'visualiseren', legde hij opnieuw een gedetailleerde bekentenis af.

Anders gezegd: als je sommige mensen maar op de juiste wijze aanspreekt en aanmoedigt, kunnen zij ertoe komen, verzinsels tot hun geheugen te gaan rekenen. Wright voegt hieraan toe dat elk lid van het gezin Ingram in het bestaan van satanische sekten geloofde, ook omdat Satan, aldus hun kerkgenootschap, op aarde rondwaart.

Nog een voorbeeld: Loftus praatte enkele kinderen en volwassenen aan dat zij ooit tijdens het winkelen zoekgeraakt waren. En waarachtig, de proefpersonen gingen het verhaal na een dag of wat geloven en het zich herinneren. En de psycholoog H. Crombag slaagde erin, mensen te laten zeggen dat zij de ramp met de Boeing in de Bijlmer hadden zien gebeuren.

Een constatering en een vraag. Het geheugen is niet alleen een opslagplaats van herinneringen, het is ook een constructiebedrijf. Die onderneming wordt in niet geringe mate gedreven door een groep hulpverleners. Welke belangen hebben die mensen, en waarom lezen ze hun lectuur niet, te beginnen met de dertiende eeuw? Wat puntjes.

Het is opvallend dat de trauma's bijna altijd over seks gaan en zelden over andere nare dingen die ons kunnen overkomen. Voorts zijn in de Verenigde Staten zeventienhonderdduizend exemplaren van een boek verkocht waarin ongeveer staat dat je misbruikt bent als je dat denkt.

Vrijwel alle aangeefsters krijgen van hulpverleners de raad om dit boek te lezen, en aansluitend worden allerlei suggestieve technieken gebruikt zoals hypnose en 'regressies'. Ten slotte is er nog het feit dat juist vervelende emotionele ervaringen nauwelijks vergeten kunnen worden, hoe graag we dat ook willen, geheel in tegenstelling tot wat fraudeur Sigmund Freud beweerde ('verdringing' bestaat vrijwel niet).

Een interessant geval betreft een Amerikaanse vrouw die haar vader onder invloed van de therapeut van misbruik beschuldigde. Later ging ze zielskunde studeren en kwam er achter dat ze zich de hele boel had laten aanpraten. Nu spant zij een rechtszaak aan tegen de therapeut, en zij smeekt haar vader om vergiffenis. Voor de zoveelste keer: hieruit volgt niet dat er geen schandelijke dingen gebeuren; wel dat we ons verstand moeten blijven gebruiken.

HANS BEERKAMP

Hautaine woede en luchtige satire in verbluffende auteursfilm Oude Tongen

Rijnders verfilmt zijn turbo-divertissement

de wijze een herkenbare waarheid overdragen: de tegen het raam gedrukte nieuwsgierige gezichten van omstanders bij een topoverleg op het raadhuis; de ontvangst van reflectanten op een huwelijksaand- vertentie door Celia Nufaar; de wanhopige poging tot assimilatie van de Turkse vuilnisman Ali Cif- teci, die ook een paar oude broe- ken aan Bulgarije wil doneren; de flirt van een bezorgde moeder met het paniek zaaiende CDA-ka- merlid Peter Oosthoek.

Het meest blijft bij de bijna onthechte verbouwereerdheid van de kinderen over het gedoe van hun ouders en opvoeders. Daar zit ook de meeste pijn in de over- gens voornamelijk luchtige satire van Rijnders. Met vleit plezier- verstopte de regisseur-scenarist talloze verwijzingen naar werke- lijk bestaande hoofdrolspelers in het melodrama van Oude Pekela, dat in deze volledig fictieve ver- telling niet serieus genomen wordt. De voornaamste drijfveer is Rijnders' hautaine woede je- gens Nederland buiten het Leid- seplein. Ik heb me er kostelijk mee geamuseerd, zoals ik me er- ger aan wie Rijnders te serieus neemt. Zijn talent zou geknipt zijn voor een uiterst vals satirisch televisieprogramma. Dit soort hu- mor past in ieder geval niet in enige Nederlandse filmtraditie.

De vraag of die anti-realistische benadering zich wel voor het me- dium film leent, valt in het geval van *Oude Tongen* moeilijk te be- antwoorden, omdat het eigenlijk geen film is, maar de sterk ver- korte bioscoopmontage van een in mei door de NOS uit te zenden driedelige televisieserie. Die heb- ik nog niet gezien, maar de huidi- ge montage van Wim Louwrier wekt de indruk van een sterk ge- condenseerde compilatie van hoogtepunten uit een door *Twin Peaks* geïnspireerde soap-persifla- ge. De samenhang tussen de soe- nes doet willekeurig aan, het tem- po ligt zeer hoog, alles wat je ziet heeft betekenis en er is nauwe- lijks een rustpunt, waardoor de film op adem zou kunnen komen. Het gerucht gaat dat de grotere lengte van de scènes in de televi- sieversie geen grotere helderheid of consistentie op zal leveren, maar dat zien we dan wel weer.

Oude Tongen heeft geen excu- ses nodig, want ik heb twee keer ademloos — en buiten adem — zitten kijken naar Rijnders' turbo- divertissement. Nog steeds weet ik niet hoe het nu precies zit met het door ouders, artsen en CDA-kamerleden geopperde vermoeden dat een groot aantal minderjarige inwoners van Oude Tongen ge- bruikt zijn voor de vervaardiging van kinderporno. En of de eventue- le daders bij een Duitse

terre rijkende grachtengordel- mentaliteit van Toneelgroep Am- sterdam, zal zich ook wild erge- ren aan *Oude Tongen*. Natuurlijk neemt de kritiek, die rond de première van de film op het Filmfestival Rotterdam al ruimschoots te beluisteren viel, de vorm aan van het verwijt van een gebrek aan realisme. Dat ver- wijt kan grotere allure krijgen, wanneer bij voorbeeld hulpverle- ners uit Oude Pekela, waar in 1987 een zedenschandaal de basis vormde van Rijnders' inspiratie, zich zorgen maken over een ge- brek aan begeleiding van de slachtoffers rond de uitbreng van de film en zelfs de burgemeester van Oude Tonge op Goeree-Over- flakkee protesteert tegen de titel. Inderdaad, Rijnders heeft geen enkele poging gedaan zijn perso- nages te laten lijken op echte Ne- derlanders uit de provincie, met een regionale identiteit of berken- baar accent. Het zijn karikaturen, die misschien beter de waarheid benaderen dan een nauwgezet ge- documenteerde reconstructie. Ik herken de authenticiteit van Rijn- ders' weerzin tegen de tuttigheid, zo groot dat hij waarschijnlijk geen zin had om zich er gedetail- leerd in te verdiepen, feitloos aan een scène waarin een buitenstaan- der de dorpskroeg binnenstapt en vraagt of er misschien iets te eten is. Het antwoord luidt: "We heb- ben Mars, Nuts en Bounty".

MAC 30/3

'Oude Tongen' is de nieuwste speelfilm van Gerardjan Rijnders, in het dagelijks leven regisseur van Toneelgroep Amsterdam. Aanleiding voor het scenario waren de gebeurtenissen in Oude Pekela; het (vermeende?) pornoschandaal waarbij vele tientallen kinderen betrokken zouden zijn geweest. Met name de wijze waarop de pers van deze affaire verslag deed, was voor Rijnders de inspiratiebron tot dit drama. Oude Tongen is een plattelandsgemeente ergens in het noorden van Nederland. Het dorp staat model voor de Nederlandse samenleving. Het gezin is de hoeksteen, de werkloosheid is groot, er zijn drugs en er is vooral veel televisie om de vrije tijd door te komen. De kinderen worden in dit op het oog zo vredige dorpje geconfronteerd met een dubieuze seksuele moraal. Vaders laten hun pornovideo's slingeren, de christelijke onderwijzeres gaat vreemd en de tandarts komt naakt thuis na een wilde nacht in een Duitse seksboerderij. De incidenten stapelen zich op en de verwarring groeit. Het dorp verandert in een broedplaats waar schandalen welig kunnen tieren. Verder dan het tonen van deze verwarring gaat Rijnders niet. Hij wil laten zien dat dit schandaal onder bepaalde omstandigheden overal had kunnen gebeuren, de ware toedracht interesseert hem minder. Het is ook de vraag in hoeverre die nog te achterhalen is. In zijn optiek zijn de kinderen namelijk niet onschuldig en zulver. Zij geven juist de aanleiding voor de speculaties, maar onduidelijk blijft of hun uitspraken geloofd kunnen worden. Rijnders zelf: "Enerzijds wil men dat kinderen onbedorven, puur en onschuldig zijn. Aan de andere kant

De mythe van het onschuldige kind

Oude Tongen: over vermeende pornoschandalen.

vind je op iedere hoek van de straat een porno-shop. Kinderen weten genoeg als ze een beetje uit hun ogen kijken. Dat botst. Aan de ene kant worden kinderen van acht of tien jaar gestimuleerd om zich aan te kleden als Tina Turner of Michael Jackson en de daarbij behorende gebaren te maken, terwijl men anderzijds moord en brand schreeuwt als ze een stokje in elkaars billen steken. Verwacht in deze tijd niet dat kinderen als lieve en onschuldige kleuters op een hekje blijven zitten. Dat zijn de consequenties die je moet accepteren." In 'Oude Tongen' plaatst Rijnders vraagtekens bij een aantal mythen en op die manier bij de gehele cultuur. Niemand is zulver of onschuldig en mensen liegen zonder scrupules om hun status te redden. Hoewel het pessimisme van Rijnders wat begint te vervelen, is daar op zichzelf niets tegen. De vraag is echter of de verfilming van een statement een boeiend produkt kan opleveren. De incidenten hebben namelijk geen onderling verband, zij dienen alleen om de broerigheid te vergroten, om het kader waarin de gebeurtenissen konden plaatsvinden te schetsen. Aangezien een verhaallijn verder ontbreekt, wordt dit kader niet ingevuld. En voor een speelfilm is die werkwijze aan de magere kant.

GK 19-3 • Frits Conijn

'Oude Tongen'. Regie: Gerardjan Rijnders. Met: Pierre Bokma, Kitty Courbois en Marjon Brandsma. De film is vanaf eind maart te zien in de bioscoop.

De mede-auteur van het rapport-Wagenaar heet niet Sobbe, zoals hij een paar keer wordt genoemd in De Groene van 9 maart, maar H. J. G. Soppe. Onze excuses.

HET RAPPORT-WAGENAAR

'Het is aan de feitenrechter om de scheidslijn tussen waar en onwaar te leggen'

De 'Eper incestzaak' is uitgedraaid op een heuse mediaslag: Jolanda in de 'populaire pers' versus Wagenaar in de 'kwaliteitspers'. Het rapport dat Wagenaar als getuigdeskundige aan de rechtbank had overlegd, ging daarbij een eigen leven leiden. De indruk werd gewekt dat het een frontale aanval behelsde op de betrouwbaarheid van Jolanda. Het rapport was niet openbaar. Maar wie het opslaat, merkt al snel dat Wagenaar en collega Sobbe niet meer hebben gedaan dan een precieze scheidslijn trekken tussen betrouwbare en onbetrouwbare verklaringen. En wat de Wagenaar-fans nogal eens vergeten: de betrouwbare verklaringen zijn al erg genoeg.

door Ton van Dijk

Nog voor de uitspraak in het proces er was, zag hoogleraar psychologische functieleer te Leiden, Willem Albert Wagenaar de bui al hangen. Het rapport zou wellicht niet het gewicht krijgen dat het verdiende. Hij zocht, welhaast net zo gretig als Jolanda, en vond de publiciteit, ditmaal niet bij het Algemeen Dagblad en De Telegraaf, maar in de 'kwaliteitspers'. Het werd hem, de zaak was immers nog onder de rechter, niet in dank afgenomen.

Toen de uitspraak er lag, alle verdachten kregen een iets mindere straf dan geëist was, brak Wagenaar los. 'Moondenlang is het land via De Telegraaf vergiftigd met de beweringen van Jolanda', zei hij in weekblad Elsevier. 'Dat mag allemaal, maar als iemand aantoonbaar dat die beweringen niet waar zijn, mag dat niet. Jolanda is heilig verklaard. Je mag niet meer zeggen dat een agent door dertig keer met Jolanda te praten voor ze haar aangifte heeft gedaan, die aangifte heeft vernuld. Je zou zeggen dat is goed nieuws, dat al die beschuldigingen niet meer kloppen. Ze zeggen weleens dat de bringer van slecht nieuws wordt opgehangen, maar in dit geval dreigt de bringer van goed nieuws te worden opgehangen. Men wil niet weten dat al die gruwelijke dingen niet zijn gebeurd. Jolanda heeft de musicalrechten van haar zaak aan Joop van den Ende verkocht, tegelijkertijd heeft ze laten weten dat ik mij niet over de zaak mag uitlaten.'

Op 28 juni 1993 werden W. A. Wagenaar en dr. H. J. G. Soppe, ontwikkelingspsycholoog te Dongen, benoemd tot deskundigen in de zaak tegen Arie van B., Wouter S. en Gerritdina W. De opdracht was 'een onderzoek in te stellen naar de mate van betrouwbaarheid van de verklaringen van aangeefsters, getuigen en verdachten, in onderlinge samenhang bezien en gelet op alle overige processtukken, inclusief audio-visueel materiaal.' Op 25 augustus 1993 werd het duo eveneens tot deskundigen benoemd in de zaak tegen Ronald van Z. en Arend Jan H. en op 25 oktober tegen Gerrit Rein van Z. In 138 pagina's analyseren Wagenaar en Sobbe minutieus de verklaringen van Jolanda, haar zus Evelien, vriendin Teunie B. en die van de verdachten. Zij leggen alle uitspraken naast elkaar, maken schema's en grafieken van handschriften uit de dagboeken van Jolanda en tijdlijnen van gebeurtenissen en zwangerschappen, en ondertussen geven zij college over geloofwaardigheid, fantasie en herinnering.

Wagenaar en Sobbe beginnen omiddelbaar na de inleiding al met de vinger op de

wond te leggen: de stukken die hen bereiken zijn incompleet en vormen alles bij elkaar een rotzooitje. 'De onoverzichtelijke dossiervorming weerspiegelt een zekere mate van desorganisatie.'

Voor Wagenaar en Sobbe ingaan op de verklaringen van Jolanda, memoreren zij dat in het eerste Eper proces in 1991 drie verdachten reeds zijn veroordeeld voor seksueel misbruik, geweld en incest. Zij stellen dat het hun taak als deskundigen was om de betrouwbaarheid te toetsen van verklaringen over geweldadigheden die zich verder uitstrekten en die in het tweede proces de aanklacht vormden. 'Een belangrijke consequentie van de aanvaarding van bovengenoemde feiten als vaststaand, is dat de aangeefsters (Jolanda en haar zus Evelien - tvd) als getraumatiseerd moeten worden beschouwd. (...) De verklaringen van de aangeefsters behoeven daarom extra toetsing met behulp van verklaringen van andere getuigen en verdachten, en van andere objectief vast te stellen feiten.'

Dan gaan Wagenaar en Sobbe in op de literatuur over soortgelijke zaken van extreem seksueel misbruik, abortus, zwangerschapsonderbreking en moord op pasgeborenen, vaak in de vage context van satanische praktijken. Zij baseren zich vooral op een uitgebreid journalistiek onderzoek van Wright naar soortgelijke zaken dat in twee afleveringen verscheen in The New Yorker, 17 en 24 mei 1993. De gemeenschappelijke elementen is de door hem onderzochte zaken vertonen verbluffende overeenkomsten met het geval-Epe. De gevallen spelen zich af in relatief geïsoleerde gedeelten van de samenleving. De slachtoffers beginnen met beperkte aangiften en breiden die steeds meer uit. Politie en hulpverleners verkrijgen beschuldigingen door veelvuldige verhoren met suggestieve technieken. De verdachten kunnen zich eerst weinig of niets herinneren, later is er nauwelijks een grens aan wat zij bereid zijn te bekennen. De kring van slachtoffers en daders breidt zich steeds meer uit. De overeenstemming tussen beschuldigingen en controleerbare feiten is praktisch nul. Tastbare bewijzen worden niet gevonden. De slachtoffers oefenen pressie uit op de verdachten om te bekennen, zelfs door met zelfmoord te dreigen; de verdachten hebben immers het leven van de slachtoffers geruïneerd, ze zijn hun een bekentenis verplicht. De inhoud van de beschuldigingen is sterk gestereotypeerd. Het begint met misbruik door de vader en zijn vrienden, dan volgt misbruik door anderen waarbij vader en later moeder aanwezig zijn en meedoen. Zwangerschappen worden regelmatig afgebroken. Het misbruik vindt plaats in groepsactiviteiten, soms met satanisch karakter; de slachtoffers leveren de baby's. De baby's worden op het lichaam van het slachtoffer gelegd en in stukken gesneden. Delen moeten worden opgegeten of worden teruggeduwd. Dieren worden gedwongen tot copulatie. Dieren eten resten van pasgeborenen kinderen uit de vagina van slachtoffers. Daders urineren en defeceren, slachtoffers worden gedwongen excrementen te eten. De slachtoffers worden op gruwelijke wijze

mishandeld zonder dat dit duidelijke littekens nalaat. Notabelen uit de gemeenschap zoals dokter, dominee, politie en burgemeester worden als mededaders genoemd, hetgeen zou verklaren waarom er niet al eerder actie is ondernomen. Foto's en video-opnamen verdwijnen op mysterieuze wijze. De slachtoffers beginnen hulpgroepen om andere slachtoffers te steunen aangifte te doen.

Wagenaar en Sobbe vragen zich op grond van die opmerkelijke eenvormigheid af of dit soort verhalen berusten op werkelijke ervaringen of uit bekendheid met dit soort verhalen. *Urban legend* - broodje aap dus?

Vervolgens behandelen Wagenaar en Sobbe het begrip betrouwbaarheid. Zij leggen uit dat het niet gaat om personen betrouwbaar te vinden, het is niet zo dat mensen altijd liegen of altijd de waarheid spreken. Het gaat er om het betrouwbaarheidsgehalte van verklaringen te onderzoeken. Een persoon kan op sommige punten in zijn verklaringen wel en op andere punten niet betrouwbaar zijn. De deskundigen geven de belangrijkste criteria aan: De verdachten mogen niet onder ontoelaatbare druk worden gezet, zeker niet als bekend zou zijn dat ze een ziekelijke neiging tot bekennen hebben. Voorts moet van de slachtoffers worden vastgesteld of ze wellicht motieven hebben voor valse aangiften. Een volgend criterium is de *intieme kennis* van een verdachte. Normaal gesproken zijn feiten en omstandigheden die alleen aan dader en slachtoffer bekend zijn, een houvast voor de geloofwaardigheid. Maar die intieme kennis kan ook op andere wijze tot de verdachte doordringen, door suggestieve verhoortechnieken bijvoorbeeld of door contacten binnen de dader/slachtoffergroep. Wagenaar en Sobbe gaan verder ook op zoek naar *tegenspraak, inconsistenties en onmogelijkheden*.

In het derde en belangrijkste hoofdstuk gaan Wagenaar en Sobbe in op de verklaringen van Jolanda en haar zus Evelien. Het hoofdstuk begint met een weergave van de essentiële elementen uit Jolanda's verklaringen inzake het afbreken van zwangerschappen en de zware mishandeling, en van de verklaringen over de moord op de pasgeborenen, door Jolanda afgegeven in 1984 (over de tweeling 'Sjon' en 'Sanne') en in 1989 (over 'Patrick' en de gebeurtenissen rond 'Jaimy' en 'Melanie'). Op zes pagina's trekken in telegramstijl de gruwelijkheden voorbij. Een klein voorbeeld van zo'n opsomming:

'SM-sessie. Door Wouter vastgebonden met leren riemen aan enkels, knieën en polsen. Ik was geheel naakt. Aanvankelijk Wouter en H. in slaapkamer. Ik was niet geblinddoekt. Door Wouter en H. geslagen en verkracht. Geslagen met een plak. H. met hand in vagina zeggend dat hij de geboorte op gang zou brengen. Wouter kijkt gespannen toe. (...) Wouter komt terug en stelt voor thermometer te gebruiken. H. doet dat en veroorzaakt breken vruchtwater. Weeën komen op gang. Moeder verschijnt en roept vervolgens de anderen, zeggend:

"We gaan lol maken." H., Arie en Wouter verschijnen naakt. Moeder neemt de leiding. De geboorte vindt plaats onder leiding van moeder. Jongetje. Jolanda ziet en hoort de baby leven en bewegen. (...) Wouter doet Jolanda blinddoek om. Overleg tussen H. en Dinie (moeder - tvd) wie wat zal mogen doen. Moeder snijdt vingertje af. H. stelt voor baby op te hijsen aan touw om enkels over deur; gebeurt zo. Moeder doet blinddoek af. Jolanda ziet baby dood hangend en met wondje op plaats van rechterduim. Vader kleedt zich aan en gaat messen halen. H. snijdt in baby. Wouter dwingt Jolanda te kijken. H. houdt hoofd Jolanda vast. Wouter snijdt ook. Wouter en H. dwingen Jolanda vlees en bloed te eten.'

Na de opsomming uit de verklaringen van Jolanda vangen Wagenaar en Sobbe aan met de analyse. De eerste set criteria die aan de orde komt is: ziekelijke neiging, druk, motieven, intieme kennis. 'De wijze waarop de aangifte tot stand is gekomen, kan enig inzicht geven in de mogelijke redenen voor het doen van een aangifte die niet op waarheid berust. Dit is des te belangrijker omdat moet worden vastgesteld of bepaalde informatie wellicht door anderen op de aangeefsters is overgebracht.'

Jolanda heeft bij het proces in 1990 over dit soort zaken niets verklaard. Pas in gesprekken met maatschappelijk werker Van Wegen duikt de tweeling 'Sjon-Sanne' op. Maar dan geplaatst in 1982, terwijl dagboekfragmenten die vóór die gesprekken geschreven zouden zijn. 'Sjon-Sanne' in 1984 of zelfs 1985 plaatsen. Hoe komt het dat in een korte periode die gebeurtenissen in de herinnering van Jolanda twee, drie jaar zijn verschoven? Maatschappelijk werker Van Wegen heeft de indruk dat Jolanda zich overgeeft aan fantasieën die ze niet kan onderscheiden van de werkelijkheid. Wagenaar en Sobbe stellen ook vast dat het opsporingsonderzoek niet de mogelijkheid heeft overwogen dat veel van wat Jolanda, haar vriendin Teunie B. en zus Evelien menen te weten en verklaren, voortgekomen kan zijn uit het wederzijds overnemen of gezamenlijk bedenken van herinneringen.

Ergens anders heeft Jolanda zelfs al eens gezegd bang te zijn dat Evelien, uit jaloezheid omdat Jolanda zoveel aandacht krijgt, gaat beweren slachtoffer te zijn van misdrijven die niet zij maar Jolanda heeft meege maakt. Volgens Wagenaar en Sobbe kan dat mogelijk zijn. Zo hebben politiemensen de drie vrouwen bij elkaar gebracht voor een verhoor om hun herinnering te stimuleren: 'Een politiemans die zoiets verzint, geeft er blijk van geen begrip te hebben voor de aard van het probleem waarover het in deze rechtszaak gaat, namelijk het gevaar dat men door onderlinge beïnvloeding tot ongefundeerde verklaringen wordt gebracht.'

Ook aan de methoden van hulpverleners die Jolanda onder hypnose brengen of Evelien in de derde persoon laten praten om het haar makkelijker te maken gruwelverhalen te vertellen, hechten Wagenaar en Sobbe weinig waarde. Ze vinden dat hulpverleners zich met het welzijn van de cliënt moeten bezighouden, niet met het zoeken naar

de waarheid. Dat kan leiden tot valse aangiften omdat 'door suggestie geproduceerde schijnherinneringen een groot werkelijkheidsgehalte kunnen krijgen'. Wagenaar en Sobbe vervolgen:

'De beïnvloeding door maatschappelijk werkenden die optreden als therapeuten, voorafgaande aan de aangifte en daarna, staat in de Eper zaak vast. Voor zover deze beïnvloeding urban legends overbrengt op aangeefsters, moet ieder detail dat deel uitmaakt van het door Wright beschreven pakket als niet-intieme kennis worden beschouwd.

Na de strafzaak in 1991 is Jolanda in contact gekomen met politieman Deelman, die tussen 30 en 50 gesprekken met haar heeft gevoerd. De aangifte in 1992 kan niet los worden gezien van deze invloeden, temeer waar Deelman er niet voor terugschrok om dateringen met een heel jaar te veranderen omdat dan de feiten zijns inziens beter klopten. Ook na de aangifte in 1992 is Jolanda vele malen gehoord. De wijze waarop de verslagen van die verhoren pas na lange tijd en, min of meer druppelsgewijs in het ons ter beschikking gestelde dossier terecht kwamen, illustreert dat de betrokken verbalisanten niet doordrongen waren van de noodzaak om alle contacten volledig en systematisch te rapporteren. Dat leidt tot het vermoeden dat er meer contacten waren dan de thans gerapporteerde, en dat de wel beschikbare processen-verbaal mogelijk niet nauwkeurig en volledig zijn.'

Wagenaar en Sobbe vegen opnieuw, herhaaldelijk en steeds weer de vloer aan met het politieonderzoek. Er zijn geen band- of video-opnamen gemaakt van de verhoren dus zij kunnen niet nagaan of de politie te weinig kritisch is geweest of zelfs aanmoedigend suggestief. Maar, erger nog, Wagenaar en Sobbe vinden een aantal 'feiten' die na kritisch onderzoek alsnog tot luchtballen kunnen worden gepromoveerd. Een duidelijk geval is de bewering van Jolanda dat een klant, Van der Z., bij een SM-sessie een beroerte zou hebben gekregen waaraan hij later gestorven is. Hij blijkt echter de dag erna uit het ziekenhuis te zijn ontslagen als terminale leukemiepatiënt en thuis te zijn overleden. De politie trekt die feiten niet eerst na, maar confronteert de weduwe meteen met een verhoortechniek in de trant: 'Wist u dat uw man een hoerenloper was?' Het verhaal van de aapjes die Jolanda voor haar vermoorde tweeling gekocht zou hebben, klopt niet. Als het duo specifiek om onderzoek vraagt, blijken die aapjes pas jaren na de genoemde datum in Nederland verkrijgbaar.

De video-opnamen die van de orgieën gemaakt zouden zijn, worden niet gevonden. Maar dan vergeet de politie weer om na te trekken van de porno- en SM-video's die wel gevonden worden, groepsorgieën vertonen die datgene laten zien wat zich in het geheugen van de slachtoffers en verdachten vastgezet kan hebben.

Terug naar het hoofdstuk waarin Jolanda's verklaringen getoetst worden aan *ziekelijke neiging, druk, motieven, intieme kennis*:

'Het opsporingsonderzoek heeft zich maar weinig bemoeid met de vraag of Jolanda's verklaringen gebaseerd kunnen zijn op iets anders dan werkelijke ervaringen. Daardoor bezat de onderzoeksmethode een aantal karakteristieken waarvan bekend is dat ze het oproepen van onware herinneringen stimuleren. De vraag of de aantoonbaar onjuiste onderdelen in Jolanda's verhaal met opzet zijn geconstrueerd, of het gevolg zijn van vergissingen of fantasieën, is het gemakkelijk te beantwoorden. Ieder van deze verklaringen vraagt om extra ondersteuning. Opzet vraagt om een duidelijke uitleg van de motieven; vergissen vraagt om een uiteenzetting over de omvang van de vergissingen die normaliter denkbaar is; fantasie vraagt om een beschrijving van het proces dat tot zulke fantasieën leidt.

De beschuldiging van het opzettelijk afleggen van valse verklaringen is buitengewoon ernstig en mag niet lichtvaardig worden gedaan. Maar om de betrouwbaarheid van de aangifte te kunnen beoordelen is het wel degelijk nodig om na te gaan of er motieven aanwezig waren voor het afleggen

van valse verklaringen. Verscheidene inconsistenties en discrepanties zijn bovendien dermate groot dat er eigenlijk geen sprake van een vergissing kan zijn. De gebeurtenissen rond de dagboeken uit de periode 1983-1989 zijn daarvan een voorbeeld: Jolanda geeft toe dat ze heeft getracht de politie te laten geloven dat het om originelen ging: "Ik wou van het gezeik af zijn" (verhoor bij de rechter-commissaris op 26 oktober 1993).

Wat kan de reden zijn van zulk bedrog? Er zijn tenminste drie motieven voor het afleggen van valse verklaringen. Het eerste motief staat bekend als het "Othello-effect". Iemand ziet in dat het bewijs niet geleverd kan worden, hoewel het misdrijf werkelijk is gepleegd, en besluit daarom bewijs te fabriceren. De morele scrupule is afwezig omdat men immers geen bewijs tegen onschuldige verdachten construeert, maar integendeel, ertoe bijdraagt dat het recht zijn loop heeft. Het is niet ondenkbaar dat Jolanda in deze situatie was en daarom, bijvoorbeeld, dagboeken heeft verzonden waarin waar gebeurde gebeurtenissen zijn beschreven. Een aanwijzing in die richting is te vinden op blz. 1.463 e.v., waar Jolanda verklaart samenvattingen van dagboeken te hebben geschreven om de aangifte te onderbouwen, uit vrees dat zij anders niet zou worden geloofd.

Het tweede motief is wraak. Op verscheidene plaatsen in het dossier doet Jolanda uitspraken over personen die niet voldoende straf hebben gehad, ware daders die de dans zijn ontsprongen, politiefunctionarissen die haar niet serieus genoeg hebben genomen. Het kan haar duidelijk zijn geworden dat beschuldigingen van seksueel misbruik niet leiden tot een vervolging van zulke personen als Jan H., Johan B., dokter W., Ronald en Gerrit Van Z., Arend Jan H. De beschuldiging van zware mishandeling, afbreking van zwangerschappen en moord kan dat effect wel hebben, zodat er althans een motief is om te beweren dat zulke gruweldaden door vele personen gezamenlijk zijn bedreven, zelfs als dat in feite niet is gebeurd.

Het derde motief is de wens om in de aandacht te staan. Ook dit motief komt in het dossier voor, zij het dat Jolanda Evelien ervan beschuldigt. Het herhaaldelijk zoeken van de publiciteit zou een aanwijzing kunnen zijn dat dit motief ook bij Jolanda speelde.

Vele discrepanties zijn te groot om aan eenvoudige vergissingen geweten te kunnen worden. Het omdateren van het dagboek is daarvan een voorbeeld. Ook de geschiedenis met Van der Z. (de leukemiepatiënt - tvd) en de aankoop van de aapjes vallen buiten het domein van normale vergissingen. Andere discrepanties, zoals met betrekking tot precieze data of aanwezig bij een bepaalde gebeurtenis kunnen wel als vergissingen aanvaard worden. Maar vergissing vormt geen afdoende verklaring, zodat het genereren van fantasieën ook serieus moet worden overwogen. Het gebruik van fantasie wordt in de volgende paragrafen verder besproken. Op dit punt stellen wij vast dat er voor Jolanda plausibele redenen waren om een onjuiste aangifte te doen; dat de onderzoeksmethode dit eerder heeft aangemoedigd dan ontmoedigd; en dat het onderzoek zich weinig heeft toegespitst op de vraag of de vele beweringen wel geloofwaardig zijn.'

Ook bij de tweede set criteria, *tegenspraak en inconsistenties*, vindt het onderzoekersduo veel redenen tot twijfel. Er is sprake van enige consistentie vanaf het dagboek in 1991 als Jolanda steeds naar dezelfde gebeurtenissen verwijst, maar in detail kloppen haar diverse verklaringen niet met elkaar en niet met die van de anderen. Tijdstippen verschuiven en gedeeltelijk zijn latere verklaringen aanpassingen van eerdere verklaringen, uitgelokt doordat de eerdere verklaringen aantoonbaar niet klopten. Volgens Wagenaar en Sobbe ligt een belangrijk element van tegenspraak verborgen in het feit dat de beweringen van Jolanda met horten en stoten kwamen, waarbij ze steeds gedetailleerder en gruwelijker werden, maar ook steeds fantastischer beschuldigingen bevatten.

'Men kan zoeken naar de reden voor het steeds uitgebreider en gedetailleerder worden van Jolanda's verklaringen en de daarbij optredende discrepanties.

1. De politie heeft in het begin lang niet alle relevante vragen gesteld en lang niet alle vermoedens onderzocht; pas in de loop der tijd is men dieper op de zaak ingegaan zodat de geleidelijke opbouw slechts het produkt is van de onderzoekstechniek.
2. Door het traumatische karakter van de herinneringen is het moeilijk om alle herinneringen in één keer boven te laten komen; die moeilijkheid neemt af wanneer een slachtoffer beetje bij beetje vertelt, gespreid over een redelijk lange periode.
3. De herinneringen waren vanwege hun traumatische karakter verdrongen en daardoor ontoegankelijk; door het proces van ondervraging worden ze pas geleidelijk aan weer toegankelijk.
4. De verklaringen zijn deels het produkt van een actieve fantasie die niet is opgehouden op het moment dat aangifte werd gedaan.
5. De verklaringen zijn deels onder druk van de politie ontstaan; aangezien die druk niet ophield, werd Jolanda uitgenodigd of gedwongen steeds meer feiten te noemen en die in steeds grotere mate van detail te beschrijven.
6. De verklaringen zijn het gevolg van een wraakactie; pas na verloop van tijd is het Jolanda duidelijk geworden dat slechts een bepaald type van beschuldiging tot een vervolging leidt. Derhalve worden de beschuldigingen geleidelijk ernstiger.

De redenen 1, 2 en 3 maken wel inzichtelijk waarom de verklaringen steeds uitgebreider en gedetailleerder worden, maar niet waarom er inconsistenties ontstaan. Het relatief late moment waarop "Jaimy-Melany" en nog later "Danny" zijn gerapporteerd, laat zich niet gemakkelijk verklaren met behulp van redenen 1 en 2, waar soortgelijke en ernstiger feiten al gerapporteerd waren. De mogelijkheid van reden 3 wordt in de wetenschappelijke literatuur nadrukkelijk bestreden. De beschuldigingen die Jolanda pas na lange tijd heeft geuit tegen de vier Eper politieagenten vormen mogelijk een illustratie van 6, aangezien ze moeilijk los gezien kunnen worden van de dagboeknotities van januari 1991, waarin Jolanda zegt dat de politie even erg is als haar belagers, omdat zij er niet in is geslaagd de mishandelingen te stoppen. Over seksuele mishandeling door de politie staat in deze dagboeknotities niets.

Het probleem van de inconsistenties tussen de verklaringen wordt nog extra gecompliceerd door de overweging dat er meer dan één reden van toepassing kan zijn. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat het slechts geleidelijk melden van de vele zwangerschapsonderbrekingen en moorden het gevolg is van reden 2, terwijl de beschuldigingen tegen de vier agenten zijn ingegeven door reden 6, wraak. Het is evenzeer denkbaar dat de verklaringen over zwangerschapsonderbrekingen op een werkelijke herinnering berusten, terwijl de verklaringen over moorden aan reden 5, druk, moeten worden toegeschreven. Juist deze mogelijkheid dat een deel van de verklaringen waar is en een deel niet waar, maakt het van groot belang om niet uit te gaan van de vraag of personen al dan niet betrouwbaar zijn. Immers, wanneer men de betrouwbaarheid van personen beoordeelt, wordt men na één bewezen onwaarheid gedwongen alle andere verklaringen van die persoon te verwerpen. In de onderhavige zaak is het echter psychologisch verklaarbaar waarom de aangeefsters Jolanda en Evelien zowel ware als onware verklaringen zouden afleggen. Het is onze mening dat dit in feite ook is gebeurd; het is echter aan de feitenrechter om de scheidslijn tussen waar en onwaar te leggen.'

Wagenaar en Sobbe leggen uit dat fantasieën geënt kunnen worden op ambigue, niet goed begrepen herinneringen. Er ontstaan dan bij verschillende personen verschillende herinneringen, zoals met Jolanda en Evelien het geval is. Ook kunnen fantasieën op grond van vage herinneringen worden gestimuleerd. Dat kan gebeurd zijn toen Evelien aan haar maatschappelijk werkster vroeg: 'Misschien dat het mij helpt als ik een hint krijg

over de gebeurtenissen.' Zorgwekkend vinden de onderzoekers. Hoeveel 'hints' zijn er gegeven en waarover?

Dan kunnen de fantasieën nog zijn ontstaan en gestimuleerd door de geruchten in Epe en door de video's en SM-boekjes. Samenvattend concluderen Wagenaar en Sobbe dat er in aanzienlijke mate sprake is van discrepanties in Jolanda's verklaringen. Die discrepanties zijn dermate groot en talrijk dat het duo voor het ontstaan ervan de redenen 4 (actieve fantasie), 5 (druk politie) en 6 (wraak) niet willen uitsluiten.

Wanneer Wagenaar en Sobbe Jolanda's verklaringen naspeuren op onmogelijkheden merken zij dat slechts weinig essentiële details objectief verifieerbaar zijn. Een aanzienlijk deel van die weinige verificaties had een negatieve uitkomst. De aapjes, het medisch dossier over mogelijke vergevoerde zwangerschappen, de onmogelijkheden in bijna alle data die Jolanda geeft, de bewuste poging om de politie te laten geloven dat zij de authentieke dagboeken had ingeleverd, de afwezigheid van de vele littekens die zij zou moeten hebben, de onvindbaarheid van seksadvertenties en een 06-lijnconnectie, het niet kloppende verhaal van de dode, de onvindbaarheid van de babygraven.

Nog zorgelijker dan al die afwijkingen vinden Wagenaar en Sobbe dat het dossier zelden duidelijk is en dat een aantal punten gewoon niet is onderzocht. De satanische praktijken zouden zware verwondingen hebben veroorzaakt die op wonderbaarlijke wijze zijn genezen zonder littekens achter te laten. Een vermoeden van een dergelijk beroep op wonderbaarlijke genezingen moet zo mogelijk uit de wereld worden geholpen, vinden zij. Ook naar de zakelijke organisatie van de betaalde prostitutie en SM-praktijken is niet gezocht. Hoe kan er zoveel geld binnenkomen terwijl Wouter, de man van Jolanda, met een leugentje bij zijn baas duizend gulden moet lenen?

'Onze conclusie over de onmogelijkheden in Jolanda's verklaringen is dat te veel feiten niet kloppen om zonder meer te kunnen aannemen dat al Jolanda's verklaringen op waarheid berusten. De twijfel bestaat vooral ten aanzien van de ernstigste feiten zoals moord. De betrouwbaarheid van verklaringen over andere nog steeds zeer ernstige delicten zoals mishandeling en illegale abortus wordt door de geconstateerde onmogelijkheden minder aangetast.

De toetsing aan de criteria demonstreert dat de betrouwbaarheid van Jolanda's verklaringen geenszins vaststaat. De verhoormethode was ongeschikt voor een betrouwbare vaststelling van intieme kennis; integendeel zij heeft deels de mogelijkheid van mystificatie vergroot. De verklaringen vertonen belangrijke tegenspraken en inconsistenties, die deels te verklaren zijn uit de moeilijke situatie waarin Jolanda zich bevond, maar deels ook door het feit dat een gedeelte van de verklaringen niet met de werkelijkheid in overeenstemming is. De verificatie van feiten heeft op belangrijke punten een aantal onmogelijkheden aan het licht gebracht, vooral waar het de ernstigste beschuldigingen betrof. Voor die mislukking is geen plausibele psychologische verklaring te geven, anders dan dat de verklaringen, om wat voor reden dan ook, niet juist zijn. Tenslotte geeft Jolanda zelf een aantal motieven voor het afleggen van valse verklaringen.

Voor wat betreft de verklaringen van Evelien: Wij concluderen dat Evelien's verklaringen het resultaat zijn van een oncontroleerbare en mogelijk suggestieve verhoormethode; dat er discrepanties in de verklaringen voorkomen; en dat Evelien volgens Jolanda een motief heeft om valse verklaringen af te leggen. Dat zijn voldoende redenen om, indien de beweringen niet op een andere wijze worden bevestigd, de verklaringen van Evelien niet als betrouwbaar te aanvaarden.'

Wagenaar en Sobbe passen in de volgende hoofdstukken dezelfde onderzoeksmethoden toe op de dateringen van de gebeurtenissen en de verklaringen van de andere verdachten. De conclusies voor wat betreft de barmoedigen en het gewelddadig SM-misbruik zijn

gelijklopend. In het laatste hoofdstuk onderzoeken zij wat wel gebeurd zou kunnen zijn.

In dit hoofdstuk is getracht een reconstructie van de gebeurtenissen te maken die met zoveel mogelijk feiten in overeenstemming is. Die reconstructie is, als het ware, een samenhangende beschrijving van de betrouwbare verklaringen. De reconstructie geeft aan dat Jolanda het slachtoffer is geweest van seksueel misbruik en mishandeling; dat er zwangerschappen op illegale wijze zijn afgebroken; en dat daarbij mogelijk ook gevorderde zwangerschappen waren, waardoor er in juridisch opzicht sprake van moord of doodslag zou kunnen zijn. Tegelijkertijd is het voor minder waarschijnlijk gehouden dat de uitgebreide, haast satanische moordpartijen waarover Jolanda heeft verklaard, inderdaad hebben plaatsgevonden, aangezien de verklaringen daarvoor als onbetrouwbaar zijn gekwalificeerd. Deze beweringen zijn veel waarschijnlijker het produkt van een fantasie die zich gedurende vele jaren heeft ontwikkeld. De vage bekentnissen van verdachten in dit opzicht zijn gemakkelijk in verband te brengen met de onprofessionele wijze waarop zij zijn verhoord.

Over de daders kan gezegd worden dat er over de betrokkenheid van Dinie W. (moeder), Arie van B. en Wouter S. (ex-man) betrouwbare verklaringen voorhanden zijn. De betrokkenheid van de andere drie verdachten bij seksueel misbruik kan nog enigszins met betrouwbare verklaringen worden onderbouwd. Betrokkenheid van deze drie bij onderbreking van zwangerschappen en doodslag of moord wordt niet ondersteund door betrouwbare verklaringen.

Verdachten 'Epe' weer voor rechter

ZUTPHEN, 12 MAART. Zeven verdachten, van wie vier ook terechtstonden in de Eper zaak, moeten eind april voor de rechtbank in Zutphen verschijnen wegens incest, seksueel misbruik en mishandeling van drie kinderen uit Vaassen. Dat heeft persofficier van justitie mr. Van Rossem gisteren bevestigd.

De Zutphense rechtbank heeft voor deze zaak vier dagen uitgetrokken. De drie kinderen, twee

zusjes en hun broer, zouden jarenlang zijn misbruikt door hun vader en moeder, vier buurmensen en de ex-echtgenoot van Yolanda van B. Zij was slachtoffer in de Eper zaak. Haar ex-echtgenoot heeft inmiddels een gevangenisstraf uitgezeten voor seksueel misbruik en verkrachting van zijn ex-vrouw en haar zus Eveline. Hij werd onlangs veroordeeld tot 2,5 jaar gevangenisstraf wegens illegale abortus bij Yolanda.

Tegen deze laatste veroordeling is hij in hoger beroep gegaan bij het Gerechtshof in Arnhem. Ook in de andere vijf gevallen in de Eper zaak is inmiddels hoger beroep ingesteld bij het Arnhemse Hof. Het hoger beroep zal waarschijnlijk in de eerste week van juni dienen in Arnhem.

De vader van de kinderen waar deze nieuwe zaak om gaat is in de Eper zaak veroordeeld tot drie jaar cel. (ANP)

Hoger beroep 'Epe' in mei

ARNHEM - Het hoger beroep in de Eper-incestzaak dient op 31 mei voor het gerechtshof in Arnhem. Dat maakte de kabinetschef van de procureur-generaal gisteren bekend. Alle zes verdachten in de zaak komen in hoger beroep voor. De rechtbank in

Zutphen veroordeelde vorig jaar de vader en moeder van slachtoffers Yolanda en Eveline van B., de ex-echtgenoot van Yolanda, Wouter S., de twee broers Van Z. en huisvriend Ad H. tot jarenlange onvoorwaardelijke gevangenisstraffen. Zij werden schuldig bevonden aan het plegen van illegale abortussen, mishandeling van de beide zussen en misbruik van hun kinderen.

ZUTPHEN - Tot voor kort waren de politie, de Zutphense rechtbank en deskundigen (onder wie professor Wagenaar) nog druk bezig met een flink ingewikkelde rechtszaak. Ik was er toevallig bij en ga proberen een overzicht te geven hoe de media er op reageerden.

door Melle Michon (13) uit Enschede

Psycholoog mag zorgvuldigheid heus wel toetsen

W.A. Wagenaar

Iedereen schrijft maar over de Eper zaak, ongeacht of ze van de zaak eigenlijk wel iets weten. Nu mr. Asscher weer, die president van de rechtbank te Amsterdam was en die ik voor een verstandig man hield (Zie opiniepagina van 8 maart). Hij beschuldigt mij van onzorgvuldigheid, omdat ik beweerde heb dat de rechters in Zutphen pas met Kerstmis het dossier kregen: „Een telefoontje naar de persrechter zou voldoende zijn geweest om te vernemen, dat de rechters ruim voor Kerstmis over een 'schaduw-dossier' de beschikking hadden." Ik zei dat natuurlijk niet zonder reden, ook al heb ik die reden niet bekend gemaakt. Maar als Asscher precies wil weten waarom mijn uitlating berustte: een week voor Kerstmis moest ik plotseling mijn schaduw-dossier inleveren ten behoeve van de rechtbank, aangezien er niet genoeg dossiers waren. Vragend naar de urgentie kreeg ik te horen dat inlevering voor Kerstmis voldoende was, aangezien men toch niet voor die tijd zou beginnen met lezen. Nu is het natuurlijk denkbaar dat het parket maar wat fantaseerde en dat er een heel andere reden was om mij bij de voorbereiding van de zaak te hinderen door mij het dossier te laten inleveren. Maar dat neem ik niet aan; ik geloof het parket van de rechter-commissaris onvoorwaardelijk. Een telefoontje naar mij, mr. Asscher, zou voldoende zijn geweest om van dit feit op de hoogte te geraken.

Asscher verwijt mij het doen van apodictische uitspraken, dat zijn uitspraken gedaan op een wijze die geen tegenspraak toelaat. Dat is een vreemd verwijt uit de mond van een rechter, die van zulke uitspraken zijn beroep maakt. Maar zelfs wanneer het verwijt juist is blijft er nog een

verschil tussen rechterlijke uitspraken en de mijne. Ik ben gewend mijn uitspraken zorgvuldig te motiveren met behulp van onderzoek; rechters motiveren hun uitspraken doorgaans in het geheel niet, ondanks een wettelijke verplichting daartoe. Asschers uitspraken over mijn oordeel in de Eper zaak zijn niet gemotiveerd. Hij gelooft dat ik uitspraken heb gedaan over wat er al of niet bewezen kan worden verklaard; daar is geen sprake van, maar kennelijk berust zijn bewering niet op kennis van het rapport dat Dr. Soppe en ik voor de rechter-commissaris hebben geschreven. Ik heb bezwaar tegen Asschers uitspraken, niet omdat ze apodictisch zijn (dat zijn ze), maar omdat ze niet berusten op kennis van zaken. Hij zou die onzorgvuldigheid hebben ontdekt wanneer hij had geprobeerd zijn mening te motiveren.

Tenslotte stelt Asscher dat ik me niet hoeft te bemoeien met de kwaliteit van de rechtspraak, want dat doet de rechterlijke macht zelf wel. Afgezien van de vraag of die bewering wel juist is, moet het toch duidelijk zijn dat een zo belangrijke maatschappelijke functie als de rechtspraak niet uitsluitend aan de bewaking kan worden overgelaten van diegenen die haar in de praktijk beoefenen. De rechterlijke zorgvuldigheid moet maatschappelijk getoetst kunnen worden, al is het maar door een psycholoog. Na lezing van ons rapport over de wijze waarop politie en justitie in de Eper zaak met de waarheid hebben gesjoemeld zou hij wellicht niet zo stellig beweren dat er geen controle nodig is.

Alstublieft, lees u dat rapport nu eens, en laten we daarna verder praten. Ik ben namelijk zeer op uw zorgvuldig tot stand gekomen mening gesteld.

Half januari reed ik toevallig door Zutphen (daar zit ik op school) en tot mijn verbazing zag ik een plek waar plusminus vijf cameraploegen voor een groot gebouw reportages maakten. Ik keek naar boven en zag met grote gouden letters op het gebouw staan: *Justitia*.

Ik had gehoord van klasgenootjes dat Epe nu *Invest-City* genoemd werd en dus wou ik wel eens kijken of dat niet wat overdreven was. Ik ging naar binnen en vroeg aan de portier of ik de rechtszaak kon bijwonen. Dat kon dus niet, en er waren drie redenen voor, A: ik was geen zestien jaar, B: ik had geen politieperskaart en C: de zaal was vol. Teleurgesteld ging ik maar tekeningen maken van mensen die uit de rechtszaal kwamen (want je mocht ook geen foto's maken van de mensen). Ik ging wat met journalisten praten. Al pratende zag ik iemand die dondersveel op Karel van de Graaf (van het programma *Karel*) leek. "Oh, maar dat is Karel, hoor", zei een van de journalisten. Ik ging naar hem toe en vroeg natuurlijk: "Mag ik een handtekening van u?" Waarop hij lollig antwoordde: "Ik heb niets gedaan hoor!" Verder heb ik nog gesproken met professor Wagenaar (die mij nog naar het station heeft gebracht) en Yolanda, die toch veel aardiger is dan ik haar heb getekend. Er zijn alweer twee boeken over de rechtszaak geschreven. Het boek moest meteen uit de handel genomen worden. Het tweede boek: *Yolanda, mijn verhaal* is nu al in herdruk.

Er zijn reportages gemaakt door Nova, NOS, Karel, RTL4 en ZDF. Het NOB stond er voor live-uitzendingen met een grote uitzendwagen.

De verdachten zijn veroordeeld voor twee tot vijf jaar cel, maar ze gaan in hoger beroep, dus er is nog niets bereikt. Zoals Yolanda ook zegt: "Ik heb niets gewonnen."

ONBEGREPEN WETENSCHAPPER

Tom Schalken

slachtoffers vindt nu eenmaal niet plaats in laboratorium-situaties waarin de reacties van normale mensen overzichtelijk worden onderzocht.

Maar nee, de persoonlijke gebetenheid van Wagenaar brengt hem regelmatig buiten de grenzen van zijn discipline. Het slachtoffer wordt als fantasie met een verziekte geest in de hoek gezet. Wagenaar is niet in de maatschappelijke complexiteit van het vraagstuk, maar alleen in zijn eigen monomanie geïnteresseerd.

Het probleem met Wagenaar is dat hij zeer overtuigend kan overkomen wanneer je niet over de zelfde kennis van de feiten beschikt. Als dat wel zo is, blijkt zijn gezag vooral gebaseerd op de domheid van zijn publiek. Want de voorbeelden die hij uit de praktijk weet op te

anecdote en pretentieuze manier waarop hij te werk gaat. Het was onprofessioneel om zich zo uit de tent te laten lokken door *De Telegraaf*, omdat half Nederland zich door de verhalen van Yolanda in de luren zou hebben laten leggen. Namens de Nederlandse staatsburgers gaf hij in de *Volkskrant* opening van zaken. Wie van Yolanda is, is contra Wagenaar.

Natuurlijk is niet alles waar wat Yolanda zegt. Maar had het niet voor de hand gelegen als Wagenaar voor het grote publiek had uitgelegd dat de helft fictie kan zijn, maar dat dit niet betekent dat de andere helft dan ook is? En hoe voorzichtig je moet zijn om daarin te selecteren? En hoe de wetenschap op dit zeer gecompliceerde terrein ook haar beperkingen heeft? Het activeren van het geheugen van incest-

HOE is het toch mogelijk dat mensen die grote verdiensten hebben, telkens weer hun best doen om zichzelf te beschadigen? Een goed voorbeeld van dit psychologisch mechanisme treffen we aan bij de Leidse hoogleraar psycholoog W. A. Wagenaar, die als getuige-deskundige in de Eper-incestzaak zodanig in de publiciteit trad dat hij daaruit niet ongeschonden te voorschijn is gekomen.

Dat is jammer want de ophel die Wagenaar over zichzelf afroept, gaat ten koste van zijn boodschap. Die komt erop neer dat de betrouwbaarheid van het bewijs sterk samenhangt met de manier van verhoor: een bekentenis of getuigenis wordt onbetrouwbaar als de politie het verhoor beïnvloedt, bijvoorbeeld door suggestieve vragen te stellen. Via een contradictoires debat zou daarop tijdens de openbare zitting meer controle uitgeoefend moeten worden.

Maar door Wagenaars stijl van optreden krijgt het probleem de verkeerde aandacht. Dat gaat als volgt.

Het is onbegrijpelijk dat een wetenschapper die het verschil tussen psychologisch en juridisch bewijs maar niet wil begrijpen, nog steeds door een rechterlijke macht om advies wordt gevraagd. Wordt het niet eens tijd voor iemand anders?

Misschien kan Wagenaar zijn onderzoekssterren voor de afwisseling verleggen naar de Angelsaksische landen die hij de Nederlandse strafrechtspiegeling zo graag tot voorbeeld stelt.

Garandeert het bestaan van een openhartige en contradictoire professionaliteit de juistheid van elke veroordeling? Met andere woorden, hoe groot is in die landen het aantal mensen dat ten onrechte in de gevangenis zit of zelfs ter dood is gebracht? Of ten onrechte is vrijgesproken? Tussen theorie en praktijk bestaat kennelijk enig verschil.

Het zal intussen niet eenvoudig zijn om uit de omgeving van Wagenaar een geschikte opvolger te vinden. Sommige vormen van ijdelheid zijn besmettelijk.

vissen, blijken bij nadere bestudering net iets te vaak niet of niet helemaal juist, uit hun context gelicht, of door hemzelf suggestief gepresenteerd.

Ook in de Eper strafzaak was het weer raak. Uit zijn rapport kan een litanie worden samengesteld van onjuiste, onzorgvuldige, tegenstrijdige en onnozele opmerkingen, tententieve verdachtmakingen en suggestieve beweringen. Over de pot en de ketel gesproken. De politie moet worden gecontroleerd, maar wie controleert Wagenaar?

Wagenaar kan dan wel vinden dat tijdens de Zutphense zitting weinig aandacht aan zijn rapport is besteed, maar het kan ook zijn dat de rechters, vermoed door de weinig objectieve manier van rapporteren, het wel voor gezien hielden. Zelfs de advocaten legden weinig belangstelling voor een debat met Wagenaar aan de dag.

'Wagenaar schaadde privacy slachtoffers'

door Wilma Kieskamp

Doorgaans wordt het stil rond een zaak, als de rechter heeft gesproken. Zo niet in de Eper-babymoorden-zaak - misschien is 'de zaak-Yolanda' inmiddels een passender benaming.

TR 11-3

Sinds de rechtbank van Zutphen zes verdachten wegens geweldadige abortussen, verkrachting en ontucht met kinderen veroordeelde tot straffen van twee tot vijf jaar, is het debat over wat waar is en wat niet, allerminst verstomd. Yolanda publiceerde haar boek en verscheen op televisie, en noemt degenen die haar verhaal niet voor de volle honderd procent geloven, smalend "dom". Professor Wagenaar, getuige-deskundige in de strafzaak, voert in interviews en nieuwe publikaties een bijna persoonlijke vendetta tegen Yolanda en degenen die haar geloven: "Zij heeft de geesten van onze medeburgers vergiftigd met haar onbewijsbare en deels onwaar-gebleken gruwelverhalen." Zowel Wagenaar en Yolanda hebben ieder hun medestanders, en het lijkt of het kamp der niet-gelovigen groeit.

Nog vóór de zomer, binnen enkele maanden, zal voor het gerechtshof in Arnhem het hoger beroep dienen in de zaak. Zowel de advocaten van de veroordeelden als het Openbaar Ministerie hebben hoger beroep ingesteld.

Op het parket van Zutphen blikt officier van justitie mev. mr. R. S. T. van Rossem terug op het vooronderzoek en het proces. De persofficier was afgelopen jaar intensief betrokken bij het onderzoek naar de baby-moorden, dat officieel werd geleid door officier van justitie mev. mr. M. de Weert.

"In deze zaak begonnen zich al in een vrij vroeg stadium duidelijke kampen af te tekenen als gevolg van de grote publiciteit. Dat maakte het voor ons als Openbaar Ministerie niet eenvoudiger. Het dwong ons om nog kritischer te kijken naar de verklaringen die er lagen. (...) Gaandeweg zo'n onderzoek zijn er natuurlijk momenten van twijfel. Ook bij jezelf. Dat ging soms scherp op en neer."

"In je omgeving weet iedereen dat je met die zaak bezig bent. Men benaderde me ipet steeds weer diezelfde vraag: Wat geloof je ervan? Ik heb stelselmatig geweigerd om die

vraag te beantwoorden. Omdat het niet aangaat om uit de school te klappen over een onderzoek. Maar ook omdat het niet de juiste vraag is. Het gaat er niet om wat ik als officier van justitie geloof van een aangifte of van de aangeefster. De taak van de officier van justitie is om de waarheid te vinden, aan de hand van bewijsmateriaal."

De officier legt de pen waarmee ze gedachteloos zat te spelen met een harde tik neer. Fel: "Een jaar zijn we bezig geweest met het onderzoek naar de babymoorden en het misbruik. We hebben keihard gewerkt, keihard. Je begint met de aangifte. Ik zie mezelf nog zitten, terwijl ik de eerste aangifte doorlas. Je gruwet van wat je leest. Maar dan moet je aan het werk. Je draait die spreekwoordelijke knop om. Feiten, bewijsmateriaal, daar gaat het uiteindelijk om. Het gaat om het vinden van de juridische waarheid, die soms anders kan zijn dan de psychologische waarheid."

"Het verschil tussen onze manier van werken en de manier waarop de publieke opinie de verhalen over de babymoorden beoordeelde, was dat wij steeds werkten op basis van een dossier dat zich pagina voor pagina vormde. Rond dat dossier is in de buitenwereld een hele brij van meningsvorming ontstaan, die het onderzoek soms heeft bemoeilijkt maar er uiteindelijk geen rol in heeft gespeeld."

"Wij zijn niet gelukkig met de manier waarop Yolanda tijdens het onderzoek de publiciteit heeft gezocht, overigens haar goed recht. Maar voor het opsporingsonderzoek is dat echt een probleem geweest. We zaten met gebonden handen, want wij konden zolang het onderzoek liep, niets zeggen, omdat dat de privacy zou schaden."

"Onze eerste inschatting is geweest dat de verklaringen van de verdachten, getuigen en de aangeefsters zelf voldoende houvast bevatten voor de zware aanklacht van baby-moord. Die inschatting kwam er niet zomaar, dat ontstaat gaandeweg. Maar het onderzoek was moeilijk. Gaandeweg het jaar dat het onderzoek duurde, bleek een aantal feiten uit de aangiftes duidelijk bewijsbaar, maar een aantal andere feiten niet."

"Het vervelende was dat die duidelijkheid er pas kort voor de zitting kwam. In december kregen wij beschikking over het rapport van gynaecoloog prof. dr. Bruinse, waaruit hij tot de conclusie kwam

dat er onmogelijk een zwangerschap van meer dan 24 weken kan hebben bestaan bij Yolanda. Vanaf dat moment stond voor ons als Openbaar Ministerie dus vast dat wij baby-moord niet konden bewijzen."

Achteraf dringt zich de vraag op of het OM niet wat al te geestdriftig de dagvaardingen heeft opgesteld.

"Wat wij gedaan hebben, is een heel gebruikelijke manier van werken. Je moet de dagvaarding formuleren terwijl het onderzoek nog loopt en de uitkomsten onzeker zijn. Wat doe je dan? Dan ga je voor alle ankers liggen. Je kunt altijd een deel van de dagvaarding laten vallen, maar aanvullen mag niet. Het blijft de juiste strategie, al hadden we achteraf gezien misschien ter zitting meer uitleg moeten geven."

Voor de advocaten van de verdachten was het alleen maar extra bewijs dat het onderzoek naar de baby-moorden volstrekt uit de hand was gelopen. Ook professor Wagenaar heeft de werkwijze van het OM gekraakt.

"'Kneuterig' werden wij genoemd en uiteraard was daar direct het verwijt dat een kleine rechtbank als Zutphen zo'n zaak niet aankan. Kwaad? Ach, we vonden het erg jammer. Elke rechtbank in Nederland moet in staat zijn, is in staat, een degelijke zaak te behandelen." "Juist het feit dat wij als Openbaar Ministerie degenen zijn geweest die getuige-deskundigen als Soppe en Wagenaar hebben ingeschakeld toont onze inzet om tot de meest zorgvuldige beoordeling te komen van de verklaringen van verdachten en getuigen. Ook de rechten van de verdachten zijn een zorg van het OM."

"Wagenaar is bij andere zaken vaak juist op verzoek van de verdediging ingeschakeld. Wij wisten dat Wagenaar de reputatie heeft dat hij zeer kritisch is. Hij heeft in zijn rapport uiteindelijk hele goede dingen gezegd over de betrouwbaarheid van de verklaringen. Let wel: van de verklaringen, niet van de personen. Het feit dat een slachtoffer op één punt iets vertelt dat niet kan kloppen, wil niet zeggen dat de complete aangifte onbetrouwbaar is of dat het slachtoffer zelf ongeloofwaardig is geworden."

"Ik zeg steeds opnieuw: Kijk naar de verklaringen! Kijk niet naar de per-

sonen zelf! (...) Ik wil geen waardeoordeel over Yolanda geven, want daar gaat het niet om."

"Wat ik Wagenaar verwijt, is in de manier waarop hij tijdens de zitting publiciteit heeft gezocht, is dat hij juist de privacy van de slachtoffers niet goed in het oog heeft gehouden. Hij heeft een aantal zeer harde, persoonlijke dingen gezegd over de aangiftes en de aangeefsters, en dat bovendien op een moment dat de zaak nog onder de rechter was. Wagenaar weet ook dat er nog een hoger beroep dient."

Heeft dit soort rechtszaken wel zin? Is het wel mogelijk om ooit tot een voor iedereen bevredigend oordeel over de feiten te komen?

"Natuurlijk heeft deze zaak zin! Als wij er niet zeker van waren geweest dat er wettig en overtuigend bewijsmateriaal voor een aantal abortussen en het misbruik was geweest, hadden we de zaak niet voor de rechter gebracht. Er zijn nu ook allerlei mensen die zeggen dat het strafrecht weinig te bieden heeft voor incestslachtoffers. Dat verbaast mij. In de eerste plaats ging

het hier helemaal niet om incest, maar domweg om zwaar geweld. En omdat Yolanda's aangifte op bepaalde punten onbewezen is verklaard, zouden slachtoffers voortaan geen aangifte meer durven doen? Dat miskent de zorgvuldigheid waarmee het OM met slachtoffers omgaat, in het algemeen en zeker in deze zaak. Wij hebben zeer veel zorg besteed aan Yolanda en Evelien. Ik denk dat incestslachtoffers de afgelopen weken meer geschaad zijn door de uitlatingen rondom deze zaak, dan door de afloop van de zaak zelf."

Yolanda zoekt en krijgt tv-serie

Van onze mediaredactie

EPE - 'Yolanda in zaken' lijkt de meest passende omschrijving van de manier waarop de vierdelige documentaire serie tot stand is gekomen die vanaf 8 april door RTL5 wordt uitgezonden.

Na het boek 'Mijn verhaal' van Yolanda, incestslachtoffer van de Eper zedenzaak, is er nu ook de in totaal 160 minuten durende videoproduktie van programmamaker Hilde Soeters, die gedurende oktober 1993 tot en met februari van dit jaar, Yolanda heeft gevolgd.

Produktiebedrijf D&D Productions International kwam afgelopen zomer in contact met mr. M. Oosterhuis, advocate van Yolanda. "Op verzoek van Yolanda heb ik ze benaderd. Zij wilde haar verhaal kwijt", aldus Oosterhuis. Zij zocht vervolgens een produktiebedrijf dat de gewenste tv-serie kon vervaardigen.

De opnamen vonden plaats op Yolanda's voorwaarden. Uitspraken van Yolanda die belastend voor haar kunnen zijn, worden op advies van Oosterhuis en juristen van D&D eruit gehaald. "Yolanda heeft dagenlang gesprekken gevoerd met programmamaker Soeters. Die zijn allemaal opgenomen. Er waren wel eens periodes dat ze het erg moeilijk had, maar door de goede relatie met Soeters was dat geen probleem", aldus G. Bed, directeur van D&D.

Volgens Bed is Yolanda niet betaald om aan de docu-

mentaires mee te werken. Echter: "Yolanda krijgt gewoon de helft van de opbrengst van de serie." Bed wil niet zeggen voor welk bedrag de serie is verkocht. "RTL5 heeft het normale tarief betaald. Dat geld gaat naar een fonds voor hulp aan incestslachtoffers dat uiteindelijk een stichting moet worden." Voorlopig wordt Yolanda's deel van de opbrengst aan haar persoonlijk uitbetaald. Een stichting is nog niet opgericht. D&D Productions bevestigt dat "Yolanda helemaal vrij is om te bepalen wat ze met de opbrengst gaat doen." Net als met de recettes van het boek. Bed: "Haar belangrijkste drijfveer is om andere slachtoffers de moed te geven om aangifte te doen. Ze doet het absoluut niet voor het geld."

Op 6 mei volgt een afsluitend programma waarin kijkers in de studio de gelegenheid krijgen om van te voren opgegeven vragen aan Yolanda te stellen. R. Schuldkink, de advocaat van de ex-echtgenoot van Yolanda heeft geen bezwaar tegen de serie. Cynisch: "Als de documentaires hetzelfde niveau hebben als de interviews met Paul Witterman en Sonja Barend lig ik er niet wakker van. Ik heb er niet zo'n moeite mee dat ze voor de camera haar mening geeft, want ik respecteer haar slachtoffer zijn. Zodra ze onwaarheden over mijn cliënt vertelt, zal ik wel namens hem schadevergoeding eisen."

Volgens de advocaat is de serie speciaal gepland rond het moment waarop het hoger beroep als het 'vervolg' op de Eper zaak voor de rechter komen.

lijk aan Amerikaanse fundamentalistische pamfletten.

Waar zijn de satanisten? Nergens, zeggen de sceptici. Overal, zeggen de gelovigen. 'Iedereen kan het zijn', aldus Suzette Boon vorig jaar in NOVA. Dit soort panieksaai-erij is een van de grootste gevaren van het satanisme-gerucht.

Ook de Nederlandse politie heeft ondanks herhaalde pogingen het bestaan van satanistische sektes nooit bewezen. Aanhangers van de sektes-hypothese slaan hierdoor niet aan het twijfelen. Integendeel: het gebrek aan bewijzen toont voor hen juist aan hoe machtig en doortrap de satanisten zijn. Zo gaat dat als je in een komplot gelooft.

Anno 1987 vroegen sceptici zich af waarom de tientallen ontvoerde kinderen uit Oude Pekela nooit gemist waren door hun ouders. De kindersychiater Milk kende het antwoord: omdat ze na een uurtje misbruik even naar huis werden gebracht om een glas limonade te drinken en zich aan hun ouders te laten zien. Daarna keerden ze weer terug: de ontvoerders zouden hen doden als ze dat niet deden.

Sterke verhalen vragen om sterke bewijzen. Bij het ontbreken daarvan antwoorden de gelovigen op iedere tegenwerping met een nieuwe beschuldiging. Epe is geen uitzon-dering. Waarom heeft de politie niets ontdekt? Omdat de politie ook in het komplot zit. Hoe komen een eenvoudige bosarbeider en een vrouw met een mentale leeftijd van acht jaar erbij hun dochter te prostitueren voor een cliëntele van veeleisende sadisten uit Epe? Ze hoorden bij een sekse. Waarom herinnert Yolanda zich zo veel niet? Omdat ze gehypnotiseerd is door de huisarts.

Goedloovige onderzoekers als Van der Hart menen te handelen in het belang van hun cliënten. Voor zo ver zij hulpverlener zijn is hun houding te billijken, maar door hun nauwe acceptatie van verhalen over satanssekten zetten ze wel hun reputatie als onderzoeker op het spel. En ook incestslachtoffers zijn uiteindelijk niet gebaat bij zulke kritiekloze verdedigers. Doordat Van der Hart c.s. zo hameren op de realiteit van ritueel misbruik, ondergraven ze ook de geloofwaardigheid van slachtoffers van 'gewoon' misbruik.

Het bestaan van ritueel kinder-misbruik wordt op dit moment onderzocht door een werkgroep van het ministerie van Justitie, die binnenkort met een rapport hoort te komen. Voorzitter van deze werkgroep is J. Hulsbenek, advocaat-generaal bij het gerechtshof in Arnhem. Hulsbenek gelooft in de satansamenzwering. Het is te hopen dat de werkgroep meer gewicht zal geven aan de mening van sceptici.

Peter Burger is publicist.

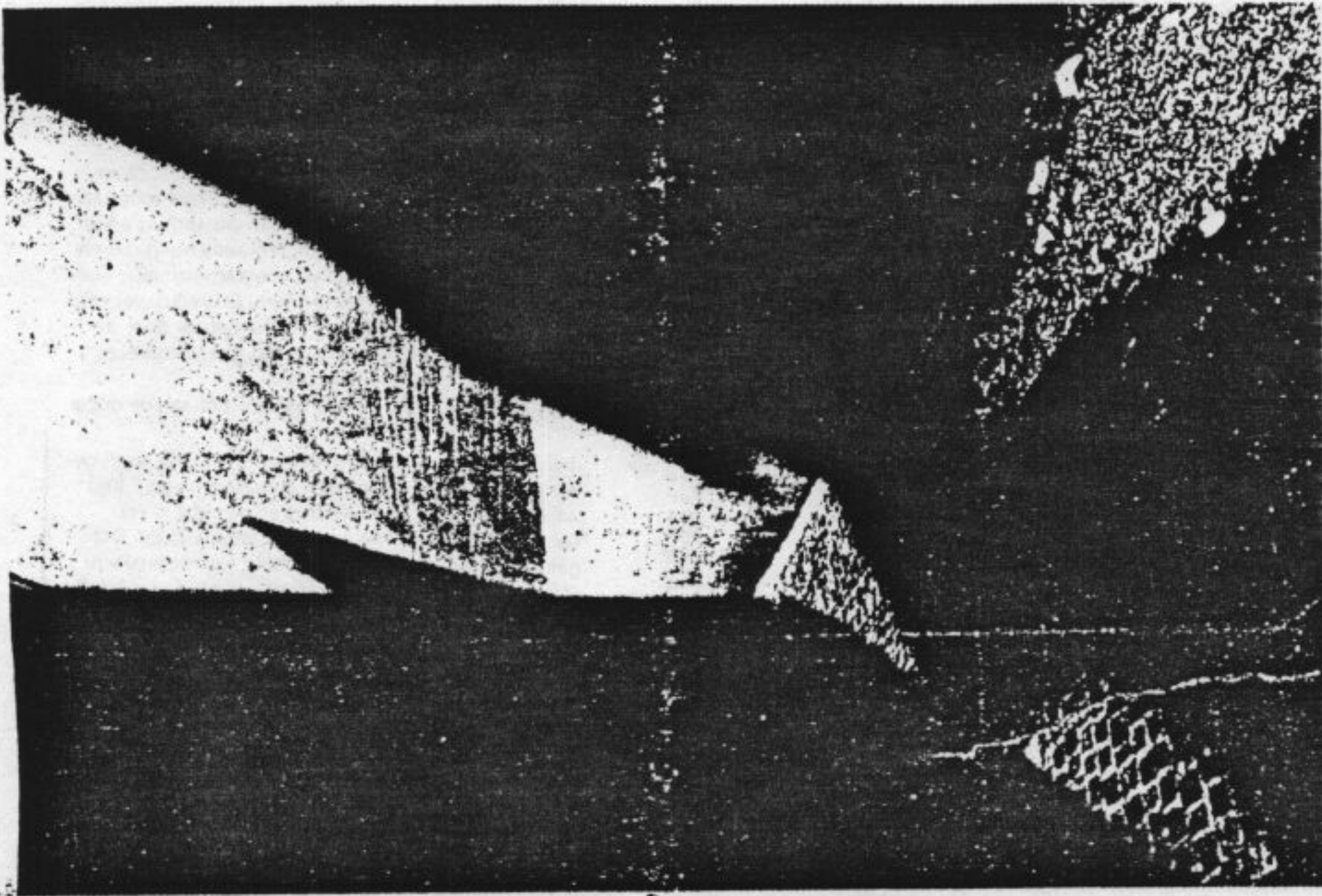

FOTO JOSEF KOUKOLA

Satanisten als zondebok voor porno en incest

VK 3-3

bryo was geïmplanteerd. Afschuwelijk, maar, zo bleek, niet waar. Dit neemt niet weg dat er verschrikkelijke dingen zijn gebeurd. Ook incest behoort bij de verschrikkingen van de werkelijkheid en Yolanda's ouders zijn inmiddels twemaal veroordeeld wegens ernstig seksueel en lichamelijk misbruik. Maar dat wil niet zeggen dat al Yolanda's beschuldigingen waar zijn.

In juni 1993 alarmeerde de psychologe Suzette Boon de natie met de verklaring dat ook in Nederland kinderen worden misbruikt door satanisten. Meisjes moeten hun kind onvoldragen ter wereld brengen en offeren. Deze gruwelen blijven allemaal binnen de familie: de satanisten vormen een 'intergenerationeel' netwerk.

Tot nu toe is nog nergens ter wereld zo'n satansbede opgeteld, ondanks jaren durende en miljoenen verslindende processen tegen vermeende duivelsaanbidders in de VS en Engeland. Zoals er vorig jaar in Epe vergeefs is gegraven naar babylijktjes, zijn in de VS zonder resultaat speelterreinen afgegraven en vloeren opengebroken om geheime gangen en verborgen skeletten bloot te leggen. Het leven van een groot aantal gezinnen werd door justitiële onderzoeken en het uit huis plaatsen van kinderen ontwricht: het leverde niets op.

Dat is jammer voor de psychologen, want die zouden veel kunnen opsteken van de satanisten. Die zijn bijvoorbeeld zo bedreven in hypnose dat ze kinderen kunnen programmeren om zelfmoord te plegen als ze de geheimen van de sekse dreigen te verraden. Aldus Suzette Boon.

Het geloof in deze psychische afstandsbesturing stamt uit de VS, waar het kwaad al een kleine tien jaar rondwaart. Exemplarisch voor de kruistocht tegen satan is wat er in 1991 in San Diego gebeurde, toen een dochter haar ouders ervan beschuldigde tot een satansekte te behoren en een van haar baby's doormidden te hebben gesneden. Drijvende kracht achter de zaak was een kinderbeschermster, die de grootouders verbod hun kleinkinderen verjaardagskaarten te sturen met dieren of clowns er op en bij een bezoek hun eigen neus of oren aan te raken - allemaal duivelse sig-

ET boek van Yolanda uit Epe, *Mijn verhaal*, besluit met de dreigende belofte dat er nog meer onthullingen zullen volgen. De misdaden van haar ouders, vertelt Yolanda, hadden een ritueel karakter: na iedere babyvoordesmeerde haar moeder zich in met bloed en zong luidkeels *Glory Glory Halléluja*. Eenmaal moest Yolanda een stukje van haar kind opeten. Waren haar ouders lid van een sekse? Yolanda heeft vage herinneringen aan orgieën bij volle maan. Meer kan ze zich niet herinneren, omdat de huisarts haar onder hypnose heeft gedwongen alles te vertellen. Zegt ze.

Het is niet moeilijk te voorspellen welke onthullingen Yolanda nog uit haar geheugen zal opdiepen: nog een samenzwering van satanisten, een steeds wijdere kring van medeplichtigen. De ergste gruwelen uit haar boek zijn vaste ingrediënten in processen tegen vermeende satanisten in Engeland en de Verenigde Staten.

Hoewel er dringende redenen zijn om deze horrorverhalen te wantrouwen, eisen therapeuten van incestslachtoffers in de eerste plaats vertrouwen voor hun cliënten: ongelof zou hen nog ernstiger traumatiseren. Wie niet in satanssekten wil geloven, wordt door hulpverleners geconfronteerd met het standdaarargument dat tien jaar geleden ook het wijdverbreide voorkomen van incest onwaarschijnlijk leek. Je moet dus wel een schurk zijn om te twijfelen aan het relaas van slachtoffers als Yolanda.

Tien jaar geleden leek incest inderdaad een zeldzaamheid, maar nu weten we beter. Er is veel meer bekend over de gevolgen, incestplegers zijn veroordeeld, een deel van hen volgt therapie. Maar ondanks massale inspanningen van de politie in Engeland, de VS en ook in Nederland, zijn de satanisten die Yolanda en andere 'slachtoffers' beschrijven, nooit gevonden. Yolanda's schokkendste onthullingen moeten niet vergeleken worden met de 'ontdekking' van incest door de media, maar met andere ongeluimde geruchten. Met de Irakese soldaten bijvoorbeeld die in Koeweit baby's uit de couveuse zouden hebben gerukt en met de Joegoslavi-sche vrouw bij wie een honde-em-

'Seksueel misbruik moet af van macaber theater'

VK 17-3

Prof. dr W. Wolters gelooft niets van satanische sekten die kinderen misbruiken. Wel bestaan er netwerken waar incest wordt gepleegd. Wolters is lid van de commissie die minister d'Ancona van WVC vorige week een rapport aanbod met richtlijnen over hoe hulpverleners kunnen handelen bij vermoedens van seksueel misbruik van kinderen.

Van onze verslaggeefster Suzanne Baart

'Seksueel misbruik van kinderen moet uit de emotionaliteit worden gehaald. Hulpverleners moeten zakelijk en deskundig te werk gaan, en de samenleving moet af van het macabere publiektheater zoals wij dat nu soms zien.'

Dr W. Wolters, hoogleraar medische kinder- en jeugdpsychologie aan de Utrechtse universiteit, vindt dat grote zaken als die van Epe veel beter moeten worden gestuurd door een groep van deskundigen op verschillend terrein. Daarin moet vooral ook iemand zitten die de informatie naar buiten kanalisceert.

Epe werd een mediazaak. Er werd een parallel proces gevoerd. Er was sprake van een macaber theater, waardoor niemand meer wist wie, wat en waar had gedaan. Te veel mensen wilden meespelen in 'wat de zaak van de eeuw werd genoemd. Het had een enorme impact op de samenleving.'

Tien jaar geleden werd nog gedacht dat seksueel misbruik bij kinderen hier niet voorkwam. Nu volgen de strafprocessen elkaar in versneld tempo op. Epe, Oude Pekela en de Bolderkar-affaire brachten een enorme chaos in de samenleving' terug.

'Er ontstond een sfeer waarin geen vragen meer gesteld mochten worden, want daarmee werd je tot vijand van de slachtoffers verklaard. Wagenaar is nu de zondebok. Hij had dingen misschien niet of handiger kunnen doen. Maar hij probeert in deze buitengewoon moerassige sfeer in ieder geval een kader te creëren waarin je met deze zaken om kunt gaan.'

De sfeer rond het onderzoek naar seksueel misbruik bij kinderen is voorzichtig en terughoudend geworden. Daarom is het verschijnen van richtlijnen voor hulpverleners in het rapport *Handelen bij vermoeden van seksueel misbruik van kinderen en jeugdigen*, vorige week, met instemming ontvangen.

De commissie, waarvan ook Wolters deel uitmaakte, is er niet helemaal uitgekomen. Maar er ligt een werkbaar handreiking. Vijf beroeps-

groepen van kinder- en jeugdartsen, kinder- en jeugdpsychiaters, psychologen en pedagogen, die aan de discussie van drie jaar hebben meegedaan, moeten bepaalde zaken nu zelf verder uitwerken.

Wolters legt grote nadruk op het opleiden van hulpverleners, het liefst met een post-doctorale opleiding. 'De komende jaren worden de problemen eerder groter dan kleiner. Er is meer maatschappelijk geweld en meer nieuwe rariteiten, die samenhangen met onze wancultuur, die hun schaduw nu al vooruit werpen.'

Voor het onderzoeken van jonge kinderen, beneden de acht jaar, wil de Utrechtse hoogleraar niet overlaten aan de politie. 'Dat moet gedaan worden door zeer geschoolde professionals. Ik heb politiebanden gezien die mij in mijn overtuig-

die niet getoetst worden aan een andere werkelijkheid dan de belevingswereld van de patiënten.

LS die verhalen niet waar zijn, waar komen ze dan vandaan? Die vraag wordt beantwoord in een forse stapel publicaties van sociologen, antropologen, historicen en folkloristen. Zij wijzen er op dat rituele kindermoord, incest en cannibalisme in iedere samenleving tot de zwaarste taboes behoren. Daarom worden de ergste vijanden van de maatschappelijke orde er, zij voorkeur van be-schuldigd juist deze taboes te schenden.

Toen de christenen nog een subversieve sekse waren in het Romeinse Rijk v.n de tweede eeuw na Christus, werden zij ervan beticht baby's te vermoorden en op te eten, kennis van duivelse rituelen uiteinde-

door YVONNE LAUDY

TEL 26-3 AMSTERDAM, zaterdag

Hoofdinspecteur Peter Holla, chef van de sociale jeugd- en zedenpolitie in Amsterdam, is de laatste om de verhalen over ritueel misbruik als 'flauwekul' af te doen. „Als je hier werkt, beseft je maar al te goed dat je het zo gek niet kunt bedenken of een mens is er toe in staat”, stelt hij vast.

Tegelijkertijd moet hij constateren dat het realiteitsgehalte van de vijf gevallen van ritueel misbruik die ter kennis werden gebracht van zijn bureau, twijfelachtig is. „Nader onderzoek leverde geen enkel concreet bewijs op voor de geuite beschuldigingen. Verklaringen die waren afgelegd bleken niet in overeenstemming met de werkelijkheid. Kortom, de verhalen waren niet correct.” Niettemin acht hij het waarschijn-

■ Hoofdinspecteur Peter Holla: „Je kunt het zo gek niet bedenken of een mens is er toe in staat.”

lijk dat in Nederland bijeenkomsten worden gehouden waar satansverering plaatsvindt. „Er zijn aanwijzingen.” Maar het gaat hem te ver om daar een hechte organisatie, een mondiaal netwerk achter te vermoeden, zoals sommige therapeuten niet nalaten te beweren.

„Ik heb de indruk dat die satansverering eerder wordt gebruikt als een dekmantel voor bepaalde seksuele spelletjes en dat die zogenaamde satanische rituelen veelal een commercieel doel dienen.” Dat ook jonge kinderen gedwongen worden deel te nemen aan dergelijke seksuele uitpattingen, heeft Holla tot nog toe slechts indirect vernomen: van hulpverleners, of van hen die zeggen in een ver verleden 'cult-slachtoffer' te zijn geweest. „Wij staan wel degelijk open voor dat soort verhalen”, betoogt hij. „Wij onderzoeken de getuigenissen, speuren naar bewijsmateriaal.” Tot nog toe zonder resultaat.

Het was de psychologe dr. Suzette Boon die vorig jaar de aandacht vestigde op het fenomeen ritueel misbruik. Tijdens haar promotieonderzoek naar de zo geheten meervoudige persoonlijkheids-

ging steunen.

Behalve een versneld bijscholingsprogramma voor hulpverleners binnen de bestaande circuits, moeten er regionale expertisecentra komen. „De mensen van die centra moeten de moeilijke vragen beantwoorden en kunnen ook voor justitie werken.”

Wolters twijfelt aan de zin van het systematisch doen van aangifte bij politie en justitie. „We hebben daar de afgelopen jaren te veel heil van verwacht. Je moet je afvragen wat het beste is voor het kind, vooral als het gaat om misbruik binnen het gezin waar de positie van het kind en de ouders in het geding is.”

Dat ligt veel moeilijker dan misbruik buiten het gezin. De informatie over vermoedens van misbruik is vaak heel mistig, zegt Wolters. „Je moet heel goed gedocumenteerd zijn. Er kan van alles meespelen. Aangifte moet altijd gebeuren in overleg met betrokkenen: het kind en eventueel een ouder. Maar ik vraag me vaak af wat het op lange termijn oplost.”

Bij vermoedens van incest zal er ook met de mogelijke dader moeten worden gepraat. Wolters: „Dat ligt moeilijk, het is nu eenmaal bevredigender om met slachtoffers te werken. Je moet er ook niet al te grote verwachtingen van hebben. Het

stoornis (mps) werd zij geconfronteerd met buitengewoon schokkende getuigenissen. 27 van de 82 mps-patiënten kwamen in de loop van de behandeling met verhalen

over buitenissige rituelen en extreem sadistisch seksueel misbruik in groepsverband.

Kort nadat dr. Boon haar alarmerende uitlatingen had gedaan, lieten in het televisieprogramma NOVA slachtoffers, hulpverleners en andere deskundigen hun licht schijnen over het verschijnsel ritueel misbruik. Bij de Stichting Korrelatie (die na dergelijke uitzendingen te bellen is voor hulp en advies) kwamen vervolgens 112 telefoontjes binnen. Achttien van de bellers maakten zich bekend als slachtoffer. Voor vijf van hen was het satanisch ritueel misbruik nog geen verleden tijd.

Gruwelijk

Sociaal-pedagoog Marcel Senten van de Stichting Korrelatie: „De verhalen van de bellers waren gruwelijk en haast niet te geloven. Behalve van seksueel misbruik werd gewag gemaakt van: mensen in lange gewaden en mensen met messen, gezichten die schuil gingen achter maskers met bokkekoppen, het offeren van baby's en kinderen, het met een mes in iemands buik snijden, het pijnigen met glascerven, het verkrachten van anderen, het drinken van olie en bloed, het doden van dieren, mishandeling met levende slangen, bedreiging met de dood, vuur, een kist met een lijk, verdovende middelen en brandende kaarsen.”

„Voor zover uit de gesprekken viel op te maken,” aldus Senten, „gebeurde het ritueel misbruik op afgelegen plaatsen of bij iemand thuis, door een vaste groep mensen.”

Ook was het een duidelijke zaak dat de bellers die nog steeds werden misbruikt, in doodsangst verkeerden over de straffen die zij zouden ondergaan als bekend werd dat zij met buitenstaanders hadden gesproken over wat zich in de 'cult' afspeelt. Senten: „Zij durfden nauwelijks hulp te vragen.” Meermalen tekenden de Korrelatie-hulpverleners uit de mond van de bellers op: 'u gelooft mij toch niet', of 'u denkt zeker dat ik gek ben'.

De terughoudendheid van de bellers verbaast psychiater Olga Heijtmajer, die relatief veel mps-ers onder haar patiënten telt, geenszins. „Niemand komt hier binnen”, zegt zij in haar historisch

gaat vaak om grote tekorten op het emotionele vlak. Je kunt hooguit sturen, preventief proberen te werken. Maar je kunt de dader niet ombouwen.”

Om die reden adviseert Wolters, die zelf veel slachtoffertjes van seksueel misbruik onderzoekt en behandelt, nogal eens tot uit huis plaatsen. „In principe is de keuze voor het gezin. Maar er zijn talloze situaties waar een langer verblijf in het gezin leidt tot de ondergang van het kind.”

Er is bij veel instanties een te grote terughoudendheid bij uithuisplaatsing, vindt Wolters. „Maar ook de politiek kiest voor goedkope, ambulante behandeling, niet alleen voor deze kinderen, maar voor de

hele jeugdhulpverlening. Het is vergelijkbaar met de problemen in de psychiatrie. Het is heel medicus om te proberen alles op te lossen met hometrainingen en opvoedingsondersteuningspunten. Zeer waardevolle zaken, maar het is geen oplossing voor alles.”

Vaststellen van seksueel misbruik is ontzettend moeilijk, zegt Wolters, maar het kan wel. Het rapport geeft zwaarwegende signalen. Gedrags- en lichamelijke signalen die samen met het verhaal van het kind, informatie van derden, bijvoorbeeld de huisarts en de voorgeschiedenis van de ouders, kunnen leiden tot een onderbouwd resultaat.

Lichamelijk onderzoek vindt

panjde in de binnenstad van Amsterdam, „met de mededeling: ik ben ritueel misbruikt. Deze patiënten tasten de reacties van de therapeut langdurig af voordat ze met hun gruwelijke ervaringen op de proppen komen. Pas als er een hechte vertrouwensrelatie bestaat, wordt het onderwerp, stukje bij beetje, bespreekbaar. De consistentie en de gedetailleerdheid van het verhaal, de emoties die loskomen — bepaalde spanningen zijn niet te veinzen — de angst om erover te praten, dat alles is voor mij bepalend voor de geloofwaardigheid.”

Zelden komt het voor, antwoordt Heijtmajer op een desbetreffende vraag, dat iemand de indruk probeert te wekken ritueel misbruikt te zijn. „Iemand kan best een verhaal brouwen van datgene wat over dit onderwerp in boeken staat te lezen of op video's is te zien. Met zo'n patiënt is natuurlijk wel iets aan de hand, maar misschien niet dat wat hij of zij pretendeert. Fantasieverhalen prik je meestal snel door.”

„Waarheid en verzinzel liggen dicht bij elkaar. Mensen zijn nu eenmaal vatbaar voor suggestie,” zegt de aan de Vrije Universiteit van Amsterdam verbonden kinderpsychiater prof. dr. Th. Compennolle. Op zijn werkkamer in het VU-ziekenhuis memoreert hij het verhaal dat de onderwijzeres van zijn dochter hem vertelde. „Ze ging voorlezen uit het boek 'Er zit een krokodil onder m'n bed'. Toen ze vroeg wie ook wel eens een krokodil onder z'n bed had gevonden, gingen zes vingers de hoogte in. Bij hoog en bij laag hielden de kinderen vol dat ze de krokodil zelf hadden zien zitten.”

In tegenstelling tot zijn collega prof. dr. W. Wolters, hoogleraar kinder- en jeugdpsychologie in Utrecht, die de verhalen over netwerken van satanisten ooit afdeed als 'gruwelsprookjes', wisselen bij Compennolle twijfel en geloof elkaar af. „Ik voel me noch in het kamp van de gelovenden, noch in dat van de niet-gelovenden thuis. Beide extremen zijn onwetenschappelijk. Als wetenschapper moet ik blijven twijfelen en toetsen, de feiten en de veronderstellingen uit elkaar zien te houden.”

In een poging de dingen op een rijtje te zetten, somt hij op: „Een vaststaand feit is dat kinderen regelmatig door volwassenen op de meest gore wijze worden mishandeld, vernederd en seksueel misbruikt. Een ander feit is dat er sekten bestaan waarin gebruik wordt gemaakt van seks en geweld om mensen te vernederen en te hersenspoelen zodat ze kritiekloze, willige volgelingen worden. Is een combinatie van deze twee feiten uitgesloten? Ik denk het niet.”

„Niets wijst er echter op dat ritueel misbruik frequent voorkomt. Of dat er een internationaal netwerk van geheime sekten bestaat. In de Verenigde Staten, waar voor kindermishandeling een meldingsplicht bestaat, werden meer dan 300 vermoedens van ritueel

misbruik met inzet van veel middelen heel intensief onderzocht. Het leverde niets op. Volgens sommige 'gelovenden' blijkt hieruit hoe machtig, hoe doortrap de satanische netwerken zijn. Zelfs heb ik ooit de redenering gehoord dat als men een Satanskerk op het spoor komt het nooit een echte Satanskerk kan zijn omdat de echte zo

perfect in elkaar zit dat ze niet op te sporen is!”

Twijfel aan de betrouwbaarheid van de getuigenis van een patiënt, vindt Compennolle gelegitimeerd. „Het is nu eenmaal zo dat herinneringen altijd reconstructies zijn, dat we naar het verleden kijken door de bril van het heden. Men hoeft niet gek of psychotisch te zijn om een verklaring af te leggen die strijdig is met de feiten. Een betrouwbare getuige kan een onbetrouwbare getuigenis afleggen en iemand die drie keer liegt kan de vierde keer de waarheid spreken. Een sceptische houding ten aanzien van het verhaal van de patiënt betekent niet dat je denkt dat hij er maar op los zit te liegen.”

Signalen

„Iets anders is natuurlijk wanneer zeer jonge kinderen in hun spel en tekeningen signalen geven die sterk in de richting van ritueel misbruik wijzen. Als een 6-jarig kind met letsel ten gevolge van mishandeling omgekeerde kruisen, 666 (het teken van de duivel) en open gesneden baby's tekent en over het drinken van bloed, het doden van dieren vertelt, dan kan zo'n kind dat onmogelijk hebben verzonnen. Het is in ieder geval slachtoffer van een of andere vorm van ernstige mishandeling, al was het maar omdat het dingen heeft gehoord en gezien, bijvoorbeeld in de vorm van beangstigende verhalen of video's, die voor een kind van zijn leeftijd te belastend zijn.”

Prof. Compennolle hoopt dat de commissie die in opdracht van staatssecretaris Kosto de problematiek rond ritueel misbruik in kaart brengt — naar haar voorzitter in de wandeling al 'de commissie Hulsenbek' geheten — met het advies komt een centraal meldpunt in te stellen. „Dat biedt mogelijkheden voor wetenschappelijk onderzoek. De getuigenissen zullen zowel psychologisch, criminologisch als sociologisch moeten worden onderzocht. Want alleen dan bestaat de kans dat je de rode draad ontdekt. Zo die al bestaat”, voegt de wetenschappelijke twijelaar Compennolle er aan toe.

Een ding moet hem op de valreep nog van het hart: hij vindt het best, al die aandacht voor 'het dramatische en ook wel sensationele' ritueel misbruik, maar het mag niet ten koste gaan van de aandacht voor de honderden malen frequentere 'gewone' verwaarlozing en mishandeling. „Dagelijks worden duizenden kinderen lichamelijk en psychisch op een afschuwelijke manier door volwassenen in de tang genomen. Die werkelijkheid mag geen seconde aan onze aandacht ontsnappen.”

die een uitweg zoekt. Incestnetwerken bestaan en komen voor waar de verpaupering het grootst is.”

Wolters is geen voorstander van een verplichte melding. „De commissie was daarover verdeeld. We proberen een grote maatschappelijke ellende een schijnbare oplossing te geven via bureaucratische manoeuvres.”

In het rapport wordt de beroepsgroepen gevraagd het zelf te regelen, wellicht in de beroepscode. Wolters is bang voor een juridisering. „Overall springt een advocaat op. In Amerika wordt de hulpverlening daardoor verlamd. En ook in Nederland zie je dat hulpverleners voorzichtiger worden, er hun vingers niet aan willen branden.”

Snellere signalering van kindermisbruik hard nodig

NJK 11-3

RIJSWIJK - Instanties die zich bezighouden met melding, onderzoek of behandeling van seksueel misbruikte kinderen moeten zich beter presenteren, zodat mensen direct weten waar ze terecht kunnen met vermoedens en wat ze moeten doen. Met een telefoontje moet het 'circuit' te bereiken zijn, ook voor de jeugdige slachtoffer zelf.

In hun contacten met mogelijk misbruikte kinderen dienen hulpverleners te werken

aan de hand van een protocol waarin zaken geregeld zijn als privacy, contacten met justitie en onderzoek. In de scholing van beroepsbeoefenaren in zorg- en hulpverlening moet meer aandacht worden gegeven aan seksuele kindermishandeling. Met deze richtlijnen voor beroepsbeoefenaren hopen de inspecties voor de Volksgezondheid, Geestelijke Kinderartsen en Jeugd-Verpleging te bereiken dat hulpverlening te bereiken dat een uniformer

en overheid geen duidelijk beeld van de deskundigheid van onderzoekers. Seksuele kindermishandeling is moeilijk vast te stellen. De signalen kunnen ook het gevolg zijn van andere problemen, aldus het rapport. De commissie is in 1988 ingesteld na de wuithuisplaatsing van een aantal kinderen van het medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar in Vlaardingen. Hulpverleners signaleerden een hausse van incest onder de kinderen, de ouders reageerden furieus en beklagden zich over de gehanteerde onder-

zoeksmethode. Het zorgde voor veel commotie, ook onder hulpverleners. Een onderzoeksmismissie concludeerde later dat De Bolderkar overhaast en onzorgvuldig had gewerkt. Redenen temeer voor de beroepsorganisaties te proberen duidelijkheid te verschaffen over de manier waarop wordt omgegaan met vermoedens van seksueel misbruik. Het boekwerk dat nu is gepresenteerd, is min of meer een handleiding voor alle betrokkenen.

leid als het gaat om het melden van seksueel misbruik bij kinderen. De richtlijnen zijn 'een eerste aanzet'. Hulpverleners en andere betrokkenen moeten doen als ze signalen krijgen van vermoedelijke seksuele kindermishandeling. De aandacht voor dit onderwerp is de afgelopen jaren sterk gegroeid. Er zijn regelmatig twijfels over de geldigheid van onderzoeksgegevens en de deskundigheid van on-

derzoekers. Seksuele kindermishandeling is moeilijk vast te stellen. De signalen kunnen ook het gevolg zijn van andere problemen, aldus het rapport. De commissie is in 1988 ingesteld na de wuithuisplaatsing van een aantal kinderen van het medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar in Vlaardingen. Hulpverleners signaleerden een hausse van incest onder de kinderen, de ouders reageerden furieus en beklagden zich over de gehanteerde onder-

Seksueel misbruik

PK 13 15-3

Seksueel misbruik moeilijk vast te stellen bij kinderen

VE 11/3

Van een onzer verslaggeefsters RIJSWIJK - Het is maar zelden mogelijk met zekerheid vast te stellen of seksueel misbruik bij kinderen heeft plaatsgevonden. Hulpverleners die niet daarom uiterst secuur te werk te gaan, lieft aan de hand van een duidelijke richtlijnen of protocollen. Dit staat in het rapport 'Handelen bij vermoeden van seksueel misbruik van kinderen en jeugdigen', waarvan minister D'Ancona gisteren het eerste exemplaar in ontvangst genomen heeft. Het rapport is opgesteld door de commissie Seksueel misbruik van jeugdigen, waarin de beroepsverenigingen van pedagogen, psychologen, kinder- en jeugdpsychiaters en jeugdartsen vertegenwoordigd zijn.

Aanleiding voor het rapport is het groeiende aantal zaken waarin seksueel misbruik al dan niet een rol heeft gespeeld, en waarin aan de inbreng van deskundigen grote waarde wordt gehecht.

Als voorbeeld worden genoemd de Nederlandse affaire in het medisch kleuterdagverblijf de Bolderkar, (waar 11 kinderen door het gebruik van de poppenmethode de diagnose seksueel misbruik kregen) en die in het Engelse Cleveland, waar twee kinderartsen binnen enkele maanden vaststelden, dat maar liefst 121 kinderen seksueel misbruikt waren.

"In beide gevallen was er sprake van een te eenzijdige aanpak, onduidelijke verantwoordelijkheden, en een gebrek aan samenwerking

Zeven jaar geleden was er in Engeland een kinderarts die een nieuwe test had uitgevonden, waarmee je kon nagaan of een kind seksueel werd misbruikt. Daar klopte dus niets van, maar door die test werden ineens meer dan honderd gezinnen beschuldigd van het seksueel misbruiken van hun kinderen. Grote paniek: kinderen werden uit huis geplaatst, ouders aanklaagd. Er kwamen zelfs echtscheidingen van. Pas na een officieel regeringsonderzoek kwam er weer wat rust. Kinderartsen mochten niet meer op grond van één test concluderen dat er sprake was van seksueel misbruik. Maar de ontworpening in veel gezinnen was niet meer terug te draaien.

door Frits Wafelbakker

Ook in ons land hebben we rare zaken gemaakt. In Oude Pekela zouden clowns een groot aantal kinderen seksueel hebben misbruikt. Ook daar ontstond paniek. De minister van Justitie moest zelfs de ouders komen vertellen dat alles grondig uitgezocht zou worden. Maar al het zoeken leverde geen clowns op... Toen er daarna ook nog op andere plaatsen twijfel rees over gevallen van seksueel misbruik was de maat vol. Er moesten duidelijke regels komen voor het onderzoeken ervan. Hulpverleners die vermoeden dat een kind seksueel wordt misbruikt, dienen zich aan die regels te houden. We noemen die regels dan *richtlijnen*.

Een commissie zou die richtlijnen opstellen. Eerste vraag: wat is seksueel misbruik precies? Soms is het overduidelijk, namelijk als een volwassene seksueel binnendringt in het lichaam van een kind. Dit kan zijn in de vagina, de anus of de mond. Het kan gebeuren met de penis, met een voorwerp of met de hand. Vroeger heette dit *verkrachting*, maar tegenwoordig proberen we de dingen gewoon bij hun naam

te noemen. Ook het seksueel betasten van de geslachtsdelen, de borsten of billen van een kind rekenen we tot seksueel misbruik. Daarvoor wordt nog wel eens het woord *aanranden* gebruikt. Maar hier is de grens veel moeilijker te bepalen. Kleine kinderen worden gekoesterd, geknuffeld, verzorgd, gewassen en verzand, want anders kom je later nooit lekker in je vel te zitten. Bij het ouder worden verminderen die huidcontacten: ook de meeste ouders worden daarin geleidelijk terughoudender. Uiteindelijk blijft als huidcontact alleen het zoenen, het aaien over de bol en het knuffelen bij grote vreugde of intens verdriet over.

Hetzelfde zie je vaak in de omgang met bloed-zijn. Veel ouders en kinderen gaan samen onder de douche en in bad, maar bij het opgroeien vinden sommige kinderen dat niet meer leuk. Dan moeten ouders en oudere broers en zussen die behoefte aan privacy respecteren. Als ze dat niet doen, dan zeggen we

dat er sprake is van seksueel misbruik, ook al vinden sommigen dat woord veel te zwaar. Veel ouders zetten hun kinderen bloot op de foto of op de video. Leuk voor beiden om later terug te zien. Maar wat als een kind het niet leuk vindt en het gebeurt toch? Dan zie ik dat als een vorm van seksueel misbruik, ook al is dat woord hier weer erg zwaar.

Sommige ouders huren zo nu en dan een pornofilm. Die zijn niet bestemd voor kinderen, maar sommige kinderen krijgen ze toch te zien. Ook dat beschouwen we als seksueel misbruik. Het is een nare vorm van informatie, omdat seksualiteit in de meeste porno-video's erg vertekend is. Het heeft vaak weinig met 'liefde' of 'houden van' te maken. Je ziet dus hoe moeilijk de afgrenzing van het begrip seksueel misbruik is.

Vorige week zijn de richtlijnen uitgekozen: hoe te handelen als een kind seksueel wordt misbruikt, of als er alleen maar een vermoeden is.

Daarover volgende keer. En ook over dat rare woord *incest*.

In ons land is de laatste jaren veel beroering ontstaan over seksueel misbruik binnen het gezin. Denk maar aan de situatie van Yolanda in Epe. Daarbij gebruikt men vaak het woord *incest*. Dat is niet altijd helemaal terecht. Het Nederlandse woord voor incest is 'bloedschande', of minder negatief 'seksuele omgang tussen naaste familieleden'. Dat kan zijn tussen broer en zuster, of tussen ouder en kind, maar het hoeft daarbij niet altijd om misbruik te gaan.

PK 13 15-3

door Frits Wafelbakker

In vroeger tijden bestond bij veel vorstengeslachten een soort 'incest-plicht'. De Egyptische faraos huwden bijvoorbeeld hun eigen zusters. Daarvoor waren ze tegelijkertijd vader en oom van hun kinderen! Het was een voorwaarde om de macht over hun kinderen te behouden. Ook op Hawaii en bij de Inka's in Peru was incest normaal. In de mythologie zit ook heel wat incest. Denk alleen maar aan Oedipus die, voorspeld maar onwetend, zijn eigen moeder huwde.

In onze maatschappij bestaat een streng incest-taboe, dat ook is vastgelegd in de wet. Broers en zusters kunnen niet trouwen en ouders mogen niet huwen met hun (klein)kinderen. Maar er bestaan wel degelijk seksuele relaties tussen bloedverwanten. Vroeger woonde schuin tegenover me een kunstenaar die het bed deelde met haar achttienjarige zoon. De buurt sprak er schande van, maar moeder en zoon hadden er minder problemen mee. Er zijn ook meestal Franse - films over dit soort verhoudingen. Twee weken geleden is in Primeur nog een boek besproken over een relatie van een jongen met zijn eigen zus. Als de betrokkenen er beiden mee instemmen, hoeft seksuele omgang tussen bloedverwanten

doen. We noemen al die dingen bij elkaar waarschijnlijk signalen van seksueel misbruik.

Daarnaast zijn er dingen die alleen maar aangeven dat het kind problemen heeft. Die kunnen het gevolg zijn van seksueel misbruik, maar er kunnen ook andere oorzaken voor zijn. Zulke signalen zijn het plotseling teruglopen van schoolprestaties, het weer gaan bedplassen of neerslachtigheid bij een kind dat vroeger opgewekt was. Iedereen die met kinderen omgaat, zou gevoelig moeten zijn - of worden - voor die signalen.

We hopen dat ook psychologen en artsen meer oog krijgen voor het bestaan van seksueel misbruik. Bij oudere kinderen kun je er rechtstreeks naar vragen, maar bij jonge kinderen is dat moeilijker. Daarom gebruiken ze tegenwoordig veel tekeningen van bloete kinderen om het makkelijker te maken. Of ze gebruiken anatomische poppen met duidelijke geslachtsdelen, waarop het kind iets kan aanwijzen. Maar daarover is nog veel discussie.

Een zojuist verschenen boek hierover heet *Handelen bij vermoeden van seksueel misbruik van kinderen en jeugdigen*, uitgegeven door Van Gorcum/Dekker & Van de Vegt, Assen.

'Sancties bij niet-melden van misbruiken kinderen'

Par. 1/3

(Van een verslaggeefster)

DEN HAAG - Hulpverleners die in hun werk te maken krijgen met vermoedens van seksueel misbruik van kinderen, zijn moreel verplicht hun bevindingen te melden. Dit zou onderdeel van hun beroepscode moeten worden en tuchtrechtelijke sancties zouden moeten volgen als melding achterwege blijft.

De instantie waar zij hun melding moeten doen, zou het Bureau Vertrouwensarts kunnen zijn, mits eerst de taken en bevoegdheden van deze instelling juridisch worden vastgelegd. Want dat is, ook al is daarover al in 1991 advies uitgebracht, nog niet geregeld.

Dit is een van de richtlijnen die de Commissie Seksueel Misbruik Jeugdigen heeft vastgelegd in het rapport *Handelen bij vermoedens van seksueel misbruik van kinderen en jeugdigen* dat gisteren is aangeboden aan minister d'Ancona van WVC en staatssecretaris Kosto van justitie. In de commissie zaten vertegenwoordigers van de inspecties geestelijke volksgezondheid en jeugdhulpverlening, de geneeskundige inspectie, kinder- en jeugdpsychologen, psychiaters, orthopedagogen, kinder- en jeugdartsen.

Volgens de commissie behoort iedere hulpverlener die met vermoedens van seksueel misbruik

te maken krijgt, grote voorzichtigheid te betrachten. Voordat actie wordt ondernomen, moet eerst met een collega worden overlegd. Psychologisch en lichamenlijk onderzoek naar seksueel misbruik mag alleen worden uitgevoerd door een multi-disciplinair team van gespecialiseerde instanties.

Juist omdat symptomen van seksueel misbruik niet altijd duidelijk of eenduidig zijn, kan alleen breed opgezet onderzoek, waarin ook naar andere mogelijke problemen wordt gekeken, uitsluitend geven. Bepaald gedrag kan wijzen op seksueel misbruik, maar het kan ook andere oorzaken hebben. Datzelfde geldt voor enkele lichamelijke symptomen. Zo kan een zuigeling met een geslachtsziekte in de mondholte die infectie hebben opgelopen tijdens de bevalling.

In de handleiding staan reeksen symptomen beschreven die

op misbruik kunnen duiden, maar voor de juiste interpretatie is deskundigheid nodig. En aan deskundigheid ontbreekt het in Nederland, schrijft de commissie. Men pleit voor meer aandacht voor het onderwerp in beroepsopleidingen, voor her- en bijscholing en voor van 'deskundigenpools' per regio.

De commissie heeft geen geknopt protocol kunnen opstellen. Daarvoor is het probleem te ingewikkeld. Op enkele punten is de commissie echter wel tot een duidelijke mening gekomen.

Het hete hangijzer in zaken van kindermishandeling en seksueel misbruik was tot op heden dat veel artsen zich gebonden voelen aan hun beroepsgeheim en daarom niet bereid waren zaken te melden of aan te geven. Volgens de commissie, die zich baseert op een uitspraak van het Medisch Tuchtcollege, kan een arts zich in dergelijke zaken echter op overmacht beroepen en zich van zijn plicht tot zwijgen ontheven achten.

Verder oordeelt de commissie dat niets mis is met het gebruik van anatomisch correcte poppen, zolang dat tenminste niet de enig toegepaste onderzoeksmethode is.

Hulpverlening bedenkt regels voor omgang met misbruikt kind

Van onze verslaggeefster VK 11-3

AMSTERDAM

Voor het eerst hebben beroepsgroepen van artsen, psychologen en pedagogen samen richtlijnen opgesteld hoe te handelen wanneer het vermoeden bestaat dat een kind seksueel is misbruikt. De richtlijnen staan in een rapport dat donderdag aan minister d'Ancona van WVC is aangeboden.

De Commissie Seksueel Misbruik Jeugdigen heeft een lijst opgesteld van signalen van seksueel misbruik die veel gewicht hebben. Daarnaast pleit ze in het rapport voor breed onderzoek, zowel lichamenlijk als gedragswetenschappelijk, en het opleiden van hulpverleners.

De psycholoog prof. dr W. Wolters, lid van de commissie, zei dat 'begin jaren tachtig zo ongeveer alles werd aangezien voor signalen van misbruik'. 'Van bedplassen tot spijbelen. Ook zijn er mensen aan de paal genageld op grond van een drie kwartier durende onderzoek met anatomische poppen.

'Er zijn echter heel weinig medische signalen', zegt Wolters. 'De meeste zijn meervoudig te interpreteren. Behalve bij duidelijke gevallen als een vierjarig kind met een geslachtsziekte. Maar gedragsproblemen of masturberen bij heel jonge kinderen kunnen ook worden veroorzaakt door ernstige verwaarlozing.'

Misbruik is wel vast te stellen,

zegt Wolters, 'maar soms gebruik je termen als "ik acht het waarschijnlijk". Het beste is misbruik buiten het gezin vast te stellen, het moeilijkst binnen het gezin!'

De commissie bepleit bijscholing van de hulpverleners. Wolters: 'In principe kan elke psycholoog op verzoek van de rechter-commissaris of Raad voor de Kinderbescherming zo'n onderzoek doen. Dat wil de commissie nu veranderen.'

De commissie is het niet eens geworden over een meldingsplicht voor hulpverleners bij een vermoeden van seksueel misbruik. Wolters ziet daar niets in. 'Je kunt het melden bij een vertrouwensarts, maar die kunnen nu het werk al niet aan. Openheid is belangrijker en een verfijning van de hulpmiddelen, die er nu vaak niet zijn.'

De commissie waarschuwt ook voor te snel uit huis plaatsen van het kind. Dat kan soms meer schade toebrengen dan het misbruik zelf. Wolters wil het probleem niet bagatelliseren. 'Het heeft een enorme omvang. Er gebeuren weerzinwekkende dingen, maar er zijn fouten gemaakt.'

De commissie stelt dat anatomisch correcte poppen (poppen met geslachtsdelen, die als hulpmiddel dienen bij onderzoek) nog steeds worden gebruikt, maar: 'Er is stoni mee omgegaan. Het is een hulpmiddel, dat overigens al honderd jaar wordt gebruikt. Soms echter werkt het tegengesteld.'

Meldplicht bepleit bij vermoeden van incest

Door een vanzer redacteurs

DEN HAAG, 10 MAART, Hulpverleners, die het vermoeden hebben dat een jongere seksueel is misbruikt moeten verplicht worden dit te melden bij een Bureau Vertrouwensarts Kindermishandeling. Als zij dat nalaten dienen tuchtrechtelijke maatregelen te volgen.

Dit is een van de aanbevelingen van een commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van de beroepsgroepen van psychiaters, psychologen, pedagogen, kinder- en jeugdartsen, in een rapport dat vanavond wordt aangeboden aan minister d'Ancona van WVC. Het rapport bevat richtlijnen voor de wijze waarop hulpverleners moeten handelen bij vermoedens van seksueel misbruik van jongeren.

Aan dat protocol, dat onder andere een opsomming geeft van signalen die een aanwijzing kunnen vormen voor seksueel misbruik en aangeeft hoe en met welke middelen onderzoeken op dit gebied dienen te worden uitgevoerd, is door de belangrijkste Nederlandse deskundigen op de betrokken terreinen bijna vier jaar gewerkt. De commissie werd

door WVC ingesteld na de zogeheten Bolderkar-affaire: in 1989 bleek dat op het medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar in Vlaardingen in een jaar tijd op een populatie van zo'n vijftig kleuters door een orthopedagoge 14 gevallen van incest werden geconstateerd. Een onderzoekscommissie stelde later vast dat hulpverleners op De Bolderkar onzorgvuldig te werk gingen.

Op De Bolderkar bleek onder andere te veel waarde te worden toegekend aan het via 'spel-interviews' onderzoeken van kinderen met behulp van poppen met geslachtsdelen, de zogeheten anatomische poppen. De poppen worden sindsdien vooral door justitie

niet langer gebruikt als onderzoeksmiddel. De commissie concludeert nu dat de poppen wel degelijk een waardevol diagnostisch middel kunnen zijn. 'Het hantieren van anatomische poppen kan in combinatie met gesprek en andere onderzoeksmiddelen meer duidelijkheid verschaffen over wat reël gebeurd is'.

De commissie houdt er rekening mee dat door een meldingsplicht de helft van het aantal gerapporteerde gevallen van seksueel misbruik ongegrond zal blijken, zoals

Vaststellen van seksueel misbruik zal nooit eenvoudig worden. De commissie die vandaag rapporteerde over dit onderwerp, verwacht wel dat hulpverleners minder 'kopschuw' worden met de nieuwe spelregels.

Door onze redacteur MARCEL HAENEN

DEN HAAG, 10 MAART, De voorzitter van de commissie die richtlijnen heeft opgesteld over hoe hulpverleners moeten handelen bij vermoedens van seksueel misbruik van jongeren, de seksuoloog F. Wafelbakker, spreekt van "een wereldprimeur". 'Voor het eerst in de hele wereld hebben vijf verschillende beroepsgroepen - psychiaters, psychologen, orthopedagogen, kinder- en jeugdartsen - overeenstemming bereikt over een protocol dat aangeeft welke signalen kunnen wijzen op seksueel misbruik van kinderen en hoe hiertegen dient te worden opgetreden', zegt Wafelbakker.

Bijna vier jaar lang heeft het geduurd voordat de belangrijkste Nederlandse deskundigen op het gebied van het onderkennen van seksueel misbruik bij kinderen het eens werden over spelregels voor dit terrein. 'Het duurt nu eenmaal lang om te bereiken dat de beroepsgroepen aan elkaar wennen. Ze spreken immers allemaal een verschillende taal', zegt Wafelbakker.

Op 19 mei 1989 werd de commissie door de hoofdinspecteur jeugdhulpverlening van het ministerie van WVC, drs. H. van Dijk, gevraagd "met voortvarendheid" een protocol op te stellen. Een heldere lijst met regels voor hulpverleners over hoe te handelen bij

in de VS is vastgesteld. In het rapport wordt verder gepleit voor het instellen van een onafhankelijke instantie en een klachtenprocedure die regelt hoe betrokkenen bezwaar kunnen maken tegen het handelen van hulpverleners. Zo'n procedure biedt volgens de commissie niet alleen bescherming aan mensen die verdacht worden van seksueel misbruik, maar stelt ook hulpverleners in staat uit te leggen hoe en volgens welke methoden zij hebben gehandeld.

'Artsen vaak huiverig voor diagnose misbruik'

vermoedens van incest was immers broodnodig geworden nadat op kleuterdagverblijf De Bolderkar in Vlaardingen was gebleken dat een experimenterende orthopedagoge te gretig en onzorgvuldig was geweest bij het opsporen van seksueel misbruikte kleuters. De zaak baarde veel opzien en hulpverleners en justitie kregen zoveel kritiek te verduren dat de bestrijding van seksueel misbruik in gevaar dreigde te komen. Vijf jaar later ligt er nu een kloek, honderddertig pagina's tellend rapport dat op alle vragen antwoord moet geven.

'Er is ontzettend veel behoefte aan dit rapport', zegt Wafelbakker, voormalig inspecteur jeugdgezondheidszorg van WVC. Een congres van hulpverleners dat volgende maand het protocol zal bespreken was in een mum van tijd met vijfhonderd deelnemers volgeboekt. Seksueel misbruik van kinderen mag dan de laatste tien jaar bespreekbaar zijn geraakt, onder hulpverleners bestaat nog grote onzekerheid over hoe men ermee om moet gaan. 'Er zijn nog steeds heel veel kinderartsen die niet in het onderbroekje van een kind durven te kijken omdat ze zich geen raad weten met mogelijke signalen', zegt de secretaris van de commissie, L. Raijmakers.

In het rapport wordt een uitputtende opsomming gegeven van gedrags- en lichamenlijke signalen die per leeftijdscategorie een indicatie kunnen vormen voor seksueel misbruik. De deskundigen be-

klemtonen dat meer dan één signaal noodzakelijk is voor het vermoeden van seksueel misbruik. 'Het blijft steeds noodzakelijk andere verklaringsgronden voor de signalen te overwegen, te formuleren en zonodig te onderzoeken.'

Ook met een lijst van signalen zal het moeilijk blijven onomstotelijk seksueel misbruik te constateren. 'Er bestaat helaas geen lakmoesproef om incest te kunnen vaststellen', zegt Wafelbakker. 'Het enige onomstotelijke bewijsmiddel is als je sperma van de vader in de vagina van zijn dochter tje aantreft, maar dat is bij nog levende slachtoffers zelden het geval'.

Een van de opvallende conclusies van de commissie is volgens Wafelbakker de aanbeveling om bij ernstige vermoedens van seksueel misbruik van kinderen binnen het gezin niet te snel over te gaan tot het uit huis laten plaatsen van mogelijk gedupeerde kinderen. 'Je loopt het risico dat je een kind nog erger treft door het te snel te willen veilig stellen. Ook in de Bolderkar-zaak' was men te eager om het kind uit zijn ouderlijk huis te halen, maar dan breng je het mogelijk in loyaliteitsproblemen. Als je echt bang bent dat misbruik doorgaat, kun je beter overwegen om de vader of de moeder uit het gezin te halen'.

De commissieleden konden het niet helemaal eens worden over een meldingsplicht voor hulpverleners. Een aantal leden wilde dat

hulpverleners verplicht moeten worden onder andere justitie in te schakelen als men misbruik vermoedt. Andere deskundigen zijn bang voor een meldingsplicht omdat ze vrezen zelf niet eerst nader onderzoek te kunnen verrichten. Als compromis is nu gekozen voor een meldingscode die erin bestaat dat de onafhankelijke bureaus vertrouwensartsen worden ingeschakeld.

Wafelbakker verwijst naar de situatie in de Verenigde Staten, waar strikte justitiële meldingsplichten tot gevolg hebben dat ongeveer één miljoen van de in totaal twee miljoen gevallen van seksueel misbruik die worden gemeld, bij nader onderzoek ongegrond blijken. Anderzijds bestaat het vermoeden dat de helft van de gevallen van seksueel misbruik van kinderen in de VS niet zou worden gemeld als er geen verplichting bestaat omdat hulpverleners opzien tegen de beroering die een aangifte teweeg brengt.

Ook in Nederland zijn volgens Wafelbakker veel hulpverleners bang de diagnose seksueel misbruik te stellen. Artsen en pedagogen worden door mogelijke verdachten onder een enorme druk gezet als ze van seksueel misbruik worden beschuldigd. Een van de leden van de commissie is onlangs, nadat hij de conclusie had getrokken dat een kind seksueel was misbruikt, moeten verhuizen omdat het ernstige bedreigingen van familieleden van het vermeende slachtoffer bleef regenen. De commissie hoopt dat met de nu vastgelegde regels in het rapport hulpverleners minder kopschuw worden omdat ze nu in ieder geval kunnen uitleggen volgens de regels van het boek te hebben gehandeld.

Anatomische pop kan weer gebruikt

Puck (1) ligt trillend als een rietje op de commode als haar moeder een schone luier om wil doen. Ron (5) stopt regelmatig een potlood in z'n bips, en Nettie (15) durft nooit in bad. Bij Josje is het maagdenvlies beschadigd, en Peter schreeuwt het uit van pijn als hij moet plassen.

„Allemaal signalen dat er van seksueel misbruik sprake is, maar bewijzen kan je het vrijwel nooit. Alleen als je sperma in de vagina van een jong meisje aan zou treffen, beschijk je over een absoluut bewijs. Maar zoiets vind je hooguit als ze dood is.”

Volgens de seksuoloog F. Wafelbakker, voorzitter van de commissie Seksueel misbruik van jeugdigen (SMJ) en voormalig inspecteur jeugdgezondheidszorg bij het ministerie van WVC, vertelt ie eigenlijk niets nieuws. Toch denken niet alleen veel leken, maar ook deskundigen dat artsen, psychologen, en pedagogen op grond van onderzoek kunnen bewijzen of seksueel misbruik al dan niet heeft plaatsgevonden. „Zelfs de werkgroep Seksuele kindermishandeling van het openbaar ministerie spreekt in een officieel rapport de hoop uit „dat medisch onderzoek een belangrijk bewijsmiddel in een concrete strafzaak kan worden”.

„Ten onrechte natuurlijk”, stelt Wafelbakker vast en wijst, niet zonder trots, op het net verschenen boek 'Handelen bij vermoeden van seksueel misbruik van kinderen en jeugdigen. Richtlijnen voor beroepsbeoefenaren' voor zich op tafel.

Het boek kwam op initiatief van vijf beroepsverenigingen (pedagogen, psychologen, kinder- en jeugdartsen en kinderpsychiaters) tot stand. Mede naar aanleiding van de affaire in het medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar wilden deze, gesteund door het ministerie, in korte tijd een setje richtlijnen voor hulpverleners maken, maar deze klus bleek al gauw stukken moeilijker dan gedacht.

(Advertentie)

De vijf beroepsgroepen moesten eerst elkaar nog leren kennen, de commissie werd voortdurend bestookt met nieuwe inzichten en alleen al het vaststellen van waar het nou allemaal eigenlijk om draait, was goed voor verhitte discussies.

„We moesten eerst nog op zoek naar wat ik de 'oer-bronnen' noem. Waar ligt de bevoegdheid van een vertrouwensarts, wat zijn de rechten van ouders, wie vraagt een contra-expertise aan, en bovenal: wat is seksueel misbruik eigenlijk?” Bijvoorbeeld over het begrip 'signa-

Hoe te handelen bij vermoeden van seksueel misbruik van een kind

door Gonny ten Haaf

len' hebben de commissieleden urenlang gepraat, met als uiteindelijk resultaat dat het in de literatuur veel gemaakte onderscheid tussen a-specifieke en specifieke signalen bewust werd verlaten. Daarvoor in de plaats koos de SMJ voor waarschijnlijke en mogelijke signalen, die voor vier verschillende leeftijdsgroepen (0-2; 3-6; 7-12; 13-18) beschreven worden.

Wafelbakker benadrukt dat de SMJ zich alleen gericht heeft op 'actuele' zaken. Kinderen dus met wie nu wat aan de hand is en geen volwassenen als de Epese Pekela, ook al wordt het dorp niet met name genoemd, bevat het rapport zelfs een soort draaiboek („noem nooit het woord crisis”) dat bestuurders en hulpverleners kunnen gebruiken. „Wij hebben daar een nieuw woord voor bedacht, namelijk 'plegergerucht'. Morgen kan er immers zo weer een nieuwe clown opduiken, of worden Jan en Alleman zomaar beschuldigd. In Nederland wordt iedereen die van diefstal verdacht wordt beschermd, terwijl iemand

die van seksueel misbruik wordt beschuldigd, geheel vogelvrij is.” Intussen vindt Wafelbakker het 'wonderlijk' dat het artsen-echtpaar Jonker uit Oude Pekela twee weken geleden in een wetenschappelijk tijdschrift een geheel nieuw perspectief introduceerde. „De hele clown is nu van tafel en in plaats daarvan zou het ineens om satanisch misbruik zijn gegaan. In Amerika hebben ze daar erg veel aandacht mee getrokken.”

In Amerika zijn de debatten over seksuele mishandeling, incest en ritueel misbruik veel feller nog dan hier. Dat levert veel aanbevelingen op voor hoe het niet moet, maar ook hoe het wel kan. Over het gebruik van anatomische poppen bijvoorbeeld, die sinds de Bolderkar-affaire in Nederland in een kwaad daglicht zijn gekomen, verscheen volgens Wafelbakker net een 'zeer helder' artikel in het gezaghebbende tijdschrift *Child Abuse and Neglect*, waarin alle kritiek op de poppen terzijde wordt geschoven.

Ook de SMJ beveelt hulpverleners van harte aan de poppen als hulpmiddel te gebruiken. En dat diezelfde hulpverleners juist zéér geïnteresseerd zijn in diagnostische hulpmiddelen, blijkt wel uit de aanmeldingen voor het congres dat de SMJ half april organiseert. „Van de tien workshops gaat er één over diagnostiek. Daar hebben zich al zoveel mensen voor aangemeld, dat we 'em vier keer herhalen.” Tijdens het schrijven van het boek had de commissie het meeste moeite met het opstellen van een procedure voor hulpverleners die seksueel misbruik vermoeden. Wie schakel ik wanneer in? Met wie pleeg ik overleg? Hoort mijn zaak in het civiel- of strafrecht thuis? Dit zijn vragen die hulpverleners zich dagelijks stellen, maar waarvoor de commissie geen eensluidend voorstel heeft kunnen formuleren.

„We zaten met flap-overs, grote schema's en hele beslisbomen voor ons, maar nog kwamen we er niet uit. Ten eerste omdat de situatie voor iedere instelling en regio anders is, maar ook omdat we in Nederland niet één meldpunt hebben. Juridisch gezien zijn dit de raden voor kindbescherming, en in de sfeer van hulpverlening de bureaus voor vertrouwensartsen. Voor mensen die een vermoeden willen melden, is dat bijzonder onduidelijk.” Toch beveelt de commissie elke in-

stelling en hulpverlener aan om voor zichzelf een voorkeursroute op te stellen. „Al is het alleen maar ter bescherming van zichzelf, want het kan iedere hulpverlener overkomen dat er tegen hem een klacht wordt ingediend. In de commissie hadden wij zelfs twee leden tegen wie een procedure liep: zij vroegen ons of zij daarom niet uit de commissie moesten stappen, maar wij vonden het juist een reden om te blijven zitten. Dan kregen wij tenminste ook enig idee hoe moeilijk dat is.” Als voorzitter van de commissie kreeg Wafelbakker meer dan 30 brieven van ouders die klaagden dat zij ten onrechte beschuldigd waren.

Omstreden anatomisch correcte poppen opnieuw aanbevolen

19/3/94

Van een onzer verslaggeefsters
AMSTERDAM - Het gebruik van anatomische poppen bij het beoordelen van vermoedens over seksueel misbruik, moet sterk aangemoedigd worden. Dit schrijven twee Amerikaanse onderzoekers in het toonaangevende tijdschrift *Child Abuse and Neglect*.

Zeker in Nederland is de poppenmethode uiterst omstreden, na de Bolderkar-affaire in 1989. Volgens de seksuoloog F. Wafelbakker, voorzitter van de Commissie seksueel misbruik jeugdigen, blijkt uit het artikel dat de poppen nog wel degelijk als diagnostisch hulpmiddel gebruikt worden. „En dit terwijl ook in Ne-

derland steeds geroepen wordt dat dit niet meer gebeurt.”

In een rapport voor hulpverleners, dat de commissie vorige week uitbracht, staat in niet meer dan een sub-paragraaf dat de poppen als hulpmiddel, maar nooit als juridisch bewijs mogen dienen. „In Nederland worden de poppen alleen nog gebruikt om een kind op zijn gemak te stellen en het gesprek op gang te brengen. De Amerikaanse onderzoekers noemen veel meer mogelijkheden.”

De vaak geuite kritiek dat de poppen te suggestief of zelfs seksueel stimulerend kunnen zijn, wordt nadrukkelijk weersproken.

• Pagina 9: Anatomische pop kan weer gebruikt

„Soms zelfs hele petitie van straten die schreven dat een meneer Jansen het niet gedaan kon hebben. Als commissie konden wij daar niks mee, maar ik heb ze allemaal doorgestuurd naar de betreffende commissies van de Tweede Kamer.”

Het laatste hoofdstuk heeft de commissie gewijd aan mogelijkheden om seksueel misbruik te voorkomen. Zolang de oude preventieprogramma's, zoals het programma 'Baas over je billen' van de onderwijstevise en de overheids campagne 'Sommige geheimen moet je niet bewaren', niet geëvalueerd zijn, is de CMJ echter uiterst huive-

rig voor 'kindgerichte' acties. „Bovendien moeten we eerst beter seksueel gaan voorlichten. Zolang ouders en scholen nog weinig gewoon over seks kunnen praten, past het niet om dat wel over seksueel misbruik te doen.”

Wél, voegt Wafelbakker op persoonlijke titel toe, moet de overheid strenger ingrijpen op de commerciële markt. „Zoals die van die gruwelijke video- en computerspeltjes, met flink veel porno en seks. Op speelplaatsen worden die op grote schaal uitgewisseld, dat hou je als ouders en docenten heus niet tegen. Dáár maak ik me grote zorgen over.”

Promovendus bepleit vorming van één instantie voor hulp aan jeugdigen 'Politiek stelt geen belang in kinderen'

Een kind dat wordt mishandeld, heeft recht op bescherming, maar niet omdat het anders later een crimineel wordt. Toch is dit laatste het uitgangspunt van de klassieke kinderbescherming, zegt Adri van Montfoort, die donderdag op dit onderwerp promoveerde. De kinderbescherming zit de strijd tegen kindermishandeling in de weg.

Van onze verslaggeefster
Maria Hendriks
AMSTERDAM

Als hij weer eens zat te onderhandelen met ambtenaren, dacht hij regelmatig: als ze nu beginnen 'over het belang van het kind, vlieg ik ze aan. En het is toch zo'n keurige man, Adri van Montfoort, pedagoog en sinds donderdag doctor in de rechten.

Zijn proefschrift *Het topje van de ijsberg* getuigt van zijn kritische opvattingen. 'De kinderbescherming en de bestrijding van kindermishandeling worden reeds vele jaren gesteund door de strijd van overheid tegen overheid.'

Van Montfoort was werkzaam bij de Rotterdamse Raad voor de Kinderbescherming. Tegenwoordig werkt hij bij het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn. Regelmatig wordt hij geraadpleegd als deskundige. En al die jaren, sinds zijn studietijd, heeft het hem verbaasd dat in Nederland het bestrijden van kindermishandeling iets anders is dan het beschermen van kinderen.

Kinderen beschermen is het werk van de raden voor de kinderbescherming. Zij vallen onder het ministerie van Justitie en hebben een

rechtstreekse lijn met de rechterlijke macht. De raden adviseren over ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing van kinderen.

Daarnaast zijn er sinds 1972 de bureaus voor vertrouwensartsen, waar vermoedens van kindermishandeling kunnen worden gemeld. Het bureau zoekt uit of het vermoeden juist is en bekijkt wat er voor het kind moet gebeuren. De vertrouwensartsen zijn niet gebonden aan wettelijke regels en vallen onder het ministerie van WVC.

Van Montfoort ontdekte dat de raden, net als de vertrouwensartsen, voortkomen uit een internationale beweging tegen kindermishandeling. Toen het begin deze eeuw tot wettelijke maatregelen kwam, koos Nederland voor een dubbel uitgangspunt.

Het werd niet alleen een taak van de overheid kinderen te beschermen tegen geweld van volwassenen. De maatschappij moest tegelijkertijd worden beschermd tegen gevaarlijke kinderen. Er werd een nauw verband verondersteld: een kind dat wordt verwaarloosd, groeit op tot crimineel.

Ofschoon er vanaf het midden van de jaren zestig opnieuw een roep kwam om kinderen te beschermen tegen mishandeling en er vanuit de alternatieve hulpverlening kritiek kwam op de kinderbescherming, bleek de overheid niet in staat tot beleidsverandering. Er werd gevraagd meer uit te gaan van de hulpvraag van kinderen en ouders en om een minder scherpe scheidslijn tussen kinderbescherming en andere hulp. Maar het ministerie van Justitie wilde daar niet aan. Het hield vast aan het klassieke uitgangs-

punt. De raden moesten bij Justitie blijven, omdat het zou draaien om het ouderlijk gezag en de aantasting daarvan door de rechter.

Het resultaat was dat de jeugdhulpverlening en de zeggenschap over de particuliere tehuizen naar WVC gingen, terwijl de raden in wezen dezelfde bleven. Het gevolg was ook dat verontruste artsen meldposten inrichtten waar vertrouwelijk kon worden gemeld dat er wellicht sprake was van kindermishandeling. De vertrouwensart-

artsen onderzoeken dan wel, maar als dan blijkt dat er in het gezin moet worden ingegrepen, is het alsnog een zaak voor de raad.

Als geen van de instanties rondom het gezin dan als melder wil fungeren, gebeurt er niets. In minder ernstige gevallen organiseert de vertrouwensarts hulp voor het gezin. Maar als de ouders die hulp na een paar weken niet meer willen, is er niemand die dat in de gaten houdt. Een groot probleem voor de vertrouwensartsen zijn de grote aantallen meldingen, dertienduizend vorig jaar, waardoor lang niet alle meldingen direct kunnen worden onderzocht.

Er zou veel effectiever tegen kindermishandeling kunnen worden opgetreden als raden en vertrouwensartsen gingen samenwerken, maar dat wordt tegengehouden door elkaar tegenwerkende overheden. Die houding van de overheid is volgens Van Montfoort ten dele een erfenis van het verzuilde vechterleden, maar vooral een bewijs dat politiek en ambtenarij geen belang stellen in kinderen. 'Het is nog steeds de maatschappij die wordt beschermd tegen kinderen en niet andersom. Lubbers praat wel over jeugdcriminaliteit en kampen, maar hij zegt nooit: "We gaan een goed beleid voeren tegen geweld in het gezin."

'Als er kamervragen worden gesteld over Epe, zegt Hirsch Ballin dat hij zal onderzoeken of bij de politie 'speciaal opgeleide teams kunnen komen, gericht op seksueel misbruik. Maar hij heeft net de jeugd- en zedenpolitie afgebroken. Nu het in het nieuws is, gaat er een ambtenaar studeren alsof het een

heel nieuw idee is.'

In juni 1991 heeft de Kamer in een motie gevraagd om één meldpunt voor kindermishandeling, waarin de vertrouwensartsen en een deel van de raden samengaan. Een jaar later bleek er niets gebeurd en was de Kamer boos. Binnen een maand was er een werkgroep van deskundigen, onder wie Van Montfoort, waarin alle partijen waren vertegenwoordigd. Na vier maanden had de groep een plan, inclusief voorstellen voor wetten.

Dat plan werd begin 1993 besproken met ambtenaren van WVC, Justitie en de provincies (vanwege de decentralisatie), maar die stelden vast: dit gaat voorbij aan de realiteit. Van Montfoort: 'Ze bedoelden hun realiteit van gebiedsindeling per ministerie.'

In augustus kwam de regering met een standpunt, gelijk aan dat van de ambtenaren. In oktober bleek de Kamer daarmee niet gelukkig, en de regering stelde een commissie in het vooruitzicht die twee jaar de tijd krijgt.

Van Montfoort: 'Alsof er niet al lang een uitgewerkt plan ligt. Intussen gaat de decentralisatie door, want de vertrouwensartsen zijn onderdeel van de instellingen voor jeugdhulpverlening. Straks zijn er niet eens meer vertrouwensartsen.'

Hoe het wel moet, staat Van Montfoort duidelijk voor ogen. Er moet één instantie komen, en tegelijkertijd moet de kinderbescherming worden losgemaakt van de jeugdcriminaliteit. Een kind dat wordt mishandeld, heeft recht op bescherming tegen geweld, zoals iedere burger, en niet omdat het anders later crimineel zou worden.

'Nog steeds wordt de maatschappij beschermd tegen kinderen'

sen worden betaald door WVC, maar hun positie is onzeker.

Er zijn dus twee organisaties die zich met kindermishandeling bemoeien, afgezien van de politie. Dat leidt tot dubbel werk, maar ook tot nietsdoen.

De raden werken met strikt omschreven regels, bijvoorbeeld over het inlichten van de ouders en het inzien van dossiers. Als bij de raad een buurvrouw mishandeling meldt, maar niet wil dat de ouders dat weten, wordt er niets met de melding gedaan. De vertrouwens-

'Vertrouwensartsen blokkeren hulp'

door LOES DE FAUWE

AMSTERDAM - Bij gezinnen waar sprake is van kindermishandeling, wordt vaak te laat ingegrepen. Dit is een gevolg van de werkwijze die het Bureau Vertrouwensarts (BVA) erop nahoudt. Dit zeggen de Amsterdamse Raad voor de Kinderbescherming en de Amsterdamse jeugd- en zedenpolitie.

Het Bureau Vertrouwensarts neemt meldingen aan en probeert via contacten 'rondom' het gezin, zoals school en huisarts, vrijwillige hulpverlening tot stand te brengen, maar heeft er

vervolgens geen zicht op of daadwerkelijk iets verbetert, aldus de raad en de politie.

Mr Verne van Wees, unithoofd bij de Raad voor de Kinderbescherming in Amsterdam: "Pas

als het in zo'n gezin helemaal uit de hand loopt, horen wij er van. De BVA's beschermen meer het belang van de melder dan dat van het kind."

Ook de Amsterdamse jeugd- en zedenpolitie botst regelmatig met de vertrouwensartsen. Zij botst echter nog vaker met artsen die niet bereid zijn aangifte te doen of mee te werken aan een strafrechtelijk onderzoek; zelfs niet wanneer sprake is van ernstig letsel of overlijden.

Sinds twee jaar overleggen de Raad voor de Kinderbescherming en het BVA in Amsterdam

over het oprichten van een geïntegreerd meldpunt. In september zou een experiment beginnen. De BVA heeft dat onlangs echter geblokkeerd.

Directeur Ineke Dijkstra van het BVA Amsterdam en vertrouwensarts Ad Mager reageren 'verbouwereerd' op de kritiek. Volgens hen geldt de kritiek 'exceptionele' zaken. Mager geeft wel toe dat door de wijze van werken 'gaten' vallen in het toezicht op het vervolg van een melding: "Als ik hier een stapel dos-

siers heb van zaken waarin ik moet bellen om te kijken hoe het gaat, en een stapel nieuwe zaken, dan hebben die nieuwe zaken toch voorrang."

Ook Mager meent dat de oplossing in samenwerking ligt, hoewel het overleg over een gezamenlijk meldpunt werd afgebroken. Mager: "Wij willen niet onder Justitie vallen. Dus zolang de landelijke politiek onze juridische positie niet regelt, houden wij de deur dicht."

• Pagina 17: Territoriumdrift rond het kind

TOEN de zuigeling in februari voor de derde keer met uitdrogingsverschijnselen in het ziekenhuis werd opgenomen, was voor de verpleging de maat vol. Die baby werd thuis ernstig verwaarloosd, zo was de conclusie. Maar de behandelend kinderarts wilde niets weten van melding aan welke instantie dan ook.

Een arts is ook niet verplicht dat te doen. Er werd gezocht naar medische oorzaken voor de uitdroging, maar die werden niet gevonden. Dus ging de baby, toen hij weer was opgeknapt, ten derde male met vader en moeder mee terug naar huis.

Twee weken later werd het kind opnieuw binnengebracht, nu met schedel- en hersenletsel. Veroorzaakt door een klap met een hamer, die de vader had gegeven. De baby stierf nog diezelfde dag.

De vraag of er een meldingsplicht moet komen of niet is een topic in de discussie over de vraag hoe kinderen kunnen worden beschermd tegen mishandeling. De laatste jaren hebben incest en seksueel misbruik van kinderen ieders aandacht gekregen. Daar komt nog bij dat het gebrek aan opvangplaatsen voor kinderen in problemen stuitende vormen heeft aangeno-

men. Als ze te lastig zijn, worden ze op straat gezet.

Verwaarlozing, mishandeling, incest. Het is allemaal zo oud als de mensheid. Wat verandert zijn de standpunten over wat eraan kan worden gedaan en over de vraag of de overheid zich ermee moet bemoeien, en zo ja, hoe dan wel.

De laatste twee, drie decennia zijn de meningen over wie wat moet of mag bij het beschermen van een belaagd kind zo in beweging, dat de geïnteresseerde buitenstaander er duizelig van wordt. Democratisering, liberalisatie, openheid en eigen verantwoordelijkheid, zaken die in de jaren zeventig werden benadrukt, hebben hun sporen getrokken. Er is veel veranderd. Zo verdient het tegenwoordig de voorkeur gezinnen intact te laten en wordt ervan uitgegaan dat vrijwilligheid bij behandelingen zeer te verkiezen is boven gedwongen maatregelen.

Tot helderheid heeft het allemaal niet geleid. Integendeel. Naast het belangrijkste overheidsinstituut in de strijd tegen kindermishandeling, de Raad voor de Kinderbescherming, werd het Bureau Vertrouwensarts opgericht, dat met een geheel eigen, op geheimhouding gebaseerde werkwijze een eigen territorium opbouwde.

Nu bestaan er twee stromingen - kinderbescherming en vertrouwensarts - en we-

ten meiders, cliënten en gezinnen vaak niet wie wat kan doen en wat kan worden verwacht van melding bij de ene instantie of de andere. In Amsterdam is twee jaar gepraat over de noodzaak van een geïntegreerd meldpunt, waarin kinderbescherming en vertrouwensarts samenwerken. In september zou een experiment beginnen, maar onlangs heeft het Bureau Vertrouwensarts de zaak geblokkeerd.

De bureaucratische strijd om territorium en eigenbelang woekert voort, op politiek en beleidsniveau wordt het ene overleg na het andere gevoerd en de ene commissie na de andere ontwerpt weer een nieuw protocol. En zolang blijft de afhandeling van concrete zaken afhankelijk van pure toevalligheden.

Zo ernstig, en zo duidelijk, als het geval van de baby zijn niet alle meldingen van verwaarlozing, mishandeling of misbruik die binnenkomen bij politie, de Raden voor de Kinderbescherming of de Bureau Vertrouwensartsen. Niemand weet precies hoeveel het er zijn, maar wie de meldingen van deze drie instanties bij elkaar optelt, komt op meer dan tienduizend gevallen per jaar.

Vorig jaar publiceerde de jurist Adri van Montfoort van het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) de eerste

resultaten van een onderzoek naar de afhandeling van meldingen van kindermishandeling. Daaruit valt af te leiden dat de Raden voor de Kinderbescherming jaarlijks vijf- tot zesduizend meldingen ontvangen waarbij acht- tot negenduizend minderjarigen zijn betrokken. Tien procent daarvan betreft zaken als verwaarlozing, mishandeling, incest of ander seksueel misbruik.

Dodelijk

Uit statistieken van de politie blijkt dat tien procent van de daar gemelde kindermishandelingszaken een dodelijke afloop had. Maar omdat die zaken nog steeds niet centraal worden geregistreerd, weet niemand om hoeveel slachtoffertjes het in werkelijkheid gaat.

De Bureaus Vertrouwensartsen rapporteren jaarlijks met steeds meer tamtam een toename van het aantal meldingen: meer dan tienduizend telefoontjes per jaar. Maar omdat de BVA's geen vervolgrapportage kennen, weet niemand wat er van die stapel overblijft, noch wat de BVA's eraan hebben gedaan.

Het Jaarverslag over 1992 van de Raad voor de Kinderbescherming in Amsterdam laat een totaal zien van bijna drieduizend kinderen. Daarin zitten bijna achthonderd zogenaamde strafzaken - de contacten met minderjarigen die met de politie in aanraking komen. Bij ruim duizend betreft het 'opvoedingsproblemen', maar ook mishandeling, verwaarlozing, incest of ander seksueel misbruik. Ze noemen dat de 'klachtzaken', die worden afgehandeld door de 34 maatschappelijk werkers van de 'sociale afdeling' van de raad. Niet al die zaken leiden tot maatregelen van de kinderrechter. Dat gebeurt pas als het echt niet anders kan. In 1992 was dat 439 keer het geval.

Via een wijkteam in een van de westelijke tuinsteden en de Jeugd- en Zedenpolitie komt een proces-verbaal binnen bij de Raad voor de Kinderbescherming aan de Parnassusweg. De politie was gebeld over een 32-jarige vrouw die op de trap stond te schreeuwen, zwaaiend met een bijl. 'Ze' zaten achter haar aan, schreeuwde ze naar de toegestroomde bureu. En 'ze' hadden haar sleutels gestolen, zodat ze haar huis niet in kon.

De buurt kent haar wel. Vaak klampt ze op straat mensen aan en maakt ze ruzie. En ze wil nog weleens in het winkelcentrum zwerven, waar ze aan etalagepoppen vertelt dat iemand haar kind heeft gestolen en dat ze dat terug wil hebben.

'Mevrouw is psychotisch', meldt het dagrapport. Ze is bekend bij het Riagg, maar slikt haar medicijnen niet. Stemmen in haar hoofd zeggen dat het slecht met haar zal aflopen als ze die pillen wel slikt. Zo raakt ze haar sleutels kwijt. Uiteindelijk moet de politie de deur openbreken.

Mevrouw heeft ook een kind, een meisje van acht jaar, Martje, zij is minder opgewonden dan haar moeder. Zij kent haar buien en maakt zich weleens zorgen, maar samen komen ze er wel uit. Ze zijn gek op elkaar, ook al maken ze weleens ruzie waarbij over en weer klappen vallen.

De Raad voor de Kinderbescherming besluit tot een onderzoek. Daaruit blijkt dat Martje en haar moeder al jaren bekend zijn bij het Bureau Vertrouwensarts in Amsterdam. Daar zijn al vaker meldingen binnengekomen. Omdat Martje 's avonds laat nog op straat liep, omdat Martje altijd op overblijf kwam zonder eten, omdat er thuis vreselijke scènes waren. En dan werd Martje op school gepest.

Het Bureau Vertrouwensarts heeft een heel andere wijze van werken dan politie of kinderrechter. Het BVA grijpt niet in, maar belt met instanties: school, huisarts, Riagg. Zo wordt hulp ingeschakeld, hetgeen nuttig is. Maar een vervolg is er vaak niet.

Als de moeder haar bezoeken aan het Riagg staakt, dan houdt het op, al wordt dan nog weleens met de huisarts gebeld.

In dit geval was dat allemaal verkeerd gegaan, omdat de moeder steeds weer verhuisde. Zo verdwenen Martje en zij uit het beeld, tot die onzalige dag dat moeder op de trap probeerde haar vermeende belagers van het lijf te houden en haar angsten te bezweren.

Suspect

Hoewel de vernieuwingsgedachten ook zijn doorgedrongen tot de Raden voor de Kinderbescherming - niet meteen ingrij-

pen, eerst hulp bieden op basis van vrijwilligheid - staan de raden toch onder zware kritiek. De ene actiegroep na de andere publiceert vermeende schandalen, waarin beschuldigingen van fraude en partijdigheid de boventoon voeren. Het is onder meer die kritiek die het beeld in stand houdt dat de raden suspecte organisaties zijn, die maar één doel hebben: kinderen weghalen en weghouden bij hun ouders. Toch heeft recent onderzoek uitgewezen dat het tegendeel het geval is.

Verwarrend is dat die publieke kritiek bijna altijd gaat over voogdijkwesties en omgangsregelingen na echtscheiding - zaken die met kindermishandeling bijna nooit iets van doen hebben. De rechter vraagt de raden nou eenmaal advies als scheidende ouders niet in staat zijn zelf tot een regeling te komen.

Zulke zaken maken een kwart uit van het totale werk en de raden zelf willen ervan af. Het telkens onderzoeken van, bemiddelen in en begeleiden van conflicten tussen gescheiden ouders die - over de ruggen van hun kinderen heen - elkaar blijven bestrijden, vinden ze geen overheidstaak meer, tenzij dat kind in de knel komt. Ze besteden hun tijd liever aan de bescherming van kinderen tegen mishandeling of aan het oplossen van uit de hand gelopen 'opvoedingsmoeilijkheden'.

De Amsterdamse Raad voor de Kinderbescherming had dan ook graag eerder willen weten van de situatie van Berry en zijn moeder. Maar omdat in Nederland niet duidelijk is geregeld wie problemen met kinderen moet melden en waar dat moet gebeuren, kan het jaren duren voordat de raad van zo'n gezin hoort.

Tineke Viersma is bij de raad in Amsterdam praktijkbegeleider van tien maatschappelijk werkers in een van de vier units die gezamenlijk de totale stad bestrijken. Na ruim twintig jaar maatschappelijk werk, zegt zij: "Er zijn nu eenmaal veel gezinnen in Nederland die niet sporen. Waar altijd hulp nodig is. Dat moet de maatschappij accepteren, dat zijn investeringen om erger te voorkomen. Als ouders zelf inzien dat er problemen zijn en openstaan voor hulpverlening, hoef ik die zaken niet te hebben. Als er maar hulp komt. Het punt is dat die gezinnen vaak zelf niet in staat zijn die hulp vast te houden. Die continuïteit breng je er met een maatregel wel in."

De 'multi-probleem-gezinnen' (zo heten ze echt in het jargon) blijken meestal bij talloze instanties bekend te zijn. Vanwege drank, drugs, agressie, schoolverzuim, psychiatrische problemen, werkloosheid, schuldsaneringen. Daarom lijkt de nieuwe aanpak, het tot stand brengen van netwerken waarin allerlei organisaties met elkaar overleggen, heel vruchtbaar.

Het leidt niet alleen tot efficiënter, maar ook tot goedkoper werken. Vroegtijdig ingrijpen kan toekomstige escalaties voorkomen. Hoewel het meldingsprobleem zich zelfs dan kan voordoen. Verne van Wees, unithoofd bij de raad in Amsterdam: "Hulpverlening is vrijblijvend en zeer individueel gericht. Je kunt je nauwelijks voorstellen dat een Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs (CAD) of een Riagg dat een aan drugs of alcohol verslaafde vader of een psychiatrische drugsverslaafde moeder behandelt, niet eens vraagt of er thuis soms kinderen zijn. En toch is dat de praktijk. Ze staan er gewoon niet bij stil."

De Raden voor de Kinderbescherming en de politie onderhouden wel contacten met elkaar. Maar de vertrouwensartsen wijzen regulier overleg met justitie af.

Dat wordt de vertrouwensartsen door de politie en de raden kwalijk genomen. Niet zelden krijgen die in crisissituaties te maken met ernstige gevallen die niet bij hen bekend waren, maar wel bij het Bureau Vertrouwensarts. Soms, zeggen politie en kinderrechter, zieken die zaken eindelijk door omdat niemand ze in de gaten houdt.

De meldingen bij de Raden voor de Kinderbescherming komen voor een belangrijk deel, achttien procent, bij de ouders zelf vandaan. 'Moeder wil ontheven worden van Ahmed' staat er dan in het dossier dat het resultaat beschrijft van jarenlange troebelen tussen vader en moeder en - na de scheiding - tussen moeder en zoon.

Of het kind komt zelf. Dan belt de Jeugd- en Zedenpolitie: "Laurens zit hier weer, hij is weer weggegaan, maar nu wil hij niet meer terug." Dan moet er ook voor opvang worden gezorgd.

Maatschappelijk werker Karel Visscher wordt er wel eens treurig van. "Ik krijg hier aan de lopende band pupillen die uit hun opvanghuis zijn gezet, omdat ze zich

niet aan de regels houden. Maar ze zitten daar toch niet voor zweetvoeten? Het argument is dat ze 'geen verantwoordelijkheid nemen' voor hun gedrag: vaak precies het euvel waarvoor ze begeleiding nodig hebben. Dan moet je weer een nieuwe plek zoeken. Je moet gewoon met ze leuren. Zo'n kind heeft in de eerste plaats eten nodig en een dak boven zijn hoofd. Ooit hebben we daar crisiscentra voor opgericht. Maar tegenwoordig wil iedereen 'behandelen'. Het crisiscentrum zegt nu: we zijn geen *bed and breakfast*. Dan moet zo'n dwarse puber zelf met een 'behandelingsmotivatie' komen!"

"Ik vertel ze in de auto dan maar wat ze moeten zeggen. Het alternatief is dat ze gaan zwerven. Dan raken ze in drugspanden verzeild en gaan ze gebruiken. Zo komen die meiden in de prostitutie terecht. En het gênante is dat zestig procent van de zwerfjongeren in Amsterdam onder toezicht staat! Maar er zijn te weinig plaatsen en die schaarste geeft instellingen de ruimte om de minst lastige kinderen eruit te pikken."

Helderder kan het failliet van de huidige jeugdhulpverlening niet worden geïllustreerd.

De kinderarts die geen melding wilde doen van verwaarlozing van de baby staat niet alleen in zijn opvatting. Nog steeds denken veel artsen dat hun beroepsgeheim melding van kindermishandeling in de weg staat.

Dat is een misvatting, concludeert een werkgroep van vijf beroepsgroepen en drie inspecties in de jeugdgezondheidszorg, die onlangs een handleiding publiceerde. Vooral de houding van artsen in ziekenhuizen wekt nog steeds verbazing. Zelfs bij de dood van een kind is het niet ongebruikelijk dat medewerking aan een strafrechtelijk onderzoek wordt geweigerd.

Verne van Wees, een van de unithoofden van de Amsterdamse Raad voor de Kinderbescherming: "Het verandert gelukkig. We hebben inmiddels met een paar ziekenhuizen convenanten afgesloten. We hebben overleg gehad en uitgelegd hoe we werken. Dat werkt."

Die ontwikkeling werd versneld door de gebeurtenissen rond Radia. Dat tienjarige meisje was al twee weken niet op school geweest. De leerkrachten die op huisbezoek gingen schrokken zich rot. Radia kon bijna niet meer lopen

en haar gezicht was gezwollen.

Het proces-verbaal van de politie, dat later is opgemaakt, vertelt sober wat het kind heeft moeten doorstaan. "Bij onze komst in de slaapkamer toonde het kind zich zeer angstig. De huid van haar gezicht vertoonde vele schaafwonden met ontstekingen. Ook de mond leek ons ontstoken te zijn. Nadat we de dekens hadden teruggeslagen kregen we zicht op beide beentjes van het kind. Deze waren geheel overdekt met bloeduitstortingen en enige open wondjes. Gedurende de tijd dat wij het kind aanschouwden bleef het roerloos liggen. Wij vroegen de moeder of ze niet van mening was dat zij ermee naar een arts moest gaan. Hierop antwoordde zij dat zij momenteel geen huisarts had en dat ze ook niet verzekerd was. We hebben moeder aangezegd dat wij het kind direct zouden meenemen naar een ziekenhuis. Zijzelf heeft het kind uit bed genomen en naar onze dienstauto gedragen."

DE WET

Burgerlijk Wetboek, boek 1, titel 14, afdeling 1, art. 245, lid 2: De ouders zijn verplicht hun minderjarige kinderen te verzorgen en op te voeden.

Art. 254, lid 1: Indien een kind zodanig opgroeit, dat het met zedelijke of lichamelijke ondergang wordt bedreigd, kan de kinderrechter het onder toezicht stellen;

Art. 254, lid 2: Hij kan dit doen op verzoek van een van de ouders, een van de bloed- en aanverwanten tot en met de vierde graad, de raad voor de kinderrechter, of op vordering van het openbaar ministerie;

Art. 255, lid 1: Bij toewijzing van het verzoek of van de vordering benoemt de kinderrechter tevens een gezinsvoogd, die onder zijn leiding op het kind toezicht houdt.

Het medisch rapport beschrijft: "Een kind dat shockerig reageerde, met over het hele lichaam haematomen (bloeduitstortingen), verse en oude wonden, de vingertoppen ernstig geblesseerd, fracturen aan de vingerkootjes, infecties onder de nagels. Kortom, een syndroom van zeer ernstig lichamelijk letsel, bijna de dood ten gevolge hebbend."

De Raad voor de Kinderbescherming stelde een onderzoek in. Toen bleek dat een jaar daarvoor de politie al aan huis was geweest en het jongste kind van het gezin naar het ziekenhuis had gebracht. Ook toen is proces-verbaal opgemaakt, maar dat werd niet doorgegeven aan de raad. Dat proces-verbaal vermeldde: "Wij troffen een kind van ongeveer een jaar levenloos aan op de trap." In het ziekenhuis werden de levensgeesten weer opgewekt.

In een volgend proces-verbaal over de tienjarige Radia staat: "Moeder geeft toe Radia te hebben geslagen. Ze verdenkt het kind van seksuele activiteiten en neemt dat vanuit haar culturele achtergrond zeer ernstig. Ze noemde haar een hoer en meende dat ze gestraft moest worden. Moeder gebruikte hierbij een bezem, elektriciteitsdraad en een hamer."

Uiteindelijk zijn deze ouders ontzet uit de ouderlijke macht over deze dochter. Dat is de zwaarste maatregel die er is. Ook de andere drie kinderen werden uit huis geplaatst.

"De norm voor ingrijpen is, ondanks officiële formuleringen, subjectief," zegt Hans Verdijk, praktijkbegeleider bij de raad in Amsterdam. "Als bij ons een melding binnenkomt over toestanden in een gezin, dan roepen we de ouders op voor een gesprek, of we gaan op huisbezoek. Laat ze maar uitleggen wat er aan de hand is. Soms krijg je alleen maar scheldpartijen. Nou, als dan de telefoontjes blijven komen en je weet: daar zit een kind van een jaar, dan grijp je in. Het valt weleens mee. Dat stel ik liever vast, dan dat je te laat bent. Je zit constant op de wip: aanzien of niet. Maar je doet het natuurlijk nooit goed, het is altijd kiezen tussen twee kwaden."

Onderscheid

Er zijn tienduizenden mensen die zich beroepshalve dienen te bekommeren om de gezondheid en het welzijn van kinderen die in de knel zijn geraakt. Een argeloze toeschouwer

verliest al ras het zicht in het circuit van jeugdhulpverlening en kindbescherming. Alleen kenners, en sommige pientere betrokkenen, onderscheiden de circuits van vrijwillige en gedwongen hulpverlening. Een onderscheid dat theoretisch lijkt, maar dat voor betrokkenen een wereld van verschil uitmaakt.

Voor de psychotische moeder van Martje is het allemaal een pot nat. Wanneer zij voor de zoveelste keer bij de winkels staat te schreeuwen, belt de bakker de politie.

De buurt begint agressief te reageren op de moeder, die de bijl nu ook al mee de straat op neemt. Het wijkteam belt de jeugdpolitie en die belt de Raad voor de Kinderbescherming. Diezelfde dag gaat een maatschappelijk werker van de raad op huisbezoek en stelt vast: moeder is volledig in de war.

Intussen blijkt uit navraag bij huisartsen en Riaggs dat de moeder met grote regelmaat, eigenlijk bij elke tegenslag, in een psychose

raakt en dat ze haar medicijnen niet slikt. Ze heeft alleen Martje, op wie ze zwaar is gaan leunen.

Zo is er eigenlijk een omgekeerde situatie ontstaan: Martje is voor haar moeder gaan zorgen. Een symbiotische band die voor het kind niet gezond is, zo is de conclusie.

In overleg met de districtspsychiater wordt een plan opgesteld. Martje moet daar weg en de moeder moet worden opgenomen. Die combinatie is essentieel. Martje zal nooit meegaan als er niet voor haar moeder wordt gezorgd. Als ze haar medicijnen slikt, kan Martje terug, zo is de opzet.

Het Mobiel Crisisteam van de Centrale Riagg-dienst wordt ingeseind. Die vergadert er nog eens over en gaat akkoord. Dan wordt bij de kinderrechtter de ondertoezichtstelling van het kind geregeld.

Die middag haalt de politie moeder en Martje van huis. Wanneer de rijdende psychiater van de GG & GD en Verne van Wees en haar maatschappelijk werker van de raad op het politiebureau arriveren, staat de moeder, heel tenger in haar leren jasje, achter de tralies en staart met grote duistere ogen naar het gezelschap.

De psychiater gaat met haar praten. Na vijf minuten keert hij terug. "Ik zie geen reden tot acute opname," meldt hij de verbouwereerde raadsmedewerker. "Maar het is goed dat het kind weggehaald wordt, want dat is er slecht aan toe."

Het argument dat de moeder behandeling nodig heeft blijkt niet sterk genoeg. De psychiater houdt voet bij stuk en belooft in de buurt te blijven.

Dan komt het moment waar iedereen zo bang voor was: moeder en kind moeten uit elkaar. Een agent neemt het schreeuwende meisje op, en brengt haar naar de wachtende auto. Het gekrijs van moeder galmt door de hal. "Dit is dus precies wat niet had moeten gebeuren," zegt Van Wees met het zweet op haar hoofd.

Boos

Maar in de auto is Martje meteen weer rustig, een teken dat zij al het een en ander gewend is. Boos is ze wel: zij wil haar moeder zien. En anders morgen. Want haar moeder heeft heel rare telefoontjes gehad, dat ze achter hen aan zitten en het huis in brand zullen steken. Haar vader heeft ook al zeven mensen vermoord, zegt ze. Vandaar dat haar moeder met die bijl loopt, legt ze uit. "En waar gaat m'n moeder nu naartoe?"

Ze drukt haar knuffel stevig tegen zich aan. Hoe het nou moet met het huis, wil ze weten, en de huur. Ze laat zich nauwelijks geruststellen, maar begrijpt wel dat haar moeder ziek is en met de dokter moet praten.

Op het politiebureau loopt moeder geagiteerd heen en weer. Nu is ze haar kind ook nog kwijt, zegt ze. Ze moet haar zoeken.

Ze blijft op het politiebureau tot thuis de spulletjes van Martje zijn opgehaald: haar kleren, knuffels en haar Barbie's. Dan krijgt ze de sleutel terug. De psychiater is allang weer weg als moeder het bureau uitloopt.

Verne van Wees: "En zo ontstaan dus situaties als in de Vrolijkstraat."

Terug op het kantoor van de Raad voor de Kinderbescherming wordt een poging gedaan te achterhalen waarom het fout liep. "De rijdende psychiater van de GG & GD velst een eigen oordeel," is de boodschap van het Mobiel Crisisteam. Van Wees belt de ouders van de moeder en haar huisarts. Die belooft bij haar langs te gaan.

In het opvanghuis leidt een aardige jongeman Martje rond. Martje is wel geïnteresseerd in de kleurentelevisie en het videospelletje. Maar af en toe krijgt haar blik iets dwingend: "En wanneer mag ik nou mijn moeder zien?"

LOES DE FAUWE

Wat we waarnemen behoeft helemaal niet te stroken met wat er werkelijk afgebeeld staat. In de paar vlekken zien we een hondje.

werkelijkheid ook. Loftus meent echter dat niet elke beschuldiging van seksueel misbruik voor zoete koek geschikt moet worden.

Zij zet vooral vraagtekens bij rechtszaken waarbij de herinneringen aan seksueel misbruik pas opduiken nadat 'ze vele jaren uit het geheugen waren verdrongen'. Het gaat haar dus niet om vrouwen die hun incest-verleden als een geheim met zich hebben megedragen en pas na vele jaren de moed vinden om hierover te praten. Loftus spreekt specifiek over vrouwen die vele jaren hebben geleefd *zonder weet te hebben* van seksueel misbruik, maar die in psychotherapie ineens ontdekken dat hun vader, buurman of priester vreselijke dingen heeft uitgehaald toen zij nog kleine meisjes waren. Loftus: "Wetenschappelijk gesproken bestaat er geen enkel bewijs dat dergelijke herinneringen correct zijn."

Plooibaar

Het grootste probleem bij verdrongen-incestzaken is volgens Loftus dat deze vrouwen niet opzettelijke onwaarheden vertellen, maar dat het geheugen erg plooibaar is. Dit kan met eenvoudige experimentjes aangetoond worden. Zo blijken ooggetuigen van een verkeersongeval sterk beïnvloed te worden door de vragen die hun gesteld worden. Als de dienstdoende agent omstanders vraagt 'Met welke snelheid klapten de auto's op elkaar?', dan wordt de snelheid hoger ingeschat, dan wanneer gesproken wordt over auto's die elkaar raken.

Vrijwel iedereen denkt dat levendige herinneringen ook waar gebeurd moeten zijn, maar experimenteel onderzoek bewijst het tegendeel. Gladgeschoren mannen krijgen in de herinnering een snor aangemeten, stel haar verandert in een krullenbos en er zijn voorbeelden bekend dat het geheugen een fikse schuur zette op onbebouwde grond. Volgens Loftus staan herinneringen aan voortdurende veranderingen bloot.

Mensen zijn vaak verbaasd dat herinneringen volledig onjuist zijn. Dat komt voort uit een verkeerd beeld van de werking van het brein. Er is een groot verschil tussen zien en het maken van een foto. Waarnemen is behalve registratie ook creatie: met behulp van informatie uit de zintuigen wordt een beeld van de werkelijkheid opgebouwd.

Herinneren is evenmin een passief proces. Er is sprake van een actieve reconstructie van het verleden, waarbij nieuwe ervaringen zorgen voor een vertekening van het gebeure. Een experiment van de Canadese psycholoog Katz toont dit heel duidelijk.

Katz liet studenten voorspellen hoe de honkbalcompetitie zou aflopen. De voorspellingen bleken weinig precies, maar daar ging het Katz niet om. Aan het einde van de competitie vroeg hij de studenten wat zij zes maanden geleden voorspeld had-

den. De herinnering blijkt op dat moment te zijn beïnvloed door het verloop van de competitie. Vooral de studenten die denken dat zij veel verstand van honkbal hebben, herinneren zich nu dat zij zes maanden geleden redelijk goede voorspellingen hebben gedaan.

De plooibaarheid van het geheugen maakt dat betrouwbaarheid van de herinnering terugloopt als nieuwe kennis de geheugenflarden aanvult. Dit wordt volgens Loftus in de rechtspraak onvoldoende onderkend.

Getuige-deskundige

In Nederland wordt hetzelfde geachtengood uitgedragen door de zidse psycholoog W.A. Wagenaar. Hij trad onder meer op als getuigedeskundige in de zaak tegen John Demjanjuk in Israel en in de Epese incestzaak.

In de Epese incestzaak zou zowel in de gesprekken met de slachtoffers Jolanda en Evelien als in de verhoren met de verdachten onvoldoende rekening zijn gehouden met de plooibaarheid van het geheugen. Volgens Wagenaar heeft de politie 'kritiekloos toegewerkt naar een oplossing' met als gevolg dat sommige beschuldigingen en bekentenissen 'onmogelijk konden kloppen'. De grens tussen fantasie en realiteit was vervaagd, en de rechter moest een Salomonsoordeel geven.

De problemen rond de onbetrouwbaarheid van het geheugen lijken hiermee beperkt tot enkele geruchtmakende rechtszaken, maar volgens Loftus is er in Amerika sprake van een groot probleem dat op dit moment ook naar andere landen wordt geëxporteerd. Loftus: 'De geestelijke gezondheidszorg staat voor de grootste crisis in haar bestaan. Gezinnen worden uit elkaar geslagen en er wordt onvoorstelbaar leed aangericht. Dagelijks ploffen er nieuwe brieven op deurmaten, waarin verbouwereerde ouders vernemen dat zij 250.000 dollar smartegeld moeten betalen, omdat hun dochter anders een rechtszaak tegen ze zal aanspannen wegens seksueel misbruik.' Het gaat om duizenden gevallen, waaronder veel valse beschuldigingen. De ouders die zich tegen deze valse aantijgingen moeten verdedigen, hebben het niet gemakkelijk.

Volgens Loftus ontvouwen al deze drama's zich volgens een vast patroon. Het begint ermee dat een vrouw in psychotherapie gaat, omdat zij zich depressief voelt, te weinig zelfvertrouwen heeft, of niet op haar gemak is in sociale relaties. Een deel van de psychotherapeuten laat vervolgens een Pavlov-reactie zien en veronderstelt dat seksueel misbruik hier de oorzaak is. Zelfs een ontkenning van de vrouw brengt hen niet op andere gedachten. Verdringing zou immers veel voorkomen bij incestslachtoffers.

Pijnlijke waarheid

Deze psychotherapeuten zien het als hun taak om de bij de cliënt bestaande weerstand tegen de pijnlijke waarheid te overwinnen. Loftus: 'Hierbij wordt een arsenaal aan suggestieve middelen ingezet. Vrouwen krijgen een 'waarheidsserum' ingespoten, moeten zich proberen voor te stellen hoe de incest zich heeft afgespeeld of worden onder hypnose gebracht.'

Deze technieken hebben met elkaar gemeen dat zij de grens tussen fantasie en werkelijkheid vervagen en zelfs gebruikt kunnen worden om compleet nieuwe herinneringen te creëren. De echte herinneringen raken ondergesneeuwd onder de dwingend suggesties van de therapeut. 'Het laagland van het geheugen wordt ingevuld met het hoogland van de fantasie', schreef Loftus al in 1980.

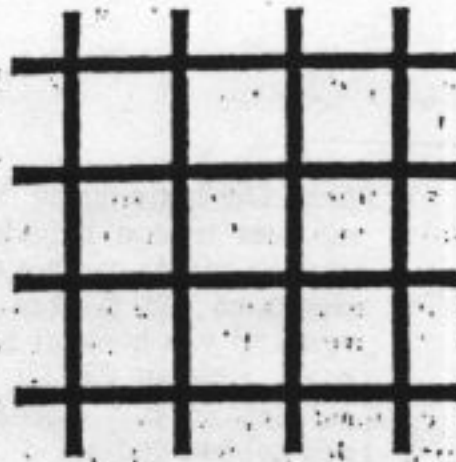
Deze dubieuze werkwijze is aan het licht gebracht door privé-detectives en journalisten. Zo vertelt Loftus het verhaal van een familie met drie dochters, waarvan er één in therapie had ontdekt dat zij een incestslachtoffer was. De andere zussen zijn met stomheid geslagen en begrijpen niet wat er in hun zus gevaren is. Zij nemen een privé-detective in de arm en die bezoekt dezelfde therapeut. Al tijdens de eerste bijeenkomst wordt op grond van vage, algemene klachten opnieuw de diagnose 'i-

Het dreigt uit de VS over te waaien: psychotherapeuten die hun cliënten een incest-verleden aanpraten. Maar volgens Elizabeth Loftus is de grens tussen fantasie en herinnering moeilijk te trekken. Rechters moeten zich daarvan goed rekenschap geven.

Ad Bergsma NRC 31-3

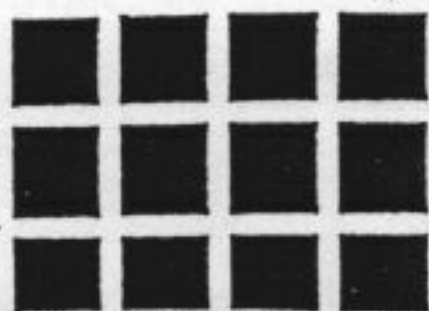
Psychotherapeuten houden er te weinig rekening mee dat het geheugen feilbaar is. Daardoor lopen hun cliënten het risico dat zij valse herinneringen aangepaard krijgen, bijvoorbeeld aan incest. Het gevolg is dat ten onrechte rechtszaken worden aangespannen, families uit elkaar spatten en onnodig leed wordt aangericht. Dit stelt de Amerikaanse geheugendeskundige Elizabeth Loftus, hoogleraar psychologie aan Washington University te Seattle, die vorige week in ons land was.

Loftus is zich ervan bewust dat incest een wijdverspreid verschijnsel is dat grotendeels aan het oog onttrokken wordt. Je kan het bijna zo erg niet bedenken of het gebeurt in

Op de kruispunten worden lichte of donkere vlekken waargenomen die er niet zijn.

cestslachtoffer' gesteld, ondanks het feit dat de 'cliënt' dit ontkent. Loftus: 'Ik word ervan beschuldigd dat ik alleen enkele rotte appels aanwijs, maar ik ben bang dat het een vaak voorkomend fenomeen is. Een kwart van de meest respectabele vakmensen is niet vrij van de geschetste fouten.' Iedereen die het geheugenonderzoek van de laatste jaren gevolgd heeft, kan op zijn vingers natellen dat de sterke beïnvloeding door therapeuten moet leiden tot ernstige ongelukken. Loftus geeft de actrice Roseanne Barr Arnold (vooral bekend door de op de televisie uitgezonden comedy *Roseanne*) als voorbeeld. Zij vertelde in 1991 in het blad *People* hoe zij in psychotherapie had ontdekt dat zij in haar jeugd door haar ouders was misbruikt. Een van de herinneringen was dat haar moeder dingen in haar vagina stopte toen zij slechts zes maanden oud was. Deze herinnering kan gewoon niet authentiek zijn. Onderzoek heeft uitgewezen dat de meeste mensen zich niets kunnen herinneren uit de eerste drie levensjaren. Een enkeling heeft nog geheugenflarden uit een eerdere periode, maar op de leeftijd van zes maanden is de menselijke geest onvoldoende gerijpt om gebeurtenissen vast te leggen. De grenzen van het mogelijke worden nog verder overschreden. Loftus vertelt dat zij het zelfs heeft meegemaakt dat zij als getuige-deskundige geconfronteerd werd met een rechtszaak waar in alle ernst werd gesproken over prenataal misbruik. Een vrouw getuigde dat tijdens therapie

Het heersende denkklimaat wordt aardig geïllustreerd door een uitspraak die Roseanne Barr deed in de *Oprah Winfrey Show*: 'Als iemand je vraagt of je als kind seksueel misbruikt bent zijn er maar twee antwoorden: 'Ja' en 'Ik weet het niet'. Je kunt niet zeggen 'Nee'. Iedereen kan een verdrongen incestverleden met zich meedragen. Loftus: 'Of je nu hoofdpijn hebt of te veel of te weinig zin in seks, alles wordt beschouwd als een mogelijke indicatie voor seksueel misbruik.' Freud zelf nam een veel genuanceerder standpunt in. In gesprekken met patiënten had hij inderdaad gemerkt dat velen herinneringen hadden aan seksueel geweld in de prille jeugd. Korte tijd dacht Freud dat dit de oorzaak zou moeten zijn van psychische stoornissen. De verleidingstheo-

De Kanisza driehoek, het wit in de driehoek lijkt lichter maar is het niet.

rie was geboren. Later herkende Freud dat een aantal patiënten fantaseerde over seksuele relaties met de ouder van het andere geslacht. Dit was voor hem de basis om te veronderstellen dat iedereen in zijn vroege jeugd geconfronteerd wordt met het Oedipuscomplex met de bijbehorende verliefdheid op de ouder van het andere geslacht en de rivaliteitsgevoelens met de andere ouder.

uit te maken of de verdrongen herinneringen overeenstemmen met de werkelijkheid of dat de trauma's door de psychotherapeut aangeblazen fantasieën zijn. Het is jammer, maar dat valt achteraf niet meer uit te maken. Hier schiet de wetenschap te kort. De grootste beperking van psychologisch onderzoek is dat proefpersonen geen kwaad gedaan mag worden. Zo kunnen onderzoekers niet rustig registreren op welke manier een jong meisje wordt mishandeld en daarna op verschillende momenten vragen hoe de ervaringen worden herinnerd. Ook is het ethisch niet aanvaardbaar dat opzettelijk geprobeerd wordt herinneringen aan incest te creëren. Loftus: 'Het is echter wel gelukt om proefpersonen ten onrechte te laten herinneren dat zij op jonge leeftijd een keer verdwaald zijn in een winkelcentrum, dat zij naar het ziekenhuis zijn geweest voor een oorontsteking en dat zij met hun hand vastzaten in een muizeval.' Verder kunnen

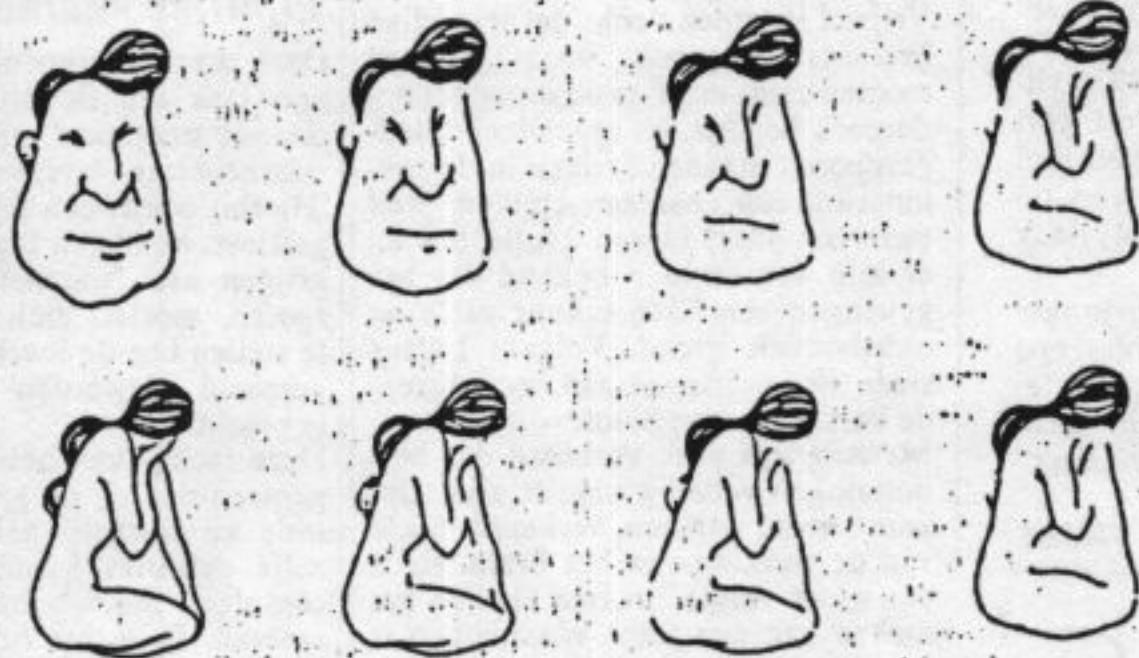
wetenschappelijk onderzoekers in het laboratorium niet gaan. In het echt gaat men wel veel verder. Door het uitvoeren van druk kan men verdachten misdaden laten bekennen die zij in het geheel niet begaan hebben. Het geval van Paul Ingram biedt hier een dramatisch voorbeeld. Hij werd ervan beschuldigd dat hij kinderen satanisch had misbruikt, maar ontkende alle aantijgingen. Na vijf maanden intensieve ondervraging en suggesties van psychologen, begon Ingram te bekennen. Hij zou verkracht hebben, kinderen seksueel misbruikt en zelfs vijftientig baby's hebben geofferd als een deel van een satansverering. De psycholoog Richard Ofshe, die werkte in opdracht van de verdediging, onderzocht of hier sprake was van authentieke herinneringen. Hij vroeg Ingram of hij zich nog kon herinneren hoe hij zijn zoon en dochter had gedwongen tot seksuele gemeenschap, waarbij hij zelf toegekeken zou hebben. Ingram herinnerde zich dat niet, maar nadat Ofshe op de manier van de eerdere ondervragers had aangedrongen, kwamen de herinneringen aan dit specifieke voorval toch naar boven. Deze herinnering was duidelijk een opgelegde fantasie, die nooit werkelijk had plaatsgevonden. Loftus ergert zich aan iedereen die de realiteit van verdrongen herinneringen zonder voorbehoud accepteert. Zo hebben verschillende psychotherapeuten in de rechtszaal getuigd dat dergelijke herinneringen vrijwel altijd kloppen met de werkelijkheid, terwijl de alternatieve hypothese dat de herinneringen in werkelijkheid fantasieën zijn, niet uitgesloten kan worden en meestal zelfs waarschijnlijker is.

Verdringing

In Nederland is de in de behandeling van incest gespecialiseerde psychotherapeut Ellert Nijenhuis een van de mensen die heilig lijkt te geloven in de juistheid van verdrongen herinneringen. In de uitzending van Sonja waarin Jolanda aan het woord kwam en in een interview met *Vrij Nederland* noemde hij het onderzoek van de Amerikaanse psycholoog Linda Meyer Williams. Zij sprak met slachtoffers van seksueel misbruik, die tussen 1973 en 1975 in een ziekenhuis waren opgenomen. Zij hadden indertijd verwondingen aan de genitaliën. Maar toen de onderzoekster deze vrouwen achttien jaar later opzocht, had eenderde geen weet meer van het seksuele geweld. Volgens Nijenhuis is dit bewijs dat verdringing heeft plaatsgevonden. In *Vrij Nederland* zegt hij: 'Natuurlijk zit het erin, want wij zien die flarden geleidelijk naar buiten komen.' Loftus vindt het onderzoek van Meyer Williams veel minder overtuigend. In de eerste plaats was een deel van de proefpersonen jonger dan drie jaar en van hen kan redelijkerwijze niet verwacht worden dat zij authentieke herinneringen hebben. Bovendien is alleen aangetoond dat deze vrouwen eenmalig een seksuele gewelddaad meemaakten. Als zij dit later vergeten zijn, vormt dat geen bewijs voor het feit dat vrou-

wen jarenlang misbruik uit hun geheugen bannen. Onzeker is ook of de herinnering daadwerkelijk verdrongen is. Sommige vrouwen wilden misschien liever niet met een vreemde over hun pijnlijke verleden praten. Bovendien is niet aangetoond dat de herinnering weer opgediept kan worden, zodat ook sprake kan zijn geweest van vergeten. Dit laatste is minder onwaarschijnlijk dat het lijkt. Loftus beschreef in 1993 dat mensen zelfs in staat zijn ziekenhuisopnamen en auto-ongelukken te vergeten. Betekent dit nu dat therapeuten niet met het concept van verdrongen herinneringen kunnen werken? Volgens Loftus kan dit wel, maar zij moeten de beperkingen niet uit het oog verliezen. Sterke suggesties kunnen beter achterwege gelaten worden en de therapeuten moeten uiterst terughoudend zijn om de 'opgediepte herinneringen' buiten de spreekkamer te gebruiken. Ondertussen worden rechters geconfronteerd met de aanklachten van incest die dankzij psychotherapie weer boven zijn gekomen. De wetenschap kan niet vertellen wat wel en niet waar is en dus moet de rechter hier zelf een beslissing nemen. Het is voor Loftus zonneklaar dat de verdachte hier het voordeel van de twiifel zou moeten krijgen. Als echter aan Loftus gevraagd wordt wat er zou moeten gebeuren als een herinnering aan incest wordt opgediept, zonder dat de therapeut deze herinnering op de een of andere manier gestuurd heeft, zegt zij aarzelend: 'Misschien zou zo'n geval een uitzondering moeten zijn.' In Amerika is inmiddels ook een tegenreactie op gang gekomen. Honderden ex-clënten hebben rechtszaken aangespannen tegen hun voormalige psychotherapeuten, omdat dezen herinneringen aan incest hebben aangepraat. Loftus: 'Ik ben getuige-deskundige geweest in het geval van een vrouw die de incest ontdekte in therapie, haar vader aanklaagde en zich later realiseerde dat het toch niet waar gebeurd kon zijn. Zij smeekte haar vader om vergiffenis en klaagde haar therapeut aan. Zij heeft een schadevergoeding toegewezen gekregen. Hoeveel dat was mag ik niet zeggen, maar het was een getal van zes cijfers.'

Elizabeth Loftus: Eyewitness Testimony; Cambridge, Harvard University Press, 1979.
Elizabeth Loftus: Memory; Reading, Addison Wesley Publishing Company, 1980.
Elizabeth Loftus en Katherine Ketcham: Witness for the defence, New York, St. Martin's Press, 1991.
Elizabeth Loftus: The reality of repressed memories; American Psychologist, mei 1993.

herinneringen bij haar waren komen bovendrijven aan misbruik dat haar was overkomen als foetus in de baarmoeder. Het probleem is dat sommige psychotherapeuten het Freudiaanse gedachtengoed tot een dogma hebben verheven — levensmoeilijkheden in de volwassenheid zijn altijd te herleiden tot de kindertijd. De persoon zelf zou zich dit niet realiseren, omdat de traumatische ervaring wordt verdrongen. Het is daarom zaak het trauma op te graven, zodat genezing kan plaatsvinden.

Boven Elizabeth F. Loftus. Onder Voorbeeld van hoe de waarneming door de context wordt gestuurd, het blote meisje kan een gezicht zijn.

Freud concludeerde uiteindelijk: 'De fantasie van de verleiding is speciaal van belang, omdat deze maar al te vaak geen fantasie is maar werkelijk herinnering; gelukkig echter is zij nog steeds niet zo vaak werkelijk als het aanvankelijk leek uit de resultaten van de analyse.' Bij rechtszaken is het moeilijk om

Experiment in arrondissement Den Bosch Speciale begeleiding incestdaders succesvol

Door Servaas Smulders

DEN BOSCH - De speciale begeleiding van incestdaders in het arrondissement Den Bosch begint haar eerste vruchten af te werpen. Na de start van het zogenaemde incestdaderproject op 1 januari 1992 zijn dertig daders aangemeld. Van hen hebben er inmiddels vier de gespecialiseerde training positief afgesloten. Bij een is het resultaat nog niet duidelijk. Twee kandidaten werden afgevoerd en de 23 overigen zijn nog in behandeling.

Het succes is volgens coördinator mevrouw drs. J. Rauch, stafmedewerker bij de Stichting Reclustering Oostbrabant, mede toe te schrijven aan de manier waarop een reeks van instellingen hun bijdragen leveren. De instellingen waaronder de Riagg's in Den Bosch, Eindhoven en Noordoostbrabant, het Openbaar Ministerie, enkele psychiaters, de districtspychiatrische dienst, de reclustering, het Leger des Heils en het Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs hebben volgens mevrouw Rauch maar één doel voor ogen: het helpen van de geesteszieke incestpleger.

„Ervaringen in het verleden hebben geleerd dat alleen gevangenisstraf voor deze mensen weinig of niet helpt. Deze mensen hebben in de gevangenis ook een probleem omdat ze

vanwege hun daden niet worden geaccepteerd. Binnen de gevangensmuren worden ze zelf slachtoffer”, legt mevrouw Rauch uit.

Niet alle daders komen in aanmerking voor deelname. Zo zal hij zijn daden moeten bekennen. Er moet ook aangifte zijn gedaan en justitie moet hem vervolgen.

De officier van justitie weegt mee of de dader al dan niet zwaar geweld heeft gebruikt en de periode waarin de feiten zijn gepleegd.

Deelname aan het project heeft meerdere positieve kanten. Het belangrijkste is volgens mevrouw Rauch dat de incestpleger is behandeld waardoor de kans op herhaling tot een minimum is teruggebracht. Het is zelfs mogelijk dat de relatie tussen dader en slachtoffer zich kan herstellen.

En bij de rechter is de dader na deelname aan het project meestal ook goed af. Op ontucht zonder gemeenschap staat volgens de wet een maximum celstraf van zes jaar en met gemeenschap zelfs twaalf jaar. Aan zulke forse straffen komt een officier van justitie na behandeling niet meer toe.

Onder de titel 'De dader geholpen' wordt vandaag in Coudewater in Rosmalen een symposium gehouden over behandeling van incestplegers. De nadruk ligt daarbij op de inhoudelijke kant van de behandeling.

Individuele behandeling incestplegers in kinderschoenen BD

Dader niet naar de cel maar op de divan 12-3-94

Op verschillende plaatsen in Nederland worden incestplegers therapeutisch behandeld. Meestal onder dwang van justitie, soms met celstraf als stok achter de deur en een enkele keer vrijwillig. Individuele daderbehandeling buiten de muren van een inrichting staat in ons land nog in de kinderschoenen. Verdiepen van inzicht was het doel van het symposium 'de dader geholpen' gisteren in Rosmalen.

Door Joke Knoop

Over recidive onder incestplegers is nauwelijks iets bekend. Wel is duidelijk dat celstraf onvoldoende is om incest te stoppen. De cijfers die wel bekend zijn, laten ruime marges zien. Zo concludeerde het Nederlands Instituut voor Sociaal Sexuologisch Onderzoek (Nisso) op basis van Amerikaanse cijfers in 1990 dat 36 tot 80 procent in herhaling vervalt. Na behandeling loopt dat percentage terug van 0 tot 18.

Afgezien van de ruime marges, is het de vraag of de resultaten niet vertekend zijn want niet iedere incestpleger komt in aanmerking voor therapie. Hij moet bekennen, geen geweld hebben gebruikt, niet eerder zijn veroordeeld, voldoende intelligentie bezitten, vrij zijn van drugs en alcohol en geen psychiatrische stoornis hebben.

Verantwoordelijkheid

In de therapie draait alles erom dat de dader de volle verantwoordelijkheid op zich neemt en dat hij risicovolle situaties weet te vermijden. Daarbij is het boek 'Behandeling van incestplegers' van Jos Frenken en Bram van Stolk een soort bijbel geworden.

Frenken, hoogleraar seksuolo-

gie aan het Academisch Ziekenhuis in Leiden en onderzoeker van het Nisso, onderscheidt vijf fasen in zijn therapie: crisisopvang en therapievoorbereiding, analyse van de misbruiksituatie, schuld- en conflictbesef en daarmee het nemen van verantwoordelijkheid, compassie en eerherstel en tenslotte verantwoordelijk gedrag. Veertig sessies van een uur, verspreid over een tot anderhalf jaar, houdt hij zijn gehoor in Rosmalen voor.

Gespannen

„De vaders zijn de eerste keer gespannen, huilerig, de wanhoop nabij. Hun zorg is niet zozeer uit de cel te blijven, maar te redden wat er in sociaal opzicht te redden valt.” De daders dingen af op de ernst van het gebeurde. De hulpverlener gaat uitgebreid in op de seksuele gebeurtenissen. Veel daders omschrijven hun gemoedstoestand als een trance. Frenken maakt duidelijk dat ze zelf die misbruiksituatie creëren, doordat ze bij voorbeeld bewust alcohol drinken om in die toestand te geraken.

Schuldbesef

In de derde fase gaat het om schuld- en conflictbesef. Smoelen als 'had mijn partner maar niet moeten vertrekken' of 'ze droeg een korte rok' kapt Frenken onmiddellijk af. Hoewel daders de schuld buiten zichzelf willen leggen, is er toch vaak hevige wroeging na de daad. „Sommige mannen zeggen hun dochter dat ze moet gaan slaan of gillen als hij komt.” Het is zaak dat innerlijke conflict te stimuleren. Daartoe moet de dader zich identificeren met zijn dochter. Kan hij zich voorstellen wat zij voelde? Het doel is schuldbesef en het nemen van de 'volle verantwoordelijkheid'. Na aanvankelijk felle weerstand tegen de therapie,

Behandeling incestpleger

Van onze rechtbankverslaggever

BD 15-3-94

DEN BOSCH - Een 42-jarige man uit Eindhoven, verdacht van het plegen van ontucht met een minderjarige dochter, mag van de rechtbank in Den Bosch komend jaar gaan deelnemen aan een incestdaderproject. Volgend jaar moet de man opnieuw bij de Bossche rechters verschijnen waarna de zaak kan worden afgedaan.

De Eindhovenaar bekende de ontucht met zijn dochter. Hij begon ermee toen zij veertien was. Pas op haar 19e kwam er een einde aan nadat het meisje erover sprak met een lerares.

De man zei tot zijn daden te zijn gekomen omdat zijn vrouw nogal eens niet thuis was en zijn dochter zoveel op zijn vrouw leek. Hij zag het ongeoorloofde van zijn handelingen in.

Tijdens de zitting gisteren zei de verdachte dat hij ook zal trachten zijn dochter te rehabiliteren. De dochter had verklaard door de daden van haar vader een minderwaardigheidscomplex te hebben gekregen. Een gedragsdeskundige had geconstateerd dat de verdachte licht verminderd toerekenbaar is voor zijn daden. □

Advertentie

wil de dader alles doen om het goed te maken. Het door de dader gewenste contact met het slachtoffer komt pas tot stand als de laatste daar aan toe is.

Schuldbesef

„Op dat moment zit de dader vol schuldbesef en is hij emotioneel afhankelijk van mij. Zo kan ik hem niet laten vertrekken”, aldus Frenken. Nu komen de eigen geschiedenis, de relaties met dochter en anderen aan bod. Wat is hij tekort gekomen in zijn jeugd? Mededogen in plaats van zelfmisleiding, compassie en eerherstel, omschrijft Frenken deze vierde fase.

Tenslotte gaat de therapeut terug naar de analyse van het seksueel misbruik. Wat zijn de voorboden? Depressie, zich afgewezen voelen, machteloosheid? In de omgang met de partner, in het werk, bij vrienden? Hij geageert dat af in het gezin. Wat doet hij als op zo'n moment zijn dochter onder de douche staat, of als ze aanhalig is?

Drie sporen

In incesttherapiën wordt vaak gesproken van drie sporen: behandeling slachtoffer, dader en begeleiding van de moeder. Psychiater I. Smoktunowicz, mede-organisator van het symposium dat graag verbreden. Incesttherapie is slechts een onderdeel van het grote doel: het herstellen van het gezinsleven en van preventie in brede maatschappelijke zin. Justitie staat huiverig tegenover de daderbehandeling. Dat is tenminste het gevoelen Smoktunowicz, mede-organisator van het symposium. „Maar je moet ergens beginnen om de incest te stoppen. De dader is de enige die dat kan. Wij weten ook niet of dit beleid juist is. Misschien is daderbehandeling beter dan celstraf.” □

HITKRANTLEZERS OVERTUIGD VAN ONSCHULD ONDANKS AFKOOPSOM

**DOSSIER
MICHAEL JACKSON
SCHULDIG OF NIET?**

uitdaging meer. Ik denk dat hij als mens niks meer te wensen heeft en rare dingen gaat doen. Misschien deed hij wel zo aardig tegen kinderen als dekmantel voor dat hij ze misbruikte. Ik denk dat hij schuldig is, anders betaalt je niet zoveel miljoenen gulden.

HET STANDPUNT VAN DE OFFICIAL DUTCH JACKSON FANCLUB

De bestuursleden en medewerkers van de fanclub en verreweg de meeste fans zijn niet echt blij met de schikking die Michael heeft getroffen met Jordan Chandler, hoewel ze er wel begrip voor kunnen opbrengen dat Michael deze oplossing gekozen heeft. Ze hadden liever gezien dat Michael zich voor de rechtbank verdedigd had en dat de jury tot de conclusie was gekomen dat Michael onschuldig is. Vooral omdat er niet het geringste bewijs is. De meeste fans zijn er nog steeds heilig van overtuigd dat Michael onschuldig is. Voor sommige mensen is deze schikking het bewijs dat Michael schuldig is, hoewel dit natuurlijk niet zo is. In de V.S. worden dagelijks tientallen zaken met een schikking opgelost. Bovendien koopt Michael nu het risico dat opeens andere jongens beschuldigingen uitend dat zij door Michael misbruikt zijn in de hoop dat Michael hen ook zal betalen. Het voordeel is dat Michael heeft voor komen dat hij voor de rechtbank een verdedigende ondervering moest ondergaan, waarin vast en zeker naar de meest interne dingen uit zijn privé-leven zou worden gekeurd. In aanwezigheid van vele journalisten en misschien zelfs een camera's. Een ander belangrijk voordeel is dat Michael deze rechtszaak per se uit zijn leven kan wisten en dat hij weer zijn leven zoals gewoont was kan voortzetten. Michael heeft de voorkeur van zijn fans en de fans van de Official Dutch Jackson Fanclub. Bestuursleden: 1978 F.B.S. Schiedamschen dijk.

sommen geld voor kregen hun verhaal. Daarom, mocht Michael wel schuldig worden bevonden, dan verdienen zij allemaal ook een bepaalde straf! Dan zijn zij niet zo schuldig als Michael.

Remco Harms uit Den Haag

Ik kan het begrijpen dat men het vreemd vindt dat hij betaalt, maar ik denk dat Michael nu aan zichzelf moet denken en niet aan de buitenwereld. En laten we eerlijk zijn: het is toch nooit goed wat Michael doet! Ik vond het trouwens erg fijn dat jullie mij de kans gaven hierop te reageren. Nu kan ik het er eens uitgooien zonder commentaar van de omgeving! Bedankt hiervoor! Marian Roulaux uit Venlo

DEENIGE BRIEF TEGEN MICHAEL

Ik vind dat hij schuldig bekend door het afkopen van de aanklacht. Michael heeft geld en niet echt een de gang is. Maar het is ook nog eens zo dat zij allen wel flinke

Als mijn kind misbruikt zou zijn, zou al het geld van de wereld het nog niet goed kunnen maken

en grendel kwam en zou ik niet alleen genoege nemen met een schikking. In het geval Michael Jackson kun je toch op je vingers nateellen dat het die ouders om geld is gegaan en dat de jongen zeker niet is misbruikt. Anders neem je geen genoegen met alleen een schikking want dan blijf je altijd een schuldgevoel tegenover je kind houden. Marian de Reus uit Rotterdam

Wat ik heel opvallend vind en niet begrip is dat op het moment dat de hele affaire aan het licht kwam vanuit the middle of nowhere ineens ex-huishoudsters, ex-chauffeurs en ex-bodyguards en ga zo nog maar even door (ja pr open kwamen met bewijzen en ooggetuige verklaringen. En dat dit waarschijnlijk al jaren aan die gang is. Maar het is ook nog eens zo dat zij allen wel flinke

voor f100.- (voor hem is 10 miljoen niks, zoveel heeft hij) af te kopen, zodat je minder wordt dwaarsgezeten. Wie zou dat niet doen?

'Ik niet', hoor ik je denken, maar jullie hebben er geen benul van hoe zoiets is. Ik weet 't een beetje, want ik word er mee gepest. En steun hoefde ik niet te alleen maar de roddels. Vrienden, kennissen, familie, allemaal lieten ze me vallen, terwijl ik net wat steun nodig had. Dagen heb ik gehuild, eenzaam en alleen. Dagen had ik verdriet, ik vond (en vind) 't zo erg, zo zielig voor hem. Ik werd van al die negatieve berichten alleen maar depressief. Zonder dat ik enige steun kreeg. O ja, toch wel: van jullie kreeg ik steun. Waar ik zo blij mee ben is dat jullie ook mensen in Hitkrant aan het woord laten die wel in hem geloven. Dat echtpaar met kinderen bijvoorbeeld uit de dubbeldekkende nieuwbouwwijk Hitkrant, daar was ik zo blij mee! Precies wat ik nodig had.

Marleen Natuurlijk zou ik het tot een rechtszaak laten komen. Zo'n beschuldiging zou ik nooit over m'n kaart laten gaan. En de onderste steen zou boven komen onder mijn onschuld te bewijzen. Echter, als Michael deze dingen niet aankan, is dat heel goed te begrijpen. Marjke Boddaar uit Amsterdam

Als mijn kind misbruikt zou zijn door Michael dan zou al het geld van de wereld het nog niet goed kunnen maken. Die ouders hebben dat geld aangestroomd dus is dat geld belangrijker dan de gevoelens van hun kind. Er loopt dus niks van Minky

Ik begrijp wel waarom Michael zoveel geld heeft betaald. Wat denk je hoe zo'n druk is als je met zulke beschuldigingen wordt geconfronteerd? Er ging geen dag voorbij dat ik in mijn (met in een broedel)blad stond. Aan de andere kant had ik liever gezien dat Michael het wel nu had berecht. Het voordeel is dat hij weer zijn leven zoals gewoont was kan voortzetten. Michael heeft de voorkeur van zijn fans en de fans van de Official Dutch Jackson Fanclub. Bestuursleden: 1978 F.B.S. Schiedamschen dijk.

gewoon eng was. Ze kunnen iemand werkelijk te gronde richten, zonder dat ze daar enige verantwoordelijkheid voor voelen. Je zal maar het slachtoffer zijn. Probeer je voor te stellen hoe Michael zich moet voelen. Een moderne hekzenjacht is het en meer niet. K. Speet

Stel je nou eens voor: je bent wereldberoemd en houdt veel van kinderen en dieren en dan komt er een kind, een waar je zielsveel van houdt en alles voor doet, en dat keert zich tegen je. In een mum van tijd is bijna heel de wereld tegen je: je kan geen krant openstaan of je ziet jezelf aan de

schrijven of zo. Het is trouwens hetzelfde echtpaar dat een paar geleiden illegaal genomen foto's van Michaels landgoed verkocht aan Hitkrant. Als alles wat die mensen zeggen waar is voor de rechter moeten verschijnen wegens het verzwaren van zo'n waar misdaad.

Ik volg de zaak vanaf het begin in detail en zal goed op blijven letten. Hoe goed? Hebben jullie bij Hitkrant al gezien dat bij de opening beelden (met de muziek van Casper's Buitij van Michaels concerten) en nu ook de Dangers van een extreem laag en jullie blaas voor het beeld. Komt jullie er nog iets bij? Trouwens, ik heb de foto's van de veld foto's van Michaels landgoed genomen in 1988. Het is jullie geschiedkundige Hoofdkantoor in Amsterdam.

Ik heb de foto's van de veld foto's van Michaels landgoed genomen in 1988. Het is jullie geschiedkundige Hoofdkantoor in Amsterdam.

Blanca die zegt getuige te zijn geweest van Michael's misbruik van jonges: twee andere huishoudsters die in dezelfde periode voor Michael werkten verklaarden zonder betaling dat Blanca ziekelijk verliefd op Michael was en nog ziekelijker jaloers op iedereen die in zijn buurt kwam. Ze werd ontslagen omdat ze niet te handhaven was. Waar is trouwens dat Filippijnse echtpaar gebleven dat bereid was tegen Michael te getuigen? Sinds een neef van hen verklaarde dat ze logen om geld te verdienen en dat ze helemaal geen verkeerd gedrag van Michael hebben gezien hebben we niets meer van ze vernomen. Ze zijn waarschijnlijk een boek aan het

Al die zogenaamde ooggetuigen zijn net zo schuldig als Michael

Blanca die zegt getuige te zijn geweest van Michael's misbruik van jonges: twee andere huishoudsters die in dezelfde periode voor Michael werkten verklaarden zonder betaling dat Blanca ziekelijk verliefd op Michael was en nog ziekelijker jaloers op iedereen die in zijn buurt kwam. Ze werd ontslagen omdat ze niet te handhaven was. Waar is trouwens dat Filippijnse echtpaar gebleven dat bereid was tegen Michael te getuigen? Sinds een neef van hen verklaarde dat ze logen om geld te verdienen en dat ze helemaal geen verkeerd gedrag van Michael hebben gezien hebben we niets meer van ze vernomen. Ze zijn waarschijnlijk een boek aan het

Blanca die zegt getuige te zijn geweest van Michael's misbruik van jonges: twee andere huishoudsters die in dezelfde periode voor Michael werkten verklaarden zonder betaling dat Blanca ziekelijk verliefd op Michael was en nog ziekelijker jaloers op iedereen die in zijn buurt kwam. Ze werd ontslagen omdat ze niet te handhaven was. Waar is trouwens dat Filippijnse echtpaar gebleven dat bereid was tegen Michael te getuigen? Sinds een neef van hen verklaarde dat ze logen om geld te verdienen en dat ze helemaal geen verkeerd gedrag van Michael hebben gezien hebben we niets meer van ze vernomen. Ze zijn waarschijnlijk een boek aan het

Nee, ik geloof absoluut niet dat Michael schuldig is. Ik vind het alleen niet zo'n slimme zet van hem om Jordy te betalen. Hij had beter naar de rechter kunnen gaan om zijn onschuld te bewijzen. Maar wat de ware reden ook mag zijn, met het betalen van dit nog altijd onbekende bedrag is hij nog niet schuldig. Ik denk dat hij er verder wil gaan met zijn leven en een punt achter deze hele verschrikkelijke affaire wil zetten.

Ilona Geelhoed uit Zoetermeer Waarom heeft Michael Jordy afgelocht? De 5 miljoen dollar waar het waarschijnlijk echt om gaat is veel lager dan het bedrag wat door de eisende partij in eerste instantie werd geëist (20 miljoen dollar). Ik denk dat ze ermee akkoord zijn gegaan omdat ze geen keihard bewijsmateriaal hebben tegen Michael. Een risico dus dat ze met niets de rechtzaak verlaten, 25 vandaar dat ze nu eieren voor hun geld kiezen. Michael, die zwermt in zijn geld en geen boterham minder zal hoeven eten, wil dit hoofdzaak sluiten en verder gaan met de voor hem belangrijkste zaken in het leven: de wereld, de mensen (speciaal kinderen) en de dieren.

De pers zegt niets over het verhaal van Britt Barnes of Wade Robson, die gestuurd worden door hun ouders. Deze jongens zenden, ik heb met Michael in een bed geslapen, maar het was een vroedster die mij liet slapen. De ene kant is ik van de andere. Ik snap niet waar iedereen zich zo druk over maakt. De moeder van Wade Robson over deze

Wade Robson over deze

Wade Robson over deze

BD 24-3-94

RADIO en TELEVISIE

Documentaire over methodes Amerikaanse schandaalpers bij Vara Nieuws over Michael Jackson duur betaald

Van een redacteur

Van welke technieken bedient de schandaalpers zich om andere roddelbladen en televisiestations af te troeven met nieuws over de Michael Jackson-zaak? Dat is de hamvraag in de Amerikaanse documentaire die de Vara vanavond vertoont.

'Tabloid Truth: The Michael Jackson Scandal' heet de film, die de Vara 'De Jacht op Michael Jackson' doopte. Het begon op een rustige zondagmorgen in augustus 1993 in de San Fernando Valley. Een free-lance verslaggever kreeg het telefo-

nische bericht dat er een onderzoek was gestart tegen Michael Jackson. De popster werd beschuldigd van seksueel misbruik van een van de kinderen die regelmatig op zijn landgoed Neverland logerden.

Het verhaal had 'alles': beroemdheid, misdaad en sex. Genoeg om binnen 24 uur een media-storm op te wekken die zijn weerga niet kent. Binnen enkele dagen veranderde de berichtgeving van controleerbare feiten en 'hard' nieuws in een spektakel en ordinair amusement.

En dit keer waren het niet alleen de bekende roddelrubrieken zoals 'Hard Copy', 'A Current Affair' en 'Geraldo', maar ook de beschaafde nieuwsprogramma's en serieuze bladen stortten zich op de zaak.

In de documentaire wordt een aantal verslaggevers gevolgd. Zij laten zien hoe ze informatie lospeuterden. Regelmatig grijpen ze naar het chequeboek. Hoe meer geld ze betalen, hoe meer mensen uit de school klappen. De vraag is in hoeverre die mensen de waarheid spreken of

door de schandaalpers zijn aangezet tot het geven van aantrekkelijke antwoorden.

Zo zegt Paul Barresi, die getuigen opspoorde, in de film: „De eerste keer toen ik het verhaal (van de familie Quindoy) hoorde over Jackson, ging de hand over de broek van het jongetje. Ze vroegen 100.000 dollar. Toen hun prijs steeg naar 500.000 dollar, ging de hand van Jackson ineens in de broek van het jongetje.”

(Nederland 3, 23.20 uur) □

De jacht van de roddelpers op Michael Jackson

Door HESTER CARVALHO

Zoals er films bestaan als 'The Making of Jurassic Park', zo had de documentaire over de affaire Michael Jackson, vanavond bij Vara's Impact, ook 'The Making of a Scandal' kunnen heten. In 'De Jacht op Michael Jackson' gaat het niet om de kwestie zelf, het vermeende seksuele misbruik van een minderjarige door een beroemde popster, maar worden aan de hand van dit voorbeeld de mechanismen van de sensatie-media blootgelegd.

Het nieuws is amusement geworden, 'infotainment' noemen ze dat in Amerika. De commentaarstem, die klinkt alsof hij een natuurfilm over bedreigde diersoorten bespreekt, legt uit dat het nieuws letterlijk wordt 'gemaakt'. Men wacht niet meer tot het zich aandient, er wordt jacht op gemaakt. Toen de

eerste schok over het mogelijke seksuele misbruik van Michael Jackson verwerkt was, moesten roddelbladen en sensatieprogramma's nieuwe feiten brengen. De identiteit van de jongen die hem hiervan had beschuldigd, bijvoorbeeld. Een woordvoerder van 'The National Inquirer',

TV • VOORAF

de grootste en rijkste Amerikaanse roddelkrant, vertelt hoe hij een team verslaggevers in een door een tipgever aangewezen straat op vijf-honderd deuren liet kloppen om de jongen te achterhalen. Dit soort journalistiek ('chequebook journalism') draait om geld: de informanten worden betaald voor hun informatie. Dat men hierdoor natuurlijk ook uitnodigd wordt tot het verzinnen of verdraaien van feiten,

interesseert de journalisten helemaal niets. Het gaat om het kunnen vermelden van een zogenaamd betrouwbare bron, de inhoud van het verhaal hadden ze ook zelf kunnen verzinnen.

Dat vertelt vriendelijk glimlachend Caroline Graham, correspondent in Amerika van 'The Sun'. Het Engelse 'The Sun' staat bekend als het 'hongerrigste en grofste' sensatieblad. Hier wordt op basis van een 'snipper' informatie een drama bedacht. Graham noemt het 'voetballen met de feiten' en achteraf blijkt wel of ze 'doel heeft geraakt of niet'.

'De Jacht op Michael Jackson' behandelt minutieus de opbouw van het schandaal. Er wordt verteld welk programma of krant welke 'onthulling' deed, hoeveel Jacksons huishoudelijk personeel betaald kreeg voor hun informatie en wie wie belazerde. Bijvoorbeeld de voor-

malige porno-ster Paul Barresi die zijn 'vrienden', het echtpaar Lemarque, zogenaamd hielp hun verhaal te gelde te maken en ondertussen dat verhaal op band opnam om zelf mee te scoren.

Maar behalve dat het eindeloos oplossen van bedragen al een afstompend effect heeft, is deze documentaire visueel ook saai. Als er sprake is van verslaggevers die vanuit Engeland naar Amerika vliegen, zien we een vliegtuig opstijgen en als er een bandopname te horen is, is er een bandrecorder in beeld. De commotie, het tumult en de aanleiding zelf, Michael Jackson, komen niet aan bod. Het mechanisme van de sensatie-pers is 'onderhandelen'. Als onderwerp voor een documentaire is dat niet sensationeel.

'De jacht op Michael Jackson, Ned. 3, 23.20-0.06u.

Hoe bestaat het, zo'n Michael Jackson

De media hebben het afgelopen half jaar geen spaan heel gelaten van wat eens 's werelds belangrijkste popartiest was: Michael Jackson. Wat er precies aan de hand is (of was), waar het eigenlijk om gaat probeert Vara's Impact vanavond te laten zien in de door het Amerikaanse Frontline PBS vervaardigde documentaire 'De Jacht op Michael Jackson'.

Dat Michael Jackson niet helemaal deugt, weten we al jaren. Uit de in 1991 gepubliceerde autobiografie 'Growing up in the Jackson Family' van zijn zusje LaToya, weten we hoe hun vader Joseph als een psychopatisch monster zijn kinderen mishandelde als ze zijn zin niet deden. In het boek kunnen we lezen dat Pa Jackson zich graag vergreep aan LaToya en Michaels oudste zus Rebbie. In 'Michael Jackson, the magic and the madness' schrijft de Amerikaanse journalist J.Randy Taraborelli dat ook Michael en zijn broertjes niet veilig voor Pa Jackson waren. In een live uitgezonden vraaggesprek met Oprah Winfrey gaf Michael niet toe door zijn vader te zijn misbruikt. Geslagen, dat wel, en gesard. 'Ik werd letterlijk misselijk als hij in de buurt kwam, zo bang was ik voor hem.'

In plaats van beter, toen hij zijn in de Jackson Five verenigde familie had verlaten, ging het met hem verder bergafwaarts. Omdat hij zich als zwarte popartiest in een overheersend blanke wereld onvoldoende serieus genomen voelde, liet hij zich door een plastisch chirurg een arische neus aanmeten. Met allerhande middeltjes wist hij zijn donkere huidskleur fiks te bleken. Om de waas van geheimzinnigheid verder te benadrukken, waagde hij zich nog maar mondjesmaat tussen de mensen - en zo ja, beveiligd met een zwarte zonebril en een complete ploeg bodyguards - en

Arme Michael Jackson

trok hij zich steeds meer terug in de veilige schulp die zijn 110 kilometer noordelijk van Los Angeles gelegen, 1100 hectare grote landgoed Neverland Valley vormde. Op het landgoed had de kind gebleven popster een gigantisch pretpark laten bouwen, compleet met reuzenrad, draaimolen en theater. Zelf een kindervriend, bezorgde hij om de paar weken terminaal zieke kinderen in dat pretpark de dag van hun leven. Tegen Oprah Winfrey zei hij: 'Ik houd ervan kinderen om me heen te hebben, waarschijnlijk omdat ik als kind zelf nooit kinderen om me heen heb gehad.' Vanaf dat moment ging het helemaal mis. Dat hij zich bleef inzetten voor allerlei kinderorganisaties vormde voer voor allerhande speculaties. Al snel deden de meest bizarre verhalen de ronde. Jackson zou in een zuurstoftent slapen. Hij zou het skelet van de Elephant Man hebben gekocht. Hij zou a-sexueel zijn. Hij zou het juist met zijn chimpansee doen. Hij zou het, zelf als kind seksueel misbruikt zijnde, met kleine kinderen doen.

En, last but not least, de nog jonge popster - in augustus vierde hij zijn 35ste verjaardag - zou in de liefde ingewijd worden door niemand minder dan de ruim een kwart eeuw oudere hartsvriendin Elizabeth Taylor.

Vorig jaar barstte de bom. Terwijl Jackson net begon aan zijn Aziatische tournee, kwam de beschuldiging dat hij de dertienjarige Jordan Chandler zou hebben misbruikt, tijdens een bezoek aan Neverland. Jackson zou hem door vertoning van de enge film 'The Exorcist' hebben overgehaald met hem naar bed te gaan. Volgens de advocaten van de popzanger probeerde de voogd van de jongen de zanger met die aantijgingen een bedrag van 20 miljoen dollar af te persen. In Neverland en een in de wijk Century City in Los Angeles gelegen appartement van Jackson verrichte de politie huiszoeking. Zonder resultaat. Ondertussen gingen er geruchten dat de popster een zelfmoordpoging had gedaan. Terwijl Michaels zusje Janet en Elizabeth Taylor spoorzags naar Bangkok vlogen om hem bij te staan, leverde Michaels andere zusje LaToya scherpe kritiek. Zij zou hem al maanden eerder hebben gewaarschuwd zijn vriendschap met kinderen niet uit de hand te laten lopen.

Een en ander noopte de zanger zijn 'Dangerous'-tournee af te breken. Hij bleek verslaafd aan pijnstillers, hetgeen Pepsi Cola er toe bracht zich als sponsor van de 'Dangerous'-tournee terug te trekken. Ergens in Europa werd hij tegen de verslaving behandeld. Alsof dat allemaal niet genoeg was, werd bekend dat hij Brooke Shields, die hij tegen Oprah Winfrey nog als zijn vriendin had aangeduid, tienduizend dollar per afspraakje had betaald. Bovendien werd Jackson er van diverse kanten van beschuldigd melodieën van hits als 'We are the World', 'The Girl is Mine' en 'Thriller' van derden gejat te hebben. Pas kortgeleden werd hij hiervan vrijgesproken.

Het laatste nieuws is dat Jackson de rechtszaak over het vermeende seksueel misbruik van Jordy Chandler heeft afgekocht met tien miljoen dollar. To Be Continued. (kees polling)

■ Nederland 3, 23.20-0.06 uur

VX 24-3
IMPACT: DE JACHT OP MICHAEL JACKSON
gaat in op de werkwijze die de roddel- en de serieuze pers er op na houdt wat betreft het omgaan van materiaal rondom Michael Jackson. Hij werd beschuldigd van seksueel misbruik van een jongetje dat wel eens bij hem kwam logeren. Binnen 24 uur nadat er een onderzoek naar hem was begonnen, ontstond er een mediaspektakel dat zijn weerga niet kende. De eveneens op geld beluste ex-porno-ster Paul Barresi, die getuigen opspoorde, zegt in de film: 'De eerste keer dat ik het verhaal hoorde over Jackson, ging de hand over de broek van het jongetje. De Quindoy's (voormalig personeel van Jackson) vroegen toen 100 duizend dollar. Toen hun prijs omhoog ging naar 500 duizend dollar, zat Michaels hand ineens in de broek van de jongen.'
Nederland 3, 23.20 uur.

America is not perfect

SIR: With increasing frequency, I have read news accounts of the United States monitoring the rights of workers in other countries (including Thailand) as part of its decision-making process to extend or deny its Generalised System of Preferences (GSP) privileges to these countries.

I have also read, not long ago, that US laws permit a judge to issue a court order allowing police to strip, view and photograph the naked body of Michael Jackson, in order to corroborate allegations made by a 13-year-old boy, concerning the appearance of Jackson's genitals.

In my opinion, this is a gross violation of any individual's human rights. An acceptable procedure would have been for the judge to issue a court order allowing competent and credible medical doctors to examine Jackson's body in the clinical atmosphere and privacy of a medical facility.

If in fact, the findings of such examination are considered crucial to the court's final verdict in the 13-year old boy's sexual abuse case against Jackson, sworn testimony of the appointed medical examiners could be accepted as evidence.

I do not qualify myself to prejudge Jackson's innocence or guilt, but I do believe strongly that laws which allow police to conduct such dehumanising and humiliating activities against any citizen of any country, absolutely stink. I also believe that the judge who issued the court order allowing such activities against Michael Jackson, should be disqualified to sit in judgement of any human being, and should be tossed out of the legal jurisprudence system.

Before the United States assumes any right to monitor the human rights extended to citizens of other countries, it should take a serious look at the gaping flaws in its own system.

And don't be surprised, folks, when some tout on Patpong Road tries to sell you a set of full-frontal nude photos of Michael Jackson. You'll have a good idea of where they came from. America has corrupt cops, too.

E.J. Gallagher
Bangkok

Thailand, - 5-3194 Bangkok Post

Bij de NCRV deze week de omstrede pedo-docu 'Het Bachvirus' uit 1992. Drie heren op leeftijd verhalen over hun liefde voor jongtjes. Aan regisseur Robert Verhoeven de vraag waarom hij deze film maakte.

VPRO
gids
12-18
maart

Heer op leeftijd in 'Het Bachvirus'

'Ik vind het altijd een vervelende situatie wanneer mensen in een situatie van zelfcensuur verkeren. Daarnaast maakt zoets duidelijk wat het gangbare scenario is en ook de zogenaamde vanzelfsprekendheden waarin het liefdesleven zich voltrekt. Ik vind dat liefde zich erg interessant laat aflezen wanneer die andere kanalen dan de gangbare bewandelt. Over pedofilie hebben mensen een opvatting en wanneer je deze film op ze loslaat, merk ik vooral dat de afweermechanieken gemobiliseerd worden.'

Wat is jouw eigen houding ten opzichte van pedofilie?

'Ik vind dat de joods-christelijke samenleving de genegenheid van mannen voor knapen heeft begraven. In Plato's Phaedrus is het de hoogste vorm van liefde die er kan zijn.'

Wat wil je nou precies met deze film?

'Ik denk dat het uitgangspunt is dat mensen geen zelfcensuur moeten hanteren wanneer er in hun leven waarachtige gevoelens zijn, ongeacht het feit hoe anderen erover denken. Ik vind dat mensen daarmee naar buiten moeten kunnen komen, vooral omdat dit een component is van tallozen.'

Dat is geen antwoord op de vraag. Wat wil je met je film bereiken?

'Ik denk toch dat dat in mijn antwoorden besloten ligt.'

Kun je iets concreter worden? Dit is wel erg abstract.

'Pedofilie bestaat. Er wordt op een hele knullige manier mee omgegaan. Dat gebeurt door de manier waarop de samenleving er tegenover staat en dan krijg je als resultaat dit soort mensen. Dat wil ik laten zien zodat de vraagstelling hierover geïntensiveerd wordt.'

Waarom stel je geen kritische vragen? Ik vind je benadering wel erg eenzijdig.

'Maar dat is juist het verfrissende want die zogenaamde kritische vra-

Het isolement van de pedo

gen zijn eigenlijk alleen maar vragen die nodig zijn voor het onderhoud van het vooroordeel. Ik heb een ruim libido-repertoire, ik sta er onbevengd tegenover. Mijn uitgangspunt is gewoon als twee mensen plezier hebben in een erotische situatie, dan is het oke. En dan vind ik niet dat er opeens een moraaltheologie bijgehaald moet worden. Het is deze joods-christelijke cultuur die dan wel in de uiterlijke, kerkelijke zin verdwenen is maar die als scenariootje nog voortwoekert.'

Maar waarom laat je die heren zo kritiekloos aan het woord?

'Ik vind verwondering en verbazing zinnvolle ingrediënten maar deelgenoot zijn van de collectieve weerzin en paranoia zoals vroeger de heksejacht tegen communisten, ja sorry.'

Dat is een idiote vergelijking, communisten en pedofielen.

'Het moet geplaatst worden tussen die gigantische molen die maar doormaakt met die eenzijdige informatie. Je moest eens weten wat een

power dat vertegenwoordigt. Ik vind het een buitengewoon mooi verschijnsel wat ondervertegenwoordigd is in de huidige samenleving.'

Wat is er dan zo mooi aan?

'Ja God, omdat liefde mooi is. Als jij een buitengewoon fraaie ervaring hebt bij een muziekstuk, dan ga jij daar toch niet aan voorbij?'

Dat is toch een absurde vergelijking?

'Waarom? Waarom? Waarom? Jij maakt er iets ernstigs van.'

Dat is het ook.

'Deze mannen hebben het er alleen maar over dat als er tussen twee mensen het een en ander vibreert dan is het onzin om dat erotische aspect daaruit weg te selecteren. Hoe je er vervolgens mee omgaat, is aan die twee mensen. Baden Powell heeft godverdomme een gigantische organisatie in het leven geroepen, alleen maar omdat-ie zich kennelijk gelukkig voelde omgeven met niets dan knapen.'

Alsof Baden Powell zo'n lichtend voorbeeld moet zijn. Heb je je überhaupt verdiept in de positie van de

kinderen?

'Ik weet dat het problematisch is wanneer je als jongere je oren moet laten hangen naar verschillende informatiebronnen die niet gelijklopend zijn. Verder denk ik dat hetero's hun eigen onvermogen om te genieten, projecteren op deze situatie.'

Jij denkt dus dat kinderen het eigenlijk allemaal wel leuk en lekker vinden maar dat ze dat niet durven zeggen omdat andere mensen dat stom vinden.

'Kijk, het gezin zelf is al een hele vreemde situatie. Een gezin is een en al erotische verdringing.'

Maar uiteindelijk hebben we het toch gewoon over sex met kinderen?

'Als er een regenboog is, hoef je er niet een kleur uit te trekken. We zijn geschapen zoals we geschapen zijn en waarom moet je opeens het hele middenstuk wegsnijden? Boven-

dien, de totale stroming van boven naar beneden wordt totaal gestoord wanneer je er iets uithaalt. Ik heb het over totaliteit en niet over één aspect. Maar omdat dat aspect moeilijk ligt in de samenleving wordt dat apart gesteld en daardoor komt het kind in een isolement. Het isolement van de pedo is eigenlijk het erotisch isolement van het kind. Kinderen geven zich rekenschap van het feit hoe ouders over iets denken. Dat prikkeldraad bestaat. Stel dat jij een zontje zou hebben met zo'n contact: die jongen komt al helemaal niet meer met z'n boodschap bij je. Hij weet allang hoe jij daar over denkt. Hij gaat een verhaal vertellen wat beantwoord aan wat jij wil zien.'

Dus als kinderen vertellen dat zo'n man vervelende dingen met ze doet die ze niet willen, doen ze dat alleen maar omdat hun ouders dat graag willen horen?

'De vraag hoe het komt dat je er niet van kunt genieten, wordt in ieder geval niet gesteld. Die kant ontbreekt. Kinderen zijn door erotiek verwekt en vervolgens komen ze in een totale ontkenning van de erotiek terecht. Belachelijk is dat. Maar daar heb jij waarschijnlijk nog nooit over nagedacht.' (kdb)

■ Ned 1, 22.42-23.22 uur

■ Ned 1, 23.22-23.43 uur

Open reactie

Ik heb - vooraf gesteld - geen pedofiele gevoelens. Ik wil reageren op het interview-verslagje van 'kdb' omdat ik zo mooi vind hoe Robert Verhoeven open reageert op de aanvullende vragen van 'kdb'. Opvallende gelijkenis met de twee deskundigen in 'Rondom Tien' over pedofilie, een vriendelijk open psycholoog en een felle aanvullende psychiater. Wat is toch de angst van die waar-schuwers voor de gevoelens van

mensen als het over seks gaat? Er is toch veel minder zorg voor onze kinderen als het bijvoorbeeld over geweld gaat?

Het lijkt toch altijd hetzelfde verhaal: seks is een beladen en bedreigend gebeuren in onze maatschappij waarover alleen maar vanuit strak moralistisch standpunt gepraat kan worden. Ik heb bewondering voor Verhoeven hoe hij bij zichzelf is gebleven.

Pierre Meiser
uit Eindhoven

VPRO-gids 2 t/m 8 april '94

het werkstuk nog niet zelf kunnen bewonderen. Wel heb ik begrepen dat mij dierbare familiefoto's pontificaal in beeld zijn gebracht. Als dat inderdaad zo is, dan zal dat wat mij betreft een zo lang mogelijk juridisch staartje krijgen.

Hier wil ik slechts mijn hart luchten naar aanleiding van het interview met een van de makers, Robert Verhoeven, in de VPRO-gids van 16 maart jl. Het pedante gebazel van die Verhoeven over 'waarachtige gevoelens tussen pedo en knaap', 'over liefde als buitengewoon mooi verschijnsel', over 'vibraties tussen twee mensen' is, geplaatst tegen mijn context, volstrekt stultend. Verhoeven heeft een documentaire gemaakt die als een van de

eigenlijk het erotisch isolement van het kind. Mijn walging over zo'n statement heeft uiteraard niks te maken met 'gesundes Volksempfinden' waar Verhoeven zich in het interview tegen meent te moeten verdedigen. Mijn reactie is een aanklacht tegen al die pedo's die jonge kinderen - knapen en meisjes - misbruiken. En tegen een man als Verhoeven die deze types vergoelikt. Kinderen uit de bewuste leeftijdscategorie hebben wel wat anders aan hun hoofd dan een of andere volwassene Lulhannes aan zijn gerief te laten komen. Steken we dan echt niks van Verhoeven op? Gelukkig wel. Dankzij Verhoeven weten we hoe een van de laatste nog resterende taboes op te ruimen. Als een man

BRIEVEN

Reacties nav de inhoud van de Gids stuurt u naar deze rubriek, Postbus 11, 1200 JC Hilversum, op de enveloppe 'Brieven' aub. Schrijft u hart en bondig, dan heeft de redactie uw bijdrage niet in te korten. Reacties zonder naam en adres worden terzijde gelegd.

Pedant gebazel

Enkele dagen na uitzending word ik attent gemaakt op de door de NCRV gesponsorde 'pedo-docu' Het Bachvirus. Het ongeloof voorbij wordt me duidelijk dat mijn 'ex'-stiefvader behoort tot het selecte drietal pedofielen op leeftijd, die van de documentaire-makers de kans hebben gekregen om nu eens hun kant van de medaille uit te dragen. Het gaat me hier nu niet om de documentaire zelf. Ik heb helaas

pedo-sterren een man portretteert die zich jarenlang binnen zijn gezin heeft misdragen. Het vergoelijkende toontje van Verhoeven in het bewuste interview staat in schril contrast met de werkelijkheid: de pijnhoop die (op z'n minst) een van zijn hoofdpersonen heeft gemaakt van het leven van een aantal gezinsleden en van zijn eigen leven. Verhoeven bereikt een historisch dieptepunt met zijn opmerking 'het isolement van de pedo is

'vervelende dingen' met uw zontje heeft uitgespookt, dan moet u zeker geen verhaal proberen te gaan halen. Wat u moet doen is een goed gesprek voeren met dat ondankbare knaapje en hem nadrukkelijk vragen: wat is er met je aan de hand? Hoe komt het toch dat je er niet van kon genieten?!

Naam en afzender bij redactie bekend

Bachs passie door jongenskoor

ALKMAAR — Het Noordhollands Jongenskoor en de Koorschool van de Grote of St. Laurenskerk vertolken morgen de 'Matthäus Passion' van Johann Sebastian Bach. Het monumentale werk van Bach weerklinkt morgen vanaf 19.00 uur in de Grote of St. Laurenskerk te Alkmaar. Het koor, de solisten (gastsolist is de Japanse tenor Yoshi Fumi Hata in de evangelistenrol) en het orkest Philharmonia Amsterdam staan onder leiding van Hendrik Timmerman. 'Matthäus passion' van J.S. Bach, vrijdag 1 april, 19.00 uur (kerk 18.00 uur open), Grote of St. Laurenskerk, Alkmaar; toegangsprijs / 35. Telefonisch reserveren: tel. 072-335506.

NCRV's Dokument creëert platform voor pedofielen

Dokument: Het Bachvirus. Nederland 1, 22.34 uur.

Programmamakers Arnold Vogel en Robert Verhoeven willen met de documentaire *Het Bachvirus* geen vieze, oude mannetjes laten zien die zich verstoppen in de bosjes en die kinderen lokken, maar ze willen juist mannen laten zien die om jongens geven. 'Zeg maar, duidelijk maken hoe de stand van zaken is wat betreft pedofilie', aldus regisseur Verhoeven.

In de documentaire komen drie volwassen mannen aan het woord die zich aangetrokken voelen tot jonge jongens. Hun verhaal is gekoppeld aan het bezoek dat zij brengen aan een concert van het Noord-Hollands Jongenskoor uit Alkmaar. Niet alleen de muziek

trekt hen aan, ook de jongetjes vinden zij de moeite waard.

Ger Van Dongen, eindredacteur van Dokument, legt uit dat de film slechts een probleem aanstipt, maar geen antwoord geeft. Producent Martin Lagestee: 'We hebben een platform gecreëerd voor pedo's. Het mag dat, kan dat' blijft achterwege, waardoor de kijker met nogal wat vragen achterblijft.

Van Dongen verwacht veel reacties op de documentaire. Na afloop is er daarom ook een korte live-aflevering van *Rondom Tien*, waarin twee deskundigen telefonisch vragen beantwoorden van verwarde en ongeruste kijkers. Ook gaan zij in op de vraag of pedofilie schadelijk is voor kinderen.

In de film vertelt Robert Rehm dat hij pas rond zijn dertigste ontdekte dat hij zich seksueel aange-

trokken voelde tot kinderen. 'Als een kind een emotionele relatie met mij aangaat, gaat dat goed tot het moment dat het woord pedofilie valt.' Volgens hem staat pedofilie voor veel mensen gelijk aan seksualiteit; aan griezelig en verboden. Dat vindt hij 'totaal schizofreen'.

Rehm verblijft in een woongemeenschap, maar zijn burens zijn hem liever kwijt dan rijk nadat hij hen heeft verteld dat hij pedofiel is. Nu leeft hij in een isolement en wordt getreiterd en uitgescheiden. Zijn achterdeur is gebarricadeerd zodat hij alleen nog via het raam in de gemeenschappelijke tuin kan komen. Hij moet 'oprotten' van de buurtbewoners, want hij is niet fatsoenlijk.

Programmamaker Vogel beseft dat het beeld dat over pedofielen bestaat, niet zal veranderen door

deze film. 'Iemand die het weezinwekkend vindt, zal het weezinwekkend blijven vinden.'

Een paar maanden geleden raakte *Het Bachvirus* in opspraak. Het jongenskoor wilde op geen enkele manier met pedofilie in verband worden gebracht en dreigde met gerechtelijke stappen. In overleg werd besloten dat scènes waar iets van een directe relatie bleek, zouden verdwijnen. Volgens Vogel is daarna bijna drie minuten geknipt. Zo is bijvoorbeeld het bezoek dat een van de mannen in de kleedkamer van het koor brengt, verdwenen.

Producent Lagestee denkt dat de zeer afstandelijke houding het koor meer kwaad dan goed doet. 'Nu impliceer je dat er echt iets is dat het daglicht niet kan verdragen.'

Ellen van den Boomgaard

Schilder Mario de Graaf met een van zijn 'naakte jongens'.

6-11-3 TV
vandaag

Ned. 1 (NCRV)
22.42 uur

hun pedofiele gevoelens en bezoeken ze ook een concert van een jongenskoor. Om te genieten van de muziek, maar meer nog van de daar zingende jonge jongetjes.

Het bestuur van het Noordhollands Jongenskoor uit Alkmaar, dat in de film figureert, maakte bezwaar tegen de film. Met de dirigent was weliswaar overeenstemming voor de opnames, maar later zou pas zijn gebleken dat het

Een heuse rel was er vorig jaar rond de documentaire *Het Bachvirus*, die de NCRV vanavond uitzendt. In de film praten drie mannen vrijuit over

koor ging optreden in een programma over pedofilie en dat vond het bestuur te ver gaan. Ruzie dus. Plus de dreiging van een kort geding, dat na veel vijven en zessen werd ingetrokken toen de produktiemaatschappij van Het Bachvirus enkele minuten uit de film sneed. Vervolgens was de film op de Nederlandse Filmdagen in Utrecht te zien en nadien ook kort in de bioscoop. En nu dus bij de NCRV, die *Het Bachvirus* overigens meeproduceerde.

Uit alle berichten die rond de rel naar buiten kwamen kon worden opgemaakt dat concerten van jongenskooren, zoals dat uit Alkmaar, regelmatig door pedofielen worden bezocht. En een probleem is dat op zich natuurlijk ook niet. In *Het Bachvirus* echter worden de zingende jongens min of meer 'gebruikt' om het verhaal van de

drie geportretteerde pedofielen te vertellen. En in die zin is het wel begrijpelijk dat het koor daar bezwaar tegen maakte.

De drie mannen uit de film hebben, afgezien van hun specifieke gevoelens, weinig gemeenschappelijks. Robert Rehm ontdekte rond zijn dertigste dat hij pedofiel was en maakte dat via een stencil meteen maar bekend aan de buurt. Onnodig te zeggen dat dit de nodige problemen gaf. Piet van der Wiel kwam met jonge jongens in contact toen hij bestuurder was in het jeugdwerk. Volgens eigen zeggen was er altijd voldoende aanbod van jongetjes, die hij dan meenam op zijn boot. Inmiddels is daar door het jeugdwerk overigens een stokje voor gestoken. Mario de Graaf tenslotte schildert zijn hele leven al jongens. Hij heeft zijn hart verpand aan Noor-

wegen, waar het hem geen enkele moeite kost om de jongens in hun volle naaktheid te portretteren.

Agressie

Wat de drie mannen gemeen hebben is het onbegrip, de woede en de agressie die ze tegenkomen als de buitenwacht achter hun voorkeur komt. Dit komt natuurlijk voort uit onbekendheid met

het verschijnsel en het feit dat pedofilie gradaties kent. Zo heeft de recente aanhouding van de jonge moordenaar op een Amsterdams sigarenwinkelier de aandacht gevestigd op de praktijken van pedoseksuelen. De verdachte ging, aldus de berichten, van hand tot hand in dat wereldje en daardoor was zijn persoonlijkheid beschadigd.

De drie mannen uit *Het Bachvirus* lijken geen pedoseksuelen, uit hun verhalen blijkt ook eerder het tegendeel, maar garanties geeft niemand. En in dat licht bezien zijn schrikreacties van ouders zeer verklaarbaar. Rehm vertelt over een contact dat hij had met een jongetje, maar hoe daar door de ouders abrupt een eind aan werd gemaakt toen ze achter zijn geaardheid kwamen. Hij had de jongen nooit met een vinger aangeraakt en zou dat ook nooit doen, vertelt hij alvorens in snikken uit te barsten.

Het meest extreme voorbeeld van afkeuring zien we als Rehm vertelt dat hij nooit gebruik kan maken van de binnentuin bij zijn woning. Als hij die betreedt stromen de omwonenden toe om hem te bedreigen of te mishandelen, zegt hij. Op verzoek van de filmers gaat Rehm naar buiten en inderdaad is het niet veel later een drukte van belang en vliegen de verwensingen hem om het hoofd.

Na de opvoering van Bachs *Hohe Messe* trekt Mario de Graaf de stoute schoenen aan en spreekt een van de koorjongens aan. In de volgende scène komt deze bij De Graaf thuis om te poseren voor een schilderij. De vraag of wat daarna volgt bijdraagt aan begrip voor pedofielen moet iedere kijker maar voor zichzelf beantwoorden.

HERMAN ELZINGA

Na de documentaire *Het Bachvirus* volgt om 23.25 uur een speciale rechtstreekse aflevering van *Rondom Tien*, waarin Violet Falkenburg napraat over de film. Kijkers kunnen telefonisch reageren op de documentaire.

De pedofiele medemens bij de NCRV

De wegen van onze omroepen kunnen ondoordringelijk, onhandig en onaangenaam zijn. Neem nu de NCRV, toch niet de omroep die je meteen met Sodom en Gomorra associeert. Een poos geleden moet een aantal NCRV-bonzen besloten hebben het ingesluimerde pedofilieliddebat uit de jaren zeventig nog eens dunnetjes over te doen. Nieuwe feiten en gezichtspunten zijn er sindsdien niet bijgekomen, maar wat zou het: de zendtijd moet vol en een beetje broecierige seks gaat er ook bij de mannenbroeders altijd wel in.

Het resultaat konden we woensdagavond zien: de documentaire *Het Bachvirus* van Robert Verhoeven en Arnold Vogel. Een documentaire? Het woord alleen al is te veel eer. Het leek er eerder op dat de NCRV een uurtje zendtijd ter beschikking had gesteld van de nooit versagende pedofielenlobby van Nederland.

Te elfer ure moeten ze bij de NCRV behoorlijk wat last hebben gekregen van hun kwade geweten, want anders kan ik het niet verklaren dat ze aan die 'documentaire' een extra-uitzending van *Rondom tien* vastplakten. Hierin mocht Violet Falkenburg één deskundige, de psycholoog Wim Wolters, een handvol minuten geven om de ergste onzin uit de film te corrigeren. De andere deskundige, de psycholoog Theo Sandfort, had het een integer en moedige film gevonden. Met de psychologie kun je nog steeds alle kanten uit.

Zou het niet verkieslijker zijn als de NCRV de volgende keer meteen een goede, objectieve film laat maken waarin alle standpunten keurig aan bod komen? Het bespaart zendtijd en het is wel zo rustig en overzichtelijk.

Over *Het Bachvirus* kreeg ik al de ergste voorgevoelens na lezing van een interview met regisseur Verhoeven in de *VPRO-Gids*. De interviewster werpt hem voor de voeten: "Waarom stel je geen kritischer vragen? Ik vind je benadering wel erg eenzijdig." Verhoeven, steeds kribbiger wordend, antwoordt dan: "Maar dat is juist het verrissende want die zogenaamde kritische vragen zijn eigenlijk alleen maar vragen die nodig zijn voor het onderhoud van het vooroordeel. Ik heb een ruim libido-repertoire, ik sta er onbevengingen tegenover. Mijn uitgangspunt is gewoon als twee mensen plezier hebben in een erotische situatie, dan is het oké. En dan vind ik niet dat er opeens een moraaltheologie bijgehaald moet worden. Het is deze joods-christelijke cul-

NRC 19-3
Frits Abrahams

tuur die dan wel in de uiterlijke, kerkelijke zin verdwenen is maar die als scenariootje nog voortwoekert."

Het is jammer dat hij die opmerking over dat scenariootje niet in zijn film had verwerkt - dat zou de chef documentaire programma's bij de NCRV nog een aardig dilemmaatje hebben bezorgd boven de montagetafel. Er is uiteraard niets op tegen dat ze bij de NCRV eindelijk de deuren wagenwijd hebben opengezet voor mensen met een ruim libido-repertoire. De Heere kan er nog wat van leere. Ook de dominee moet met zijn tijd meegaan, en waarom zou de softe erotiek het domein blijven van Veronica? Maar betekent die expansie van de drifthuishouding ook meteen dat alle journalistieke principes overboord gaan? Dat zou, om toch nog even met de joods-christelijke cultuur te spreken, zonde wezen.

In *Het Bachvirus* kwamen drie pedofiele mannen aan het woord. Als we de mannen mochten geloven, voelden ze zich vooral aangetrokken tot jongens die hoog en zuiver konden zingen, geestelijke bagage hadden en thuis waren vastgelopen.

Wat ze precies van die jongens wilden? Eén van hen zei het zo: "Het is niet mijn uiteindelijke doel om seksueel contact met die jongens te hebben. Het uiteinde-

lijke doel is om voor ons beiden plezier te vinden in waar we mee bezig zijn. En als dat toevallig uiteindelijk - maar zeker niet meteen de eerste dag - uitmondt in wat meer lichamelijk, respectievelijk seksueel contact, dan is dat mooi, maar het is niet helemaal de doelstelling. Het spontane, het onbevengene trekt mij aan."

Als het om het relativeren van hun lustbeleving gaat, lijken veel pedofielen op de klassieke, volleyballende nudist van het naaktstrand: aan hun lijf zogenaamd geen polonaise. Niet zij zijn de seksmaniakken, maar wij, verdorven volwassenen met onze verdorven volwassenenseks.

De hypocrisie van die benadering wekt ergernis. Ze zat ook in de definitie die Sandfort van pedofilie gaf: "Gevoelens van aantrekking tot kinderen, zonder duidelijke leeftijds grenzen." Wolters strafte dat scherp af met zijn definitie: "Emotionele en erotische seksuele aantrekkingskracht - die drie elementen moet je noemen, daar mag je niet, zoals in de film, eindeloos omheen draaien."

Ik heb de afgelopen drie jaar bij rechtbanken heel wat zaken meegemaakt waarin seks met kinderen aan de orde was. Daarbij vielen me meestal twee aspecten op: de neiging van de dader om het effect van zijn handelingen te bagatelliseren, plus de totale ontwrichting van het kinderleven als gevolg van die handelingen. "Als twee mensen plezier hebben in een erotische situatie, dan is het oké", zegt regisseur Verhoeven. Maar als de ene mens dertig is en de andere acht, wie bepaalt dan de mate van het plezier? Om wiens oké gaat het dan eigenlijk?

Dat waren vragen die allemaal niet gesteld werden in deze documentaire en die je ook niet kunt verwachten van een regisseur met zoveel vooringenomenheid. Op een bepaald moment komt in de film een pedofiel aan het woord die met een weduwe getrouwd was, omdat ze drie van die aardige zoons had. (Nabokov - zie *Lolita* - luistert mee!)

"Vond je wat je zocht?" vraagt de interviewer dan. "Nee", zegt de man meesmuilend, "eigenlijk niet, zij voelden niets voor lichamelijk contact." En dan volgt de vraag van de interviewer die hem als documentarist volledig diskwalificeert: "Hoe zou je die argwaan en de agressie tegen dit soort contacten kunnen weg nemen?"

Daarmee is de wereld van de affectieve relaties definitief op haar kop gezet.

Het jammerlijke van zo'n slechte documentaire is ook dat ze juist voedsel geeft aan de dolle rancune van de pedofielenhaters, de mensen die in elke pedofiel een permanente bedreiging voor hun kind zien. De film liet zien hoe hysterisch gewone Hollandse mensen kunnen worden als ze zo iemand in hun omgeving weten. Het was het enige moment waarop deze film overtuigde.

Nederland 3, 12.05 uur)
TWEDE LIJN. Documentaire over pedofilie. Leraren aan het woord die hun leerlingen misbruiken. Ze leggen uit hoe makkelijk ze te werk kunnen gaan binnen het schoolgebouw. Onderzoek leert dat de gemiddelde pedofiel in zijn leven zo'n honderd kinderen misbruikt. (Nederland 2, 20.05 uur)
LOPENDE ZAKEN. De boks-... van Jan Schildkamp leverde

AC 26/3

D
P
/
di
fo
as
te
A
di
ri
w

ZAP PAPA

Een stuk in de dertig, getrouwd, drie kinderen, twee tv's en één scherpe pen: dat is Zap Papa. Als je hem de kans geeft, schrijft hij dingen als...

Ik heb dinsdag mijn zonnebril opgezet, om naar het BRTN-nieuws te kijken. Is er een kledingzaak die een werk van barmhartigheid wil doen? Gelieve enkele smaakvolle hemd-das-vest combinaties te leveren aan Jan Becaus. Met een beetje gevoel kan de sponsor na het weerbericht vermeld worden. Ja toch?

Pedofilie. In het dagelijks leven hoor je er weinig over. Maar pedofilie spreekt tot de verbeelding en elke rechtgeaarde ouder krijgt buikkrampen bij het idee alleen al dat zijn kind hiermee te maken zou krijgen. Als je dan nog een assisenproces hebt waarin pedofilie meespeelt en Michael Jackson doet rare dingen, dan zet elke programmamaker blijkbaar pedofilie op het menu.

Panorama opende de rij. Met een mix van eigen en RTBF-materiaal probeerden ze een genuanceerd beeld te geven van pedofilie en niet mee te huilen met de wolven in het bos. Een lovenswaardig doel, maar het liep al onmiddellijk in de soep. Pedofilie, zo luidde het, betekent 'liefde voor kinderen'. Aan de ene kant zijn er de goeie die een kind met vriendschap benaderen en nooit iets doen dat het kind niet zelf wil. Aan de andere kant zijn er de slechte pedofielen die vanuit een machtspositie het kind misbruiken. Sorry jongens, maar dat is *bullshit*. Volgens mijn editie van Van Dale is een pedofiel 'iemand met voorkeur voor seksueel verkeer met kinderen of zeer jeugdige personen'. Die begripsverwarring kleurde de hele, nogal rommelige reportage. In *Schermen* begon het al even erg. Johan Verstreken in zijn aankondiging en Jan Van Rompaey in zijn inleiding hadden het over pedofilie 'als de liefde tussen een volwassene en een kind'. Wabliet? Weten die gasten niet wat ze zeggen? Het debat was al een kwartier bezig voor de psycholoog van dienst deze blunder rechtzette. Er is een glasheldere grens tussen vriendschap, liefde en intimiteit enerzijds, en pedofilie anderzijds. De geïdealiseerde prietpraat over zuivere liefde, pure schoonheid, over kinderlijke spontaneïteit en sensualiteit is compleet naast de kwestie. Pedofilie heeft meer met eigenliefde te maken dan met liefde voor kinderen. De verwijzing naar andere culturen met andere (seksuele) omgangsvormen is een

slap alibi en in het geval van het boedhistische Thailand ook nog volledig fout. Zelden heb ik in een tv-debat een expert zo helder, rustig krachtig en feitelijk en fictie horen scheiden als psychiater mevrouw Marnette. Het was haar bijdrage die het debat redde en zin gaf. De pedofielen voorzitter uit Nederland werd in *Panorama* nog geneutraliseerd door de andere getuigenissen maar was in *Schermen* een absolute kwal.

Moeten pedofielen behandeld worden of moeten ze achter de tralies? Aan de basis zijn vele pedofielen sukkelaars. Ze zijn niet in staat op een 'normale' manier relaties aan te gaan of een bevredigende volwassen seksualiteit te beleven. Ze zoeken hun geluk in een relatie met een zwakkere partij waarvan ze niets te vrezen hebben. Dat ze daarmee kinderen psychisch zware littekens kunnen toebrengen, past niet in hun denkpatroon. Helemaal gevaarlijk wordt het als de be-

„Pedofilie heeft meer met eigenliefde te maken dan met liefde voor kinderen”

hoefte van de pedofiel omslaat in een oncontroleerbare dwang die zijn dagelijks leven beheerst en tot geweldpleging kan leiden. De Amsterdamse politie-inspecteur in *Panorama* stelde het zeer nuchter: sommigen kunnen behandeld worden, anderen zijn te gevaarlijk om los te lopen. Wat *Panorama* vervolgens toonde als behandelingsmethode voor pedofielen in het Brusselse, kwam recht uit de prehistorie. Blootscènes tonen en de pedofiel, met zijn toelating, straffen door ammoniak te laten ruiken als hij te opgewonden raakt... Ik dacht dat die simpele Amerikaanse behandelingsmethoden uit de jaren '50 alleen nog in het filmmuseum te zien waren.

Panorama toonde ook de kinderprostitutie in Thailand en een getuigenis van Marie-France Botte, een uitzonderlijke vrouw. Ik word elke keer weer lichtjes misselijk van die verhalen. Het Westen exporteert zijn giftig afval en pedofielen naar de Derde Wereld. En dat gaat maar voort en voort.

Van sukkelaars gesproken, wat te denken van Michael Jackson? Ik weet ook niet

wat er precies gebeurd is in Neverland maar het is toch al jaren duidelijk dat die jongen op zijn zachtst gezegd 'lichtjes onaangepast' is en mijlver buiten uw en mijn wereld staat. Maakt de vader van de jonge Jordan misbruik van de situatie? Ongetwijfeld. Maar het blijft natuurlijk godgeklaagd dat Jackson zich (voorlopig) kan vrijkopen van vervolging. De gevolgen van heel de heisa over pedofilie in Amerika gaan echter nog veel verder. U moet weten dat in Amerika de Jackson-zaak niet de eerste is in zijn soort. Onlangs kwamen bijvoorbeeld priesters en een bisschop in opspraak door feiten die zich meer dan tien jaar geleden afspeelden. BBC Radio zond een reportage uit over de gevolgen voor kinderkribbes en scholen in Amerika. Wat blijkt? Sommige instellingen voelen zich verplicht de regels voor omgang met kinderen aan te passen. Kinderen mogen niet meer op de schoot van begeleiders zitten. Als ze samen een liedje willen zingen: netjes op twee stoelen naast elkaar. Leraars mogen op geen enkel moment in een lokaal alleen zijn met een leerling. Deuren moeten altijd open staan. Als een kindje weent, om welke reden ook, mogen de begeleiders het niet tegen zich aan drukken om het te troosten: dat mag alleen nog met lieve woorden... Ik hoop dat dergelijke verdwazing ons bespaard blijft. En nu wil ik over pedofilie eventjes niks meer horen.

Het beeld van de week kwam, schrik niet, uit *Tien om te zien*. Toegegeven, ik ben geen groot verbruiker van het Vlaamse lied maar af en toe lust ik wel een portie. Dan kijk ik bijvoorbeeld even naar *Tien om te zien*. Eigenlijk verdient samensteller Jos Van Oosterwijk een standbeeld. Al vijf jaar biedt hij het Vlaamse lied kansen op televisiebekendheid en tegelijk probeert hij onze ogen en oren de ergste wansmaak te besparen. Zo kon ik de voorbije week kennis maken met Claudia C. (heb ik iets gemist na Isabelle A.?). Claudia playbackte haar nummer *Wild van jou*. Kijk, ze is mijn type niet, zo te horen kan ze niet overdreven goed zingen en in een Miss Belgian Beauty verkiezing maakt ze geen kans. En toch was het een overvloedige verschijning. Zo'n welgeschapen, strak verpakte blondine met wellustige lippen, zoveel energie en ritmisch dansgeweld, zulk een uitzinnige en passionele verzen... En plots wist ik het weer: dit is het land van Breugel en Rubens, van Lamme Goedzak en Goedele Liekens, van gulzig genieten en zinnelijke overdaad, van Mariakapellekens en discobars. En zo is het goed. Dank u Jos. Dank u Claudia.

Stefaan Peeters

kertijd het eerste artikel over de getuigenis van Yolanda van B. werd afgedrukt. Opeens alle pedofiele monden gesnoerd. In *Humo* 2790 geen enkele reactie meer. Stel je voor dat ze zou worden afgedrukt vlak naast het tweede artikel over Yolanda.

Zelf woon ik samen met een vrouw wier dochttertje in een vorige relatie seksueel misbruikt werd. Haar ex-vriend had orale sex met het kind (niet zijn dochter) vanaf haar derde levensjaar. Dit heeft ongeveer vijf jaar geduurd vooraleer het aan het licht kwam. Het kind is nu tien jaar en zowel moeder als dochter lopen tot vandaag naar psychiaters om hun trauma te boven te komen. Hier was geen sprake van gruweldaden of folteringen, maar de schade is aanzienlijk. Er kwam een rechtszaak van: de dader kreeg enkele maanden voorwaardelijk (m.a.w. geen straf). Mijn vriendin durft niet in beroep gaan, om een eventuele schadevergoeding te eisen, om haar kind niet opnieuw door dezelfde hel van ondervragingen e.d. te laten gaan, wat de wonden alleen maar verder zou openrijten.

Ik ben geen puritein, van mijn part mogen volwassenen met elkaar uitspoken wat ze willen, al knijpen ze mekaar de keel dicht bij wurgsex. Van mij mogen homofielen trouwen, ja ze mogen zelfs kinderen kopen. Maar één ding wil ik kwijt aan iedereen met pedofiele neigingen: onderduk het, ga niet ijveren voor aanvaarding, blijf asjeblijf met je pikken van onze kinderen af.

Naam en adres bekend.

Pedofilie HUMO 10/3

Tegenwoordig worden, godzijdank, registers opengetrokken aangaande incest, mishandeling, (bijna) verkrachting, pedofilie... en domme moeders. Ik scheer ze allemaal over dezelfde kam, van mij mogen ze ter plaatse doodvallen.

Wij waren thuis met vijf kinderen. Een dokter in ons dorp was een grote struise man, waar mijn moeder enorm naar op keek, want 'hij had het voor haar' (?).

Ik vond het als heel klein kind al raar dat bij een keel- of oonderzoek zijn handen altijd waren waar ze volgens mij niet hoorden te zijn, en dan die grote rare ogen! Maar wat doe je als klein kind, het is immers de dokter! En ma keek toe.

Tot mijn jongste zusje héél ziek was, onder de zweren zat, en hij geroepen werd. Het kind, toen één jaar, zat naakt op tafel te huilen, en terwijl mijn moeder in de keuken om een lepel om in haar keel te kijken werd gestuurd, zat hij verdorie met zijn vingers in haar: hij zag dat ik het gezien had. Ik was zes jaar.

Nooit daarna verliep een onderzoek voor mij nog pijnloos. Voor een keelonderzoek trok hij me zo brusk dichterbij, dat dagen nadien de blauwe plekken nog op mijn arm stonden. Voor het keelonderzoek werd de lepel zo krachtig tegen mijn tanden of achterin mijn keel geklopt, dat de tranen me in de ogen sprongen. Ik moest dichtbij komen staan, hij plette mijn knieën tussen zijn dijën. En nog steeds die handen! En ma keek toe.

Hij was ook de schooldokter die de insputingen deed...

Toen ik twaalf was had ik last van mijn rug. Ik moest me in zijn kabinet volledig uitkleeden en voorover buigen voor controle. Zijn ene klauw voelde ik op mijn borst, terwijl hij zichzelf tegen me aanperste. Ik kleedde me vlug aan, betaalde en maakte dat ik wegkwam: wéér die blik en die vuile lach!

Ik moest worden geopereerd

adofilie (1) HUMO 3/3

de lezersbrief *Pedofilie* (4) (*Humo* 2789) meen ik de situatie van mijn broer te herkennen: een non-conformist, steeds eerlijk uitkomend voor zijn mening, type overjarige scoutsleider, trok hij graag op avontuur (kamperen, zeilen) met jongens uit de buurt, dikwijls het soort jongens dat thuis weinig aandacht en affectie kreeg. Daar hij een spontane en gulle man is konden deze jongens, en ook de ouders, best met hem opschieten en hebben ze dan ook nooit kwaad gezien in zijn manier van doen. Nooit is er sprake geweest van S(M)-toestanden à la Yolanda Van B., van lokken, misbruiken en vermoorden van kinderen, waar de laatste tijd zoveel om te doen is. Bij mijn weten ging het enkel om de normale uiting van affectie tussen mensen die het goed met mekaar kunnen stellen.

De term 'pedofilie' kan duidelijk verschillend worden ingevuld. Voor de Commissie ter Bescherming van de Maatschappij is het etiket al voldoende om iemand tot levenslang te veroordelen, over welke feiten het ook gaat. De

pedofiel zal altijd gevaarlijker zijn dan de Bende van Nijvel: geen recht op verdediging, geen inzage in het dossier, willekeur van rechters en psychiaters, in België kan dat! Gangsters krijgen een 'eerlijk proces' en hebben veel geld om goede advocaten te betalen.

Geruime tijd heb ik allerlei mensen en diensten gecontacteerd om dit probleem van mijn broer te helpen oplossen (intussen heb ik het opgegeven). Overal kreeg ik de deur, ook bij de mensenrechtenorganisaties: 'voor het binnenland ligt dat te delicaat'! Ik denk dat de stem van *Humo* verder reikt en meer effect kan hebben. Met deze doe ik dan ook een oproep om hulp, gericht aan om het even wie hierbij kan helpen. En verder wil ik de vraag van mijn broer kracht bijzetten opdat *Humo* het thema van de internering niet uit de weg zou gaan, ook al ligt het delicaat.

Gelieve mijn naam niet te vermelden, omdat mijn broer dat ook niet deed.

Naam en adres bekend.

Pedofilie (2)

Door mijn beroep kom ik (veel te) veel in contact met kinderverkrachters, incestplegers en pedofielen. Ik maak het onderscheid om de geachte briefschrijvers te plezieren, hoewel ik moet vaststellen dat de impact op de slachtoffers dezelfde is. Want laten we wél wezen: elk geval van incest, pedofilie én verkrachting is

een schrijnend voorbeeld van machtsmisbruik. Om een brutale parallel te trekken zal ik het vergelijk met de vraag die de historici zich stelden na de Tweede Wereldoorlog: waarom lieten miljoenen Joden zich gedwee afslachten?

Waarom voelen de briefschrijvers zich zo opgelaten? Omdat ze goed genoeg weten dat ze de integriteit van het kind onherroepelijk schaden. Ze verdoezelen de wetenschap met 'ze-zijn-zo-liefmencer'-argumenten. Ze compenseren hun schuldgevoel met Sinterklaasgedrag. 'We laten het kind tot ontwikkeling komen'. 'Het kind heeft recht op een eigen seksualiteit'. En met dat laatste ar-

gument, dat als credo van de pedofielen geldt, duidt op het afschuiven van de verantwoordelijkheid op het kind. Het kind is zogezegd de vragende partij. Neen, beste medemensen: u bent het die vraagt, manipuleert en neemt. Daarna blijft u gemakshalve blind voor de gevolgen van uw opvoeding, om 's avonds onbekommerd in te slapen.

Nog een woordje over die positieve belevenissen met pedofielen. Ofwel zijn die ervaringen gelogen of verdrongen, ofwel is het slachtoffer zelf uitgegroeid tot dader. Want geloof me maar vrij: van alle gevallen is er niet één dat ook maar de minste positieve noot verdraagt.

Peter Wauters, Gent.

Pedofilie (3)

Bijna alle reacties op het programma 'Schermen' over pedofilie (*Humo* 2789) komen van mensen die pedofilie willen goedpraten. Ze zullen gedacht hebben: de tijd en *Humo* zijn er rijp voor, laat er ons maar voor uitkomen.

Fantastisch vond ik dat tegelij-

van voetwratten, die heel diep waren ingedrongen, omdat ik niets had gezegd. Hij ging me onder plaatselijke verdoving opereren. Toen er twee afgewerkt waren, zei ik dat de verdoving op de derde plaats intussen volledig weg was. 'Ha jaaaa?' en hij sneed,

krabde af en naaide zonder verdoving dicht. Ik was dertien. Wraak? Woede?

Intussen ben ik 41 jaar. Vorig jaar, tijdens een gesprek met mijn oudste zus, bleek dat hij ook haar molesteerde. Vergeten? Vergeven? Ik denk er nog niet over. Ma zegt nog steeds niets dan goeds over hem. Hij schijnt al jaren in een inrichting te verblijven: moge hij pijnlijk creperen, en het nog goed beseffen ook!

Noam en adres bekend

Pedofilie (1)

HUMO 17/3

Eigenlijk had ik mij voorgénomen mij deze keer niet te mengen in de discussie over pedofilie. Veertien jaar lang intensief met deze problematiek bezig te zijn heeft me al lang tot het besef doen komen dat het toch een uitzichtloos welles-nietes debat is. De brief van Peter Wauters in Humo 2791 getuigt echter van zoveel onkunde dat ik wel moet reageren.

Het begint al bij de eerste zinnen: 'om de briefschrijvers te plezieren' maakt hij het onderscheid tussen incest, pedofilie en verkrachting - maar hij beseft blijkbaar niet dat het bij incest en verkrachting gaat om concrete gedragingen, en bij pedofilie om een geaardheid, wat niets zegt over de gedragingen die daaruit voortvloeien. Het probleem van Wauters, en helaas van vele hulpverleners, is dat hij zich blindstaart op de negatieve gevallen waarmee hij beroepshalve geconfronteerd wordt: gevallen van misbruik die inderdaad met kracht aangeklaagd moeten worden. Maar van daaruit meent hij algemene conclusies te kunnen trekken over een veel complexer en uitgebreider fenomeen als pedofilie. Wie een studie wil maken over een hetero-huwelijk zal zich toch ook niet beperken tot de studie van echtscheidingsdossiers. Als Wauters geen ervaring heeft met positief beleefde pedo-contacten (waarom zouden die trouwens bij hem komen?) betekent dit daarom nog niet dat ze niet bestaan.

Maar in de laatste paragraaf van zijn brief wordt duidelijk waar het schoentje wringt: door positieve ervaringen af te schilderen als 'gelogen of verdrongen, ofwel is het slachtoffer zelf uitgegroeid tot dader' (een ontstellend grove belediging aan het adres van mensen die het aandurfden over hun positieve ervaringen te getuigen!) geeft hij meteen aan dat voor hem de vraag niet is of zulke ervaringen kunnen bestaan, maar dat ze niet mogen bestaan.

Casimir Helsén, Nieuwerkerken.

Pedofilie (2)

HUMO 17/3

Zeer ontsteld was ik toen ik in 'Open Venster' de reacties las op de reportage in Humo 2788 en op het tv-programma 'Schermen'.

Ik word dit jaar achttien jaar en heb ook ervaring gehad met pedofilie. Het is begrijpelijk dat iemand van dertien à veertien jaar geen slechte herinneringen heeft aan zulke ervaringen: dat is een leeftijd waarop je al weet wat het betekent. Ik ken veel mensen die toen een relatie hadden met personen soms twee keer zo oud als zij. Maar die mensen zouden moeten begrip tonen voor diegenen die er een slechte ervaring aan overhielden. Ik was zeven toen ik met een pedofiel te maken kreeg.

Une pétition axée sur la prévention

Sur le bord du monde, il y a des enfants qui marchent. Ils sont fragiles et doux comme des brebis que le loup va dévorer et puis voilà que viennent des troupeaux d'endoctrineurs, de détourneurs, d'abuseurs, de déviateurs et l'enfant n'aspire plus à être lui-même et l'enfance se perd et se noie dans la mer. Sur le bord du monde marchent des enfants. Il ne faut presque rien pour qu'ils tombent dans l'abîme, précipités hors d'eux-mêmes.

LLB 24.03.94

Julos BEAUCARNE.

Folon, Julos Beaucarne, Roba, Kroll, Marie-France Botte, Lise Thiry, Mme Faingnaert, la liste est longue des personnalités de tous bords qui ont marqué leur appui à la pétition lancée par le délégué-général aux droits de l'enfant dont le texte, que nous publions dans son intégralité, a pour but de sensibiliser l'opinion à un phénomène longtemps tabou et qui laisse, curieusement, les autorités politiques et judiciaires sinon indifférentes (on a noté des avancées ces derniers mois) mais relativement frileuses. Pour Marie-France Botte, une prise de conscience commence à se manifester mais la pression ne doit pas se relâcher, sans quoi les mesures attendues risquent de demeurer lettre morte.

La liste des organismes, fédérations de services ou services ayant manifesté leur intention de participer au recueil de signatures est impressionnante comme l'est aussi celle des communes belges qui ont marqué leur accord pour participer activement à l'opération. Nous invitons nos lecteurs à manifester leur adhésion à cette campagne. Comment? C'est très simple: en s'adressant à « Ecoute enfant » dont le numéro d'appel est le 078/11.44.00. Ils trouveront tous les renseignements utiles sur la façon concrète dont ils peuvent agir.

Nous demandons aux pouvoirs exécutif, législatif et judiciaire de prendre toutes les mesures utiles pour lutter contre les abus sexuels dont sont victimes les enfants et notamment:

1. Donner la priorité à la prévention:
 - dans tous les secteurs de l'enfance, organiser une éducation des enfants relative à leur sécurité personnelle;
 - étendre sur toute la Communauté française la pratique

du téléphone vert de type « écoute-enfants » auquel peuvent s'adresser directement les enfants;

- dans le domaine des télécommunications, organiser une distinction entre les services infokiosques et le réseau des messageries à caractère

pornographique, et prévoir que la connexion à celui-ci ne pourra être réalisée que sur base d'une demande d'adhésion volontaire de l'abonné;

- dans le domaine des télécommunications, créer un comité de déontologie qui aura notamment compétence pour remettre avis sur les demandes d'obtention du 077 et pour traiter les plaintes à l'égard du 077;
- dans tous les secteurs de l'enfance, organiser des systèmes praticables de contrôle à l'égard des personnes en contact professionnel, rémunéré ou bénévole, avec des enfants. Ces systèmes, complémentaires à des actions de formation, se fondent notamment sur la production du certificat de bonnes vie et mœurs actuellement destiné aux adminis-

trations publiques et sur la pratique de la déclaration sur l'honneur;

- organiser une formation des différents intervenants en contact direct avec les enfants, notamment au niveau des repérages de situations de danger et d'écoute d'enfants abusés;
- organiser une formation des forces de l'ordre et des intervenants judiciaires à propos de la pédophilie et notamment au sujet de l'écoute des enfants abusés;
- organiser une formation à l'intention des différents responsables des secteurs de l'enfance (directeurs d'école, responsables des mouvements de jeunesse...) pour la gestion de situations de pédophilie au sein d'un service.

2. Prendre les mesures législatives suivantes:

- adopter un décret coordonnant la lutte contre la maltraitance des enfants;
- adopter une loi organisant les poursuites à l'égard des personnes qui assurent la production et la distribution de tout matériel pornographique impliquant des enfants;
- adopter une loi condamnant les personnes faisant de la publicité pour une offre de services à caractère sexuel destinés aux enfants ou les utilisant;
- adopter une loi permettant aux enfants victimes d'abus sexuels d'être accompagnés auprès du tribunal par une personne ou un organisme compétents et dignes de confiance afin de limiter le traumatisme dû à des répétitions de témoignages, d'examen médicaux et de devoirs judiciaires;
- réformer la loi sur la prescription en ne faisant courir la prescription des poursuites pour abus sexuels sur des enfants qu'à partir du moment où la victime a atteint l'âge de la majorité et non, comme c'est le cas actuellement, à partir du moment où l'acte a été commis;
- adopter une loi permettant les poursuites pénales à l'égard des personnes résidant sur le territoire belge qui ont commis à l'étranger des infractions à caractère sexuel sur la personne d'un enfant et cela même sans initiative de l'Etat étranger;
- afin d'éviter les effets pervers du système actuel qui prévoit des réponses extrêmes dans le cas du viol commis sur un enfant de moins de dix ans, c'est-à-dire soit le classement sans suite, soit la cour d'assises, soit l'internement, adopter une loi permettant de cor-

rectionnaliser ce crime en modifiant la loi sur les circonstances atténuantes.

3. Adopter les mesures suivantes qui favorisent le traitement du problème:

- conforter et renforcer les équipes pluridisciplinaires spécialisées dans le dépistage et le traitement des enfants victimes de mauvais traitements, de privations ou de graves négligences prévues par le décret du 25 avril 1985 relatif à la protection des enfants maltraités;
- dans les cas de poursuites judiciaires à l'égard de pédophiles, prévoir la nécessité de recourir à des experts spécialisés et agréés qui pourraient établir un diagnostic clair et précis;
- édicter les conditions de reconnaissance, d'agrément et de subsidiarité des personnes et des services spécialisés dans le traitement des pédophiles incarcérés ou non;
- inviter les procureurs généraux à appliquer une procédure clairement définie pour la transmission des jugements et avis de poursuites afin d'éviter qu'une personne poursuivie ou condamnée pour des faits de mœurs envers les enfants ne puisse continuer à être en contact direct avec des enfants dans le cadre professionnel;
- en attendant l'issue des poursuites, prévoir dans tous les secteurs de l'enfance une réglementation organisant la suspension provisoire des personnes poursuivies pour fait de pédophilie;
- mettre en application à l'intérieur des prisons un programme de traitement des pédophiles condamnés pour faits de mœurs pouvant être prolongé après la libération;
- permettre aux instances compétentes pour la prise en charge des enfants victimes d'abus sexuels de pouvoir se constituer partie civile pour réclamer à l'abuseur les frais qu'elles ont engagés.

- Direct. weeshuis (M/V) zoekt ervaren pedofielen, b. voork. m., strafregister. - P889 M 13

PAL 16.03.94

Pas op mijn dertiende beseft ik goed wat er toen gebeurd was. Dan borrelt er toch woede op t.o.v. die man. Ik heb hem achteraf nog maar één keer terug gezien. Ik walgde van mezelf toen hij me gedag zei. Zijn ogen priemden langs de mijne naar mijn hart. De pijn die ik toen voelde zal ik mijn leven lang niet vergeten.

Els Willems, Bunsbeek.

LE POINT

CAMPAGNE. Ce jeudi 24 mars marque le lancement d'une campagne de sensibilisation de l'opinion (elle se clôturera le 31 mai) au problème de la pédophilie. Elle est coordonnée par le délégué-général aux droits de l'enfant et à l'aide à la jeunesse mais reçoit le soutien de nombreuses associations. Elle est aussi appuyée par des hommes politiques et des personnalités de la société civile, comme Marie-France Botte, Mme Faingnaert, Jean-Michel Folon, Roba, Julos Beaucarne ou Lise Thiry.

MESURES. Le but est de convaincre les autorités politiques et judiciaires de la nécessité de prendre des mesures pour mieux protéger les enfants contre les pédophiles et d'assurer à ces derniers un meilleur traitement.

PETITION. Une pétition va circuler qu'un maximum de personnes sont invitées à signer. La plupart des communes de la Communauté française mettront un local à la disposition de leurs habitants afin que ceux-ci puissent en signer le texte. La gendarmerie est associée à la campagne relayée aussi par voie d'affiches.

OU ET COMMENT ? Tout renseignement utile pourra être obtenu au 078/11.44.00 (Ecoute enfants).

LLB 24.03.94

Soigner et punir, la seule issue

Si la prise en charge des enfants victimes d'abus sexuels en Communauté française est considérée comme un modèle par nos voisins européens, la manière dont la Belgique s'est organisée pour lutter contre la pédophilie laisse grandement à désirer. Certes, il s'agit d'une pathologie encore mal connue des milieux scientifiques mais est-ce une raison pour n'accorder aux rares thérapeutes que de misérables moyens ? Un projet clair confié à un personnel qualifié travaillant dans une infrastructure performante ne serait pas un luxe. Encore faudrait-il arrêter une philosophie cohérente qui marque nettement la frontière entre la sanction et le traitement. Pour Claude Lelièvre, le délégué général aux droits de l'enfant, Marie-France Botte et les experts dans leur ensemble, présenter le traitement comme une alternative à la peine, ou une condition de libération ou de congé pénitentiaire, est extrêmement dangereux. Les pédophiles doivent être et sanctionnés et traités.

CORRECTIONNALISATION

Un autre problème de droit pénal chiffonne les auteurs de la pétition. Lorsque le crime de viol est commis sur un enfant âgé de moins de dix ans, il ne peut être correctionnalisé car il est punissable des travaux forcés à perpétuité. Le système ne permet qu'une réponse ex-

trême: le classement sans suite, l'internement ou la cour d'assises. On imagine ce qu'un classement sans suite peut avoir comme effets désastreux pour la petite victime d'un acte de pédophilie comme d'ailleurs le fait de laisser l'auteur libre en attendant le début de son procès. Pendant des mois, l'enfant va devoir vivre en face d'un homme vis-à-vis duquel on lui a pourtant promis protection. Le sentiment d'abandon ressenti par l'enfant pourrait même aboutir, plus tard, à une reproduction des schémas dont il a été victime. En clair, l'abusé risque de devenir abuseur.

Enfin, l'adoption d'une loi permettant les poursuites pénales à l'égard des Belges qui ont commis à l'étranger des infractions à caractère sexuel sur un enfant est également vivement souhaitée. C'est chose faite en Allemagne et en France même si dans ce dernier pays, le texte de la loi est hypocrite car il conditionne les poursuites à une rétribution en espèces de l'enfant abusé. Cette loi, qu'appelle de ses vœux le président de la commission d'enquête sur la traite des êtres humains, constituerait assurément une arme dans la lutte contre le tourisme sexuel contre lequel Mme Botte se bat avec une énergie dont on attend la vraie récompense.

Jean-Claude MATGEN.

Une pétition pour combattre la pédophilie

Une pétition, réclamant aux pouvoirs exécutif, législatif et judiciaire de prendre toutes les mesures pour lutter contre les abus sexuels dont sont victimes les enfants, va circuler un peu partout en Communauté française. Il est vrai que de plus en plus de cas de pédophilie font malheureusement la une des journaux. Cette pétition résulte d'une initiative de M. Claude Lelièvre, le délégué général aux Droits de l'enfant et à l'Aide à la jeunesse, qui a tenu à commenter cette opération à l'occasion d'une conférence de presse qui s'est tenue jeudi à Bruxelles. Cette pétition réclame notamment que l'on prenne des mesures permettant d'éviter l'accès des enfants aux messageries roses, mais aussi pour réprimer les personnes qui offrent des services à caractère sexuel à des enfants ou qui publient des revues pornographiques utilisant des enfants. Sur le plan judiciaire, il s'agit d'organiser un accompagnement de l'enfant lors de son audition devant les tribunaux, de reporter, dans les cas d'abus sexuels, le début de la prescription à l'âge de la majorité et non pas au moment des faits, de permettre de poursuivre en justice les Belges qui commettent des abus sexuels à l'étranger ainsi que de correctionnaliser certains cas de viol sur les enfants de moins de dix ans pour éviter le classement sans suite. Il est possible de s'adresser au service téléphonique (gratuit) *Ecoute-Enfants* (078/11.44.00). La pétition sera adressée au Roi, au Premier ministre et aux ministres de la Communauté française, en même temps qu'un rapport rédigé par un groupe d'experts présidé par le procureur général de Liège, M. Giet, et qui comprend un programme de lutte contre la pédophilie.

■ **PEDOPHILIE.** La campagne article 34 bat son plein. La pétition contre la pédophilie (voir LLB du 24 mars) lancée par le délégué général aux droits de l'enfant et à l'aide à la jeunesse auprès de la Communauté française, avec l'appui de plusieurs personnalités du monde culturel et scientifique, rencontre d'ores et déjà un vif succès. Associations et communes, qui se chargent de relayer la pétition, sont de plus en plus nombreuses à souscrire au texte de la pétition. Les bureaux de M. Lelièvre reçoivent en outre de 30 à 50 appels par jour de particuliers qui s'engagent à faire circuler et signer la pétition autour d'eux. Rappelons que tout renseignement utile au sujet de cette pétition peut être obtenu au numéro 078/11.44.00 de « Ecoute enfants ».

LLB 30.03.94

LDH 25.03.94

Pädophilie: Menschenrecht oder Ballast für die Schwulenbewegung?

München. Die ILGA (International Lesbian and Gay Association) soll und will sich – wenn es nach dem Willen der ILGA-Sekretäre geht – von ihren Pädogruppen trennen (siehe hierzu die Artikel in *szenemagnum* 12/93, 1/94 und 2/94). Der politische Druck von außen hat sich verstärkt, aber auch innerhalb der ILGA sind die Meinungsäußerungen zahlreicher geworden. Eigentlich geht es ja „nur“ um die Frage, wie sehr es sich die schwul-lesbische Gemeinschaft leisten kann, realpolitischer Teilerfolge wegen die Solidarität in den eigenen Reihen aufzukündigen. Aber diese Frage ist verknüpft mit der „Pädofrage“, zu der nicht nur in der ILGA die Positionen weitgehend ungeklärt geblieben sind. Das führt zu überraschenden Argumentationen und Koalitionen. So sieht in einem Leserbrief R. K. aus Weinstadt in der Entscheidung der ILGA eine „Befreiung von diesem Ballast (nämlich der Pädos)“ („Die andere Welt“ 2/94), doch nicht nur Volkes Stimme redet vom Ballast: Die gleiche Argumentation trägt Kurt Krickler, ein österreichischer ILGA-Aktivist, in den „Lambda-Nachrichten“ 1/94 vor. Da wird NAMBLA Teil der „Menschen und Gruppen, die nicht wollen, daß die internationale Lesben- und Schwulenbewegung Erfolge erzielt“. NAMBLA soll austreten, damit die ILGA vor einer Spaltung bewahrt bleibt – so die realpolitische

Logik. Massive Unterstützung haben die ILGA-Sekretäre von der Internationalen Vereinigung schwuler und lesbischer Eltern (Gay and Lesbian Parents Coalition International, GLPCI) erhalten: Die Vereinigung gibt nicht nur Gruppen wie NAMBLA die Schuld, daß weltweit lesbische Mütter und schwule Väter als ungeeignete Eltern angesehen werden, sondern versteigt sich gar zu dem Satz: „Die Aktivitäten von NAMBLA schädigen Kinder und zerstören Familien.“ (GLPCI-Network Winter 1993/94). Der amerikanische Senator Jesse Helms hat sich über diesen Satz gewiß gefreut. Er konnte den gesamten amerikanischen Senat hinter sich bringen mit der Forderung, die USA sollten die Zuwendungen an die UN kürzen, solange diese mit Organisationen in Verbindung stehen, die „Pädophilie fördern“. Die amerikanische Regierung habe geschlafen, als sie dem UN-Beraterstatus für die ILGA zustimmte. Und im Repräsentantenhaus sind ähnliche politische Aktivitäten zu beobachten: Der Abgeordnete R. K. Dornan hat eine Briefkampagne („Achtet Pädophilie“) gestartet, womit er erreichen will, daß die US-Regierung sofort etwas gegen die ILGA und ihren UN-Beraterstatus unternimmt und nicht bis zum Votum der ILGA-Weltkonferenz wartet. Sein Gegner ist nicht allein

NAMBLA, sondern die ILGA insgesamt. Angesichts dieses politischen Drucks wird es für die ILGA schwer sein, die eigene Identität zu wahren. Daß diese nicht auf einem realpolitischen Scheinerfolg aufgebaut werden kann, sondern nur auf dem Prinzip der Solidarität,

hat der Niederländer Michel Odijk in beschwörenden Worten in der „Anderen Welt“ (2/94) betont: „Falls wir dieses Prinzip vergessen sollten, müßten wir uns schämen, wenn wir über Menschenrechte und Diskriminierung reden.“ ■
Wolfram Setz

Politischer Druck wegen Pädogruppe immer stärker
SMAG 03.94

KINDEREN HET SLACHTOFFER

Latijns Amerika nieuwe doelwit van sekstoerisme

Achtergrond

door Jolande van der Graaf

Afgelegen villa's waar de klant aan de hand van een catalogus zijn favoriete meisje of jongetje kan uitkiezen. In een Engels schooluniform, een balletpakje of alleen een onderbroekje. Een beetje 'casa' heeft kasten vol kleding om de vaak van straat geplukte kinderen aan de meest wanstaltige seksfantasieën van volwassenen te laten beantwoorden.

De groei van de seksindustrie in Latijns Amerika baart Tatiana Treguear, directeur van de hulporganisatie Fundacion Procal in Costa Rica grote zorgen. Temeer omdat de prostituees schrikbarend jong zijn. Uit onderzoeken van Procal - dat seksuele voorlichting geeft en opvang biedt aan tienermoeders en slachtoffers van seksueel geweld binnen de familiekring - blijkt dat de gemiddelde leeftijd van 'gewone' prostituees in Costa Rica rond veertien jaar ligt. „Maar tijdens dat onderzoek belandden we in het duistere wereldje van het sekstoerisme, waar jongens en meisjes nog veel jonger zijn,” zegt Treguear.

Sinds een jaar of vijf heeft ook Costa Rica sekshuizen die speciaal zijn ingericht voor Westerse toeristen. Wie de kinderbordelen nog niet kent, wordt wel op weg geholpen door een ober, barkeeper of taxi-chauffeur. „De adressen worden verder doorgegeven via speciale reisorganisaties voor sekstoerisme,” weet Tatiana Treguear. „Het gaat om organisaties in Noord-Amerika, maar ook in Europa. Er komen veel Amerikanen, heel erg veel Duitsers en ook Hollanders.”

Een opvallend geluid, want met het uit de handel nemen van de Spartacus-gids, een boekwerk voor pedofielen, en de arrestatie van 'mister Kinderporno', John Stanford in België, leek Europa's reiswereld, weer van kinderseks-smetten vrij.

Niets is minder waar, blijkt uit de zeer recente ontdekkingen in Zuid- en Midden-Amerika. De groei van het sekstoerisme daar houdt waarschijnlijk verband met het groeiende vakantietoerisme. „Sinds een jaar of vijf,” zegt Tatiana Treguear, „verrijzen her en der hotels in Costa Rica. Snel bleek dat een deel van de toeristen ook voor andere dingen komt. En daar spelen criminele organisaties handig op in. De bestrijding is moeilijk omdat de overheid van Costa Rica alles in de doofpot stopt: sekstoerisme bezoedelt het imago van ons land. Ik ben bang dat het daarom zal uitgroeien tot een immens probleem.”

Het is alleszins denkbaar dat de criminele organisaties achter het sekstoerisme uitwijken naar Latijns Amerika omdat in Aziatische landen steeds meer aandacht aan het fenomeen wordt geschonken. Vooral de organisatie End Child Prostitution in Asian Tourism (ECPAT) stelt het sekstoerisme en de betrokkenheid van het buitenland aan de kaak.

„Want sekstoerisme ligt evengoed ten grondslag aan het principe van vraag en aanbod,” verduidelijkt Lillian Peters van de Nederlandse Stichting Kinderen in de Knel, die het werk van ECPAT steunt. „Kin-

derprostitutie duikt op in plaatsen waar Westelingen komen. Daar waar de VN-bases in Mozambique en Cambodja zijn, zie je kinderprostitutie. Waar Amerikaanse soldaten waren gelegerd, zijn bordelen met jeugdige prostituees.”

ECPAT heeft de strijd aangeboden met Aziatische en Westerse landen. Met als resultaat dat Duitse en Franse reisbureaus inmiddels folders in hun brochures van Thailand, Sri Lanka of de Filipijnen stoppen. Met de waarschuwendende tekst dat seks met minderjarige strafbaar is, ook in het buitenland. Maar strafbaar en berechten is (nog) niet hetzelfde. „Het veroordelen van de daders,” vervolgt Peters, „is uitermate moeilijk. Daaraan moeten de kinderen, rechtbanken en ambtenaren meewerken. En er wordt heel wat overhoop gehaald: de seksindustrie is in handen van internationale misdaadorganisaties waarin zeer grote bedragen rondgaan.”

Interpol zou inmiddels overwegen waarnemers naar Azië te sturen en samenwerkingsverbanden met politiediensten in die landen aan te gaan. Maar het indammen van sekstoerisme valt of staat met de medewerking van de plaatselijke overheden. „De houding van Aziatische regeringen is heel dubbel,” weet Peters. „Thailand is het eerste land dat nu openlijk heeft toegegeven dat sekstoerisme voorkomt. Maar aanpakken, ho maar. Bij tijd en wijle wordt een bordeel opgerold of een schip met gesmokkelde kinderen ontdekt. Maar dat is slechts het topje van de ijsberg.”

Agressief

Aan een keten van prostitutievrije hotels zou inmiddels worden gewerkt. En ook het personeel in de reiswereld krijgt hier en daar trainingen. Maar diezelfde reiswereld werkt (indirect) nog steeds aan het bestaan van sekstoerisme mee. Nog altijd verschijnen reisgidsen waarin seksuorden in Thailand of Taiwan worden aangeprezen met verhullende woorden als 'straten met voor elk wat wils'. „Reisbureaus,” zegt Lillian Peters, „zullen nooit openlijk toegeven eraan mee te werken. En vaak loopt de toerist natuurlijk zelf aan tegen een jongen of meisje dat op de hoteldeur klopt of in een bar rondhangt. De kinderen benaderen je heel agressief, zonder dat je daar op uit bent.”

De meeste kinderhoerenlopers zijn doorsnee bordeelgangsters, mannen en vrouwen. Een klein deel houdt er pedofiele of ziekelijke ideeën op na. Met afschuwelijke gevolgen. De kinderen zijn vogelvrij voor wrede en extreme vormen van seks of voor het oplopen van seksueel overdraagbare ziektes. Veel kinderprostituees krijgen Aids, veel meisjes raken op zeer jonge leeftijd zwanger. Sommigen ondergaan een illegale abortus, die niet zelden met de dood wordt bekocht.

Deze problemen komen Tatiana Treguear uit Costa Rica bekend voor. „Ook in onze opvanghuizen komen meisjes die in de prostitutie zijn misbruikt. Niet veel, maar dat komt omdat de pooiers in Costa Rica hun meisjes onder zware druk zetten. De meisjes en hun baby's worden letterlijk en figuurlijk in de bordelen opgesloten. De eerste noodkreten zijn inmiddels tot het Westen doorgedrongen: ECPAT overweegt haar activiteiten in de nabije toekomst uit te breiden naar Latijns Amerika.

Man uit Hasselt beschuldigt Belgische hulpverlener:

'Colombiaanse straatkinderen misbruikt'

In Cordoba-Quintio, een stadje van 4.800 zielen op de westelijke hoogvlakten van het Zuidamerikaanse Colombia, zouden straatkinderen misbruikt zijn door een verantwoordelijke van een Vlaamse caritatieve organisatie. Dat vertelt een man uit Hasselt, die naar zijn zeggen ooggetuige was van verschrikkelijke toestanden.

Jean-Claude Lurkin was één van de ongeveer 500 adoptieouders, die de organisatie "Good Columbine" maandelijks 500 fr. overmaakte om daarmee straatkinderen op te vangen, onderdak te geven en een degelijke voeding te verschaffen. Lurkin wou zich met eigen ogen vergewissen van de werking van de caritatieve organisatie en trok op 12 januari naar Colombia.

Volgens Lurkin waren de drie tehuizen, waarover "Good Columbine" het had in zijn briefwisseling, echte krotten. Hij zag er geen zestig kinderen, zoals de organisatie wilde doen geloven, maar slechts twintig jongens van 7 tot 15 jaar. Van een plaatselijke

arts vernam de Hasselaar dat de 34-jarige verantwoordelijke David W., uit Lanaken, de kinderen seksueel had misbruikt. Deze projectleider zou ook het geld van de organisatie over de balk hebben gegooid. Zo had hij de huizen aangekocht onder zijn eigen naam.

Klacht

Bij "Good Columbine" kreeg men lucht van de onorthodoxe wijze, waarop David W. tewerk ging. Hij werd in november bedankt voor zijn diensten. Tegen hem werd klacht ingediend. Intussen is de leiding over het project overgenomen door een andere Belg, die in Cordoba-Quintio met zijn Nederlandse vriendin samenleeft. Lurkin beweert dat ook nu nog de kostgangers van de tehuizen worden mishandeld en ondervoed zijn.

Intussen is gebleken dat W. vroeger al eens in moeilijkheden kwam, toen hij zich in Roemenië, waar hij een Nederlands project leidde, ook aan pedofiele praktijken te buiten ging.

'WELDOENER' EXPLOITEERDE JONGETJES UIT SRI LANKA'

Van onze Haagse redactie

TEL 11-3

DELFT, vrijdag

Weldoener Aad C. (57) die met steun van heel Delft projecten opzette voor gehandicapten en kinderen in Sri Lanka, blijkt minderjarige illegale Sri Lankanen in ons land via sexadvertenties te hebben aangeboden.

De man, die tijdens de inzamelingsacties de hulp kreeg van de plaatselijke VVV en

Air Lanka, is eerder deze week aangehouden. Ook zou C. de afgelopen 5 jaar met minstens 15 jongens van 13 tot 16 jaar ontucht hebben gepleegd.

Een 17-jarige illegale jongen die nog in zijn woning aan de Zairestraat verbleef, is op het vliegtuig naar huis gezet. Het Sri Lanka comité en de ambas-

sade van dat land in Den Haag zijn verbijsterd.

In de wijk Tanthof-West kwam de aanhouding niet als een verrassing. Omwonenden hielden hun kinderen weg van de woning van Aad. Aad bood de Srilankaanse jongens die hij naar ons land had gelokt onder het mom van een logeerpuntje, aan in o.m. meer een advertentieblad. „Knappe jongen 18 jaar. Ziet er jonger uit, komt uit India, geeft relaxmassage.”

Verdacht van misbruik jongens

Van onze correspondent

DELFT — De 57-jarige A.C. uit Delft wordt verdacht van misbruik van 13- tot 16-jarige jongens uit Nederland en Sri Lanka.

De man zou de afgelopen vijf jaar jongens uit Sri Lanka hebben laten overkomen om ze in Nederland te (laten) misbruiken. De Nederlandse slachtofferterfjes ontmoette hij in zijn omgeving. Hij zou zeker 15 jongetjes misbruikt hebben.

De man adverteerde in seksbladen met de diensten van

AD 11.03.94

zijn logeetjes. Eén van die advertenties, voor een 17-jarige jongen uit Sri Lanka, was de aanleiding voor het politieonderzoek. De jongen, die in het huis van C. verbleef, is door de Vreemdelingenpolitie naar huis gestuurd.

In Delft heeft de man een zekere reputatie als fondsenwerver voor het noodlijdende Sri Lanka. Hij maakte geregeld reizen naar dat land voor ontwikkelingshulp-projecten. C. ontkent de jongens te hebben misbruikt.

Police liaison with Thais to thwart paedophile trips

By Stewart Tandler
and Richard Ford

BRITISH paedophiles travelling to Thailand to prey on child prostitutes face a tough strategy being planned by police and Thai officials.

Under the scheme being discussed in London, paedophiles identified by police intelligence work in Britain and Thailand would have applications for visas blocked. Others would be turned back on arrival or checked for any illegal material on their way back into this country.

Photographs and details of known paedophiles would be exchanged between Bangkok and London as the dossiers are built up. At present British police rarely get details of offenders who are arrested and thrown out of Thailand and the information would be valuable intelligence on a world closed to undercover officers.

One campaigning group, Anti-Slavery International, is also launching a drive to get the Government to introduce legislation that would allow adults charged with sex offences against children in Far

■ A scheme to detect sex offenders and prevent them travelling abroad to prey on young children is being devised

Eastern countries to be tried in the United Kingdom.

David Auld, a spokesman for the charity, said: "It is the only way we can curb their activities. These people usually have lots of money and if they are arrested can bribe officials to get out of custody and then skip the country."

Germany and Sweden have introduced legislation but the British Government is opposed to such a measure except where serious crime such as terrorism is involved.

Louise Ellis, head of the team investigating paedophilia at the national criminal intelligence unit and part of the group involved in talks with the Thais, said British police were also trying to encourage the Thais to stop deporting offenders with a small fine but to try them and imprison them in Thailand. The unit's records cover 5,000 known or suspected paedophiles in Britain and police

know there is a regular system of contacts with Thailand.

The children in Thailand are usually aged between 10 and 12 but they can be younger, depending on how well developed they are. On their return to Britain the paedophiles may partly fund their trips by selling amateur videos and obscene pictures.

Some of the paedophiles travel out on their own but others are making use of specially organised trips using contacts in the paedophile world. In Bangkok the visitors may be provided with apartments and have children supplied to them by agents. Child pornography magazines and newsletters have contact points in them and one guide on places for easy sex around the world is reported to be on sale in Britain for £60.

International child care workers and investigators believe Thailand is among half a dozen countries being

used by paedophiles from Britain and the West using tourist vice centres. The Philippines, Sri Lanka, Vietnam and Cambodia have been identified by aid workers as centres for paedophiles and British police believe Portugal may also be exploited by abusers.

At the Interpol headquarters in Lyons, officers are building up intelligence files on the worldwide trade and travelling child abusers.

Sudarat Srisang, of an Asian reform group called End Child Prostitution in Asian Tourism, said paedophiles were targeting young children in Cambodia and Vietnam as those countries speak to attract tourism. Speaking from Bangkok she said: "In Vietnam they look for young girls but in Cambodia it is more boys than girls."

In Thailand men pay from £10 to take a picture of a young boy to £40 for sexual activity. The sums are much larger if the boy spends the whole night with a man.

Miss Srisang said: "Western men can offer a lifestyle beyond anything they can provide for themselves."

Polen ontsteld over verkoop weeskinderen

(Van een verslaggever)

AMSTERDAM - In Polen is grote consternatie ontstaan over berichten dat Poolse wezen zijn verkocht aan West-Europeanen die de kinderen seksueel misbruiken en hen dwingen tot het maken van kinderporno. De Poolse regering heeft weeshuizen opdracht gegeven om informatie te verstrekken over de verblijfplaats van alle kinderen onder hun toezicht. De sluiting van de informatie is vandaag.

"We zijn er kapot van. Dat zulke jonge jongens, kinderen nog maar, op deze manier worden gebruikt, is bijna ongelooflijk," aldus een woordvoerder van het Poolse ministerie van onderwijs. "Het enige dat ons te doen staat, is te voorkomen dat dit nog eens voorkomt."

Nog vorige maand arresteerde de Amsterdamse politie in Zuidoost een 45-jarige man die een zevenjarig Pools jongetje in huis had genomen en misbruikt. De Amsterdammer had het jongetje naar eigen zeggen in december 1993 voor duizend gulden 'gekocht' in een weeshuis in de Zuidpoolse Psczyna, vlakbij de Duitse grens. Daar zou hij hebben verteld dat hij met zijn vrouw het kind een vakantie in Nederland wilde bezorgen.

De man heeft inmiddels bekend dat hij de jongen meermalen heeft misbruikt en er videopnames van heeft gemaakt. De zaak kwam na een tip aan het licht. Hij had het Poolse kind naar een basisschool gestuurd met de mededeling aan de directie dat 'een en ander nog moest worden geregeld' voordat het tot officiële inschrijving zou komen.

De Amsterdammer moet binnenkort terecht staan voor ontvoering en seksueel misbruik. Het slachtoffer is sinds begin deze week terug in Polen. Het hoofd van het weeshuis in Psczyna zou inmiddels zijn ontslagen.

Volgens de Poolse media vormt de zaak in Amsterdam het topje van de ijsberg. Vermoed wordt dat hele groepen Poolse kinderen systematisch verhuurd of verkocht worden

voor seksuele slavernij in West-Europa door arme ouders en in geldnood verkerende weeshuizen.

Het Poolse ministerie van onderwijs eist nu dat alle directeurs van weeshuizen in het land rekenschap afleggen over de kinderen die zij onder hun hoede hebben. Gedacht wordt ook aan het verscherpen van de regels voor bezoeken aan het buitenland. Zo zou er in de toekomst alleen toestemming worden gegeven voor een dergelijke reis, indien er officieel erkende, volwassen begeleiders meegaan.

Eerder was in Polen al verontwaardigd gereageerd op berichten dat Poolse en andere Oost-europese jongens worden gereisd voor seksclubs en homobars in onder meer Amsterdam. Poolse jongens, die overigens vaak op eigen gelegenheid via Berlijn naar Nederland komen, prostitueren zich vaak bij het Centraal Station.

Ook uit Zweden komen steeds meer berichten dat Poolse jongens worden gebruikt voor kinderporno. Het hoofd van Interpol in Warschau, A. Kowesko, bevestigde tegenover de Britse krant *The Independent* dat deze vorm van exploitatie in enkele gevallen is bewezen.

"Er moeten veel strengere regels komen om de veiligheid van onze kinderen te waarborgen," aldus de Interpolfunctionaris. Ook hij verwacht dat nog veel meer zaken naar buiten zullen komen: "Het is nog te vroeg om over een golf van dit soort zaken te spreken, maar als snelle actie achterwege blijft, zullen steeds meer West-Europeanen misbruik maken van het gebrek aan toezicht hier."

Seksueel misbruik van Poolse weeskinderen beperkt zich overigens niet tot West-Europa. Deze week kwam aan het licht dat een 29-jarige Zweedse hulpverlener zich in Polen zelf schuldig heeft gemaakt aan misbruik. De man, in dienst van een Zweedse hulporganisatie, zou zich vorig jaar in een weeshuis bij Szczecin hebben vergrepen aan twee jongens van tien en twaalf jaar oud. Hij zou daar korte tijd hebben gewerkt.

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 29 MAART. Zwerfkinderen zijn niet langer alleen het probleem van Braziliaanse steden. Ook Europa heeft in toenemende mate met zwerfkinderen te maken. Nederland heeft naar schatting 7.000 zwerfkinderen, Frankrijk ongeveer 10.000, terwijl in Groot-Brittannië 40.000 kinderen jaarlijks een periode op straat doorbrengen.

Dit staat in een rapport dat de Belgische hoogleraar Verbellen van de Universiteit van Gent heeft gemaakt in opdracht van de Raad van Europa. Hoewel het in Europa nog maar sporadisch voorkomt dat kinderen volkomen dakloos zijn, zijn er volgens het rapport wel grote groepen kinderen die regelmatig weken of zelfs maanden op straat leven.

Maar exacte cijfers zijn moeilijk te verkrijgen en vergelijkbaar. Net als bijvoorbeeld drugsverslaafden en illegalen laten zwerfkinderen zich moeilijk in statistieken vangen.

Toch noemt euro-parlementari-

Steeds meer kinderen zwerven

eer M. van Putten, die zich al jaren voor zwerfkinderen inzet, de cijfers „het topje van de ijsberg". Het probleem wordt volgens haar in Europa niet voldoende onder ogen gezien.

De oorzaken voor het zwerfver bestaan verschillen volgens Van Putten niet veel van die in derde wereldlanden: de kloof tussen arm en rijk wordt steeds groter en de familiebanden raken losser. Ouders en scholen hebben minder grip op kinderen. Jongeren die op straat belanden zijn volgens het rapport vaak kinderen van immigranten, vluchtelingen of illegalen.

„De alarmbel moet gaan rinkelen", vindt Van Putten. Dat in de

grote steden als Amsterdam en Rotterdam zwerfjongeren rondhingen was misschien al bekend, zegt ze, maar het probleem breidt zich ook uit buiten de Randstad. „Ook in Deventer zijn zo'n honderd zwerfkinderen en in Zeist slapen jongeren 's nachts in de kelderboxen van flats."

De politie in Zeist begrijpt niet waar de verhalen over zwerfjongeren van de flats vandaan komen. Volgens wachtkommandant C. van Ditmars komt het „sporadisch" voor dat jongeren onder de flats worden aangetroffen. Volgens hem zijn dat echter geen zwerfjongeren maar „jonge criminelen die door hun ouders het huis zijn uitgezet." R. Denekamp van de jeugdhulpverleningsinstelling Stede/Argus uit Zeist spreekt wel van zwerfjongeren. Volgens haar brengen Marokkaanse jongens „met grote regelmaat perioden door in de kelderboxen van de flats". Vaak zijn ze verslaafd aan hasj maar soms ook aan hard drugs en bijna allemaal zijn ze in aanraking geweest met de politie.

Zwerven in China

China erkent dat 200 duizend kinderen door het afbrokkelende sociale zekerheidsstelsel zonder onderdak en onderwijs op straat leven. De overheid heeft geen geld voor de opvang. China gaat wel in binnen- en buitenland geld inzamelingen houden om het lot van de zwerfkinderen te verlichten. De kinderen, die in leeftijd variëren van vier tot elf jaar, houden zich in leven met bedelen. Ze slapen op de kades of stations van grote steden, aldus de *China Daily*.

Echtscheiding van de ouders en mishandeling vanwege slechte schoolprestaties worden door twee van de drie straatkinderen als oorzaak van hun weglopen genoemd, zo blijkt uit een onderzoek onder

duizend straatkinderen, dat is uitgevoerd door het ministerie van Burgerzaken en Unicef. Van de kinderen is 8 procent in de steek gelaten vanwege geestelijke handicaps. Ongeveer 5 procent is door armoede de straat op gedreven. Bijna 23 procent van de kinderen gokt en steelt. De economische hervormingen zijn desastreus voor de zieken en zwakken omdat de overheid haar handen steeds verder aftrekt van sociale programma's. Een nieuw stelsel van sociale zekerheid staat nog in de kinderschoenen. Lokale overheden houden de kinderen wel in de gaten, maar doen weinig om het probleem op te lossen.

Een voorbeeld: in de noordoostelijke stad Jiamusi werden tussen 1989 en 1991 zeshonderd kinderen van straat opgepikt. Binnen een jaar waren er weer vijfhonderd terug.

Caroline Straathof

■ MISBRUIK De autoriteiten in Polen onderzoeken berichten dat sommige buitenlanders die hebben ingeschreven op een project om het lot van Poolse weeskinderen te verbeteren, zich aan die kinderen hebben vergrepen. In Amsterdam heeft een man vorige maand bekend dat hij een zevenjarige jongen uit een Pools weeshuis heeft misbruikt.

Tsjechische jongens werken harder in bed

NATUURLIJK is het moeilijk om te betalen voor sex, zegt de ongeveer zestigjarige man, die niet schroomt hardop te praten in de Amsterdamse bar, ontmoetingsplaats voor mannen en jongens, het café waar een groot gedeelte van zijn leven zich afspeelt. 'Maar er zijn dingen die mensen alleen kunnen krijgen als ze geld geven. Ik heb ook niet het idee dat ik de jongens betaal om mezelf een dienst te bewijzen. Ze hebben het geld nodig om te overleven. Daarbij help ik ze.'

Hij neemt niet zo vaak een jongen mee naar huis, zegt hij. Dat kan hij niet betalen. 'Maar ik ben ook niet alleen uit op sex. Vriendschap, gezelligheid, dat is belangrijker voor mij. Dat weten de jongens. Dat voelen ze. Dus gaan ze voor mij verder dan voor mannen die alleen uit zijn op harde sex.'

'Mannen die net zolang wachten tot ze jongens die drugs nodig hebben, kunnen gebruiken, het liefst een uur lang, voor een tientje. Voor die mannen sluiten ze zich af. Dan geven ze alleen puur sex. En als de klanten ook nog lastig zijn, bestellen ze ze zelfs.'

Vroeger, toen kwam hij nog in de bordelen, maar die zijn duur geworden. 'Een uur met een jongen in zo'n club is tegenwoordig 195 gulden. Met je drankjes erbij zit je zo al op driehonderd gulden.' Dus frequenteert hij sinds zeven jaar de Paardenstraat, tussen Amstel en Rembrandtplein, waar vier kroegen zitten die fungeren als ontmoetingsplaats voor homoseksuelen en goedkope jongenshoeren.

Hij vindt de slechte naam die de straat heeft, niet terecht. 'Er wordt net gedaan alsof hier alleen maar op sex beluste pedofielen komen. Nou: gisteravond heb ik in deze bar bijvoorbeeld een uur lang over Bosnië gediscussieerd. Ik val niet eens op jongens die jonger zijn dan zestien. Daaronder is er toch niks aan? Ze moeten een beetje tegenspel kunnen bieden. Dat vinden ze zelf ook. Die jongens dagen bewust uit.'

In de Paardenstraat geldt een tarief van tussen de vijftig en vijftig gulden voor seksueel contact. Op het Centraal Station liggen de prijzen nog lager. 'Daar kom ik niet.

Van onze redacteur

Jongerenprostitutie in Brussel bestaat, maar het gaat in tegenstelling tot wat eerder werd aangenomen om een minder talrijke groep. Het aantal jongeren (vanaf 14 jaar) dat bij het fenomeen betrokken is wordt geraamd op minder dan duizend. Wel is het een "beweeglijke" groep die in zake samenstelling regelmatig blijkt te wisselen. De jongste tijd worden er ook nogal wat Roemeense en Poolse jongeren tussen hen aangetroffen.

Dat blijkt uit de studie "Jongerenprostitutie in Brussel". Op zoek naar de gedaante in de schaduw die in opdracht van de Brusselse staatssecretaris Vic Ancaux werd uitgevoerd door de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie van de K.U.L. in samenwerking met Adzon, Adolescenten zonder naam.

Kinderprostitutie is niet in het onderzoek opgenomen en over meisjesprostitutie hebben de onderzoekers weinig gegevens kunnen vergaren. Die zou zich vooral afspeelen in de buurten van de vrouwenprostitutie en te maken hebben met poeierij.

De laatste jaren stromen de Oosteuropese jongenshoeren toe, vooral Roemenen en Tsjechen. Ze kunnen in Amsterdam in één avond net zoveel verdienen als hun vader thuis in een hele week. Voor de klanten die zijn uitgekeken op het gewone aanbod, zijn ze een welkome aanvulling. Maar de klanten zijn niet alleen uit op sex, zeggen ze. 'Gisteravond heb ik in deze bar bijvoorbeeld een uur lang over Bosnië gediscussieerd.'

VK 7-3

door Steffie Kouters

bed gaan. Als je hier een regelmatige bezoeker bent, houden ze je in de gaten, weet iedereen welke jongen je meeneemt.

Hij voelt zich niet eenzaam. 'Mijn broer is gewoon getrouwd, maar die heeft ook zijn problemen gehad. Eén op de drie huwelijken mondt uit in een scheiding. Of die mensen zo gelukkig zijn. En natuurlijk raken sommige van die jongens door hun werk in de problemen. Dat ze aan de drugs of alcohol gaan, of verslaafd raken aan gokautomaten. Maar ieder werk heeft zijn nadelen. Kijk naar de schadelijke stoffen waar werknemers in een verfabriek aanraking komen, of naar de

stoflonen van de oude mijnwerkers.'

Maar het liefst zou hij een echte relatie willen hebben met een jongen, eentje met wie hij zou kunnen samenwonen. 'Dat heb ik wel eens gehad. Maar dat mondt altijd uit in een financieel debacle. Ze zuigen je uit als ze verslaafd zijn aan de drugs. Ze kosten dan alleen maar geld. En als je plannen maakt voor zo'n jongen, om te zorgen dat hij afkickt, krijgt hij het spul van een ander, die wil dat hij in het circuit blijft.'

Ook hij heeft wel eens contact gehad met Oosteuropese jongens. Volgens een voorzichtige schatting telt Amsterdam ongeveer 250 prostitutés. De laatste jaren stromen vooral Roemeense en Tsjechische jongens toe. Inmiddels is eenderde deel van de jongenshoeren in Amsterdam uit die landen afkomstig.

'Maar Roemeense jongens doen niks in bed', zegt de man. 'Je mag alleen aan ze komen, en een beetje zoenen. Ze willen zich ook nog wel laten pijpen: dan denken ze aan hun vriendin. De Roemeense jongenshoeren zijn bijna allemaal hetero.'

Dat is ook de ervaring van Sjel Ramaekers, aidsvoorlichter bij het Amsterdamse centrum hulpverlening voor buitenlanders (AMOC). 'In hun eigen land is het verboden homoseksueel te zijn. Als ik ze voorlichting wil geven over aids, zijn ze daar ook niet op de eerste plaats in geïnteresseerd. Ze zijn veel nieuwsgieriger naar de manier waarop in Nederland wordt omgegaan met homoseksualiteit. Ze zijn verrast dat er hier zo openlijk over kan worden gepraat, aan de bar van een café. Ze zijn vooral bezig met overleven, want ze willen absoluut niet terug naar hun eigen land.'

De Roemeense jongens hebben vaak al eerder een asielaanvraag ingediend in Duitsland. Vaak zijn ze zonder de uitslag af te wachten naar Nederland gegaan. Anderen hebben in Nederland asiël aangevraagd en wachten op de uitslag. Maar omdat ze twintig gulden zakgeld per week niet voldoende vinden, vertrekken ze naar Amsterdam. Als ze dan niet op tijd bij de opvangcentra verschijnen, waar ze zich regelmatig moeten melden, lopen ze hun stempel mis, waardoor ze uiteindelijk hun status als asielzoeker verlopen.

kenmerken als lage publieke zichtbaarheid en grote anonimiteit.

Het profiel van de regelmatige jongensprostitutés verschilt naargelang het om "adverteerders" gaat dan om straatprostitutés. De eerste categorie komt doorgaans uit goeie gezinnen, had een behoorlijke schoolloopbaan en kent ook in de prostitutie een redelijk bestaan. De aanleiding voor hun prostitutie is een financiële crisissituatie. De straatprostitutés komen uit maatschappelijk kwetsbare situaties en leiden ook in de prostitutie een problematisch bestaan. Hun crisissituatie is ruimer dan louter financieel en begint op jongere leeftijd. Ze zijn ook vaker bij strafbare feiten betrokken dan de adverteerders.

Daar het aantal jongerenprostitutés kleiner is dan gedacht, zou het probleem als onbelangrijk kunnen worden afgedaan waardoor de groep niet de aandacht krijgt die hij nodig heeft. De onderzoekers waarschuwen dan ook voor laksheid. De onderzoekers komen alvast tot het besluit dat de grootsteden dringend nood hebben aan een asielcentrum waar jongerenprostitutés anoniem kunnen onderduiken.

De weerstand tegen homoseksualiteit speelt bij Tsjechische jongens veel minder, zegt Ramaekers. Zij zijn meestal ook bi- of homoseksueel. Volgens hem zijn de Tsjechische jongens professioneler, en hebben ze vaak al een 'business-verleden'. Zij willen zo snel mogelijk een hoop geld verdienen en weer terug naar Tsjechië. Op een toeristenvisum kunnen ze drie maanden in Nederland blijven. 'Nederlandse bordeel-eigenaren halen deze jongens ook zelf, of via een contactpersoon, uit Tsjechië', zegt hij.

Voor de mannen die zijn uitgeke-

ken op het gewone aanbod, zijn zij een welkome aanvulling: Tsjechische jongens zijn bereid verder te gaan en meer te doen voor hun geld dan de Westeuropese jongens. Die, - zoals het de 'gemiddelde' jongenshoeren betaamt -, niet zo hard willen werken in bed en vaak verslaafd zijn aan drugs, wat de klanten weer afschrikt.

Maar ook bij de Oosteuropese jongens dreigt het risico van verslaving, denkt Ramaekers. 'Drugsgebruik en prostitutie gaan hand in hand. Zeker onder de Tsjechische jongens neemt het drugsgebruik en de gokverslaving toe. In alle borde-

len en bars staan gokautomaten. En de jongens die hier blijven, belanden vaak op straat en komen zo in de drugscece terecht.'

Ramaekers gelooft niet dat de politie harder zou moeten optreden tegen de Oosteuropese jongensprostitutés, om ze met dwang uit het circuit te halen. 'Pas geleden hebben ze weer een aantal jongens uitgezet, met als gevolg dat ik de rest moeilijker kan bereiken. Vooral Roemenen zijn door de ervaringen in hun eigen land erg wantrouwend. Als ze onderduiken, kan ik geen aidsvoorlichting geven.'

Ramaekers kan niet zeggen hoe

groot het percentage seropositieven is onder de Tsjechische en Roemeense jongens. Er is geen onderzoek naar gedaan.

De zestigjarige man houdt er zijn eigen gedachten op na over de Roemeense jongens, en hoe lastig het voor ze moet zijn om als hetero de nacht door te brengen bij een homo. 'Zulke volkeren kun je de handelsgeest niet ontzeggen. Wat sommigen hier in een avond verdienen, is het weksalaris van hun vader in Roemenië.'

Veel van de Nederlandse mannen zijn slecht, vinden de drie Roemeense jongens die voorzichtig zijn

aangeschoven. Eén van de drie, de jongste, schrikt als hij de man herkent, die haastig vertrekt. Sex met mannen deugt niet, vinden ze. 'Ik heb liever een vrouw', zegt de Duits sprekende oudste jongen. Rond de twintig jaar en duidelijker geroutineerder dan de andere twee, voor wie hij moet vertalen. 'Maar ik kan het opbrengen. Voor mij is het gewoon business. Ik ga niet met iedere man mee. En als ik meega, zorg ik dat hij goed betaalt.'

'Sommige Nederlandse mannen beloven je honderd gulden voor een nacht', vertelt de jongste, een jaar of zeventien, moe en mager. 'Maar als je dan 's ochtends wil afrekenen, doen ze alsof ze het geld niet hebben, of gaan ze het huis controleren om te kijken of je gestolen hebt. Ik heb het er zwaar mee, ik vind het verschrikkelijk moeilijk. Ik hou van vrouwen.' Toch logeert hij nu sinds een paar nachten bij een Nederlander, die hem onderdak heeft geboden. 'Soms willen ze voor me zorgen.'

De middelste van de drie, die geen tijdelijk tehuis heeft, maar door de stad zwerft, stelt duidelijk zijn eigen grenzen: 'Ik kan aftrekken en ze mogen me pijpen. Verder ga ik niet. Ik ben geen homo. Maar ik heb het geld nodig.'

Hij stuurt het naar Roemenië, naar zijn familie, die absoluut niet mag weten waar hij mee bezig is. De oudste pulkt trots aan zijn leersjack: 'Wat ik met mijn geld doe. Hier. Duizend gulden.' En de jongste gebruikt het om zijn dagen in Nederland door te komen: 'Ik koop er eten van. En drank en sigaretten.'

Geen van drieën wil terug naar Roemenië. 'Ze kunnen me uitzetten zo vaak als ze willen, ik blijf terug komen, zegt de oudste. 'Maar n wil mijn broer uit Roemenië op bezoek komen. Die mag echt niet weten komen wat voor werk ik doe. Hij kijkt naar de andere twee, die zijn Duits toch niet kunnen verstaan. 'Eigenlijk ben ik bisksueel. Maar dat mag je ze nooit vertellen.'

Als zijn jongere vrienden vertrekken, op zoek naar een contact, om geld te verdienen, de nacht door te brengen, geeft hij blijk van zijn onbegrip over de schizofrene wereld waarin hij terecht is gekomen. 'Die oudere man, met wie je zat te praten, is dat je vader?'

Studie "Op zoek naar de gedaante in de schaduw"
Jongerenprostitutie in Brussel:
minder dan duizend

G.V.19
3-3-94

Buurvrouw: „Ik moest onmiddellijk denken aan de zaak-Epe”

Peuterprostitutie schokt Hengelo

Maar wat er daadwerkelijk al-
lemaal is gebeurd, lezen we
gisteren pas in De Telegraaf.
Mijn zoon kwam met de krant
thuis en ik wist niet wat ik zag.
Ik moest onmiddellijk denken
aan de affaire-Epe. De rillin-
gen liepen over m'n rug.”

meest gruwelijke wijzen aan
de kindertjes, die op het mo-
ment dat de ontucht begon nog
maar twee, zes en acht jaar oud
waren. Zo werden de slachtof-
fertjes op bed vastgebonden
en vervolgens afgeranseld met
een ketting of riem. Hun moe-
der diende hen via injectie-
spuiten pijnstillers en kalme-
ringsmiddelen toe om ze rustig
te houden.

„Uiteraard wisten we dat ze
was opepakt”, aldus een
buurvrouw. „We zijn destijds
door de politie vroeg ook of
reanu gehoord over deze zaak.
Die vergrepen zich op de

Kistjes

De burens zeggen nooit iets
in de gaten te hebben gehad.
„We hebben nooit iets ge-
merkt van veel auto's bij de
deur. De politie vroeg ook of
we geschreeuw van de kin-
deren hoorden.”

„Het ergste is het nog
voor de kindertjes. Ik heb ze
talloze malen gesproken, maar
ze hebben nooit iets gezegd.
Wat moet er allemaal door die
hoofdjes hebben gesproken? En
dan Sylvia's moeder. Zij
woont ook nu nog in onze
buurt. Het mensje durft zich
niet meer op straat te verto-
nen.”

„Het ergste is het nog
voor de kindertjes. Ik heb ze
talloze malen gesproken, maar
ze hebben nooit iets gezegd.
Wat moet er allemaal door die
hoofdjes hebben gesproken? En
dan Sylvia's moeder. Zij
woont ook nu nog in onze
buurt. Het mensje durft zich
niet meer op straat te verto-
nen.”

Rechtszaal walgt van seksueel misbruik kinderen

door BAS GROENENDIJK

ALMELO — Een eis van zes
jaar en tbs met dwangverple-
ging tegen Sylvia B. (30) uit
Hengelo wegens het seksueel
laten misbruiken door zes
mannen van haar dochttertjes
— nu 10, 7 en 4 jaar oud.
De bomvolle rechtszaal van
Almelo walgte gisteren toen
president mr H. Inden uit het
dossier voordroeg hoe de kin-
deren oraal, vaginaal en anaal
werden verkracht. Soms drie
keer per week, achter de over-
dag gesloten gordijnen. Hoe ze
met kettingen werden gesla-
gen, met messen over hun op
bed vastgebonden lichaampjes
werden gestreken, hoe ze pil-
len kregen tegen het schreeu-
wen en injecties om ze suf en
willos te maken.

Voordat de seksorgies, met
soms vijf mannen tegelijk, be-
gonnen maakte moeder Sylvia
B. haar kinderen 'lekker fris en
mooi' met make-up en lingerie.
Dan kwamen ze er beter op te
staan, op de foto's en vide-
ofilms die de mannen maak-
ten. Het leverde de verdachte
— een slonzig, in zwart spij-
kerjack gestoken 'hard-rock'-
type — soms 3000 gulden per
sessie op.

Dat had ze tenminste, stukje
bij beetje, bij de recherche be-
kend. „Erg hè, eigenlijk heb ik
mezelf en de kinderen ver-
kocht. Ik voel me een smerige
hoer. En ik ben bang dat jullie
de video's en foto's vinden. Dan
zien jullie het ergste van het
ergste. Ik hoop dat jullie nooit
wat vinden, want ik schaam
me ervoor”, zei Sylvia.

Gisteren kwam de verdachte
terug op haar bekentenis die
precies aansloot op wat haar
kinderen tegen gespecialiseerde
politieagenten in aangepaste
verhoorkamertjes, met zachte
stemmetjes, hadden verteld.
„Ik heb mijn kinderen alleen
met een vriend meegegeven
om naar de speeltuin te gaan”,
sprak ze nu.

Rechter Inden: „U mag hier
natuurlijk liegen wat u wilt,
maar ik kan u zeggen dat de
rechtbank daar zeer grote twij-
fels bij heeft. We houden reke-
ning met het rapport van de
psychiater tegen wie u hebt ge-
zegd dat liegen u op het lijf is
geschreven en dat u een grote
fantast bent.”

Hartbrekend was het om te
horen hoe de meisjes hadden
verteld over hoe ze 'vies moe-
sten doen met twee menen-
tegelijk'. Na tot in de details te
hebben verteld wat er allemaal
gebeurde, zeiden de kinderen
dat ze naar hun moeder — die,

hoewel zwanger van een vierde
dochter, de seksuele handelin-
gen met de mannen eerst voor-
deed — om hulp hadden ge-
schreeuwd. Maar moeder ging
weg als haar dochttertjes te
grazen werden genomen. „Dat
vond ik niet leuk”, zo noteerde
de politie uit de mond van de 7-
jarige in het proces-verbaal.
De kinderen konden soms
een tijdlang niet naar school,
omdat zij niet in staat waren te
lopen. Een arts heeft beschadi-
gingen aan de genitaliën ge-
constateerd.

Het drama kwam aan het
licht toen de kinderen, sinds
vorig voorjaar in pleeggezin-
nen geplaatst, opvallend seks-
ueel gedrag vertoonden. Een
pleegvader werd in z'n kruis
gegrepen ('ik weet wel wat je
daar hebt') en de gulp van 'een
buurjongetje' werd 'openge-
maakt' ('ik wil je plasser zien
en kom op me liggen'). Sylvia
B.: „Ik kon ze thuis niet meer
handhaven. Ze logen tegen me
en bestalen me.”

Niet alleen door vijf mannen
in Hengelo, maar ook in Dor-
drecht, de vorige woonplaats
van het gezin, zijn de drie
dochtertjes misbruikt. Buurman
Herman V. had daar seks zo-
wel met Sylvia B. als met haar
kinderen. In Hengelo arres-
teerde de politie twee mannen,
Raymond D. en Sul S. Zij zijn
vrijgelaten omdat er onvol-
doende bewijs zou zijn.

Sylvia B. is van haar vijfde
tot haar twaalfde jaar door
haar stiefvader misbruikt.
Haar moeder en grootmoeder
ondergingen hetzelfde lot. Ru-
zie, drank en seks. Dat zijn, zo
bleek uit psychiatrisch en psy-
chologisch onderzoek, haar
enige jeugdherinneringen. De
verdachte is niet intelligent en
impulsief. Met groot vertoon
maakt ze keuzes in het leven,
hoewel ze nauwelijks in staat
is verder te kijken dan het mo-
ment van de dag. Sylvia B. is
verminderd toerekeningsvat-
baar en de kans op herhaling is
groot.

Officier van justitie mr M.
Roessingh-Bakels: „Ze heeft
over de prijs van haar kinde-
ren onderhandeld alsof het om
vee ging. Ontkennen helpt
niet, het dossier is één bonk be-
wijs. Elk moreel- en normbesef
ontbreekt bij deze vrouw. De
schade aan de kinderen is niet
of nauwelijks te repareren.”
Raadsman mr E. Groener:
„Het is afschuwelijk als het
waar is en het is even afschu-
welijk als het niet waar, want
dan is het verhaal ontsproten
aan de fantasie van de kinde-
ren.”

Walgelijk TEL 29/3

Ik, van nature rustig en zeker niet
agressief, krijg toch een enorme woede
in mij na het lezen van al die verhalen
over seksueel misbruik van kinderen. Ik
krijg de neiging te gaan vloeken en deze
mensen (voor zover je nog over mensen
kunt spreken) mores te leren. Vervol-
gens hoop ik dat onze rechtspraak gena-
deloos zal toeslaan voor deze beesten van
mensen en hoop dat andere kinderen er
hun lering uit trekken en hulp gaan zoeken.
Elders zullen zij wel kunnen op-
groeien omringd door rust en liefde. Aan
de misbruikers heb ik niets te melden.
Ze zijn waarschijnlijk te stom om het te
begrijpen. Ik walg van hen!

HEERLEN, A. van Rijn

Vrij spraak Zandpol

ASSEN — Slechts enkele uren
nadat de heftig ontkennde
G.K. (30) uit Emmen zes jaar
gevangenisstraf tegen zich had
horen eisen wegens zijn ver-
meende aandeel in de gerucht-
makende incestaffaire in Zand-
pol, werd hij gistermiddag door
de rechtbank in Assen vrijge-
sproken van verkrachting en
ontucht. De man, die als kost-
ganger bij de drie andere ver-
dachten in Zandpol woonde,
heeft vanaf het begin de be-
schuldigen ontkend. Hij is
gisteren onmiddellijk in vrij-
heid gesteld.

Officier van justitie me-
vrouw mr. M.W. de Jonge
heeft meteen na de vrijspraak
hoger beroep aangetekend. Zo-
als gisteren in een deel van
onze edities gemeld, achtte zij
bewezen dat K. zich samen
met de drie anderen schuldig
gemaakt heeft aan het meer-
malen verkrachten van twee
meisjes van drie en zes jaar.
Ook zou hij ontucht met deze
meisjes en een vierjarig jon-
getje hebben gepleegd.

De Emmenaar had eerst bij
de 45-jarige mevrouw R. de V.
en later bij haar zoon H.J. (26)
ingewoond. J. is de ex-stiefva-
der van het jongste slachtoffer.
Het seksuele misbruik van de
driejarige en haar neefje en
nichte gebeurde volgens de of-
ficier vaak tijdens 'feestjes' die
de vier verdachten organiseer-
den. „De kinderen waren er
tijdens die feestjes voor 'het
gebruik' net zoals het bier.”

De zaak tegen de kostganger
was gisteren al voor elf uur
afgelopen. In de lunchpauze,
vanaf half één tot half twee,
had de rechtbank tijd zich over
de zaak te buigen, waarna om
half drie de uitspraak volgde.
Van der Roest kondigde aan
dat hij een schadevergoeding
zal gaan eisen voor zijn cliënt
nu die ruim 100 dagen ten
onrechte heeft vastgezet. K.
was gisteren zelf niet aanwezig
bij de uitspraak. Hij was al
weer teruggebracht naar het
Huis van Bewaring.

Oudwaterse alsnog van ontucht vrijgesproken

hebben laten zien en orale sex met
hem hebben bedreven. Volgens het
vonnis dreigde zij hem te zullen
vermoorden als hij zijn mondvoor-
bij praatte. De vrouw zelf legde
aanvankelijk een bekentenis af.
Bij het hof, waar de officier van jus-
titie beroep had aangetekend om-
dat hij de straf van de rechtbank
veel te mild vond, kwam de Oude-
waterse echter twee weken geleden
terug op haar eerdere verklaring.
Volgens haar was die door de poli-
tie afgedwongen.
Het hof kwam na het verhoren van
vier getuigen, waaronder het kind
en zijn moeder, tot de conclusie dat
het bewijs voor de schuld van de
Oudwaterse niet geleverd was.

**Vrouw pleegt met
jongste ontucht**
Oudwater — Wegens ontucht
met een elfjarig jongetje is een
26-jarige vrouw uit Oudwater
door het gerechtshof in Amster-
dam veroordeeld tot een jaar ge-
vangenisstraf, waarvan de helft
voorwaardelijk. In augustus '91
lokte zij het kind mee vanuit het
zwembad naar haar huis en be-
dreef zij orale seks met hem. Ze
dreigde de jongen te zullen ver-
moorden als hij het aan iemand
zou vertellen. **ON 29/3**

Foutje, bedank ... ON 29/3 P. 9

Zwitsers zedenzaak in beroep gegaan

(Van een verslaggeefster) 12/3
AMSTERDAM - De René O. (36) en zijn voormalige vriendin Augusta S. (23) hebben hoger beroep aangetekend tegen het vonnis van de rechtbank waarmee zij tot respectievelijk 24 en 18 maanden zijn veroordeeld.

Behalve illegaal wapen- en munitiebezit, achtte de rechtbank ook bewezen dat de Zwitsers in 1992 hebben getracht kleine kinderen op de Veluwe te ontvoeren. O. zou die seksueel hebben willen misbruiken en daarna doden. De verdachten zeggen dat het nooit de bedoeling was het plan uit te voeren.

Ze worden aan Zwitserland uitgeleverd, op voorwaarde dat zij kunnen terugkeren voor het hoger beroep. In Zwitserland wacht hun een proces wegens onder meer seksuele mishandeling van heel kleine kinderen.

Jan 11

Nederlander veroordeeld in Frankrijk

Door een onzer redacteurs NRC
PERPIGNAN, 26 MAART. Een Franse jury in Perpignan heeft een 48-jarige Nederlander veroordeeld wegens verkrachting, marteling en moord van twee 10-jarige meisjes uit het nabijgelegen Elne in oktober 1991. Na ruim twee uur viel gisteren het vonnis: levenslang en ten minste dertig jaar achter de tralies zonder enige hoop op welke vorm van gratie dan ook.

Dat is de maximumstraf die Frankrijk kent sinds de afschaffing van de guillotine in 1981. De procureur had dit geëist en de negen juryleden waren het met hem eens dat er geen verzachtende

omstandigheden waren. Het proces heeft een week geduurd.

De man, getrouwd en vader van twee kinderen, was in 1983 en 1991 al eerder veroordeeld voor ontucht met minderjarigen in zijn woonplaats Saint-Dizier in Oost-Frankrijk.

In oktober 1991 heeft hij in Zuid-Frankrijk de nichtjes Muriel en Ingrid meegelokt onder vooresel een telefooncel te zoeken. De kinderen zijn ernstig mishandeld, verkracht en vermoord. Hun lijken heeft de dader tweehonderd kilometer verderop in een ravijn gegooid, waar ze later op diens aanwijzingen zijn gevonden.

De dader heeft zich er voortdurend op beroepen ziek te zijn en behandeld te willen worden. De moorden heeft hij toegegeven, niet de mishandeling en de verkrachtingen.

175er abgeschafft

TAZ 12.03.94

■ Aber neue Zwänge für Schwule

Bonn (taz) - Eine „historische Stunde“ sah der Schwulenverband in Deutschland (SVD) heraufziehen, und auch die ParlamentarierInnen waren um große Worte nicht verlegen: Mit großer Mehrheit hat der Bundestag in Bonn am Donnerstagabend den Paragraphen 175 des Strafgesetzbuches gestrichen. Ersatzlos fiel das „Symbol der Unmenschlichkeit“ (so Justizministerin Sabine Leutheusser-Schnarrenberger) allerdings nicht. Die Bundestagsabgeordneten beschlossen eine neue Jugendschutzvorschrift (Paragraph 182), die Jugendliche unter 16 Jahren unabhängig von ihrem Geschlecht vor sexuellem Mißbrauch bewahren soll.

Die neue Regelung gilt als Kompromiß zwischen liberalen Rechtspolitikern und den Wählern konservativer Werte in der CSU, an deren Opposition die Streichung des 123 Jahre alten „Schwulenparagraphen“ zu scheitern drohte. Das Gesetz stellte nach seiner letzten Reform im Jahr 1973 homosexuelle Handlungen von Männern mit männlichen Jugendlichen unter 18 Jahren unter Strafe - Lesben kamen in ihm nicht vor. Künftig gilt das Jugendschutzgesetz, das sexuellen Mißbrauch bislang nur bei Mädchen unter 16 Jahren definierte, auch für männliche Jugendliche dieses Alters.

Interessenvertretungen wie der Bundesverband Homosexualität (BVH) und der Schwulenverband begrüßten die rechtliche Gleichstellung von Hetero- und Homose-

xualität, wandten sich aber scharf gegen die Anhebung der „Schutzaltersgrenze“. Die Abgeordneten von Bündnis 90/Grüne und PDS/Linke Liste hatten wie die Homosexuellen-Verbände mit Hinweis auf das sexuelle Selbstbestimmungsrecht die ersatzlose Streichung des Paragraphen 175 gefordert.

Strafbar ist nach dem Jugendschutzgesetz das Ausnutzen einer Zwangslage oder die vorherige Zahlung eines Entgelts sowie sexuelle Handlungen mit Jugendlichen, denen die „Fähigkeit zur sexuellen Selbstbestimmung“ fehlt. Der Staatsanwalt muß das Delikt allerdings nur dann verfolgen, wenn das Opfer Anzeige erstattet.

Die Abgeordnete Christina Schenk (Bündnis 90/Die Grünen) kritisierte, die neue Regelung erzeuge Rechtsunsicherheit. Sie werde bei Auseinandersetzungen vor Gericht immer dazu führen, daß Jugendliche auch noch „wegen der vermeintlich fehlenden Fähigkeit, selbst über die eigene Sexualität zu bestimmen“, gedemütigt würden.

Als Erfolg eigener Bemühungen begrüßte der Bundesverband Homosexualität, daß die im alten Paragraphen 175 verankerte „Stricherklausele“ weiter gelten wird. Danach kann das Gericht von der Bestrafung abschnen, wenn das Unrecht der Tat bei der Berücksichtigung des Verhaltens des Opfers gering ist. mon

Kommentar auf Seite 10

■ Der diskriminierende § 175 geht, der § 182 kommt

Eine Schmach verschwindet

TAZ 12.03.94

„Gegen den Homosexuellenparagraphen“, so Theodor W. Adorno 1963, „ist eigentlich nicht zu argumentieren, sondern nur an die Schmach zu erinnern.“ Die Abschaffung des § 175 durch den Deutschen Bundestag ist ein politischer Erfolg. Endlich ist Gleichheit für Homosexuelle und Heterosexuelle erreicht - zumindest auf dem Papier des StGB. Die „Herrschaft des Paragraphen“, gegen den schon die Vorkämpfer der Schwulenemanzipation in Deutschland, Karl Heinrich Ulrichs († 1895) und Magnus Hirschfeld († 1935), angetreten waren, ist endlich gebrochen. 122 Jahre stand er für eine staatlich verordnete Diskriminierung der (männlichen) Homosexuellen. Ein historisches Ereignis also? Nur bedingt, denn politische Vernunft kam nur in ihrer parteipolitischen Ausprägung zum Zuge: die ersatzlose Streichung der Sonderbestimmung war politisch nicht durchsetzbar. In dem mehr als dreijährigen Ringen um eine „geschlechtsneutrale einheitliche Jugendschutzvorschrift“ ist darüber nie ernsthaft diskutiert worden.

Der neue Paragraph 182 („Sexueller Mißbrauch von Jugendlichen“) trägt mit seiner kaum nachvollziehbaren Kasuistik alle Anzeichen eines Parteienkompromisses, die Argumente der Sachverständigen blieben weitgehend ungehört. In der Endphase der Diskussion wurde die Strafandrohung noch teilweise

von drei auf fünf Jahre angehoben, und die CDU/CSU drohte sogar, die Reform scheitern zu lassen. Der mühsam gefundene Kompromiß wurde schon 24 Stunden später Gesetz - als wollte man weiterer Kritik zuvorkommen. Mit der neuen Vorschrift ist vor allem ein neues Spielfeld für Juristen eröffnet. Ohne Grund wird am Ende des 20. Jahrhunderts das sogenannte Schutzalter praktisch von bisher 14 auf 16 Jahre angehoben, steht doch jeder sexuelle Kontakt zwischen einem Jugendlichen unter 16 Jahren und einem Erwachsenen künftig erst einmal unter Verdacht - nicht mehr nur bei homosexuellen Handlungen (in die jetzt auch die Lesben einbezogen sind), sondern auch bei heterosexuellen Handlungen. Denn der neue Paragraph ist in seinem Hauptteil - wie der alte § 175 - als Offizialdelikt und nicht als Antragsdelikt formuliert, das heißt, die Behörden sind gezwungen zu ermitteln. Die Abscheuklausel („wenn das Unrecht ... gering ist“) hilft da nicht viel: sie kann nur Schaden begrenzen, der bereits eingetreten ist. Der neue Paragraph zielt mit Formulierungen wie „Ausnutzung einer Zwangslage“ oder „gegen Entgelt“ vor allem auf die Kontakte zu jugendlichen Prostituierten, heißt es. Doch ein soziales Problem läßt sich nicht mit dem Strafgesetz lösen. Wolfram Setz

Der Autor ist im Vorstand des Bundesverbandes Homosexualität.

Bundestag streicht Paragraph 175

SDZ 12.03.94

Bonn (dpa/AP) - Der Bundestag hat den Homosexuellen-Paragraphen 175 aus dem Strafgesetzbuch gestrichen. Mit großer Mehrheit beschloß das Parlament eine neue Jugendschutzvorschrift, mit der Jugendliche unter 16 Jahren unabhängig vom Geschlecht vor sexuellem Mißbrauch geschützt werden sollen. Solche Taten sollen künftig mit Haftstrafen bis zu fünf Jahren bestraft werden. Der Paragraph 175, der früher homosexuelle Kontakte generell unter Strafe stellte, hatte zuletzt noch homosexuelle Handlungen mit unter 18jährigen bedroht, während die Schutzaltersgrenze für weibliche Jugendliche schon bisher bei 16 Jahren lag.

Loyale lust

LN 5-3

Gran Canaria, zo tegen (een prachtige) zonsopgang. Ik zit op een terrasje te luisteren naar een echtpaar, dat vol enthousiasme vertelt over hun thuisgebleven tienerkinderen en hoe vrouwelijk ze wel met elkaar omgaan.

"De kinderen bespreken echt alles met ons", luidt het in koor. "Echt alles? Ook seks?", vraag ik uitdagend. "Weten jullie hoe hun seksleven eruit ziet, of ze het wel eens doen met een ander... of ze aan zelfbevrediging doen...? En omgekeerd, weten zij hoe het bij jullie zit?". Even valt er ferm: "Nou, dat vind ik nou iets dat ze maar voor zichzelf moeten uitzoeken." "En wij ook", vult zij instemmend aan. Eigenaardig, is het niet? Onze wereld is werkelijk vergeven van de seks, van de bushalte tot de buis, behalve thuis. Daar doen we opeens alsof seks niet bestaat? Hoeveel ouders doen ten opzichte van hun kinderen niet alsof ze het niet doen? En omgekeerd, als gevolg daarvan. "Zou jij", vraag ik de vrouw van het echtpaar, "tegen je zoon durven beginnen over ervaringen als een natte droom en over zelfbevrediging en wat dat voor hem betekent...?" Ze kijkt me aan alsof ze iets vies proeft en zegt dan half ter zelfverdediging: "Nou, nee, dat vind ik eigenlijk eerder iets voor een vader om het met zijn zoon over te hebben..." Ik probeer het haar toch nog even lastig te maken: "Dus jij zou er als moeder wel tegen je dochter over durven te beginnen?" "Nou", zegt ze, "misschien wel, ik weet het niet."

Denkwijs
René Dickstra

"Ben je er wel eens tegen haar over begonnen?", hou ik vol. "Nee", zegt ze blozend alsof ze op een nalatigheid wordt betrap. "Ik weet trouwens ook niet of ze dat wel op prijs zou stellen." Hij ziet nu zijn kans schoon om de rijken te sluiten en valt haar bij met: "Precies, ik zie ook niet in waarom je het nou net daarover moet hebben. Er zijn zoveel andere belangrijke dingen om het met elkaar over te hebben."

Ik vraag hun of ze zouden willen dat ze ook over seksualiteit met hun kinderen openhartig en persoonlijk zouden kunnen praten. Ze zijn eerlijk genoeg om dan de zap uit de mouw te laten komen. Het blijkt dat ze al vaker tegen elkaar gezegd hebben dat het eigenlijk goed zou zijn om daarover het gesprek met hun kinderen aan te gaan, maar dat het er, zoals het zo

mooi heet, nooit van is gekomen. Zij: "Je merkt toch dat het eigenlijk niet goed is. Dat er een gebied is waar je met z'n allen krampachtig omheen loopt. Op een vreemde manier doet alsof het er niet is, terwijl het er natuurlijk wel is."

Ik leg hun dan mijn verwondering uit. Verwondering over het feit dat mensen, of het nu ouders en kinderen zijn, of vrienden en vriendinnen, het vaak met elkaar over werkelijk van alles vrouwelijk kunnen hebben, behalve hun seksualiteit. Ik vraag hem of hij een getrouwde of samenlevende vriend heeft, met wie hij af en toe zeer vrouwelijk, zeer persoonlijk, praat. Als hij bevestigend antwoordt, vraag ik of zij het dan wel eens hebben over hun seksuele relatie met hun respectievelijke partners. Als hij daarop ontkennd antwoordt, vraag ik haar of zij het daarover wel eens met haar boezemvriendin(nen) heeft, en opnieuw luidt het antwoord: "Ik heb geen gesprekspartner."

De rest van de avond hebben we doorgestoeid over de vraag waarom seks, toch bepaald geen belangrijk onderdeel van ons leven, zo vaak geen gesprekspartner is tussen mensen die elkaar verder zeer na staan. Een veel gehoorde verklaring, het was aanvankelijk ook die van mijn echtpaar, is dat seks te privé, te intiem is om met iemand anders dan je partner te bespreken. Maar wie even doordenkt, ziet meteen dat die verklaring aan alle kanten rammeelt. Als spreken over

seks vooral iets zou zijn van de intimiteit tussen partners, zou je mogen verwachten, zeker gezien de gigantische hoeveelheid seks-prikkelers die we in onze cultuur voortdurend op elkaar loslaten, dat tussen hen in ieder geval wel over seks wordt gepraat. Maar dat blijkt vies tegen te vallen.

Het Duitse tijdschrift Psychologie Heute publiceerde onlangs de resultaten van een recent onderzoek in een aantal Europese landen, waaronder Nederland, waaruit bleek dat stellen die vijf jaar of langer met elkaar samen waren per week een goede vier minuten met elkaar over seks praten. En dan nog vaak vooral in termen van gezinsleven, maar ook in termen van de ander altijd degene moet zijn die het initiatief neemt.

Verder kun je toch moeilijk volhouden dat de geslachtsdaad zelf niet iets intiem is en toch, voor zover ouders over seks te praten (niet met!) hun kinderen praten, gaat het gek genoeg juist vooral om het technische romderoem van die daad zelf. Zo in de trant van: "Als je het op een gegeven moment toch niet laten kan, gebruik dan in Godsnaam de pil of kom desnoods bij mij een condoom halen." Met seksuele voorlichting op school of via de billboarden en de buis is het al niet anders. Het gaat altijd alleen maar over de technische voor- en nadelen van de daad zelf. Alsof seks vooral een kwestie is van 'oppassend n....."

Je kunt voorts ook mpelijk beweren dat de primaire geslachtsdelen, zoals vagina en penis, en de secundaire, zoals borsten, geen intieme delen zijn. En toch zien hele hordes meer en minder bekende Nederlanders er jaar in jaar uit geen been in om in of op tijdschriften, films en video's wijdebenen hun kleinood en niet zo klein... te onthullen. Een van de gevolgen is dat de doornee tijdschriftenhandel tegenwoordig meer weg heeft van een vlees- dan een leesmarkt. En ten slotte, als we vinden dat seks inderdaad zo iets privé's of intiem is dat anderen (behalve misschien justitie) daar niets mee te maken hebben, waarom protesteren we dan niet als de een of andere dochter in het openbaar de meest intieme details over hoe haar vader het met haar deed, komt toelichten? Waarom zuigen we ons niets van vliegen aan de buis vast om maar niets van haar verhaal te hoeven missen? Nee, de reden waarom we nauwelijks of nooit met onze kinderen, ouders, vrienden of vrienden en, in mindere mate, partners over seks praten heeft weinig te maken met het feit dat we seks zo iets intiem vinden. Integendeel zelfs, seks verkoopt en dus mengen we door alles wat we willen verkopen, inclusief onszelf, kleinere of grotere hoeveelheden seks heen. Maar al doen we hebben we de seksualiteit steeds meer geobjectieerd, tot handelswaar gemaakt, van haar intimiteit beroofd. Waar we angst voor hebben is daarom niet de 'blo-

te' seks, getuige de weinige moeite die we hebben met technische voorlichting. Waar we bang voor zijn is de emotionele intimiteit die onlosmakelijk verbonden is met niet-commerciële, niet-technische seksualiteit.

Laat ik dat toelichten aan de hand van de gebrekkige vader-zoon-communicatie op dit punt. Welke vader legt zijn zoon uit waarom het belangrijk en terecht is om van zijn eigen lichaam te houden, er goed voor te zorgen, er lust aan te beleven, met of zonder partner? Welke vader leert zijn zoon wat houden van is, waarom erotiek en sensualiteit en niet de pure geslachtsdaad, zo wezenlijk zijn voor een bevredigende seksuele relatie? Welke vader heeft het met zijn zoon over wat vrouwen waarderen, om prijs stellen, als lustvol ervaren? Welke vader legt uit waarom het in woorden uitdrukken van gevoelens, ook lichamelijke gevoelens - love in words - en te derheid zo belangrijk is in man-vrouw-relaties? Welke vader maakt zijn zoon duidelijk dat voor een niet-angstige, ontspannen, lustvolle relatie met een vrouw trouw een wezenlijke voorwaarde is?

Welke vader, ten slotte, maakt zijn zoon duidelijk dat lust en loyaliteit de twee kantten zijn van de medaille die liefdesrelatie heeft? Het zal duidelijk zijn: al deze vragen zijn zowel een uitdrukking van vertwijfeling als een oproep.

Ouders moeten leren seksualiteit van kind normaal te vinden

VK 2-3

Van onze medewerker Miché Kat

AMSTERDAM

Mama staat in de keuken en schenkt twee bekers limonade in. Haar zoon van vier speelt in de huiskamer met het buurmeisje van drie. Als moeder met de limonade de kamer in loopt, vallen de bekers van schrik uit haar handen: de peuters zijn half naakt, en haar zoon zit met zijn handjes aan het kutje van zijn buurmeisje.

Panisch van angst trekt mama haar kind weg en geeft hem een harde pats. Het buurmeisje wordt naar huis gestuurd. Over het incident wordt later nooit meer met een woord gerept.

"Helemaal fout", zegt Sanderijn van der Doef, ontwikkelingspsychologe bij de Rutgers Stichting. "Als ouders paniekerig of afwijzend reageren op seksueel gedrag van hun kinderen, zorgen ze ervoor dat seksualiteit direct in verband wordt gebracht met stiekeme en verboden handelingen. Dat is niet alleen nadelig voor de latere seksuele carrière van het kind. Zolang kinderen elkaar geen pijn doen en elkaar niet

Edelaar: "Je loopt de kans jonge kinderen alleen maar onzeker te maken als je ze bestookt met ingewikkelde verhalen over incest zonder dat ze enig seksueel referentiekader hebben. Voordat je met kleine kinderen gaat praten over enge en negatieve dingen als incest, moeten ze eerst ervaring opdoen met prettige sex."

De Rutgersstichting wil af van de sfeer van ontkenning rond de kinderseksualiteit en is bezig met het ontwikkelen van een programma waarmee aan kinderen, ouders en leerkrachten voorlichting kan worden gegeven over de wijze waarop kinderen hun seksualiteit kunnen beleven.

Edelaar: "Ook de leerkrachten op de basisscholen ontdekken dat seksualiteit een belangrijke rol speelt in het kinderleven. Jongens hangen bijvoorbeeld rond om meisjes toiletten, en er is sprake van allerlei vormen van lichamelijk contact. De nieuwsgierigheid bij kinderen naar elkaars lichaam is erg groot. Scholen zoeken een manier om hierop in te spelen en komen dan vaak terecht bij de Rutgers Stichting. Ze willen dan een verhaal over zaadcellen en eicellen. Dat levert natuurlijk niets op."

Seksuele carrière begint steeds jonger

Dit jaar komt de Rutgers Stichting met een boek over leerkrachten van jonge kinderen (tot twaalf jaar) waarin spelletjes worden beschreven aan de hand waarvan seksualiteit in de klas ter sprake kan worden gebracht. Verder wordt een Canadese video voor kinderen over hun seksualiteit aangepast aan de Nederlandse situatie en komt binnenkort bij uitgeverij Ten Brink een boek uit voor ouders van jonge kinderen. De boodschap van het boek: kinderen beleven op hun manier ook seksualiteit. Dat is heel normaal. Leer dat als ouder te accepteren.

Sanderijn van der Doef, die het boekje schrijft: "Voor de meeste scholen is onze boodschap nog te hard. Ze willen er absoluut niet aan." Om de scholen te overtuigen van het belang van een adequate seksuele vorming, wijst Van der Doef op de ontwikkeling dat kinderen hun seksuele carrière steeds jonger beginnen.

Het is een bekend gegeven dat meisjes steeds vroeger gaan menstrueren. Dat gaat snel; drie maanden per tien jaar. De gemiddelde leeftijd ligt nu op dertien, met grote uitschieters naar boven en beneden.

Maar ook de leeftijd van de eerste geslachtsgemeenschap daalt voortdurend. De gemiddelde leeftijd ligt nu op 17,4. Maar van alle twaalf- en dertienjarigen is al 6 procent met iemand naar bed geweest. Van der Doef: "Je moet hierbij wel bedenken dat er meestal al sprake is van tal van seksuele ervaringen voordat iemand geslachtsgemeenschap heeft."

Maar ook de leeftijd van de eerste geslachtsgemeenschap daalt voortdurend. De gemiddelde leeftijd ligt nu op 17,4. Maar van alle twaalf- en dertienjarigen is al 6 procent met iemand naar bed geweest. Van der Doef: "Je moet hierbij wel bedenken dat er meestal al sprake is van tal van seksuele ervaringen voordat iemand geslachtsgemeenschap heeft."

'We ontzeggen kind het recht op experiment'

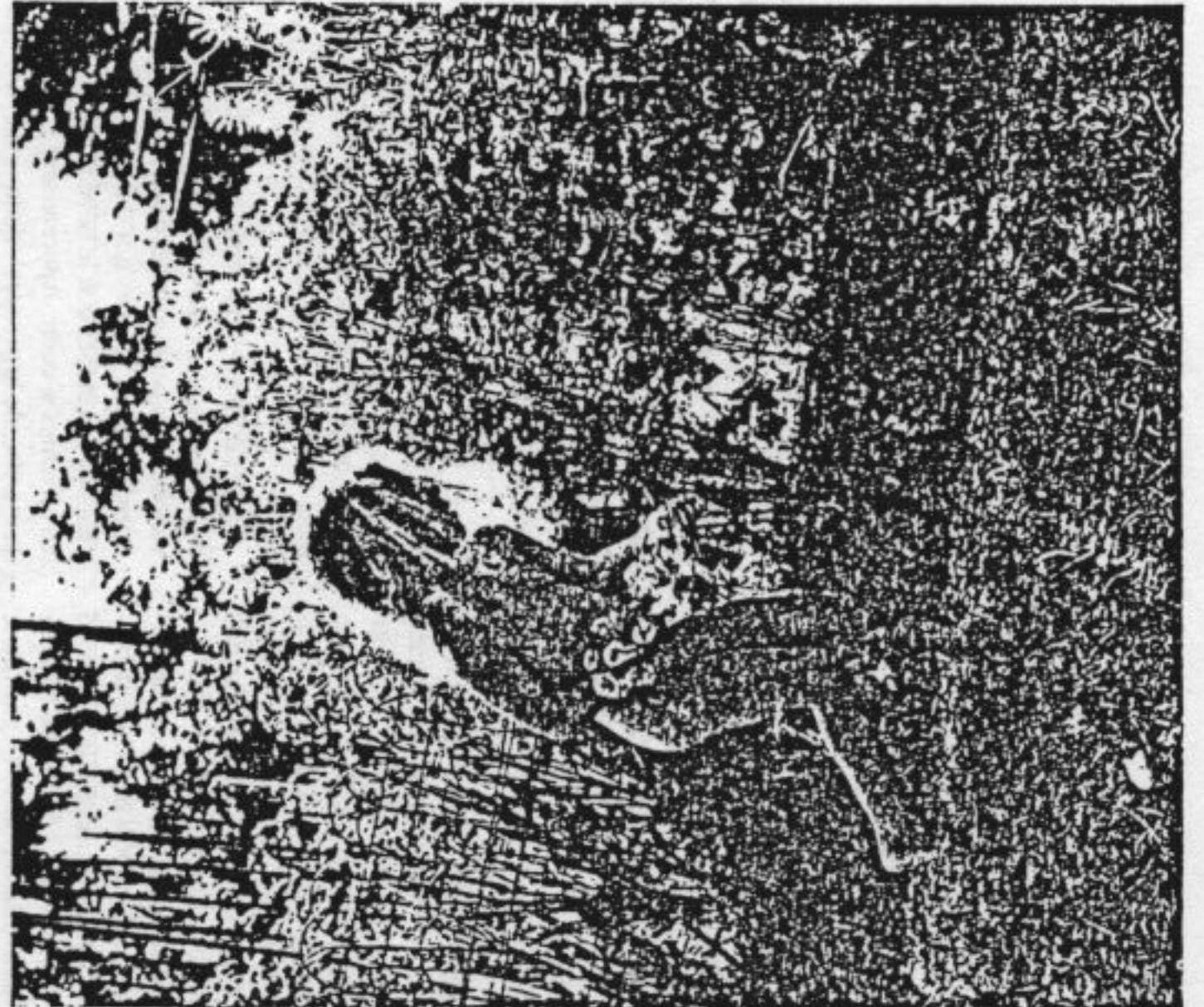
Ouders reageren in de regel afwijzend tot panisch op de seksualiteit van hun kind. Van der Doef: "Neem het klassieke spel van het vaderlijke moedertje spelen. Jongen en meisjes kleden zich uit en gaan 'een kindje maken' door bijvoorbeeld op elkaar te gaan liggen. Een volstrekt onschuldig spelletje. Toch zullen negen van de tien ouders tussenbeden komen. Je ziet ook vaak dat de ouders van het jongetje bang worden dat het meisje het verhaal aan haar ouders gaat vertellen."

Edelaar: "Ouders zullen moeten leren een veel opener houding aan te nemen ten opzichte van de seksualiteit van hun kind. Op korte termijn lijkt dat te veel gevraagd: de maatschappelijke normen en de normen van de ouders zelf zijn nog veel te sterk. Verder is seksualiteit in het Nederlandse gezinsleven meestal onzichtbaar. Ook dat maakt het er niet gemakkelijker op. Edelaar: "Veel wetenschappers zeggen inderdaad: seksueel spel op jonge leeftijd is goed voor later. Maar ik wil niet te veel nadruk leggen op de 'nuttigheid'. Sex is geen woon een van de aspecten van het leven die het jonge kind wil ontdekken."

enfant

ENAMOUS

entretien avec Danielle Rapoport

Nous le savons... nous l'oublions : nos toutes premières années conditionnent pour une large part notre comportement d'adulte. Et tout particulièrement, notre comportement vis-à-vis des enfants.

En passant par la cour d'Henri IV, l'Afrique de l'Ouest, le bureau du juge pour enfants et bien sûr, le cabinet du psychanalyste, un livre "La sexualité oubliée" des enfants" vient nous rafraîchir la mémoire.

9 juin 1603. Le futur Louis XIII a bientôt deux ans. Son médecin personnel, Monsieur Héroard, note les faits marquants de la journée, dans le journal qu'il tient scrupuleusement depuis la naissance de son auguste maître. Il écrit : "En tétant, gratte sa marchandise droite et dure comme du bois, il se plaisait ordinairement fort à la manier et à s'y jouer du bout des doigts."

27 août 1604 : "A huit heures et demi, dévêtu fort gai, "Monsieur dis-je, vous n'avez plus de guillery." Répond : "Hé là voilà-t-il pas, hé là voilà-t-il pas", gaielement la soulevant du doigt. Mis au lit, s'assied sur son chevet, se joue à sa guillery : "Voilà le petit bout, voilà le petit trou par où elle pisse".

On l'aura compris, la guillery est l'ancien nom du zizi et les deux épithètes - pourtant authentiques ! - de l'Histoire de France, ici rapportées ne figurent pas dans les manuels scolaires. On les trouve en revanche, dans le second chapitre du livre intitulé "La sexualité oubliée" des enfants.

Ils sont là pour nous rappeler qu'au temps jadis, la sexualité des enfants Eve jouera que l'arbre était bon comme nourriture, qu'il était attrayant à la vue et précieux pour l'intelligence. Elle cueillit de son fruit et en mangea puis en donna à Adam et il mangea... (Ancien Testament, La Genèse)

n'était pas si "oubliée" que ça, pas de la même façon qu'aujourd'hui en tous cas. Ainsi, le journal de Monsieur Héroard, regorge d'anecdotes truculentes, mettant en scène le bon roi Henri IV, son Louis XIII de fils, Doudoun la nourrice et bien d'autres personnages, chacun se comportant et parlant avec une liberté de manières et de ton, à faire rougir un psychanalyste.

Hélas, on apprend peu après : "En 1610, c'est le traumatisme majeur de la mort violente d'Henri IV. Le petit douchin de neuf ans devient roi : désormais, on ne trouve plus aucune allusion à la sexualité dans le Journal d'Héroard. L'enfant jusqu'alors spontané et gai, entre dans un monde mélancolique et gris de devoirs et d'apprentissages. A quatorze ans et deux mois, il est marié comme prévu à sa cousine l'Infante : la consommation forcée du mariage n'est pas pour lui une partie de plaisir... Mauvais présage pour l'avenir, puisque le commentaire de l'historienne Marie-France Morel - l'auteur de ce chapitre - s'achève ainsi : "Au XVIIe siècle, les hommes d'Eglise, relayés bientôt par les médecins au service de l'Etat, condamnent les anciennes formes de sexualité et instaurent un discours envahissant sur l'innocence et la pureté enfantine, et sur les vices solitaires et honteux qu'il faut traquer par tous les moyens. La sexualité des enfants qui allait de soi devient, aux XVIIIe et XIXe siècles, un problème familial, éducatif et politique.

Au début de notre siècle, on vit encore sur cette culpabilité et cette répression, au moment où Freud vient complètement transformer les termes du problème, en montrant la normalité et la précocité du plaisir sexuel et des pratiques auto-érogènes..."

Voilà l'histoire dont nous sommes les héritiers. Elle, nous l'oublions souvent et, cet héritage nous peut-être plus lourds à porter que nous ne le pensons.

La sexualité "oubliée" des enfants n'est pas un livre d'histoire. C'est un ouvrage pluridisciplinaire et collectif. Pour rafraîchir le regard que nous portons sur la sexualité des jeunes

enfants, il propose des angles de vue très différents à chacun de ses chapitres. Ainsi après le chapitre sur l'enfance de Louis XIII, vient un autre chapitre, fort amusant mais aussi très instructif, sur la façon dont se fait l'apprentissage de la sexualité pour les enfants, en Afrique de l'Ouest.

Pour mesurer le décalage avec nos propres usages, imaginez-vous à la veillée, au coin du feu, en famille. Tout est calme, les enfants jouent sagement

avec leur console électronique, sur le tapis, à vos côtés. Soudain le ton qui aime raconter des histoires pose sa pipe et se lève. Il commence : "Il y avait une fois Vagin, Pénis et Testicules. La famille ne alors sévissait. Un jour, Vagin a appelé Pénis et Testicules :

- Nous allons glaner aux champs. Quand ils furent aux champs, Vagin alla s'asseoir sur une butte..."

Là, après un instant de stupeur, vous avez fermement interrompu le ton en lui conseillant de faire un usage plus modéré de votre Bordeaux. C'est normal, nous ne sommes pas en Afrique de l'Ouest et nos habitudes culturelles ne nous permettent pas de prendre ces contes pour ce qu'ils sont là-bas : des récits pédagogiques qui visent à initier les enfants aux réalités de la sexualité, avec humour et délicatesse - et oui ! - tout en leur inculquant des principes moraux de base, comme l'altruisme, la nécessaire complémentarité des sexes et le respect de la maternité. Car l'histoire de Vagin, Pénis et Testicules s'achève de façon on ne peut plus morale !

Ce chapitre, écrit par l'ethnologue Suzanne Lallemand se termine d'ailleurs ainsi : "Ces contes de croissance... ont le très grand mérite d'aborder publiquement ce qui, dans le sexe pose ques-

tion à qui le considère d'un œil néophyte. Ils disent à l'enfant que si ses réponses sont encore approximatives, sa curiosité, elle, n'a rien de déplacé."

La sexualité oubliée des enfants

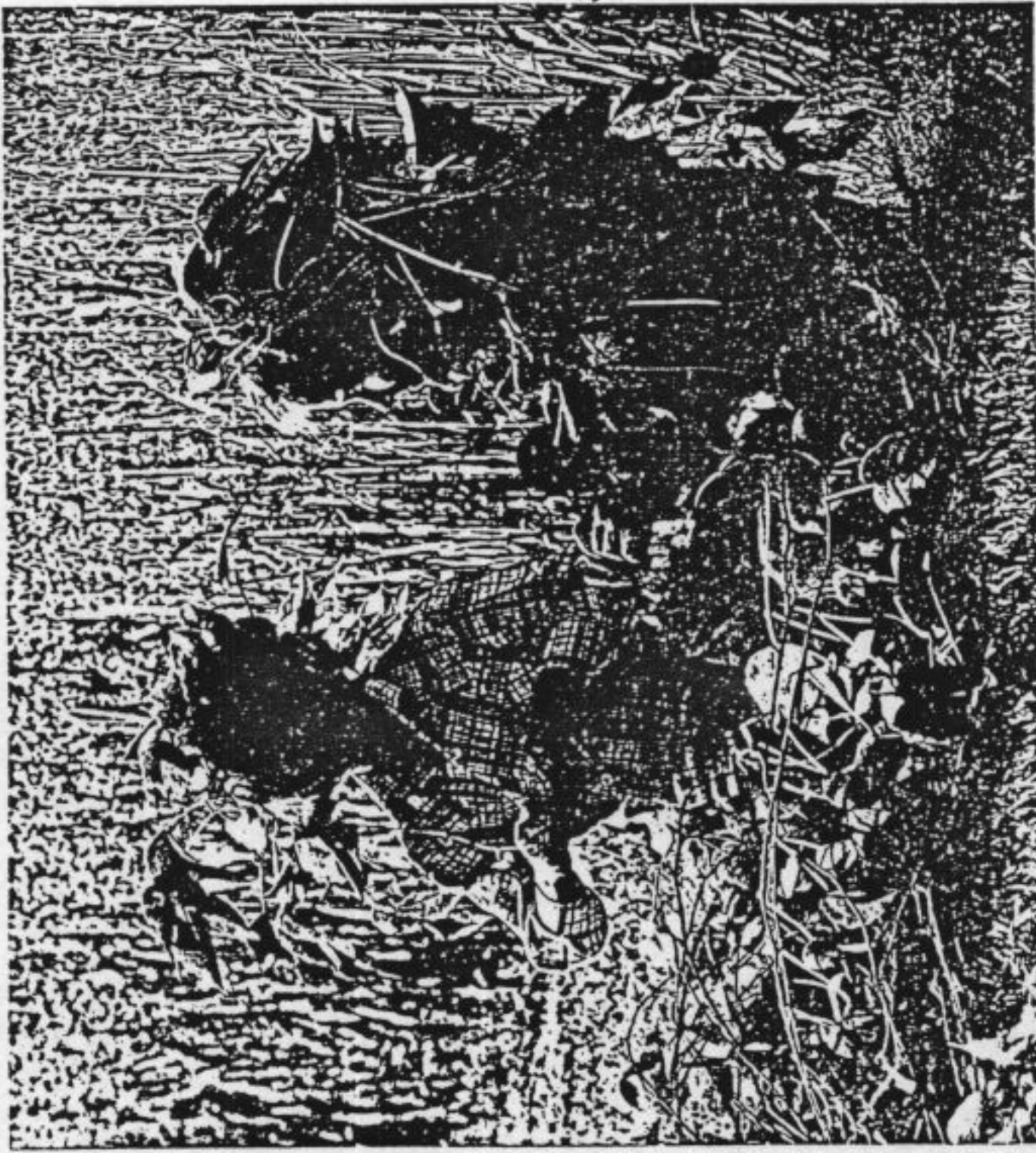
Plusieurs autres chapitres viennent encore apporter des éclairages très différents, sur la sexualité "oubliée" des enfants.

Celui que signe Michelle Rouyer, pédopsychiatre, aborde le thème de la maltraitance. Revenant aux sources de la pensée freudienne, elle décrit les différentes étapes du développement normal du petit enfant, et explique comment à chacune d'elles un comportement incestueux ou "maltraitant" compromet gravement l'équilibre de l'enfant et du futur adulte.

Dans le prolongement de ce chapitre, c'est un juge d'enfants Hervé Hamon qui nous ouvre, en quelque sorte, ses dossiers. C'est-à-dire qu'il décrit les cas souvent "incroyables" auxquels il est quotidiennement confronté. Ces récits sont une confirmation, s'il en était besoin avec les analyses du chapitre précédent : on y voit, par exemple, comment les adolescentes et les adolescents précocement mêlés à la prostitution ont toujours eu auparavant des histoires familiales tourmentées, avec des carences affectives énormes et le plus souvent des relations incestueuses.

On y voit aussi "le juge des enfants confronté de façon paradoxale au silence de la loi en ce qui concerne la sexualité des mineurs et à la violence de l'émergence de cette sexualité dans le champ judiciaire. A ce silence de la loi, correspond le plus souvent le silence des travailleurs sociaux, mais également des psychologues et des médecins psychiatres intervenant auprès du juge des enfants. De même, à cette violence de l'émergence de la sexualité correspond le plus souvent un silence des enfants eux-mêmes sur leur propre sexualité."

Face à ces réalités douloureuses, on cherchera des explications et des raisons d'espérer dans les chapitres proposés par des psychologues ou des psychanalystes. Dominique Décant, par exemple, défend une approche haptio-

...Leurs yeux à tous deux se décollèrent et ils commencent à courir ensemble dans les feuilles de figuiers et ils s'en firent des pagnottes... (Ancien Testament, La Genèse)

nomique de la sexualité infantile. Simon-Daniel Kipman montre que l'oubli de cette sexualité touche les psychanalystes eux-mêmes. Danielle Rapoport enfin analyse pourquoi, dans notre époque "libérée", nous demeurons finalement si mal à l'aise, face à la sexualité des enfants.

Avec douceur donner des limites...

Car c'est un fait, hésitant tour à tour entre le laisser-faire-sans-rien-dire et un volontarisme maladroit qui nous conduit à "en faire des tonnes", nous avons du mal à trouver l'attitude juste face à la sexualité de l'enfant, l'attitude adaptée à son âge, à son langage, à ses sentiments, à son besoin de savoir ou de ne pas savoir. Bref, nous en faisons souvent trop ou pas assez.

Comme cette maman, venue consulter Danielle Rapoport et qui lui raconte, avec fierté, comment elle s'y prend pour éviter à sa fille - âgée de 6 mois - de connaître la honte et l'ignorance qu'elle avait, elle-même, ressenties dans sa jeunesse, à propos de son propre sexe. Chaque fois qu'elle change sa couche, elle lui répète avec insistance : "Et ça c'est ton clitoris !". "Est-ce que vous lui dites aussi, à chaque fois, et ça c'est ton nez, et ça c'est ta bouche, et ça c'est ton genou...?", lui demande Danielle Rapoport. Et la maman de réaliser ce qu'elle était en train de faire.

D'où vient cette attitude souvent inadaptée de la part des adultes ? Nous avons bien compris ces dernières décennies comment s'éveille l'intelligence de l'enfant. Nous le savons, lorsque bébé empile des cubes, il n'est pas du tout en train de raisonner comme nous le faisons nous adultes. Mais nous avons saisi qu'à travers ces tâtonnements, les bases de sa future intelligence d'adulte sont en train de s'élaborer. Et nous l'encourageons : "Oh, la belle maison !" Alors pourquoi n'est-il pas facile de prendre le même recul avec la sexualité de l'enfant, de comprendre qu'elle n'a rien à voir avec la nôtre, qu'elle est vécue à travers des sensations, des désirs, des sentiments, des fantasmèmes spécifiques à chaque stade d'évolution ?

ou... force, rejette, effraye. L'enfant tout entier est concerné, sa peau et l'ensemble de ses sens en éveil. Nous avons vécu cela et cela se revit devant nous : on commence à mieux mesurer ici la force de ce qui peut remonter du fond de notre inconscient lorsque "l'enfant bouleverse en nous l'enfant que nous avons été". Alors, "que chez nos propres enfants ou ceux dont on a la charge apparaissent refus alimentaires, troubles du sommeil ou de la propreté, angoisses ou colères, et tout notre savoir, notre maîtrise s'effondre. Les traces de notre petite enfance affleurent, des mécanismes identificateurs surgissent : les gestes de sa propre mère, des réminiscences de son propre père, de sa fratrie..."

Plus tard, ce sont d'autres réminiscences qui viendront interférer dans cette relation à l'enfant. Vers trois ans, "au stade phallique, les différenciations sexuelles, la curiosité, la masturbation plus "évidente", l'exhibitionnisme et les forces de séduction viennent sur le devant de la scène... L'embaras dans lequel se trouve alors bien des adultes laisse affleurer celui dans lequel les ont laissés leurs propres parents."

Aujourd'hui cet embaras se traduit souvent par une attitude totalement permissive qui laisse l'enfant sans repères. Pourtant, "il ne vient pas à l'idée... de laisser un enfant manger toute une boîte de chocolat... sans lui faire d'autres propositions." "Mais quand, par exemple arrêter la masturbation des tout-petits, comment et... le faut-il ?" "Le maître-mot dans ce domaine est la douceur", répond Danielle Rapoport. "Surtout pas d'humiliation. Du moment que l'on ne fait pas honte à l'enfant, qu'on lui montre le respect que l'on a pour lui, alors on peut proposer des limites sans que cela ait de conséquences néfastes."

POUR UN ENSEIGNEMENT DE L'AMNÉSIE ET DE LA PROPRETÉ

Mais Danielle Rapoport ne restreint pas son analyse aux relations parents-enfants. C'est toute la société pour elle qui est concernée par la sexualité "oubliée" de l'enfance. A com-

mencer par les institutions et les professionnels qui ont en charge la santé et l'éducation des tout-petits : "C'est par l'amnésie infantile que nous pouvons comprendre les freins, les obstacles tant individuels que socioculturels qui ont marqué toutes les tentatives de changement et de progrès dans le domaine de la petite enfance durant ces trente dernières années".

En effet, "la peur de l'émotionnel, d'être submergé par les demandes de cet enfant qui n'est pas le nôtre, mais qu'on nous confie, par celles de ses parents aussi et par la crainte d'être bouleversé par nos propres sentiments, entraîne partout des systèmes de protection efficaces et quasi routiniers."

Pendant en dépit de ces freins, et grâce le plus souvent à des recherches inspirées par la psychanalyse, les institutions finissent par bouger, les professionnels évoluent. Et Danielle Rapoport de rappeler les grandes étapes qui ont été franchies au cours de ces trente dernières années. Les voilà, malgré tout, les raisons d'espérer : tous les changements qui se sont opérés dans les pouponnières, dans les crèches, dans les maternités, toutes ses "réactions en chaîne" qui peuvent avoir lieu quand la

dimension affective est enfin prise en compte. "Il a fallu de longues années et parfois des événements imprévisibles, comme ceux de Mai 68, pour assister à une mutation profonde de nos pratiques et des lieux d'accueil des jeunes enfants."

Mais beaucoup de ces progrès sont encore très insuffisants. Et les régressions fréquentes : si l'argent vient à manquer, c'est tout de suite l'émotionnel qui paie.

Ce que propose donc Danielle Rapoport, dans "La sexualité oubliée" des enfants", c'est une nouvelle étape, une maturation.

Ce savoir sur l'amnésie infantile, et sur la façon dont elle conditionne nos comportements vis à vis des enfants, fait partie aujourd'hui de notre patrimoine intellectuel commun. Il faut l'utiliser, il faut l'enseigner, il faut le faire partager à tous. Il nous rend plus libres, plus humains. "Chaque fois que l'on vient à aborder cette question, et qu'il y a une prise de conscience, alors l'atmosphère change. Que ce soit avec des étudiants, par exemple, dans un amphithéâtre, avec un autre public, les questions deviennent d'une autre qualité", raconte Danielle Rapoport.

Il ne s'agit pas bien sûr, que nous fascions tous une psychanalyse. Ni de croire que nous allons trouver dans des livres les clefs de notre propre inconscient. Non, "l'inconscient de chacun, par définition... ne s'enseigne pas. Mais on peut s'ouvrir aux processus qui le régissent pour tous et se mettre à l'écoute de ses effets créatifs ; on peut avertir de ses effets nocifs, des résonances déstabilisantes ou paralysantes de nos émotions enfouies. Cet enseignement peut être une passerelle : celle qui nous permettrait de quitter la rive des savoirs "objectifs" pour appréhender, sur l'autre rive, l'angoisse, les projections, les passages à l'acte, les répétitions stériles de l'échec ou du malheur... les réalités psychiques."

Et cet enseignement, dans les années qui viennent, devra faire partie - fera partie, Danielle Rapoport en est convaincue - de la formation de tous ceux qui s'occupent de la petite enfance.

PHILIPPE THOMINE

Psychologue pour enfants des Hôpitaux de l'Assistance Publique, à Paris.

La sexualité "oubliée" des enfants, Simon-Daniel Kipman et Danielle Rapoport, Editions Stock-Laurence Perroul.

FRAGMENT

VK 14-3

Als je op straat loopt of een of ander evenement bij woont, loop je de kans te worden gefotografeerd. Iedere dag weer staan er mensen op een krantenfoto zonder erom gevraagd te hebben. Dat wil niet zeggen dat iedereen altijd en overal gefotografeerd of gefilmd mag worden. Degene die een foto maakt en afdruckt moet altijd rekening houden met de privacy van de gefotografeerde. En dat niet alleen, iedereen kan zich beroepen op het portretrecht en daarmee publikatie van een onwelgevallige foto tegenhouden op stopzetten.

In de zaak Ferdi E.

lukte het dus niet om publikatie van foto's tegente houden. In een andere zaak lukte dat wel. In juli 1991 publiceerde het bloedblad Helios naaktfoto's van sportende kinderen. Die foto's bleken drie jaar eerder te zijn genomen op een naturistencamping in Hongarije.

Ze waren genomen door een speciaal daartoe aangezochte fotograaf die vaker natuuristen fotografeert. Buiten medeweten van de Nederlandse ouders van die kinderen waren die foto's doorverkocht en terechtgekomen bij Helios dat zich meer richt op de pornomarkt. In een kort geding voor de Utrechtse rechtbank kregen de ouders voor elkaar dat Helios de oplage met de gewraakte foto's moest terughalen uit de winkels.

Toneelstuk van Robert Long

Van onze kunstredactie

VK 31-3

ROTTERDAM – Zanger en theatermaker Robert Long heeft zijn eerste toneelstuk geschreven: *Dag Vreemde Man*. De tragi-komedie, waarin Margreet Blanken, Paul Röttger, Diane Coolen en Robert Schell spelen, komt in het nieuwe seizoen in de theaters.

Dag Vreemde Man gaat over een modelhuwelijk van een echtpaar, waarvan de man al enige jaren een verhouding met een jongen blijkt te hebben. Robert Long stipt in zijn toneelstuk thema's aan als lust en fatsoen, hartstocht, vrijheid en relaties.

VK 12-3-94 Douane neemt foto's kunstenaar in beslag

Van onze verslaggever

AMSTERDAM

De Nederlandse douane blijkt vorige week een zending foto's in beslag te hebben genomen van de Amerikaanse kunstenaar Larry Clarke. Het materiaal was bestemd voor de Amsterdamse galerie Serieuze Zaken, die begin maart werk van hem zou exposeren. Galerierhouder Malasch wordt dinsdag bij de douane ontboden. Het is nog onduidelijk of alle foto's dan tevens worden vrijgegeven.

Larry Clarke legt zich sinds de jaren zeventig toe op fotografie, waarin tieners, sex en geweld een belangrijke rol spelen. Zijn laatste boek, *The Perfect Childhood*, dat onlangs verscheen, is overal in Nederland verkrijgbaar. Voor zijn fotocollages worden in de Verenigde Staten astronomische galicrieprijzen betaald.

Vage grens tussen kunst en porno

Par 21/3

door PAULINE SINNEMA

AMSTERDAM – De vier foto's bij de ingang van galerie Serieuze Zaken in Amsterdam nagelen de bezoeker meteen aan de grond. Het zijn levensgrote portretten van twee prachtige, blote, vijfjarige meisjes; ze hebben een duidelijk erotische uitstraling en iets zeer verontrustends in hun blik. "Dit is natuurlijk de natte droom van iedere pedofiel," constateert galerierhouder Rob Malasch opgewekt.

De maakster, Désirée Dolron, reageert geïrriteerd: "Met die intentie zijn die foto's absoluut niet genomen. Zo werk ik niet. Mooie, kleine meisjes, dat is het enige dat ik wil laten zien. Ik heb ze gevraagd te poseren als een filmster. Het shockerende zit hem in hun blik; die heeft iets bedreigends."

Al weken heerst enige onrust rond de galerie aan de Lauriergracht nadat bekend werd dat de Amerikaan Larry Clark er zou exposeren: een fotograaf met een fascinatie voor jonge jongens. "Ik heb al twee keer iemand van de Kinderbescherming aan de telefoon gehad," vertelt Malasch en hij klinkt niet ontevreden. Een beetje commotie rond een galerie die pas drie

maanden bestaat is natuurlijk nooit weg.

"Die mevrouw van de Kinderbescherming zei dat ze gehoord had dat hier kinderporno zou komen te hangen. Ik heb gezegd: ik wil best de discussie aan, maar dan moet u eerst komen kijken zodat we alletwee weten waar we het over hebben."

Gisteren werd de tentoonstelling dan eindelijk geopend. Niet de omstrede foto's van Clark

langs een bos rozen. Beeldschoon getatoeëerde vrouwenhanden die – aldus het verhaal erachter – een weggesneden clitoris bedekken: *Zelfportret Soedan*. Foto's van Indiase circus kinderen, zoals het kleine slangemeisje dat haar lijfje in de onmogelijkste bochten wringt. Een permanente combinatie van schoonheid en gruwelijkheid.

Achterin hangt het werk van de omstrede Clark. Nogal een

deloze reeks erecties met me heeft doorgebladerd en medeelt dat hij er zelf wel degelijk opgewonden van raakt. Voor de homofiele medemens, wellicht, opper ik; maar persoonlijk word ik er vooral gedepimeerd van.

Ongelovig schudt de galerierhouder zijn hoofd. Dit is Kunst; er hoort ook Een Verhaal bij. Neem nou die foto van dat meisje, copulerend op de vloer terwijl een tweede meneer al klaar staat om zich op haar te werpen. Tja, moet ik daar iets van vinden? Wild meisje misschien? "Nee," zegt Malasch samenzweerderig. "Dit is een meisje dat onder invloed van lsd van straat is opgepikt. Wat je hier ziet is dus eigenlijk een verkrachting."

Duidelijk tijd voor een beetje frisse buitenlucht. In de naburige coffeeshop praten we nog even tamelijk vruchteloos na over de vraag of, als iets door sommigen tot kunst bestempeld is, je het toch porno mag noemen.

Hoe dan ook, kinderporno lijkt in dit verband wat overdreven. "Ik heb zelf in elk geval niet het idee dat op deze tentoonstelling kinderen worden misbruikt," zegt Malasch en zet zijn oprechtste blik op. Maar gezien de enigszins uit zijn verband gerukte opstelling bij de ingang lijkt hij een beetje controverser wel aange-naam te vinden.

Galerierhouder ingenomen met commotie rond foto-expositie

hangen bij de ingang, maar de twee blote meisjes van Dolron. Een opstelling die ongetwijfeld niet voor niets zo is gekozen; de entree wekt, zeker na alle geruchten, de indruk dat we iets bijzonder schokkends te zien krijgen op het schemergebied tussen kunst en kinderporno.

Maar binnen blijkt Dolron te schokken met heel ander werk. Prachtige foto's van bij voorbeeld vijf dode zwanen, smaakvol geschikt als in een tuitje. Kunstzinnig druppelt het bloed

domper, na de indrukwekkende foto's van Dolron. Aanleiding is de publikatie van Clarks derde fotoboek en de expositie behelst oud werk, uit eerdere fotoboeken. Een deprimerende reeks gehaide hoerenjongens, die slikkend, spuitend en copulerend door het leven gaan. Sommigen staren ook nog in de loop van een revolver, ongetwijfeld vol diepzinnige gedachten over verbanden tussen leven, sex en dood.

"Is dit nou porno?" vraagt Malasch retorisch, nadat hij een ein-

Amerikaanse cult-fotograaf teert nog steeds op onverwerkt verleden

Opgefochte tieners van Larry Clark

FOTOGRAFIE

VK 26-3

Foto's van Larry Clark in galerie Serieuze Zaken, Lauriergracht 98, Amsterdam. Tot 2 april.

Het heeft wat voeten in de aarde gehad, maar na twee weken uitstel heeft galerierhouder Rob Malasch dan eindelijk genoeg werk van de Amerikaanse fotograaf Larry Clark bijeen geënd om er de smalle achterwand van zijn expositieruimte mee te vullen. De foto's zijn voor de gelegenheid afgestaan door een paar Nederlandse verzamelaars, onder wie Hans van Manen en zijn partner Henk van Dijk, want om nog altijd onduidelijke redenen heeft de door Clarks Newyorkse galerie Luhring Augustine beloofde zending drukken het pand aan de Amsterdamse Lauriergracht nimmer mogen bereiken.

Het door Malasch zelf de wereld in gebrachte verhaal dat de foto's zouden zijn onderschept door de Nederlandse douane, wordt inmiddels weer door hem ontkend, zoals de Kinderbescherming op haar beurt ook Malasch' bewering tegen spreekt als zou er door die instantie verontrust navraag naar het ten toon te stellen werk zijn gedaan. Het laatste gerucht is nu dat Clark zelf geen behoefte heeft aan een kleine expositie van zijn werk, aangezien er plannen zijn voor een overzicht in het Stedelijk Museum. Natuurlijk wordt ook die lezing weer afdoende ontkracht, zodat alle ontstane commotie voorslags mag worden afgeboekt op de post free publicity. Het tamtammetje heeft zijn werk gedaan.

Zo ondoorzichtig als deze reserve-expositie tot stand is gekomen,

Larry Clark: Ongetiteld, fotocollage uit 1990.

FOTO ZNEMAN/FREMONT

zo ongekunsteld zijn de foto's en werkwijze van Larry Clark (Oklahoma, 1943) zelf. Sinds hij in 1971 en 1983 twee cult-doorbraakjes forceerde met de publikatie van zijn boeken *Tulsa* en *Teenage Lust*, geniet de ex-bajesklant en monomane drugsgebruiker in kunstkringen een soortgelijke status als Jack Henry Abbott (schrijver van de gevangenisroman *In the Belly of The Beast*) dank zij Norman Mailer en Jerzy Kosinski korte tijd in het Amerikaanse literaire milieu genoot.

Het geheim daarvan moet hem zitten in de rauwe en onverbiddelijke manier waarmee Clark zijn landgenoten al middenin het flower-power-tijdperk confronteerde met portretten van een nieuwe, onthemde generatie: zijn spuitende, slikkende, zuipende, rovende, neukende en verkrachtende blanke tiener-vriendjes in de plattelandsgemeente Tulsa.

Het feit dat Clark een 'boy from the hood' was en zich in zijn publikaties nadrukkelijk onthield van moreel commentaar (zoals hij ook allesbehalve een documentair fotograaf wilde zijn), zal het schokkeffect van het werk indertijd nog aanzienlijk hebben vergroot.

Clark is in de jaren tachtig afgekickt en geadopteerd door galerie LuhringAugustine, die hem in ruil voor werk in zijn levensonderhoud voorziet. In zijn woonplaats New York heeft hij sedertdien een minuscule serie gemaakt over de hoerende jongetjes van 42th Street, alsook een aantal prikkoord-achtige collages, waarop pornoafbeeldingen van kinderen, foto's van minderjarige Hollywood-sterren en kranteknipfels over moord en doodslag in die leeftijdscategorie om de aandacht van de kijker strijden.

De borden kosten tussen de zeventig- en de honderdduizend gul-

den, en een groot deel ervan is opgenomen in Clarks derde, juist verschenen boek *The Perfect Childhood*, waarin de duistere liaison van de fotograaf (inmiddels getrouwd en vader) met de opgefochte, Amerikaanse randgroepjongere nog eens voor het deftige kunstpubliek wordt overgedaan. Allicht dat die belangstelling Clarks onverwerkte verleden weer een poosje kan verzachten, maar het werk zelf wint er niets bij.

Het onheilspellende, helse niks dat Larry Clark ooit in zijn geboortestad Tulsa met een goedkope Nikon exploreerde, heeft plaatsgemaakt voor het contemplatieve niks van een fotograaf-atelier. Die tien, twaalf lang geleden gemaakte foto's van Clark in galerie Serieuze Zaken laten zich ook al om die reden bekijken als een bij toeval weer opgegraven schat(je).

Wim de Jong

Adoptie niet langer alleen door echtparen

Door een onzer redacteurs **NRC**

DEN HAAG, 12 MAART. Adoptie door één ouder wordt in een beperkt aantal gevallen mogelijk. Dit heeft de ministerraad gisteren besloten. Tot die gevallen behoort de stiefouderadoptie die nu in bijzondere situaties alleen als echtpaaradoptie is toegestaan.

Met deze wijziging komt het kabinet voor een deel tegemoet aan de kritiek van de fractie van D66 in de Eerste Kamer op een regeling voor stiefouderadoptie die het kabinet eerder had voorgesteld. Dat voorstel, dat nog bij de Eerste Kamer in behandeling was, heeft het kabinet nu ingetrokken. Volgens deze regeling was een verzoek tot stiefouderadoptie alleen door een echtpaar mogelijk. Belangrijkste bezwaar van D66 betrof overigens de regeling voor stiefouderadoptie zelf, waarbij minister Hirsch Ballin (justitie) en zijn staatssecretaris

Kosto een einde willen maken aan het absolute vetorecht van de oorspronkelijke ouder.

Ook in vier andere gevallen wordt adoptie door één ouder mogelijk. Hierbij gaat het respectievelijk om 'postume adoptie' (adoptie door de achterblijvende echtgenoot van wie de partner is overleden, terwijl er al een adoptieverzoek liep), adoptie na echtscheiding waarbij het voornemen daartoe eveneens al tijdens het huwelijk bestond, adoptie door één huwelijkspartner als de ander onder curatele is gesteld of geestelijk gestoord is en adoptie door de mannelijke partner van de moeder, die niet de verwekker van het kind is, op voorwaarde dat het kind niet erkend is.

De ministerraad is ook akkoord gegaan met het voorstel van de bewindslieden van justitie om het afstammingsrecht te herzien.

HERMAN MEIJER (GROENLINKS)

XL APR '91

Minderheidsbesef

als drijfveer

Hij vindt het bijna vanzelfsprekend dat hij na de verkiezingen het homobeleid van Peter Lankhorst gaat overnemen.

Tenminste, als GroenLinks genoeg stemmen krijgt. Herman Meijer (47)

is volgens eigen zeggen wereldberoemd in Rotterdam. Met een negende plaats op de lijst lijkt de tijd rijp om de rest van het land te veroveren.

De kater na de gemeenteraadsverkiezingen was groot. Ondanks het sociaal vernieuwingsbeleid van de laatste vier jaar is de aanhang van extreem-rechts in Rotterdam verontrustend gestegen. Nu is het zoeken naar andere manieren om dit probleem het hoofd te bieden. Herman Meijer heeft daarover zo zijn eigen ideeën. Volgens hem is de groei van extreem-rechts mede het gevolg van politiek falen. Hij zit sinds 1990 in de Rotterdamse raad en toont zich verontrust. De maatschappelijke positie van het politieke circus is de laatste decennia veranderd, denkt hij: "Tegenwoordig wordt alles op de politiek geprojecteerd. Vroeger was geloof nog belangrijk, maar dat is vrijwel helemaal weggegaan. Het komt dus aan op communicatie; politici moeten zich proberen in te leven, maar wat je ziet is vervreemding." Het verontrust hem bijvoorbeeld dat slechts twee procent van het electoraat is aangesloten bij de partijen. "Hoe meer mensen niets doen, hoe erger het wordt. De politiek moet het voortouw nemen, maar dat is moeilijk, want het gekanker is niet van de lucht."

Maar Meijer gaat de uitdaging aan. Hij heeft zich ontpopt als een opvallende figuur in het politieke wereldje. Net als de andere raadsleden van GroenLinks in Rotterdam legt hij zich volledig toe op politiek. De vergoeding van 1900 gulden netto is voor hem toereikend. Ook daar die vervreemding. "Collega's vragen soms verwonderd hoe ik daarvan kan rondkomen. Blijkbaar vergeten ze dat het grootste deel van Rotterdam nog minder te besteden heeft."

In zijn jonge jaren was Meijer onder andere betrokken bij de studentenbeweging, de rooie flikkers, verschillende anti-fascisme-comités en het flikkeroverleg van de CPN. Het actievoeren zit hem in het bloed. Een

echte verklaring daarvoor heeft Meijer niet. "Het is in ieder geval niet negatief gemotiveerd", stelt hij nadrukkelijk. "En het berust niet uitsluitend op het onrecht dat mij is aangedaan. Ik heb wel echt een calvinistische periode gehad, en dat terwijl ik op een katholieke school zat. Ja, het minderheidsbesef zat er al vroeg in."

Toen hij op 21-jarige leeftijd openbaarde dat hij homoseksueel was, werd hij opnieuw deel van een minderheid. "Ik werd niet verstoet door mijn ouders, maar ze geloofden het gewoon niet. Het kwam door die moderne schrijvers, zeiden ze. Een schrijver als Gerard Reve, die ik toen inderdaad las."

'Op aandringen van Roze Links bevat het partijprogramma van GroenLinks onder andere standpunten over transseksualiteit en erfrecht.'

Het roze aspect heeft deels wel zijn doen en laten bepaald. Hij is bijvoorbeeld intensief betrokken bij Roze Links, hoewel hij graag benadrukt dat het daar niet alleen over homoseksuelen gaat, maar ook over transseksuelen, of pedofielen. "We proberen het boven het he-ho-gedoe uit te tillen." Op aandringen van Roze Links bevat het partijprogramma van GroenLinks onder andere standpunten over transseksualiteit en erfrecht. Daardoor ligt het programma volgens hem in de lijn van wat het COC en de vrouwenbeweging al jarenlang eisen: gelijkheid, onder andere op het gebied van pensioenen.

Door zijn aandeel in Roze Links is Meijer zij-

delings al enige tijd bij de landelijke politiek betrokken. En nu ziet het er serieus naar uit dat hij zijn zetel in Rotterdam definitief gaat inwisselen voor één in Den Haag. Toch enigszins met spijt in het hart. "Ik vind Rotterdam leuker dan Den Haag. Het sfeertje van de Tweede Kamer vind ik absoluut niet aantrekkelijk. Het hangt er van formalisme aan elkaar. Peter Lankhorst heeft me overtuigd van het tegendeel. Hij heeft bewezen dat je op een goede manier staande kunt houden."

Roze Rotterdam zal hem dan als aanspreekpunt moeten missen, want hij heeft daar diverse malen op de bres gestaan voor de homobeweging.

Mocht hij gekozen worden, dan neemt hij graag de taak over van Peter Lankhorst, die inmiddels aan de slag is in Amsterdam. Het homobeleid is Meijer, gezien zijn betrokkenheid, op het lijf geschreven. Dat in het programma wordt uitgegaan van geïntegreerde politiek en de recht van het individu, juicht hij toe. En hij wijst, in verband met emancipatie, graag op het belang van groeps-culturen.

Als het aan Meijer ligt wordt de leeftijds-grens waarop seksuele contacten zijn toegestaan teruggebracht naar 12 jaar, een opvatting die hij niet met alle partijgenoten deelt. "Korthals Altes heeft dat ooit voorgesteld. Ik ben ervoor omdat ik geloof dat ook een 12-jarige behoefte heeft aan seks. Ik vraag me sowieso af of je op dat punt een zedenwet moet hebben. De groei van de homobeweging is ten koste gegaan van pedofilie. Een homo is normaal, een pedo niet. Pedofilie zit weer in de taboesfeer, het is crimineel. Nee, dat kan echt niet."

Paul Geerts